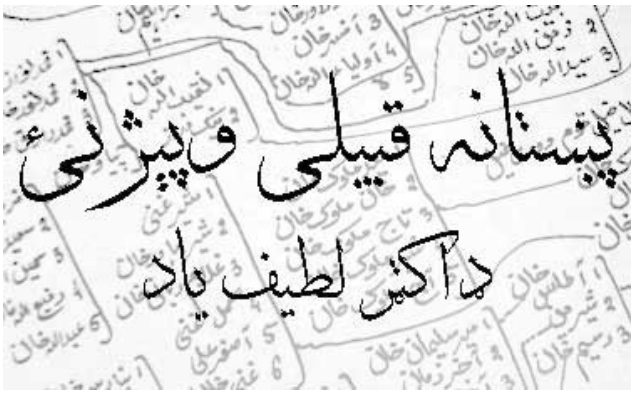

پښتانه قبيلی وپيژنئ

ډاکټر لطيف ياد

خېبر وېب پاڼه

www.khyber.org

د دې کتاب برخې ډومبي ځل د بېنوا وېب پاڼه (benawa.com) کښې ښکاره شوي دي۔

فهرست

1 ابدالیان 10
2 ابراهیم خیل 15
3 اپریدي (افریدي) 15
4 اتمانخیل 18
5 اتمانزي 21
6 اتوال 21
7 احمدزي 22
8 اخکزي 24
9 ادریمزي (عبدالرحیمزي) 26
10 ادوزي 27
11 ادین خیل 27
12 اسماعیل خیل 27
13 اسحٰق زي 28

14 اکاخیل.....30
15 الیاس خیل.....31
16 امر خیل.....31
17 اوریا خیل.....32
18 الکوزي 32
19 الي زئي.....36
20 اندړ.....38
21 اورکزي 40
22 اورمړ.....43
23 بابړ 46
24 بابي (بابیاني).....49
25 بړ یخ.....57
26 بنګښ.....67
27 بنوځی.....73
28 بېټنی.....79

29 بابکر خیل.....85

30 بختیار.....86

31 څمکني.....89

32 فر ملي.....93

33 پړ به.....96

34 پړ انګیان.....97

35 پښي.....99

36 پو پلزي.....101

37 تر کا نې (تر کلا نې).....104

38 تره خیل.....107

39 تر کی.....110

40 ترین.....114

41 تنې.....118

42 توخي.....122

43 توري.....128

44 جبار خېل.....130
45 جدون.....134
46 جلال زي.....137
47 جمريانې.....140
48 ځائځي.....142
49 ځدران.....145
50 څوليزي.....152
51 څينزي.....153
52 حسين خېل.....153
53 خښي، ښخي، خوخي، خاښي خېل، ښاخي خېل.....154
54 خاکواني.....157
55 خټک.....158
56 خدوزي.....165
57 خدوزي و خرځين.....166
58 خروټي.....167

59 خليل 175
60 خوږياني 177
61 خوندي 181
62 خيسوري 182
63 خپشکي 183
64 داؤد زي 188
65 داوي 190
66 درمان 192
67 درې کوټي 193
68 دله زاک 194
69 دستو خېل 198
70 دوتاني 199
71 دوړ 201
72 دولت خېل 205
73 دولت زي 209

74 دينار خپل.....211

75 رتن زي.....211

76 رځې.....212

77 زاخپل.....212

78 زموخت، زمښت، زويمشت.....215

79 زيرک، ځيرک.....216

80 زېرماني.....218

81 زېراني.....218

82 سافي، سايي.....219

83 سالار زي.....227

سرلیک

ګرانو اوښاغلو لوستونکو! پوهیږم چې د پښتني قبیلو د نومونو سره به زمونږ ډیر ګران هیوادوال اشنا وي، په تیره بیا پښتانه چې په ځانګړي توګه هر یو تن یې د پښتنو په بیلا بیلو قبیلو، خیلونو، ښاخونو و ځانګو پورې اړه لري. البته د پښتنو په اړوند ډیر شمیر ختیځ پیژندونکو اوپه تیره بیا انګریزي محققینو و څیړونکو ډیر پنډ پنډ کتابونه او ډیرې مقالې کښلي دي چې په هغو کې د پټان د کتاب دلیکوال سر اولف کیرو، د بلیو bellew د افغانستان توکمونه کتاب، د مونټ ستوارت الفنستن د کابل سلطنت بیان و په کلکته کې د بریتانیا د هغې ډکشنرۍ نومونه اخیستلای شو چې په ۱۹۱۰ میلادي کال کښې په انګریزي پوځي اډه کې چاپ شوې وه او The Dictionary of Pathan Tribes نومیږي. له بلې خوا په هند کې د انګریزي واکمنۍ د وخت یو شمیر مسلمانانو هم د پښتنو په باب غټ غټ کتابونه کښلي دي چې د ډپټي کمشنر محمد حیات خان حیات افغاني، د شیر محمد خان ګنډاپور تواریخ خورشید جهان و زردار خان ناغر صولت افغاني چې د پښتنې قبیلو په اړوند په زړه پوري معلومات پکې راټول شوي یادولای شو.

همداراز زمونږ د هیواد ګران افغانستان نامتو پوهانولکه اروابناد علامه عبدالحی حبیبي، اروابناد استاد احمد علي کهزاد، اروابناد علامه رشاد بابا، اروابناد استاد عبدالروف بینوا، اروابناد قیام الدین خادم، اروابناد استاد صدیق الله رښتین، اروابناد حبیب الله تږی، استاد پوهاند کاکړ، ښاغلي استاد محمد ولي ځلمي، ښاغلي و قدرمن محقق قدرت الله حداد، ښاغلي پوهاند عبدالرسول امین، اروابناد حکیم تنیوال او اروابناد دوست شینواري د پښتنو د نسب او توکم په باب د قدرونږ خدمتونه کړي دي چې د ستاینې وړ دي. پر دې سر بیره په پښتونخوا کې د اروابناد قاضي عطاؤ الله خان، سید بهادرشاه ظفر کاکا خیل او د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ نومونه یادولای شو چې د پښتنو پوره او بشپړه پیژند ګلوي یې راته کړې ده.

په ۱۳۶۷ لمریز کال کې چې ما د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څیړنو په نړیوال مرکز کې د علمي غړي په توګه دنده ترسره کوله نو د دغه مرکز له خوا د پښتني قبیلو په نامه پروژه راکړل شوه چې ما دغه دري کلنه پروژه په ۱۳۷۰ کال کې بشپړه او د چاپ له پاره برابره کړه چې نومورۍ کتاب د پښتني

قبيلي په نامه په ۱۳۷۰ لمريز کال د کابل په پو هنې مطبعه کې د ٤٠٠٠ ټوکو په تيراژ چاپ شو، خو له بده مر غه د ۱۳۷۱ کال کې کله چې ټوپکمار د ځواک پر ګدۍ کښيناستل نو مې وليدل چې د کابل د ده افغانانو په يوه دوکان کې د همدې چاپ شوي کتاب نه د پوړيو کار اخيستل کېده، خدايږو ډير خواشينی شوم. په هماغه کال مې درې نور کتابونه هم د حيات افغاني، خوشال ختک او د اودي تاريخ په نامه په اريانا مطبعه کې چاپ شوي وو چې د دغو چاپ شوو کتابونو پته رانه ورکه شوه وروسته مې چې پته ولګوله نو ټوپکمارو د خپلو خوږو د پخولو له پاره د همدې کتابونو د سوځولو نه ګټه اخيسته، خو دوی د دې نه څه خبر وو چې هره کرښه يې د زړه په وينو ليکل شوې وه او په شپو شپو به د پرښنا د نشتوالی له کبله به تر سهاره د خاورو د تيلو څراغ و ډيوې ته ناست وم. په ۱۳۷۱ کال مې چې حالات ناسم وليدل او کور مې چور، تالا او وران شو نو د هيواده مهاجر شوم او دادی د هغې مودې تر اوسه لا هماغسي د خپل ګران هيواده ليرې پروت يم. خوله نيکه مرغه مې دغه ټول ياد شوي کتابونه د دانش د خپريندويه ټولنې په مرسته له سره بيا چاپ کړل چې د لوې خدای په مرسته مې يو څه روحي ارامتيا تر لاسه کړه.

ګرانو وروڼو د پښتنو دغه قبيلې چې انشاء الله د بينوا د ويب پاڼې په راتلونکو پاڼو کې به يې ولولئ د الفبا په ترتيب به درته وړاندي شي دوې ګټې لري. له يوې خوا به د پښتنو د قبيلو له نومونو سره اشنا شو و له بلې خوا که چيرې ما د ځينو قبيلو د خيلونو، ښاخونو و څانګو د نومونو په برخه کې تير وتنې کړي وي، نو زما نيمګړی کار به بشپړ کړئ چې دا په خپل ذات کې د پښتنو د نسب د شجرو د بشپړولو په اړوند به ستاسو لوی خد مت وی.

قبائل

1 ابدالیان

ابدالیان چې په درانیانو سره هم شهرت لري دافغا نستان په تا ریخ کې یو نا متو ټبر دی چې دنامه رښنه یې د ٤٠٠میلادي شا او خوا کې سپین پوستي اریایې قبیلې ته چې اپتل Aptal یا هپتالي نو میږي رسیږي چې دغې قبیلې په با ختر او تخارستان کې یو غښتلی دولت جوړ کړ او د برتانوي دایرتالمعارف Encyclopaedia Britannica په استنادمور خانو یې نوم ابدلوي هم راوړی دی[1] ۰ چې په تا ریخو نوکې یې نوم په بیلا بیلو بڼو هپتل(اودل)=ابدل=یفتل او ابدال ضبط دی ۰

دابدال په هکله زیات افسانوي روایتونه هم شته چې دلته به یې راوړل بیځا یه نه وي ۰روایتونه وایي چې د اسلامي دورې په تا ریخ کې لو مړنی سړی چې د(ابدال=اودل)په نامه یاد شوی دی دپښتني قبیلو مشهور نیکه دی چې د خپل نا متو کهو ل سره دسلیمان په غره کې او سیده ۰دی دترین زوی دشر خبون لمسی او دسړبن کړوسی دی او دده نو م په پښتو ادبیاتو او پخوانیو او زړو نسخو کې (اودل) او د جمع منسوب په بڼه (اودلی=ابدالی) ضبط دی چې د ٤٤٠ هجري یا ١٠٤٨ میلادي کلو نو په شا او خوا کې یې پښتانه قبایل پر ځان راټول کړي وو او دده له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زیرک سره مشهور و پښتني قبیلي د سلیمان له غره نه کند هارته بوتلې ا وهلته یې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې خپل زوی ملک بارک پر مشرۍ و ټاکه او تر بارک وروسته د زیرک بل زوی ملک پوپل د خپل نفوذ ساحه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه وغزوله او د ٦٥ کالو تر مشر تو ب وروسته د ٨٩ کلو نو په عمر ومړ ۰

داسې فو لکلوري روایتو نه هم شته چې په پیل کې ابدال بل نوم در لود، خو کله چې د خواجه احمد ابدال چشتي حضور ته چې د خپل وخت مشهور پیر او ستانه و ورغی او دهغه خد مت ته یې ملا

---

1 عبدالرؤف بېنوا، دافغا نستان نو میالي، لو مړی ټوک، ٣١٠ مخ

وټله هغه ورته دابدال نوم او لقب ور کړ چې له هغې راهيسې په دغه نوم مشهور او اولاده يې د ابدالیانو په نامه يا ديرې او پښتا نه په خپلې ورځنۍ محاوره کې ابدال د اودل په نا مه هم يادوي [2] خو دا روايت ا فسانوي ار زښت لري ۰

داسې روايت هم شته هغه وخت چې دابدال د پلار تر ين دمړينې وخت را نيږدې شو نو ويې غو ښتل چې د خپلودريوزامنو يعنې ابدال، سپين او تور له جملې نه يو تن پر خپل ځای د مشرۍ له پاره و ټاکي چې د تور او سپين د خپګان سره سره يې ابدال د مشرۍ له پاره مناسب او وړ وباله ۰ پښتانه د تاريخ په رڼاکې اثر ليکلي دي چې ابدال يا اودل د ٤٢٠ هجري کلو نو په شا او خوا کې ژوند کاوه ۰

ويل کيږي چې دابدال تر مړينې ور سته ر ځړ د خپلې کورنۍ مشر شواو ده دخپلو نورو زامنو د جملې نه خپل مشر زوی عيسی په خپل ځای وټاکه ۰دعيسی د زامنو نه سليمان تر ټو لو پوه او هوښيارو نو ځکه دی په ځيرک يا زيرک مشهور شو چې تر اوسه هم پښتانه هو ښيار سړي ته ځيرک وايی،که څه هم عيسی د ميرک په نامه مشر زوی درلود، خو سليمان يې د هو ښياری په وجه په خپل ځای وټاکه ۰دزيرک په څلورو زامنو کې مشر بارک نوميده چې پلار يې دی د کو رنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مو دې وروسته مشري د پوپل لا سته ورغله ۰ لوی ابدالي احمدشاه بابا چې د پو پلزيو دسدوزو په څانګې پورې يې اړه در لوده د ١٧٤٧ ميلادي نه تر ١٧٧٣ ميلادي پورې يې يوه لويه امپراتوري جوړه کړه چې به تا ريخ کې ددرانيانو دامپراتورۍ او يا د Durani Empire په نامه سره شهرت لري ۰

درانيان چې د پښتنو د سړبني پښتنو په ټو لنيزې ډلې يا ګروپ اړه لري په دوو سترو ښاخونو يعنې ځيرک او پنج پای باندې ويشل شوي دي چې بارکزی ،اچکزي، پو پلزي، الکوزي، محمدزي او سدوزي د زيرک څانګې دي او نورزي، سهاکزي، اليزي، ادوزي او ماکو دپنج پای څا نګې دي ۰دابدالیانو کو رنۍ د ١٧٤٧ميلادي نه تر ١٨١٨ ميلادي پورې پر افغا نستان واکمني کړې چې بيا حکومت بارکزيو او دهغو يوې څا نګې محمد زيو په لاس کې وه۔ [3]

2 حيات افغاني، د ډيټي محمد حيات خان، پښتو ژباړه ١٤٢مخ، ددانش د خپر ند ويه ټو لنې چاپ، پيښور، ١٣٨٦ کال

3 پښتانه دتاريخ په رڼاکې،سيد بهادرشاه ظفر کاکاخيل ،١٩٦٥ دلاهور چاپ

1.1 دود او دستور

ددرانیو دهرې قبیلې په سرکې یومشر موجوددی چې کله کله ددغې مشرۍ مو قف په یوې کو رنۍ کې موروثي پاتي کیږي خوکله کله په دغه بر خه کې تغیر هم را تلای شي ۰ ددغې قبیلي د ښا خو نو خلک خپلو مشر انو ته پوره او بشپړ درناوی لري او اکثره لانجې د جر ګو او مر کو له لاري چې د ټو لو پښتنو یو منل شوی دود دی اواروي ۰دوی اکثرا په جوماتونواوحجرو کې سره را ټو لیږي او د خپلو ستو نزو داوارولو په اړوند تصمیمونه پکې نیسي ۰درانیان میلمه پال خلک دي ۰ ښا یسته ځیري،دنګ دنګ قدونه، ګرد مخونه او پراخې ټنډې لري ۰

درانیان اکثرا په کندهار، هیلمند، ارزګان، فراه ،هرات ،بادغیس، فاریاب ،بلخ ، کندز اودهیوادپه نورو مختلفو بر خو ا او هم په سهیلي پښتو نخوا کې په کو یټه ،شال ، پشین ، لور لایي، زیارت ، ژوب او نورو ډیروسیمو کې استو ګنه لري ۰دایران په ختیځو بر خو کې هم ډیر شمیر درانیان چې په پخوا وختو نو کې هلته لیږ دیدلي دي میشته دي.

1.2 په ملتان کې میشته ابدالیان

هغه ابدالي پښتانه چې د کند هار له شا او خوا نه یې مها جر تو نه کړي او په ملتان کې مېشته شوي دي په او سني وخت کې د ملتاني پټانانو یا افغا نا نو په نا مه یا دیږي ۰په دوی کې هم د نو رو افغانانو په څیر زي او خیلو نه شته ۰ په تا ریخ کې ملتان ته د ابدالیانو تګ پوره معلوم نه دی ،خو دځینو شو اهدو له مخې داسې اټکل کیدای شي چې دوی به ملتان ته دهند دمغولي واکمن عالمګیر اورنګ زیب او شا عالم دوا کمنیو په وختونوکې هلته تللي وي ۰داسي روایت هم په لاس کې لرو چې په ملتان کې د ابدالیانو د ورتلو نه دمخه د ځمندد قبیلي خلک چې هغوی هم سړبني پښتانه دي میشته وو او کله چې دغه پښتانه ابدالیان ملتان ته وکو چیدل نو هلته په رنګپور ګهریان واله کې مېشته شول چې ډیر شمیرو یې دسو داګرۍ له لارې خپله ګوزاره تر سر ه کوله او دابدالیانو هر ښاخ چې په ملتان کې مېشته وو هر یوه یې ځان ته بیل بیل مشران در لودل ۰کله چې د ابدالیانو شمېر په ملتان کې زیات شو نو ددوی او ځمند پښتنو تر مینځ د کر نیزو مسالو په سر شخړې رامینځ ته شوې او په پای کې ددوی تر مینځ خو نړۍ جګړې

وشوې چې په نتيجه کې دځمند پر قبيلې بريالي او هغوی يې له هغې سيمې وشړل ۰همدراز په دغو جګړو کې دځمند قبيلې ډير خلک ووژل شول ۰کله چې ددغو پېښو خبر د ډيلي مغولي دربار ته ورسيد نو د ملتان نه يې د ابداليانو دوتلو فر مان ورکړ ۰هغه وخت چې ابداليانو ته ددې خبرې پته ولګيده نو خپل درې تنه استازي يې د ډيلي مغو لي در بار ته واستول ۰ مغولي دربار ته د ابداليانو د پلاوي په رسيدو فر مان معطل شو ، خو ابدالي مشران تر بل امره پورې بنديان شول ۰

کله چې په دکن کې مر هټه او نورو د مغولي دربار پر خلاف په بغاوت لاس پورې کړ ، نو دربار له دغو بند يا نو نه غو ښتنه وکړه چې که چيرې ددې قبيلې خلک ددوی سره د مر هټه وو او نورو با غيانو پر خلاف ورسره مر سته وکړينو دوی به دغه مشران له بنده خو شې کړي ۰دغو مشرانو د خپلې قبيلې دجنګيالو سره دکن ته لاړل او ډېرې تو رې يې ووهلې ۰مغولي واکمن پرته له دې چې دوی د ملتان نه ونه شړل،بلکې ډېر خلعتونه،منصبونه او جا ګيرونه يې هم دوی ته ورکړل چې تر اوسه پورې ځينې په ملتان کې مېشته او د ډېرو شتو او جا يدادونو څښتنان دي ۰

دملتان په ابدالي وا کمنانو کې نواب مظفر خان ډير مشهور سړی تير شوی دی چې نو موږی درنجيت سنګه له خوا چې د لا هور سکه واکمن و په ۱۸۷۵ بکر ما جيتي کا ل [4] کې ووژل شو ۰سکهانو په ملتان کې ډېر پښتانه له تېغه تېر کړل او هغه پښتانه چې د سکهانو د قتل عام نه خو ندي پاتې شوي وو نو دوی له ملتان نه وليږديدل او دنواب محمد خان بهادر خيل سدوزي سېمو يعني منکيرا او بکهر ته لاړل او کله چې منکيرا هم د رنجيت سنګه د پو ځو نو لاس ته ور غله نو هغوی په دېره جاتو په تېره بيا په دېره اسما عيل خان کې مېشته شول ۰

1.3 واکمانان

لاندې د درانيو و د دوئي بارکزي څانګې واکمنان نومونه ورکړ شوي دي:

1. درانيو دکورنۍ نا متو واکمنان

4 بکرماجيتي سنه چې دهند په نېمه وچه کې بکر مي هم ورته وايي تر عيسوي سنې اوه پنځوس کا له مشره ده

1. لوی احمد شاه بابا ۱۷٤۷- ۱۷۷۳

2. تیمورشاه سدوزی ۱۷۷۳-۱۷۹۳

3. شاه زمان ۱۷۹۳-۱۸۰۱

4. شاه محمود ۱۸۰۱-۱۸۰٤

5. شاه شجاع ۱۸۰٤-۱۸۰۹

6. شاه محمود دوهم ځل لپاره ۱۸۰۹-۱۸۱۸

2. درانیانو دبارکزیو د څانګې نا متو واکمنان

1. امیر دوست محمد خان ۱۸۳٤-۱۸۳۹

2. امیر شیر علیخان ۱۸٦۳ -۱۸٦٦

3. محمد افضل خان ۱۸٦٦- ۱۸٦۷

4. محمد اعظم خان ۱۸٦۷

5. امیر محمد یعقوب خان ۱۸۷۹

6. امیر عبد الر حمن خان(ضیا الملت والدین) ۱۸۸۰-۱۹۰۱

7. امیر حبیب الله خان(سراج الملت والدین)۱۹۰۱-۱۹۱۹

8. امیر اما ن الله خان ۱۹۱۹-۱۹۲۹

9. محمد نادر شاه ۱۹۲۹- ۱۹۳۳

10. محمد ظا هر شاه (المتوکل علی الله) ۱۹۳۳- ۱۹۷۳

11. محمد داود خان، د افغانستان د جموریت بنسټ ایښودونکی ۱۹۷۳- ۱۹۷۸

12. حامد کرزی ۲۰۰۱ نه تر اوسه پورې

2 ابراهیم خیل

زمونږ توکم پو هان(نسب پېژندونکي) ابرا هیم خیل د غلجیو پښتنو د ټو لنیز ګروپ او په هغې پورې اړونده قبیلې سلیمان خیلو پورې تړي ۰دابراهیم خېلو قبېلې خلک د افغا نستان په ډېرو ولا یتو نو او له هغې جملې نه دکابل ولایت دپغمان په ولسوالۍ،دمیدان او وردګو ولایت دمیدان ښار دابراهیم خیلو په سېمه،دپکتیا ولایت د مرکز دګردېز ښار په سهیلي بر خه،دلوګر ولایت په بېلا بېلو ولسوالیو،دلغمان ولایت د قر غیو په ولسوالۍ او یو شمیر هم دافغا نستان دبلخ ، کندز غزني ،زابل او بکتیکا په ولایتونو کې مېشته دي ۰دلغمان ولایت دابراهیم خېلو شمېر د ۱۳٦۰ کا د سر شمېرنې له مخې د ۲۰۰۰تنو په شا اوخواکې ښو دل شوی وو چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي ۰ددغې قبېلې یو شمېر د کرنې او ما لداری په چا رو بوخت دي او ځینې خلک یې د سوداګرۍ او راکړې ور کړې کا رونه ترسره کوي ۰ددغې قبیلې یو شمیر په دولتي چارو بوخت دي ۰ ابراهیم خیل مېلمه پال پښتانه دي ،ددوی حجرې هر وخت د مېلمنو پر مخ پرانېستلې وي ۰دوی دعلم او ښوونې او روزنې سره ډېره مېنه لري.

3 اپریدي (افریدي)

اپریدي دکر لانې پښتنو یوه ډېره نا متو،لرغونې او غښتلې قبېله ده چې دعیسی مسیح علیه السلام تر زېږیدو ۵۰۰ کلونه وړاندې یو نا ني مشهور مؤ رخ هروډوتس چې د پښتنو دځلوروقبېلو کومه یادونه کړې ده په هغو کې د یوې قبېلې نوم اپي ریتي یاد شوی دی چې توکم پو هان یې همدا اوسني اپریدي بولي

چې د ا يې ريتي کلمه د اپريدي سره د فقه اللغت پر بنسټ هم مطا بقت مو ندلی شي ۰(۱)

دپښتني شجره الا نسابو له مخې اپريدی دبرهان زوی دککي لمسی او دکرلانۍ کړوسی دی ۰داسې ويل کيږي چې په پيل کې د ا پريدي نوم عثمان و چې د يوې پښې او واقعې په سبب په اپرېدي مشهور شو ۰

اپريدي په خيبر دري،کو هاټ او تيراه کې مېشته دي ۰ددوی ختېزه پوله د خټکو سره نښتې ده ۰سهيل ته يې اورکزي او بنګښ او سپين غر،لويديز ته يې شينواري او شمال ته يې د مو مندو سېمه پر ته ده ۰ په عمو مي تو گه د اپرېديو سېمه په څلورو جغر افيايې بر خو ويشلې شوې ده چې د خيبر دره، دبازار دره ،داخور دره او د پښور او د خيبر د غرونو دلړۍ ترمينځ ميدان نه عبارت دي ۰اپريدي په يوه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چې په دوو اداري وا حدونو کې تنظيمه شوې ده يعنې د خيبر ايجنسي چې اکثريت يې پښتانه دي اود ۱۹۶۱ميلادي کال د سرشمېرنې له مخې ددوی شمېر(۲۷۵۳۱۲)تنه ښودل شوی دی بله د کو هاټ ضلعه چې هلته ادم خيل اپريدي مېشته دي او ددوی تخميني شمېرد ۶۰۰۰۰تنوپه شا او خواکې ښو دل شوی دی ۰دادم خيلوپورې بله اړونده څانګه حسن خيل دي چې دوی دپښور په شا او خوا سېمو کې او سيږي چې د ۱۹۶۱ ميلادي کال دسرشمېرنې له مخې يې شمېرد ۲۴۰۰۰ تنو په شاو خوا کې ښودل شوی دی ۰

اپريدي ډېر زړور او تو ريالي خلک دي ۰دوی هر وخت د ښکيلاګګرو په وړاندې پراخې مبارزې کړي دي ۰ دلوی سکندر نه راواخله ،تر مغو لو او انګرېزانو پورې په تا ريخ کې ددوی د مبارزو او کا رنا مو يا دونه شوې ده ۰اپريدي غيرتي،ميلمه پال او په پښتني رواجونونو او دودونو ته پابند خلک دي ۰ددوی تر مينځ دوه قبيلوي فراکسيو نونه (ګوندونه)موجود دي چې دسمل اوګاړي په نا مه يا ديږي ۰

په اوسني وخت کې د اپرېدو قبيله په اتو مشهورو ښا خو نو باندې وېشلې شوې ده چې هر ښاخ يې ډېرې څانګې لري ،چې ددغو ښا خونونومونه او ددوی د استو ګنې سېمې په لاندې ډول دي:

1. ملک دين خيل:په ميدان، شلوبر، تند، چوره،کجوری، خيبردره اوشډلي کې استوګنه لري ۰

2. قنبرخيل:په کا هو دره،شلوبر ، ناوه،برشلوبر، باړه اوکجوری کې مېشته دي ۰

3. کوکي خيل:په دوه توري، تورڅپری، راجګل، مخرنې، لاله چېنه او د جمرود نه تر علي مسجده پورې او سيږي ۰

4. زخه خيل:په خيبردره،ځبري کډو،بازار،الچه،کرمنه،پراګ،بنکو،شنه کمر،توره ويالە،بوکاړ،سنډه پل او شډلي کې استو ګنه لري ۰

5. سه پای:په باړه ،ترخو کڅ،سنډه پل، لګړي او کجوری کې او سيږي ۰

6. کمرخيل:په ګړي، څاوخ،تخته کلي،غلام علي،بغري،وچ پال،چهل ګزي،ميرودره او کمزوي کې استو ګنه لري.

7. اکاخيل:په باړه، ګلي خيل،وړان،کجوری او د اکا خيلو په ميره کې اوسيږي ۰

8. ادم خيل:په اخوردره او ميدان کې اوسيږي ۰

داپږدوديوشمېر نو رو ځانګو نو مو نه دادي:ګلي،زرغون خيل،محمدخيل،تورسپر،فېروز خيل،شېر خان خيل ،کمال خيل ،باسي خيل،ميټاخان خيل،کټيا خيل،زونه خيل،شيخ مل خيل،عبدل خيل،ونډ، لنډي خيل،برګټ خيل،دلدارخيل،ظفري،عبدالرحمن خيل،احمد خيل،نيکي خيل ،اورموزخيل،فتح خيل، بهرام ګور،بکهيا،بوديا،کمل خيل،سلطان خيل،سکندرخيل،شان خيل،دولت خيل ،عمر خيل،مدر خيل، ميري خيل،ژراکي،شلو بار خيل،زونه خيل،ادیلي خيل،احمد خيل،نصرالدين،بابکرياونور ۰۰۰

دلنډي کوتل،باړه،جمرواواخوردرې سوداګرېز مرکزونه داپږدو په سېمه کې مو قعيت لري اوددې له پاره چې په تنګودرو او غر نيو سېمو کې استو ګنه لري،نو دوی د کر کېلې ځمکې لرې دي،نو ځکه يې زېات شمېر خلک د کا بل او پېښور تر مينځ د سو دا ګری په چارو بو خت دي ۰

دپښتونخوا سر ببره يو شمېر اپريدي دا فغا نستان په جلال اباد، کابل ا وکندز کې هم مېشته دي

۰په دې سر بېره زیات شمېر اپریدي دهندو ستان په جنوب دکن، دهریا نا دایالت په پاني پت،کشمیر،بیهاراود اترا پرادیش په قا یم جنګ کې مېشته دي ۰دهندوستان یو پخوانی جمهور رئیس ډاکټر ذاکر حسین هم د هند داتر اپرادیش د قا یم جنګ اپریدی پښتون و ۰ همداراز په هندوستان کې یو بل ستر شاعر قاسم علیخان اپر ېدي د پښتو ژبې مشهور شا عر تیر شوی دی چې شعري دیوان یې مو جوددی ۰همداراز د پښتو نخوا داپر یدیو لاندینې کسان مشهور تاریخي کسان تیر شوي دي:نواب عظمت خان کوکي خیل شیرخان خیل او دهغه زوی عجب خان اپریدي چې په کو هاټ کې د انګر یزي ښکېلاکګرو پر خلاف یو ه مبارزه ځېره وه ۰نو موږی د انګرېزانو له لاسه افغا نستان ته هجرت وکړ او بیا وروسته په کندوز کې وفات او هورې ښخ شو، چې دده د دغوکارنامو په ویاړ په پښتو نخوا کې یو پښتو فلم هم جوړ شوی دی ۰همداراز په اپریدو کې بل مشهورتن خاطر اپرېدی وچې د ٤۰۰۰۰بیتو په شااو خواکې شعرونه لري او د ۳۲ کلو نو په عمر بې له دې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړیدي ۰په او سني وخت کې د اپرېدیو مشهور شخصیتونه دادي:

1. سلمان حامد اپرېدی
2. ډاکټر منور خان
3. مشهور قانونپوه او وکیل لطیف اپرېدی
4. رحمت شاه اپریدی
5. او د کرکټ مشهور لوبغاری شاهد اپرېدی

4 اتمانخیل

اتمانخیل دپښتونخوا یوه مشهوره قبېله ده چې د پښتنو په کر لانې ټو لنیز ګروپ کې شامل دي اودوی ته ددوی دپلار اتمان بابادنوم په وجه اتمانخیل وایي ۰اتمانخیل په یوه وا حده سېمه کې استو ګنه لري ،خو په درې اداري وا حدونو یعنې باجوړ ایجنسی،مو مندو ایجنسیاوملکنډ ایجنسی پورې اړه لري ۰

اتمانخیل د څوارلسمې عیسوي پیړۍ په پیل کې د یو سفزیو قبیلې په ګډون دټاک او ګومل د غرونو نه دکابل او ننګر هار له لارې پېښور ته لاړل او له هغه ځایه په دو ابه او اشنغر کې دیو سفزیویو سره یو ځای په غم او ښادی کې شریک شول ۰کله چې د دلازاکو ، یو سفزیو او نورو قبیلو تر مینځ د لنګر کوټ په میره یا ګړي کپوره کې جګړه پېښه شوه ،نو په دغه وخت کې دغه قبیله سره له دې چې د لازاک د دوی سره د قبیلوي خپلوۍ له کبله نږدې و د یو سفزیو پر خوا ودریدل او په دې تو ګه یې دلازاکو ته ماتې ورکړه ،خو یو سفزیو ددوی سره کو مه ښېګڼه و نکړه ۰وروسته اتمانخیل له هغه ځا یه تېراه ته ولېږدېدل او کله یې چې له هغه ځایه هم لاسونه لنډ شول نو بیا د اړنګ بړنګ سېمې ته لاړل چې لا تر او سه هم په همدې سېمې کې مېشته دي ۰

د اتمانخیلو سېمه په عمومي ډول غرنۍ ده چې د لویو او کو چنیو درو نه جوړه شوې ده چې واړه(کوچني) سېندونه یې دسوات په سېند کې چې په دغه سېمه کې د ابزو په سېند مشهور دی توئېږي ۰ددوی دسېمې شمال ته د باجوړ سېند بهېږي چې تر کلانې او اتمانخیل سره جلاکوي ۰ داتمانخیلو هغه سېمه چې په ملکنډ ایجنسۍ پورې اړه لري د سوات د سیند له خوا خړوبېږي ۰

دباجوړ او مو مندو ایجنسۍ پورې اړوند اتمانخیل په عمو مي توګه د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي چې د شمو زیو،علیزیو،ماندل او اصبل ښا خونه یې په با جوړ ایجنسي او د میا، ملا او بوټ کور ښاخونه یې په مومندو ایجنسۍ پورې اړه لري ۰

اتمانخیل د نورو پښتنو په څېر ډېر غیرتمن او تو ریالي خلک دي او اولسي ټرې،نرخونه او څلي یې دباجوړ خلکو ته ورته دي ۰اتمانخیل په عمومي تو ګه بزګران او ځینې یې په انفرادي توګه په سو داګرۍ بوخت دي ۰همداراز د اتمانخیلو لاسي صنایع په دغه سېمه کې ډېر شهرت لري ۰لکه چې د مخه وویل شول اتمانخیل په یو ه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چې غرونه یې په ځنګلونو پټ دي ۰ددوی د مشهورو غر ونو نه یو هم د کیمور غردی چې مرکزي برخه یې د اصیلو ،علیزو او ماندلو د سیمو تر منځ پرته ده ۰ددوی په غرونو کې څېړی،ګورګوري،ښون او ځنګلي انځرډېر پیدا کیږي ۰

داتمانخیلو په جنو بي خو اکې ددېر له لوري د پنج کوړې په نا مه یو سېند بهیږي چې د اتمانخیلو سېمې ته د غر شموزو په بر خه کې رانوزي او ددوی ډېرې سېمې خړوبوي ۰همداراز دغر شموزو د لر غاو

نه هم يو سپند را بهېرې چې د پنجکوړې دسپند سره يو ځای کيږي ۰همداراز د پو رتنيو يادو شو سپندونو سر ببره په اتمانخيلو کې ډېر شمېر رنې چېنې شته چې خلک يې د څښلو داوبو نه ګټه اخلي ۰داتمانخيلو په تندوبي (ابي) ځمکو کې جوار،غنم او اوربشې کرل کيږي او په وچوبو(للمي) ځمکو کې غنم،اوربشي،شړشم،نسک او مشنګ کرل کيږي ۰ددوی د سپمې صادرات نسک،شړشم،غوړي او دودانيو لرګي دي ۰همداراز د انګورو،مالټو،الو چو او شفتالو ډېر باغونه هم لري ۰

داتمانخيلو مشهور خيلون دادي: شموزي، ماندل،بوټ خيل، اصپل، عليزي، با ئيزي، اسماعيل خيل، سه صده، ميامﻻ، کيدوخيل، کمپل خيل، سر ني خيل، عمر خيل، خمار خيل، بلو خيل، مامد خيل، عمر خيل او نور ۰ شموزي داتما نخيلو په شمال ختېز کې کې او سيږي او دباجوړ،سوات او دېر سر ه پو له لري ۰

1. ماندل: داتمانخېلو په شمال لويديز کې مو قعيت لري او داسې ويل کيږي چې ماندل په اصل کې د اتمان با با مشر زوی و ۰

2. بوټ خيل: چې د اتمان خېلو لويدېز ته موقعيت لري ۰

3. اصيل:دا ښاخ هم داتمانخيلو لويديځ ته پروت دی ۰

4. عليزي:داتمانخيلو په شمالي بر خه کې پروت دی ۰

مياګان او ملايان هم د اتمان بابا اولاده ده چې په اتمانخيلو کې په خوره واره ډول سره ا ستو ګنه لري ۰

داتمان خيلو مشهورکلي خرکی، مياخان، سنګاو او کوه بر مول دي ۰

په هغه سر شميرنه کې چې په ۱۳٦۱لمريز کال په دې سپمه کې شوې وه داتمان خېلو ټول شمېر ۱۸٥٦۰ تنه ښودل شوی و چې له هغې نه ۱۲۹۷۰ تنه په با جوړ، ٤۸۰۰تنه په مو مندو او ٦۸٦۰ تنه په ملکنډ کې استو ګنه لري ۰کېدای شي چې اوس په دې شمېر کې زياتوالی راغلی وي ۰

5 اتمانزي

که چېرې داتمانزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو دا به راته څر ګنده شي چې دوی سړبني پښتا نه دي او د مند ړ يو ښا خ ګڼل کيږي ۰اتمانزي د يو سفزيو د سېمې په ختېزه بر خه کې د ابا سين پرغاړه او د مها بن د غره په سهيلي لمنو کې پر اته دي ۰توپي،مينې،کوټه او مر غز ددوی د سېمې مشهورکلي دي ۰داتمانزيو نور خپلونه په لاندې ډول دي: ا کازي ، کنا زي او عليزي ۰دسدو اولاده که څه هم په اتمانزيو ور ګډيږي،خو ځان ته يې بل نو م غوره کړی دی ۰داتمانزيو د قبيلې درې واړه ښاخونه د شيخ ملي د ويش له مخې برابرې پلرنۍ برخې لري چې دغه درې واړه ښا خو نه په برابر ډول خپلې پلرنۍ ځمکې کري او ورنه ګټه اخلي ۰ همداراز د علي زيو د طا هر خيلي څا نګه ډېره مشهوره او په ګندګهر نو مي سېمه کې مېشته دي ۰د تاريخ حيات ا فغا ني په استناد دوی په هغه وخت کې ۱۲۰۰ وسله وال کسان درلودل ۰

6 اتوال

که چېرې د اتوال دقبيلې دنسب شجره په غور سره و ګورو نو دوی په اصل کې غلجي پښتانه دي او په اندړو پورې يو ټرلی ښاخ دی چې زيات شمير يې دزابل ولايت په اړوندو ولسوالیو په تېره بيا د دای چو پان په ولسوالۍ کې استو ګنه لري او شمېر يې د ۱۳٦۰کال د مر کزي ا حصائيې د سرشمېرنې له مخې د ۱۸۵۰۰ تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی چې ښايې اوس يې شمېر دوه برابره وي ۰ويل کيږي چې ا تۀوالو په پخو اوختونو کې کو چيانی ژوند درلود ۰دوی به د مو سی خپلو اندړو سره يو ځای د مني په مو سم کې دناور او ما لستان له غرونو نه شلګر او قره باغ ته راښکته کېدل او له دې خا يه به ګند هار ته لېږدېدل،خو اوس دوی زياتره کليوالي ژ وند غوره کړی ۰اتوال مېلمه پال ،دېندارہ او زړور خلک دي۔

7 احمدزي

احمدزي په ا صل کې غلجي پښتا نه دي او په سليمان خېلو ور ګډ ېږي ، خو نن د سليمان خېلو نه د لېري والي او هم د شمېر ر ډېروالي په و جه د پښتنو ډېره پياوړې او غښتلې قبېله شمېرل کيږي ۰ددغې قبېلې خلک د افغا نستان په ډېرو ولايتونو او په تېره بياپه پکتيا ، لوګر ،ننګرهار، لغمان، مزارشريف، بغلان، هرات،کندز او فارياب کې هم استوګنه لري ۰داحمدزيو قبېله دپکتيا د مهمو قبېلو په ډله کې شمېرل کيږي چې زيات شمېر يې دګردېز په شما ل ختېز او جنوب کې د رود احمدزي او ميلن په سېمو کې استو ګنه لري ۰دپکتيا و لايت احمدزي د منګلو، تو تا خېلو،خدرانو،زرمت او لو ګر دولايت سره پوله لري او د ١٣٥٤ کال ديوې سروې له مخې ددوی شمېر په پکتيا کې د يو سلو زرو تنو په شا او خو اکې ښودل شوی و ۰دلوګرولايت احمدزي ددغه ولايت په ځېنو سېمولکه ازره،التمور،سرخاب،،داوبازک په دښته او محمد اغه کې ژوند کوي ۰

دننګرهار ولايت احمدزي ددغه ولايت په مر ګز جلال اباد، د سره رود ولسوالۍ د احمد زيو په کلي، دچپرهار دولسوالۍ د دولت زيو په کلي،دحصارک غلزايي په اولسوالۍ او د کامې په او لسوالۍ کې استوګنه لري ۰دلغمان ولايت احمدزي ددغه ولايت په مرکزاو هم يو شمېر يې د کابل او لغمان تر مينځ د کابل سيند پر دواړو غارو مېشته دي ۰

داحمدزيويوه پياوړې ځانګه د موسی خيلو په نا مه سره شهرت لري چې اکثره خلک يې کو چيان دي ۰زه ددې مقالې ليکوال په ١٣٥٤ لمرېزکال کې دميدان او وردګو ولايت دبهسودو دويمې حصې ولسوالۍ ته تللی وم او هلته مې د احمد زيو کو چيانو په زر ګو نو کيږدۍ ليدلې وې ۰،ځکه همدا احمدزي او نورکو چيان ددوبي په موسم کې ايلبندونو ته تلل او ددوی د ځارويو له پاره دغه سېمه ډېر ښه ځڼ ځای شمېرل کېده ۰

په پښتنو قبېلو کې تر بلې هرې قبيلې د احمدزيو د قبيلي خلک په جر ګو کې ښه مهارت لري او ددوی جر ګې درنې ګڼل کيږي او په پښتنو کې دوی ځلي او نر خونه ډېر اهميت لري ۰ په پخوا وختو نو کې به که چېرې د نورو پښتنو تر مينځ کو مه شخړه او لانجه پيښه شوه نو خلکو به د احمد زيو دقبېلې

جر ګه ما رانو ته ورتلل او ددوی په مر سته او منځګړتوب به يې شخړې او لانجې اوارولې چې بيا به وروسته دواړو خواووته دمنلو وړ وي او عمل به پرې کېده ۰

احمد زي زړور او په هېواد مين خلک دي ۰دانګر يزي ښکيلاکګرو پر خلاف ددوی د غيرت او ميړانې نمونې په تاريخ کې ثبتې دي۔ ۰ دروسي ير غلګرو سره د مبارزې په ترخ کې هم دوی د مبارزې سنګرونه تاوده ساتلي وو چې زمور هېواد او تاريخ پرې وياړي ۰

د افغانستان پخوانی جمهور رئيس او د وطن ګوند مشر نجيب الله هم د احمدزيو د قبيلې پورې اړه درلوده او په اصل کې دپکتيا ولايت درود احمدزي د ميلن د کلي او سيدونکی احمدزی پښتون و ۰ همداراز په احمدزيوکې د جنرال شا هپور ا حمدزي او د مالیي د پخواني وزيردکتور اشرف غني احمدزي نو مو نه هم يادولای شو ۰

د احمدزيو ځينې څانګې او خپلو نه په لاندې ډول دي ;اله دين خيل،عيسی خيل، يحيی خيل،ځندې خيل، مو سی خيل،ابرا هيم خيل،معروف خيل،جبار خيل ،ستانکزي،عبدالر حيمزي (ادريمزي)چې دغه څا نګې بيا په لاندنيو کو چنيو ښا خو نو ويشل شوي ديچې الله دين خيل په با دين خيلواو کو چي خيلو، عيسی خيل په سا دو خيلو، با زو خيلو، محمد علي خيلو، پا دشاه خيلو، خواجه خيلو،توره خيلو ا و ما ني خيلو با ندې ويشل شوي دي

1. همداراز يحيې خيل: په فتح الله خيلو،سلام خيلو، کامران خيلو، خا نه خيلو ،ازک خيلو او فيروزخيلو.

2. ځندې خيل: په شاه خيلو او خورم خيلو،

3. موسی خيل:په کړو خيلو، پا يندە خيلو او منصور خيلو,

4. معروف خيل:په با دين خيلو، شکر خيلو،محمد خيلو، عبدالرحمن خيلو او سر کي خيلو با ندې ويشل شوي دي ۰

8 اخکزي

اخکزي د پښتنو يوه خورا نامتو،غيرتي،مېلمه پاله او په خپلواکۍ مينه قبېله ده چې د ګران افغا نستان په تا ريخ کې و ياړلی نوم لري ۰زمورږپښت پوهان اخکزي د پښتنو د سړ بن د ګروپ نه شميري چې په اصل کې درانې پښتانه او د ځيرک د څا نګې پورې ټړلي دي۔ ۰ که چيرې د اخکزيو پښتنو د نسب شجره په غور سره تر ستر ګو تېره کړو په لو مړي سرکې په دو لو يو نبا خو نو ويشل شوي دي چه ګو جين او با دين نو ميږي ۰دګو جين څانګې په لاندې ډول دي :حميدزي، ملي زي ، اشيزي، عثمان زي ، اليزي، نصرت زي ، غني زي ، خدرچي زي ، صالح زي ، متک زي، ادوزي، ملايزي، سلطانزي، شکرزي، اسحق زي اوګبرزي ۰همداراز د با دين نباخ هم په لا ند نيو څا نګو ويشل شوی دی:کاکوزي،غيبي زي،شمشو زي، پير علي زي او پا نيزي ۰

8.1 د اخکز يو د استو ګنې سېمې

اخکزي هم په ا فغا نستان کې مېشته دي او هم په سهيلي پښتو نخو ا کې ۰هغه ا خکزي چې په ا فغا نستا ن کې ژوند کوي نو دوی د سپين بو لدک په ولسوالی،ريګ ،دکند ها ر دښار په مرکز او د ډنډ په ولسوالی،دهلمند په ولايت،ارزګان،هرات،بادغيس او کا بل کې استو ګنه لري،خو هغه ا خکزي چې په سهيلي پښتو نخواکې اوسي نو زيات شمېر يې په کو يټه،چمن،کلای عبد الله،ګلستان،کوږک،خواجه عمران افغاني،پښين،توبه،جلګه او زيارت کې استو ګنه لري ۰په کند هار پورې اړوند ا خکزي د سپين بو لدک په ولسوالی،د ريګ په ولسوالی،ددامان په ولسوالی او د ډنډ او پنجوايي په ولسوالیو کې استوګنه لري چې شمير يې دريو سوو زرو تنو ته رسيږي ۰

دهلمند په ولايت کې مېشته ا خکزي دهلمند ولايت په مرکز لشکر ګاه، د نادعلي په ولسوالی، د ګرمسير په ولسوالۍ او د ناوه بارکزا يي په ولسواليو کې مېشته دي چې په نو موږي ولايت کې يې شمېر ددېرش زر و تنو په شا او خواکې اټکل شوی دی ۰

د هرات ولايت اخکزي دهغه ولايت په مر کز او همداراز د انجيل،پښتون زر غون،ګلران او د غو

ریا نو په ولسوالیو کې مېشته دي چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې دشلو زرو تنو په شا او خواکې ښو دل شوی دی .

د ارزګان ولایت ا څکزي د هغه ولایت په مر کز تیرین کوټ،د چوره په و لسوالی، د خاص ارزګان په ولسوالی، دکیزاب په ولسوالی،د کجران په ولسوالی،ددهراود په ولسوالی،دشهید حساس په ولسوالی (ښایي اوس ددې ولسوالی نو م بل څه وي)او دنیش په ولسوالی کې استو ګنه لري او د اڅکز یو ټول شمېر په د غه ولایت کې تقریبا د دوه سوه زرو په شا او خو اکې ښو دل شوی دی .

دبادغیس ولایت ا څکزي د هغه و لایت د بالا مر غاب د ولسوا لی په بیلا بیلو کلیو کې مېشته دي چې ددوی دسر شمېرنې په بر خه کې راسره مؤ ثق معلو مات نشته .

مشهور ا نګریز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل نامتو اثر(دکابل سلطنت بیان)کې لیکلي د ي :" اڅکزي اکثره کروندګر او پوونده دي که څه هم یوه انداز ه ځمکې لري، خو د خپل ژ وند له پاره په ځمکو اتکا نه لري .ددوی څاروي د خو اجه عمران په غرونو او دتوبې په هسکه سېمه کې سا تل کیږي،په داسې حال کې چې او ښان یې د شوراوک په شګلنه سېمه کې پوول کیږي .اځکزي په داسې ځمکه پراته دي چې یا خو لغړ غرونه دي او یا سپېره ډاګونه او یا هم خا لصې شګې،ددوی د کر نې ځمکې خورا لږې دي ."دکندهار اځکزي د کر نې پر ته د سو داګرۍ په چا رو هم بو خت دي .ددوی یو شمیر خلک کو چیا ني ژوند هم لري .

8.2 ښاغلی خلک

اځکزي دتاریخ په او ږدو کې دښکېلاکګرو په و ړاندې ډېرې مېړانې او سر ښندنې هم کړي دي چې ددوی دغه مبارزې زمو ږ د ویاړلي هېواد ګران افغا نستان په تا ریخ کې په زرینو کر ښو ثبتې دي .

د اځکزیو په نا متو مبارزینو کې یو هم غازي عبدالله خان ا څکزی و چې د ۱۸٤۱زېږدېز کال په ملي پا څون کې یې انګریزي ښکېلاکګرو ته مر ګوني ګو زارونه ورکړي دي چې دده په ویا ړلي نو م هر افغان ویاړي .

د اځکزیو بل نا متو او غیرتي شخصیت غازي مېداد خان ا ځکزی دی چې دافغان-انګرېز په دویمه جګړه کې یې د میو ند د فاتح غازي محمد ایوب خان تر څنګ یې د انګرېزانو غو ړونه ښه ورتاو کړیدي او هغوی ته یې ښه ماتې ورکړېده ۰دغازي مدد خان پلار بدین خان او نېکه یې ګل محمد خان هم میړنې خلک تېر شویدي ۰همداراز داروخان ا ځکزی هم د اځکزیو یو ډېر معزز او ددرناوي وړ مشر تیر شویدی ۰

په سهیلي پښتو نخواکې د اځکزیو په ملي مبارزینو کې د خان شهید عبدالصمد خان و یاړلې مبارزي د پښتنو د مبارزو په تا ریخ کې یو ویاړلی باب دی چې د پښتنو او بلو څو دحقه حقو قو له پاره یې مبا رزي کړي او په پای کې د پا کستاني جرنیلانو له خواپه شهادت ورسیدچې اوس دده زوی محمود خان اځکزی د پښتو نخوا ملي عوامي پارټی مشر دپښتنو د حقو قو د تر لاسه کو لو له پاره چې په پاکستان کې تر پنجا بیانو وروړسته دوهم ستره اتنیکه ډله ده ،خوله بده مرغه له هره پلوه د خپلو حقو قو نه یې برخه او محرومه ساتل شوي دي دمبارزې بیرغ ر پا ند ه سا تلی او د خپل شهید پلار و یاړلې لاره تعقیبوي ۰همدا را ز په ا ځکزیو کې دخان محمد ایوب خان اځکزي مبارزې،داځکزیو دمشهور و علمي شخصیتونو هر یوه شاعر اولیکو ال ملا عبدالر حیم اشیزی او هم داروابناد محمد علم بځرکي نو مو نه نه یو ازې د اځکزیو ویاړونه دي،بلکې ددې هیواد هر افغان پر ي ویا ړي ۰

9 ادریمزي (عبدالرحیمزي)

که چیرې دادریمزیو دنسب شجره په غور سره تر څېړنې لاندې ونیسو نو جو ته به شي چې دوی غلجي پښتا نه دي یعني ددغې قبېلې خلک د غلجیو پښتنو یو ښاخ دی چې زیات شمېر خلک یې د لو ګر ولایت په ببلا بیلو ولسوالیو کې استوګنه لري ۰یو شمېر ادریمزي دلغمان ولایت د قرغیو په اولسوالي اودعزیزخان کځ په سېمه کې مېشته دي ۰

ادریمزي خورا زړور،توریالي او میړني خلک دي ۰دروسي یر غلګرو او تیري کوونکو پر خلاف یې دمبارزې سنګرونه تاوده سا تلي وو ۰ دادریمزیو قبیلي یو شمېر خلک کو چیانی ژوند هم لري ۰ددغې قبیلې یو شمیر خلک د سو داګرۍ او راکړې ورکړې کارونه هم سر ته رسوي ۰ دادریمزیو د قبېلې په نا متو مشرانو کې یو هم عبدالملک خان عبدالرحیمزی و چې د افغا نستان د ټولواک اعلیحضرت محمد

ظاهرشاه دواکمنۍ په وخت کې د افغا نستان د ما لیې وزیر تیر شوی دی ۰

10 ادوزي

ادوزي د پښتنو د سړبني په ټو لنیزې ډلې پورې یوه اړونده قبیله ده چې دپنج پای ځانګې پورې اره لري ۰ددغې قبیلې شمېر پنځه زره کو رنۍ ښودل شوي دي،خو د شوروي مشهور اتنو ګرافر ستا نیشفسکي د اتنو ګر افیکو معلو ما تو له مخې دشلمې پیړۍ په نیمایي کې ددوی شمېر ۱۳۰ زره تنه ښودل شوی دی چې زیاتره یې د کند هار د معروف په اولسوالۍ،داوروزګان ولایت ددهراود په اولسوالۍ او همداراز د هلمند ولایت د ګر مسیر په او لسوالۍ کې میشته دي ۰

11 ادین خیل

ادین خیل په اصل کې غلجي پښتانه دي او په سلیمان خیلو پښتنو چې یوه خورا غښتلي قبیله ده ور ګډه ېږي ۰ددغې قبیلې اکثره خلک د پکتیکا په مر کز شرنه او د پکتیا ولایت دزرملې په اولسوالۍ کې چې په زرمت سره هم مشهوره ده استو ګنه لري ۰ددغې قبیلې یو شمېر خلک د غزني ولایت د ګېرو په او لسوالۍ کې هم استو ګنه لري ۰

12 اسماعیل خیل

اسماعیل خیل په اصل کې د کر لانې پښتنو په ټو لنیزې ډلې پورې یوه اړونده قبیله ده چې د خوست په ولایت کې د شمل سیند په جنوبي کنډو مندوزیو ته نږدې میشته دي ۰د مندوزیو د قبیلې لویدېز ته ځدرانۍ او جنوب ته یې د تنیو قبیله پر ته ده ۰د مندوزیو د قبیلې په ختېز او دشمل سیند په شمالي څنډو کې هم اسما عیل خیل استو ګنه لري ۰د ۱۳٦۰ کال د مر کزي احصائیې دسر شمېرنې له مخې ددوی شمېر ۱٦۰۰۰ تنه ښودل شویدي،چې ښا یې اوس به یې شمېر دوه برابره وي ۰

اسماعيل خيل اكثره دكرنې په چارو بو خت دي،يوشمير خلک يې دولتي دندې هم سر ته رسوي ۰ددوی يو شمېر په عربي هيوادونولکه سعودي عر بستان او کويټ او يو شمير يې هم د خليج په هېوادونو لکه متحده

عربي امارات،قطر ،دوبی،شارجه، ابو ظبي او دخليج په نورو ښارونو کې په مزدوری او غربې بوخت دي ۰

13 اسحٰق زي

اسحق زي چې د ساکزيو په نا مه سره هم شهرت لري د پښتنو د سړ بن په ټو لنېز ګروپ کې يوه ډېره مشهوره قبېله ده چې خلک يې هم په کليوالي تو ګه ژوند کوي او هم يې يو شمېر کو چياني ژوند لري ۰ د تاريخ حيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان په خپل دغه نا متو اثر کې چې دافغانستان د بيلا بېلو قو مونو او په عمده تو ګه يې دپښتنو قو مونو او قبېلوپه اړوندبې کښلی دی د اسحق زيو يا سا کز يو پښتنو په باب داسې وايې:" ساکزي دکند هار لو يد يز خواته په شګلنه سيمه کې دارغنداب د سيند پر غاړه د بست تر کلا پورې او همداراز څو سيمې يې د چکه علا قې په ښکتنی بر خه کې دهيلمند سين په ختېزه غا ړه کې پر تې دي ۰ ځينې ځمکه وال خلک يې په ګر مسير،فراه، شين ډنډ،لاش وجوين، دهرات جنوب لو ېدېز، دسيستان په شمال او ځينې يې هم په هرات کې مېشته دي ۰ همدا راز دسا کزيو د قبيلې پورې اړونده دوې معتبرې کورنۍ دياډولو وړدي چې يوه يې د سر دار سالو خان کو رنی چې دلاش و جو ين په سيمه د درناوي او واک خاونده ده او بله يې د ګر مسېر د کلای خا نشين په سېمه کې د رئيس سردار مدد خان کو رنی ده چې په دغې کو رنی کې موسی ډونګی يو مشهور سړی تېر شويدی ۰[5,6]

5 تاريخ حيات افغاني، ډپټي محمد حيات خان،پښتو ژباړه،۱۵۹ مخ ،ددانش خپر ندويې ټولنې چاپ،پيښور ۲۰۰۷ کال

6 پښتني قبيلې،دکتور لطيف ياد،دربم چاپ،دانش خپرندويه ټولنه،۱۶-۱۷ مخونه،۲۰۰۷کال،پيښور

13.1 اسحٰق زو ولایتونه

په اوسني وخت کې اسحق زي یا سا کزي پښتانه د افغا نستان په لاند نیو ولایتونو کې میشته دي:

1. د کند هار په ولایت کې: اسحق زي دکند هار ولایت په مر کز،د میوند په ولسو الی،دپنجوایي په ولسوالۍ ،دارغنداب په ولسوالۍ او دمعروف په ولسوالۍ کې میشته دي چې په دغه ولایت کې ددوی تخميني شمېر د سلو زرو تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی.

2. دهلمند په ولایت کې: دهلمند په ولایت کې هم یو زیات شمېر ساکزي اوسیږي .په دغه ولایت کې دوی دهلمند په مرکز لشکر ګاه، دکجکي په ولسوالۍ ،دریګستان په ولسوالۍ، د خانشین په ولسوالۍ،دنوزاد په ولسوالۍ او دنهر سراج په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې په نو موړي ولایت کې ددوی ټول شمېر څه د پاسه سل زره تنه ښو دل شویدي

3. دفراه په ولایت کې: د فراه ولایت په مرکز او د لاش و جوین په ولسوالۍ کې هم زیات شمېر اسحق زي یا سا کزي میشته دي چې په نو موړي ولایت کې ددوی شمېر پنځوس زره تنه ښودل شویدي

4. دهرات په ولایت کې: په هرات کې د ساکزیو شمېر د هېواد د ټو لو ولایتو نو په پر تله ډېر دی .په دغه ولایت کې ساکزي دانجیل،شین ډنډ، پښتون زر غون،ګلران،کشک،غوریان او کهسان په او لسو الیو کې میشته دي چې دهرات په ولایت کې دسا کزیو مجمو عي شمېر تر یو سلو پنځوس زرو تنو زیات ښودل شوی دي

5. د بادغیس په ولایت کې: په دغه ولایت کې ساکزي دمر غاب او غورماچ په ولسوالیو کې میشته دي

6. په فاریاب ولایت کې: دفاریاپ په ولا یت کې او په تېره بیا دپښتون کوټ په اولسوالۍ کې ساکزي پښتانه اوسي . زه ددې مقالې لیکوال کله چې په ۱۳۵۷ کال میمني ته تللی وم نو ما دمیمني د

لويدېز په پنځه کيلو متری کې يو شمېر کو چيان ولېدل چې په کېږ ديو کې او سيدل او ځانونه يې اسحق زي بلل

7. د جو زجان په ولايت کې: په دغه ولايت کې هم داسحق زيو يو شمير کو رنی مېشته دي

8. دبلخ په ولايت کې: دبلخ په ولايت کې هم يو زيا ت شمېر سا کزي استو ګنه لري چې دحيات افغاني مؤلف ددوی شمېر په ۱۸٦٥ عيسوي کال کې چې له نن نه ۱٤۳ کلونه پخوا کيږي ددوی شمېر دبلخ په ولايت کې تر زرو کو رنيو زيات او په ټول افغا نستان کې تر يولس زره کو رنيو نه زيات ښودلی دی ۰

14 اکاخيل

اکاخيل په اصل کې غلجي پښتا نه دي چې د سليمان خيلو يو ښا خ ګڼل کيږي چې زياتره يې په پوونده ډول ژوند کوي او ځانته کو مه ځانګړې سېمه نه لري ۰دوی اکثره په کېږديو کې ژوند کوي او د ټغرو،کېږ ديو او جو الو نو په او بد لو کې ښه مهارت لري ۰دتا ر يخ حيات ا فغا ني د ليکوال ډپټي محمد حيا ت خان په قول د اکا خيلو يو شمير د غزني و لايت په مقر کې هم ا ستو ګنه لري [7] ۰ يو شمير اکا خيل په ا فغا نستان باندې د شوروي تر ير غل وروسته له هيواده وليږ ديدل او پا کستان ته کډ وال شول چې دهغه هبواد په مختلفو ښارو نو لکه پېښور او کر اچی کې استو ګنه لري۔ ۰ اکا خپل زيارکښه خلک دي،ځيني خلک يې د سو داګر يو په کا رونو بو خت دي ۰دا کا خيلو ځو انان په ا تن کې ډېر تکړه دي او د خو ښيو او خو شاليو او ودونو کې ددوی ځو انان چې ښا يسته او ړدې ځنې لري په خپلو ماهرانه اتنو نو سره محفلونه تاوده ساتي ۰

د روسي نامتو اتنو ګرافر داتنو ګر افيکو څېړ نو له مخې د اکا خيلو شمېر د شلمې زېږ دېزې پېړی په نيمايې کې د ۳۵ زره کو رنيو په شا او خوا کې ښودل شوی دی ۰

7 حيات ا فغاني،محمد حيات خان

15 الياس خيل

الياس خيل په ا صل کې غلجي پښتا نه دي ۰ددوی يو شمېر کو چيان او هم يو شمېر خلک يې د ځمکو خا و ندان دي چې اکثره يې د کابل او ننګر هار تر مينځ وادي کې د کابل سين په دواړو غا ړو کې ژ وند کوي، خو ددوی د شمېر په اړوند ز ما سره بشپړ معلو ما ت نشته ۰

16 امر خيل

امر خيل په ا صل کې غلجي پښتانه دي او په سليمان خيلو ور ګډ يږي ۰ دا سي ر وايتو نه مو جود دي چې د امر خيلو د قبيلې مشر نېکه امر بابا نو مېده چې زيار ت يې د ننګرهار په سېمه کې دی ۰امر خيل د ننګر هار، ميدان، لغمان،پکتيکا او جوزجان په و لا يتو نو کې مېشته دي۔ ۰ دميدا ن و لايت ا مر خيل ددغه و لايت د نرخ داولسوالۍ او چا ر يکه په سېمو کې استو ګنه لري او په د غه ولايت کې دوی په لا ند نيو خيلو نو ويشل شوي دي: يار خان خيل،الله دوش خيل،يو سفزي، ممي خيل،غو ندا خيل او بو ړ خيل ۰ همداراز يو شمېر امر خيل د ننګر هار و لا يت د سر ه رود د ولسو الۍ د پېتاوي امر خيل په کلي کې چې د ننګر هار و لايت ددرونټی بند ته نږدې مو قعيت لر ي او سيړ ي ۰همدا راز د ننګر هار ولايت د چپر هار د او لسو الۍ د سپين جو مات او سنګينه په سيمه کې هم د ا مر خيلو قبيلې يو شمېر کو رنۍ مېشته دي ۰يو شمېر امر خيل دبا ميانو په ولايت کې هم او سيږي, خو هغو ی کو چيا نې ژ وند لر ي ۰ دجوز جان په و لايت کې دوی د اقچې په او لسو ا لۍ کې مېشته د ي ۰ د ۱۳٦۰ کال د مر کزي احصا ئيې د سر شمېرنې له مخې د ميدان په و لا يت کې د امر خيلو شمېر ۱۲۰۰۰ تنه ،دننګر هار ولايت د امر خيلو شمېر ٤٨٤۲ تنه او د لغمان و لايت د امر خيلو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښو دل شوي وو،چې ښا يې دا شمېر اوس دوه ګونې وې ۰

امر خيل مېلمه پا لونکي،غيرتي او دعلم سره ډېره مېنه لري ۰په دوی کې يو زيات شمېر ښوونکي،استادان، اکادميک او پو هان او نظامي منصبداران شته ۰ د ميدان ولايت په امر خيلو کې د اعليحضرت محمد ظا هر شاه دوا کمنۍ په و خت کې په ولسي جرګې کې د ميدا ن ولا يت د خلکو

استازی ار وانښاد حفیظ الله خان امر خیل مشهور]قو مي مشر تیر شوی دی۔ ۰ همداراز د هغه زوی خدای بخښلی سر محقق عزیزالله امر خیل د ا فغا نستان د علو مو داکا ډیمی د ژ بو او ادبیا تو د مرکز علمي غړی و چې په پښتو فولکلور کې یې د ستاینې وړ علمي خد متو نه سر ته رسولي دي ۰

17 اوریا خیل

اور یا خیل هم په اصل کې غلجي پښتا نه دي چې ددغې قبلې زیات شمېر خلک دکابل و لایت د پغمان په او لسوالۍ کې استو ګنه لري او په نو موړې ولسوالۍ کې ددوی مشهور کلی او سېمه د خالدار یو په نا مه سره یا دیږي ۰ یو شمېر اوریا خیل د کابل د لویدیځ په للندر او یو شمېر هم د میدان په و لایت کې استو ګنه لري ۰

یو شمېر اور یا خیل د پکتیا ولایت د زرمت(زرملې) په اولسوالۍ کې هم مېشته دي۔ ۰ دلغمان ولایت اوریا خیل د لغمان ولایت په مر کز مهتر لام او د غه ولایت د قر غیو په او لسوالۍ کې استو ګنه لري چې د ۱۳٦۰ لمریز کال د هغې سر شمېرنې له مخې چې دمر کزي ا حصا ئیې له خوا تر سره شوې وه د لغمان په ولایت کې ددوی شمېر ۱۲۱۸۸ تنه ښودل شوی دی چې ښایې په دغه و لایت کې او س ددوی شمیر دوه چنده وي ۰همداراز یو شمېر اوریا خیل د کابل و لایت د قره باغ په اولسوالۍ کې هم مېشته دي ۰

اوریا خیل میلمه پالو نکي ،زړور ، غیرتي او په خپلواکۍ مین خلک دي۔ ۰ دروسي تیري کوونکو په وړاندې یې د غیرت او مېړنتوب کارنامې ز موږ د ویاړلي هېواد ګران افغا نستان د تاریخ ځلانده بابو نه دي ۰

18 الکوزي

الکوزي دپښتنو یوه تا ریخي او لر غونې قبیله ده چې په زړو او پخو انیو تاریخي یو نانې متو نو کې ددوی سېمه د اراکو زیا په نا مه سره یادیږي چې د الکوزي د نا مه سره یې ور ته والی د امکان نه لیرې

خبره نه ده ۰په پښتو،فارسي،اردو او انګر يزي تا ريخي کتا بو نولکه: تا ريخ حيات ا فغاني، تواريخ خو رشيد جهان، پښتانه د تا ريخ په رڼاکې، دپښتنو تاريخ، صولت ا فغاني،د سر او لف کيرو د پټان او دبليو د پټان په ډکشنرۍ او په تيره بيا د پښتنو په شجرو کې الکوزي سړبني پښتانه ګڼل شوي دي چې د زيرک زوی او دابدال لمسی دی او پوپل، بارک،اڅک او مو سی يې ورونه دي چې بيا الکوزي په ډېرو نورو ښا خو نو او ځا نګو ويشل شوي دي چې مشهور ښا خو نه يې په لا ندې ډول دي :

صفوزي، شکر زي، اپل يا اپو زي،سر کا ني،زکوزي ، ميلازي،يعقوب زي، دولتزي،ابراهيمزي، مو سی زي،عمر زي ،خانخيل،اکا خيل، سيد خيل، پروټ، زنګي، بو ستان زي، نسوزي،پانيزي، کو ټي زي،خالوزي،باروزي،نکروزي،بيان زي،فيرو زي، جيلاني زي،خدايدد خيل، راموزي، اولالګي خيل.

18.1 الکوزو ولايتونه

الکوزي د افغا نستان په لا ند نيو ولايتو نو کې مېشته دي:

1. دکند هار په ولايت کې: د الکو زيو د قبيلي خلک د کند هار ولايت په مر کز، د ار غنداب ، خاکريز ، ار غستان، معروف،ميوند او پنجو ايي په او لسو اليو کې مېشته دي چې د ۱۳٦۰ کال د مر کزي اداري د سر شمېرنې له مخې په کند هار کې ددوی مجمو عي شمېر د ۸۰۰۰۰ زرو تنو په شا او خو اکې ښو دل شوی وو چې ښا يي اوس يې شمېر دوه چنده وي ۰

2. داروزګان په ولايت کې: د ارز ګان دو لايت الکوزي د اوروزګان په مرکز تيرين کوټ،ددهراود په ولسوالۍ او د هغه و لايت په ځينو نورو ولسو اليو کې مېشته دي چې مجمو عي شمېر يې په دغه ولايت کې د پنځه زرو تنو په شا او خواکې ښودل شويدي ۰

3. د زابل په ولايت کې: د زابل ولايت الکوزه ولايت د ميزان،ترنک او جلدک په اولسواليو کې استو ګنه لري چې شمېر يې په نو موړي ولايت کې د شلو زرو تنو په شا او خوا کې ښودل شويدي ۰

4. دهلمند په ولايت کې: دهلمند ولايت الکو زي ددغه ولايت په مر کز لشکر ګاه او د ناد

علي،بغران،زمينداور او کر شک او نو زاد په او لسوالیو کې مېشته دي چې مجمو عي شمېر يې په نو مو ړي ولايت کې د ٤٠٠٠٠ تنو په شا او خو اکې ښو دل شوی دی ۰

5. د فراه په ولايت کې: دفراه ولايت په بيلا بيلو ولسوالیوکې هم الکوزي شته چې شمېر يې د ٧٠٠٠ تنو په شا او خو ا کې ښو دل شوی دی ۰

6. د هرات په ولايت کې: د هرات ولا يت الکوزي ددغه ولايت د انجيل، ګذرې، پښتون زر غون،اوبې، کرخ، زنده جان ، ادرسکن، کهسان او يو شمېر نو رو ولسوالیو کې مېشته دي۔ ۰ په دغه و لايت کې د الکو زيو ټول شمېر د سلو زرو تنو په شا اوخواکې ښودل شويدي ۰

7. د بادغيس په ولايت کې: يو شمېر الکوزي دبا دغيس ولايت په بيلا بيلو ولسوالیو په تېره بيا د مرغاب او غور ماچ په ولسوالیو کې هم ميشته دي ۰ دکو نړ په ولايت کې:

په پور تنيو ولايتونو سر ېره يو شمېر الکوزي په فارياب، جو زجان ،سرپل ، کندز او کا بل کې هم مېشته دي ۰

8. د کو نړ په ولايت کې د الکو زيو يو ه ځانګه چې د سر کا نيو په نا مه سره يا ديږي ددغه ولايت د سر کا نيو په اولسوالۍ کې مېشته دي چې دوی په اصل کې د ځينو عو املو له کبله ډېر پخوا له کند ها ره دې سيمې ته را لېږديدلي او دلته مېشته شوي دي چې شمېر يې دشلو زرو تنو په شا او خواکې ښودل شويدي چې زياتره خلک يې د کرنې او سو داګرۍ په چارو بو خت دي او د چارتراشو سوداګري هم کوي ۰

9. په سهيلي پښتو نخواکې: د سهيلي پښتو نخوا په تېره بيا په کوښټه،چمن او دبلو چستان په ځينو نورو سېمو کې هم الکوزي استو ګنه لري ۰

10. په پښتو نخو ا کې: پردې سر ېره د پښتونخوا ددو ابې په سېمه کې او د پېښور په شاوخوا کې هم يو شمير الکوزي استو ګنه لري ۰

11. په پاکستان کې: دپاکستان دراولپنډۍ د چهچه نومي سېمه کې هم ډېر شمېر الکوزي مېشته دي چې د سر کانيو په نامه يوه سېمه کې د الکو زيو د نسوزي ښاخ خلک مېشته دي .

12. په جنوبي هندوستان کې: دالکوزيو يو شمېر د جنوبي هندوستان ددکن او حيدر اباد په سېمه کې هم مېشته دي ، خو له بده مرغه ځينو يې خپله خو ږه ژبه پښتو له لاسه ور کړي او په هندي ژبه ګړيږي .

18.2 ښاغلی خلک

الکوزي زړور،غيرتي او ميلمه پاله خلک دي .په علم او پوهي مين دي .دوی د روس د استعماري او ښکيلاکګرو ځواکو نو پر خلاف د خپل هېواد د خپلواکۍ له پاره ښې تورې وهلي دي .

دالکوزيو په تاريخي کسانو کې د دغو لاندنيو کسانو نومونه ځيستلی شو چې زمونږ د هيواد په تاريخ کې مشهوردي:

1. عبدالغني خان چې د الکو زيو د زيرازي له څانګې و او د ميرافغانانو په نامه يادېده

2. د هرات والي يار محمد خان زين الدوله چې دالکوزيو د نسوزي څانګې نه و او يو ډېر باتد بېره شخصيت تير شوی دی

3. د افغانستان د ستر ټولو اک اعليحضرت احمد شاه بابا مور زر غونه انا چې د الکو زيو د نسوزي ښاخ پورې يې اړه درلوده

4. مولوي محمد سرور خان و اصف دلو مړني مشر وطه غو ښتو نکو د ټولنې مشر چې په اصل کې د کند هار دارغستان دولسوالي‌و او بياور وسته زنداني شو او د کابل په شير پور کې د خپل ورور سعد الله خان او د خپل پلار د اکا دزوی عبدالقيوم خان سره يو ځای اعدام شو

5. بابا عبد العزيز خان الکوزی د مشروطيت ددويم غو رځنګ غړی و .

19 الي زئي

که چيري د اليز يو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو دوی سړ بني پښتانه او د درانيو د پنجپای په ښا خ پورې اړه لري چې نورزي، ساکزي، ادوزي او ماکو يې ورونه قبيلي دي ۰

ډپټي محمد حيات خان د تاريخ حيات ا فغا ني په کتاب کې چې ۱٤۳ کلو نه د مخه يې کښلی دی د اليزيو پښتنو په اړوند داسي ليکلي دي:" اليزي دکندهار په ز مينداور کې اوسيږي ۰ددوی دود او د ستور د الکوزيو په څير دی ۰د اليزيو او الکوزو تر مينځ پو له د هلمند سين دی ۰ددوی سيمه هم د الکو ز يو سېمې ته ورته والی لري، خو دالکو زيو زيا تره سېمه د رودونو په اوبو او د اليزيو سېمه په کا ريزو نو خړ و بيږي ۰"

اليزي(عليزي) زياتره د کر ني او ما لداری په چا رو بو خت دي او خورا غښتلي ،غير تي، ميلمه پا لو نکي او د هيواد په خپلواکی مين خلک دي ۰د افغان-انګريز سره د خپلواکی په جګړه کې يې د ميړانې او غيرت کار نامې ښودلي او د روسي و حشي ير غلګرو سره په مېړ انه جنګيدلي دي ۰

په او سني وخت کې اليزي په لا ند نيو سيمو کې مېشته دي:

1. دهلمند په و لايت کې: دهلمند ولايت اليزي ددغه و لايت د نادعلي،کجکي، بغران، موسی کلا، ګرمسير او نو زاد په ولسوالیو کې مېشته دي۔
2. دکند هار په ولايت کې: دکندهار ولايت اليزي د کند هار ولايت په مر کزاو د دامان، ميوند، ار غنداب،معروف او ژېړي په ولسوالیو کې مېشته دي ۰
3. دارزګان په ولايت کې: د ارزګان ولايت اليزي ددغه ولايت په مر کز ترين کوټ او دهراود،ګزاب او شهر ستان په ولسوالیو کې استو ګنه لري ۰
4. د فراه په ولايت کې: د فر اه و لايت اليزي د نو موړي و لايت په مر کز او د با لا بلوک په

او لسوالۍ کې مېشته دي ۰

5. دهرات په ولایت کې: د هرات د ولایت الیزي دانجیل،ګذرې،کشک، غوریان، زنده جان،کهسان، پښتون زر غون، ادرسکن او شین ډنډ په ولسوالیو کې مېشته دي ۰

6. د با غیس په ولایت کې: دبادغیس و لایت البزي د نو موړي ولایت د مر غاب او غور ما چ ولسوالیو په بېلا بېلو کلیو او با ندو کې مېشته دي ۰

پر پورتنیو ولایتونو سر بیره یو شمیر الیزي په فاریاب، جوزجان،سرپل،بلخ او کندز په و لایتو نوکې هم استو ګنه لري .

7. په پښتو نخواکې: یوشمیر الیزي دپښتو نخوا د ټانک او دیر ه اسما عیل خان په سیمه کې استو ګنه لري

8. په پا کستان کې: په پاکستان کې الیزي د پنجاب ایالت د راولپنډۍ په اسلامګړ کې چې دحسن ابدال ختیز لوري ته پرته ده او همداراز په ملتان کې استو ګنه لري ۰

د تاریخ حیات افغاني په قول د اسلام ګړ دسیمي د الیزیو د قبیلي مشر محمد شر یف خان و چې درئیس بر هان په نا مه سره هم یا دیده چې په نو موړي سیمه کې څو کلي بې د جا ګیر په تو ګه تر لاسه کړي وواو دده په زامنو کې شیر دل خان، پر دل خان، سرورخان او حسین خان مشهور کسان تیر شویدي ۰همداراز د راولپنډۍ د چهچه په سیمه کې هم ګڼ شمیر الیزي استو ګنه لري ۰

په ملتان کې د الیزیو د قبیلي نه نواب فو جدار خان یو مشهور نواب تیر شوی دی۔ ۰ همداراز دده نیکه خدایار خان او یو شمیر نور الیزي مشران لکه عاشق محمد خان،محمد خان او غلام حسن خان الیزی نامتو خلک تیر شویدي.

9. په ایران کې: یوشمیرالیزي دایران په ختیزه بر خه کې د قاین په سیمه کې چې د افغا نستان پولي ته نږدې دی هم استو ګنه لري ۰

10. دهند وستان په دکن کې: د هندوستان په جنوب په تيره بيا په اندرا پرادیش کې هم يو شمير اليزي استو ګنه لري ۰

دروسيي د نامتو اتنو ګرافر ستا نيشفسکي په حواله په ټول افغا نستان کې دشلمې عيسوي پيړۍ په نيمايي کې ددوی مجمو عي شمير ۳۰۰ زره تنه ښودل شوی دی ۰

20 اندړ

که چيرې د اندړو دنسب شجره په غور سره و څيړو نو څر ګنده به شي چې دوی په اصل کې غلجي پښتانه دي ۰اندړ د موسی زوی،د ابراهيم لمسی او د غلجي کړ وسی دی ۰ د شجرو له مخې يې تر ه کی او سهاک ورونه ګڼل کيږي [۸,۹]۰

د اندړو شمال ته د غزني مر کز،جنوب ته يې د تر ه کو او سليمان خيلو قبيله، ختيز ته يې زرمت چې زرمله يې هم بولي ،لو يد يز ته يې د هزاره وو قوم او په ضمن کې د کره باغ سيمې سره پو له لري ۰

د اندړو د قبيلې ښا خو نه په لاندې ډول دي: بازيد خيل، جلال زي اولکن خيل چې با زيد خيل بيا په خو اجه خيلو،مر جا ن خيلو، پير خيلو ،مو سی خيلو او ابر ا هيم زيو ، جلال زي په خا ني خيلو ، الله يار خيلو او مصري خيلو او لکن خيل د پو مي خيلو او بشال خيلو په څا نګو ويشل شوي دي ۰

د ا ندړو د قبيلې خلک زياتره په غزني، پکتيا، زابل ،پکتيکا،بغلان ميدان او کا بل کې مېشته دي چې په لا ندې تو ګه در پيژ ند ل کيږي:

1. د غزني په و لايت کې: اندړ د غزني ولايت د اندړو،جغتو، شلګر،جامراد،ده يک او زنه خان په ولسوالیو او سيموکې مېشته دي چې په نو موړي و لايت کې ددوی مجمو عي شمير

8 تاريخ حيات ا فغاني، پښتو ژ باړه،۱۳۸٦-۲۰۰۷کال چاپ،دانش خپر ندو يه ټو لنه، پيښور

9 پښتني قبيلي، لطيف ياد،۱۳۸۵،د دانش خپر ندويه ټو لنه، پيښور

۲۰۰ زرو تنو ته ر سیږي ۰

2. د پکتیا په ولا یت کې: اندړ د پکتیا ولایت په مر کز کر دیز، زرمت او څمکنیو په ولسو الیو کې میشته دي چې په نو موړي ولایت کې یې ټول شمیر د ۵۰ زرو تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی ۰

3. دپکتیکا په ولایت کې: د پکتیکا ولایت اندړ په شرنه او میټا خان کې استو ګنه لري چې مجمو عي شمېر یې په دغه ولایت کې د ۲۰ زرو تنو په شا او خو اکې ښودل شوی دی ۰

4. د زابل په ولا یت کې: د زابل ولایت اندړ ددغه ولایت د شا ه جوی په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې مشهور کلي یې عبدالرؤف کلا، د اندړو کو ټي، د اندړو کلی او سرور کلا نو میږي ۰داسي ویل کیږي چې دوی د غزني ولایت د شلګر ولسوالۍ نه دې سیمې ته لیږ دیدلي او دلته میشته شوي دي ۰ همداراز د زابل ولا یت د دای چو پان په ولسوالۍ کې هم د اټوالو په نامه د اندړو یو ښاخ استو ګنه لري چې شمیر یې د ۲۰ زرو تنو په شا او وا کې ښودل شو ي دي

5. د بغلان په ولایت کې: د بغلان ولایت اندړ د دغه ولایت د نهرین په ولسوالۍ کې میشته دي او د اندړو د لکړ خیلو د ښا خ پورې اړه لري ۰

6. دکابل په ولایت کې: د کابل ولایت اندړ د چهاردهي ولسوالۍ د کلای بها در خان په کلي کې استو ګنه لري چې شمېر یې ۵۰۰ تنو ته رسیږي ۰

اندړ ډیر میلمه پال، غیرتي او د هیواد سره مېنه ددوی په پښتني خته کې اخښل شوې ده ۰ دا نګریز انو سره د افغا نستان د خلکو په دري ګو نو جګړو کې ددوی ونډه درنه ده,دبیلګې په توګه د ۱۸۷۹ میلادي کال ددسامبر د میاشتې په عمو مي پا ځون کې اندړ د ملا دین محمد اندړ په مشرۍ چې په ملا مشک عا لم سره یې شهرت درلود او همداراز د ګل محمد خان اندړ په مشرۍ چې یوملي شخصیت و په غزني کې یې په انګریزانو ځمکه تبۍ و ګر ځوله او د یو ملي ځواک په تو ګه یې دانګر یزانو په وړاندې

سره يو مو ټی او دښمن ته يې خوله ما تووڼکي ګو زارونه ورکړل ۰

دروسي ښکيلاکګرو په و ړاندې هم اندړو ډېرې سر ښند نې کړي دي او د افغاني غيرت او تورې په زور يې روسي غليمانو ته هم غاښ ما تووڼکي ځو ابو نه ور کړي دي ۰

21 اورکزي

اورکزي د پښتنو يوه نا متو قبيله ده چې ز مو ږ پښت پو ها ن (نسب پيژ ندو نکي) يې د کر لانۍ پښتنو د ټو لنيز ګروپ نه شميري ۰

داو رکزيو د قبيلي زيا تره خلک د اورکزيو په ايجنسۍ او يو شمير يې په کو رمه ايجنسۍ کې استو ګنه لري ۰ چې مرکز يې د هنګو ښاردی ۰ او رکزي د کو هاټ په شمال لويديځ ،د سپين غره په ختيز او د تيراه په جنوب کې پراته دی ۰ شمال ته يې د اپريدو قبيله، شمال لويديز ته يې پړه څمکني ،لويديځ ته يې توري ، جنوب ته يې بنګښ او ختيز خو ا ته هم د اپر يدو اوبنګښو سره پوله لري ۰

د او رکز يو د ايجنسۍ مجمو عي نفوس ٤٥٠٠٠٠ تنه دی چې په او رکزيو سر بيره نور پښتا نه هم يکې اوسي لکه: علي خيل، ميشتي خيل، ملا خيل او شيخان خيل ۰

اور کزي په لا ند نيو مشهورو ښا خو نو با ندې ويشل شوي دي چې بيا هر يو ښاخ يې په نورو څا نګو با ندې ويشل شويدي ۰ ددغو مشهورو ښا خو نو او څا نګو نو مو نه په لاندې ډول راوړل کيږي:

1. اسماعيل زي: چې د ا ښاخ په ر ابيا خيلو ، ابا خيلو،مامازي،بهريم خيلو، خادي زي ،عيسي خيلو او سادا خيلو با ندې ويشل شوي دي ۰

2. موسي زي: چې په لنډي زي ،علي زي او خواجه خيلو با ندې ويشل شوي دي ۰

3. لشکر زي: چې په علي شير زيو او ما مو زيو باندې ويشل شوي دي ۰

4. دو لت زي: چې په فيروز خيلو،اتمان خيلو او بيزو تي با ندې ويشل شويدي ۰

5. محمد خيل: چې په بر محمد خيلو، عبد العزيز خيلو، ما ني خيلو او سه پای با ندې ويشل شويدي۔

6. ستوري خيل يا علي زي: چې په باړه ستوري خيلو او تيراه ستوري خيلو با ندې ويشل شوي دي ۰

په دوی کې ځيني ښا خو نه شيعه مذ هبه او ځيني يې هم سني مذ هبه دي ۰ ددې نه پر ته ددوی تر مينځ يو بل ډول قبيلوي ويش هم مو جود دی چې سمل ګو ند او ګا ړي ګو ند يې بو لي چې ددغې قبيلې ځيني خلک په سمل او ځيني په ګاړه پورې اړه لري ۰

تا ريخ حيات ا فغاني د او ر کز يو په باب ليکي: " داسي ويل کيږي چې د بنګښو نه دمخه په کو ها ټ با ندې اور کز يو واک درلود او تقر يبا پنځه سوه کلونه دمخه بنګښو د اورکز يو نه د کو هاټ سيمه ونيوله چې ددغې سيمې د نيولو له پا ره ددوی تر مينځ خو نړۍ جګړې وشوې او د يوه افسا نوي روايت له مخې ددوی تر مينځ دغه شخړه او لا نجه د(دای) په نا مه يوه تن اواره کړه ، په دې تو ګه چې يو ځل د بنګښو او اورکز يو ملکان د سيمو د ويش له پاره په درسمند کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې غاړې غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لاسه کړي ، له همدې کبله ددوی تر مينځ سو له ونه شوه او نږدې و چې ددوی تر مينځ بيا جګړه ونښلي، په دغه وخت کې دای نو می چې پر اس سپور و له ليږې را ښکاره شو ۰ددې له پاره چې بنګښ او اورکزي دواړه له جنګ جګړو نه په تنګ راغلي وو نو دوی په دې خبرې با ندې سره اتفاق و کړ چې دغه دای نو می سپور کله چې دوی ته نږدې راشي نو دوی به ورته دبنګښو او اور کز يو تر مينځ د سيمو د ويش سؤال مطرح کړي او هر څه پرېکړه چې ده وکړه نو دواړو غاړو ته به د منلو وړ وي ۰په دغه وخت کې نو موږی سپور راورسيد او دواړو خواوو ددغې شخړې د اوارولو له پا ره له ده سره خبرې وکړې،هغه په داسي حال کې چې هما غسي پر اس سپور و په پښتو ژبه يې دغه بيت ووايه:

دای خو داسي وايي.....چې سمه د بنګښ، غر د اورکزی

ویل کیږي چې له هماغه ورځې وروسته د دای ویش عملي شو او تر اوسه هم د چلند وړدی"۔[10]

اورکزي په غر نی سیمه کې ژوند کوي چې دوبی یي معتدل او ژمی یې خورا سوړدی، په تیره بیا د مرغومي، سلواغې او کب په میا شتوکې چې دجنوري،فبروري او مارچ د میا شتو سره سمون خوري ۰ ددوی زیا تره خلک دکرنې په چارو او لږ شمیر خلک یې په پوونده ډول ژوند کوي ۰ دځمکو لږه بر خه یي په روانو او بو خړوبیږي، خو د ځمکو ډیره بر خه یې وچوبه(للمي) دي ،مګر ډیرې زرخیزې دي،ان چې دوه فصله حا صلات ور کوي ۰دوی په خپلو ځمکو کې وریجي،غنم، جوار، اوربشي،لو بیا،کدو ان،تیپر او دار چیني کري چې ددوی د سیمي خوراکي پیداوار ددوی اړتیاوې پوره کو لای شي ۰

داورکزیو ایجنسي د سمندر نه تر ۷۰۰۰ فو تو پورې لوړوالی لري او ټوله ر قبه یې ۱۸۰۰۰ کیلو متره ښو دل شوې ده ۰

مشهور سیندونه یې تاجلي،خرماني،د ماموزو رود،ګنداو،انګوري،تبي،کړمان،ابی دری،مستوره او د خانکي توی سیندونه دي ۰

د اورکزیو د ایجنسۍ هیډ کوارټر هنګودی او اصلي ښا ر یې دره ادم خیل دی ۰اورکزي خپل با زارونه د میله په نا مه یادوي چې د هغو نه یې لاندیني میلې مشهورې دي: ډبوري میله،میشتي میله،فیروزخیل میله، کا لایا میله،غلجو میله،ساما مموزي میله، انجاني بازار،کده بازار او کوریز میله۔ ۰ داورکزیو ایجنسۍ د لیدو وړ ځا یونه،کلا یا، فیروز خیل سا ما نه ،ډوبری، کول او بدن دي ۰

د او رکز یو د ایجنسۍ سر بیره یو شمیر او رکزي او دهغو جملي نه مسوزي او نیمایي لښکرزي د کورمې په ایجنسۍ کې هم استو ګنه لري ۰د پا کستان په نورو ښارونو لکه کراچی، راولپنډی،اسلام اباد او لاهور کې هم یو شمیر او رکزي میشته دي ۰ په بیښور کې هم زیات شمیر اورکزي استو ګنه لري ۰

اورکزي غیر تمن، جنګیالي،میلمه پالو نکي او په پښتنولۍ ټینګ خلک دي۔ ۰ دوی دانګریزانو سره په هغه وخت کې چې دهند نیمه وچه ددوی تر استعماري واک لاندې وه په ډیره میړانه جنګیدلي دي او

10 تاریخ حیات افغاني، د ډپټي محمد حیات خان

داسي ويل کيږي چې دوی په هغه وخت کې ۲۸۰۰۰ زره تنه وسله وال ځو انان درلودل ۰

د اورکزیو په تو لو څانګو کې دولتزي او مسوزي په شمیر کې زیات دي ۰د اورکزیو مجمو عي شمیر د ۳۰۰ زرو تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی چې له هغې جملې نه ٦۰ زره تنه یې دکورمې په ایجنسۍ او پا تې یې د اورکز یو په ایجنسۍ کې میشته دي

21.1 اورکزي په هند وستان کې:

اورکزیو په هندوستان کې د اتلسمې پیړۍ په لو مړۍ نیمایي کې د دغه هیواد په مد هیا پرادیش کې چې مرکز یې د بهو پال ښاردی یو لوی پښتني ریاست جوړ کړ چې بنسټ ایښودونکی اورکزی پښتون نواب دوست محمد خان دی ۰نو موړي ددغه پښتني ریاست بنسټ په ۱۷۲۳ زیږدیز کال کې په بهو پال کې کیښود ۰نومړی د هندوستان د مغو لي واکمن عالمګیر اورنګ زیب د زوی سلطان بهادرشاه په زمانه کې له تیراه نه چې په هغه و خت کې د افغا نستان د خاورې بر خه وه هندوستان ته راغلی و ۰په بهو پال کې تر دوست محمد خان نه وروسته داورکزیو پښتنو د پاتو نوابانو نو مو نه په لاندې ډول دي:

نواب سلطان محمد خان،نواب یار محمد خان،نواب فیض محمد خان،نواب حیات محمد خان،نواب غوث محمد خان، نواب جها نګیر محمد خان،نواب نظیر محمد خان،نواب شاه جهان بیګماونواب سلطان جهان بیګم ۰

دبهوپال پښتني نوابانو د بهو پال دښار په ودانولوکې ډیرې هلې ځلې کړي دي چې د ستا یني وړدي ۰ددوی د نو ابیو په وخت کې ډیر جو ماتونه، مدرسې،کتابتو نو نه، پلونه ،رو غتونونه او نور ډېر عام المنفعه کارونه تر سر ه شوي دي ۰

22 اورمړ

دپښتني شجرو پر بنسټ اورمړ سړ بني پښتانه دي چې د جنو بي و زیر ستان په کانېګروم،د پیښور په شا اوخوا او د افغا نستان د لو ګر په و لایت کې میشته دي ۰د اورمړ اصلي نوم عمر دین و چې

وروسته د اورمړ په نا مه مشهور شوی دی ۰(۱)پښتني توکم پو هانواورمړ د شر خبون زوی او د سړبن لمسی ګنلی دی ۰

د تاریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډپټي محمد حیات خان داورمړو په اړوند داسي لیکلي دي:" جوته ده چې داور مړ پلار امر دین د شر خبون له پنځو زامنو په جمله کې تر ټو لو کو چنی و ۰ده یو زوی درلود چې اورمړ نو میده او قبیله یې هم دده په نا مه نو مول شوې ده او تر اوسه هم په همد ې نا مه سره یا دیږي ۰ داسي ویل کیږي چې اورمړ شل زامن در لودل او هر ځوی یې چې چیرته پیدا شوی دی د هما غه ځا ی نوم یې پرې ایښی دی او یوه منظو مه چې حضرت میا عمر څمکني(رح) ویلي نو په هغې کې هم اورمړ ته شل زامن منسوب شوي دي،په د ې ډول: سنګتوی، منتوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلو یان، کانیګروم، حوان ، کو نیخ، خصیران، رنګ، دلجا،ملانې، سیداني خان،دو توي،سین، خلیل و بورکي ۰" [11]

نوموړی مؤرخ ددوی د استوګني سیمي مور ته داسي معر في کوي:" داورمړو د استو ګني سیمه د سلیمان دغره هغه بر خه ده چې اوس پکې د وزیر واو مسیدو قبیلي استو ګنه لري ۰ د کا نیګروم ښار چې د وزیرو او مسیدو د بدر په سیمه کې پروت دی د اورمړو له خوا جوړ شوی دی چې اوس هم د اورمړو پنځه ښا خونه په کا نیګروم کې په دې ډول او سیږي: خیکني شپیته کوره،خرم چاني څلویښت کوره، ملا تا نې شپیته کوره،بیکسي دوه سوه کوره او جرانې شل کوره چې ټول د ۳۸۰ یا ٤۰۰ کو رنیو تر مینځ په خپل پخوا نې ټاټوبي کې استو ګنه لري ۰ "[12]

د کانیګروم اورمړ په خپلو مینځو کې په اورمړي ژبې ږغیږي چې بر ګستا،بورکي او بر کي یې هم بولي چې دپښتو،هندي او پارسي ژبي لغوي جوړښتونه پکې شته،خو هغو اورمړو چې خپله ژبه یې ساتلي ده ددوی په ژبه کې له څیړنو داسي معلومیږي چې په مشکله کیدای شي هغه دپښتو ژبې یو دایلیکټ(لهجه) وګڼل شي ځکه چې ددغې ژبې فو نو لو جي، مور فو لوجي،سین تا کسیس ،لیکسیالوجي او نور ې ژ بنې ځا نګړ تیاوې دا جو توي چې ددوی ژبه لرغوني او د ختیزو اریایي لهجو ځینې شمیرله

11 حیات افغاني، پښتو ژبارې،۱۸۰ مخ

12 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، دسید بهادرشاه ظفر کاکا خیل لیکنه،۱۲۸۳ مخ

کيږي او داريايي ژبو په کو رنۍ کې شا مله ده .[13]

په اوسني وخت کې داورمړو د استو ګڼي ځايونه دادي:

1. د جنوبي وزيرستان په کا ڼيګروم کې چې د ۱۹۹۲ زيږديز کال د سر شميرنې له مخې يې شمير ۳۰۰۰ تنه ښودل شوی دی .

2. دپښور د جنوب ختيز په لس کيلو مترۍ کې د اورمړو درې کلي شته چې د برو اورمړو، ښکتني اور مړو او منځني اور مړو په امه يا ديږي .

3. په جنوبي وزير ستان او پيښور سر بيره يو شمير اورمړ دپښتو نخوا په کورمې ايجنسۍ،کهرک، اورکزيو ايجنسۍ او سوات کې هم ميشته دي ،خو په د غو يادو شوو سيمو کې دوی شمير خورا لږ دی .

4. د افغا نستان د لو ګر په ولايت کې: د تاريخ حيات افغاني د مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په حواله د دوی يو شمير ٦۰۰ کلونه د مخه د وزيرو قبيلي د غلبي په وجه او هم دکاختۍ(قحطۍ) په سبب د جنو بي وزير ستان نه د لو ګر د برکي برک سيمي ته ولږديدل .د افغا نستان د علو مو اکيډيمۍ دژبو او اد بيا تو د انستيوت د غړي ښاغلي دکتو ر خليل الله اورمړ په قول چې خپله هم يو ژبپوه دی ماته بې په په ۱۳٦۹لمريز کال کې د لو ګر د اورمړو په اړوند وويل چې دلوګر اورمړ دعبدالصمد خان، نوراللە او تقي په کليو کې استو ګنه لري او په هغه وخت کې يې ما ته په نو موړي ولايت کې داور مړو مجمو عي شمير د ٤۰۰ او ٥۰۰ تنو تر مينځ و ښود ،چې ښايي اوس به ددوی په شمير کې ډيروالی راغلی وي .

5. دهندوستان د پنجاب ايا لت د جلندرهر په ښار کې هم ډير لږ شمير اورمړ شته .

اورمړ غيرتي، ميلمه پالونکي او په ملګرتيا کې تکړه خلک دي .

---

13 دافغا نستان ژبې او تو کمو نه، سر محقق دوست شينواری،۱٦۸-۱٦۹ مخونه

د روښاني غورځنګ بنسټ ایښودونکی او د خیرالبیان او حالنا مې مؤ لف حضرت بایزید انصاري چې په پیر رو ښان علیه الر حمته ۱۵۲۵-۱۵۸۵زیږدیز مشهورو او د مغو لو پر خلاف یې د ویاړه ډکې مبا رزې کړي دي اورمړ پښتون و ۰

د وزیر ستان په اور مړو کې دغه لاندیني اورمړ نا متو کسان دي: جنرال وحید علي بورکی،سکندر افضل خان د البورکي قو مي مو منټ مشر،ملک عبدالرؤف بورکی په کانیګروم کې د بورکي قوم مشر،ملک محمد قریب خان بو رکی او ستر جنرال فاروق احمد خان ۰

همداراز د افغا نستان د لو ګر د اورمړو له جملې نه ښا غلی دکتورخلیل الله اورمړ نه یا دونه کوم چې د افغا نستا ن دعلو مو اکډمی علمي غړی او محقق دی چې په پښتو او اورمړي ژبو کې څیړ نې کوي ۰

23 بابړ

که چیري د بابړو دقبیلي دنسب شجره په غور سره وڅیړو، نو جو ته به شي چې دوی په اصل کې سړ بني پښتا نه او د شیر ا ڼیو د قبیلي یوه څا نګه ده ۰ دوی وروسته د شیړ انیو نه بیل شوي او او لادې پې ځا نته بیل نوم غوره کړی دی او نن ورځ د یوې جلا قبیلې په تو ګه ژوند کوي ۰

د تاریخ حیات افغاني د شجرې پر بنسټ بابړ دودم ځوی،د شیرانې لمسی، دشر خبون کړوسی او دسړبن کودی دی۔ ۰ همداراز بابړ د انجر او سنجر په نامه دوه زامن درلودل چې سنجر بیا د مسعود خیلو،اسما عیل خیلو، ابراهیم خیلو،یعقوب خیلو او غو ریا خیلو په څا نګو با ندې ویشل شوي دي ۰

د با ږو د استو ګنې اصلي ځای د سلیمان غر ګنل شوی دی چې وروسته د شمیر د ډیر والي او یا هم ښا یې د نورو عو املو له کبله له خپل اصلي ټا ټو بي نه خواره و اره شوي او په نورو ځا یو نو کې مېشته شوي وي.

ویل کیږي چې د با ږو د قبیلي خلک د پخوانۍ زمانو ر اهیسي د تجارت او سو داګرۍ د کارونو

سره ډيره ليوالتيا درلوده او ددې قبيلې خلکو د هند وستان او دمنځنۍ اسيا (بخارا او سمر قند) تر مينځ د بيلا بيلوسوداګريزو مالونو لکه پو ستينونونو،اينجې او قيمتي وريښمينو ټو کرانو سو داګري کوله او دوی په خپلو سو دا ګربزو دندو کې، ريښتوني، ايماندارە،حليم او دښه چلند خا وندان وو، ان تر دې چې انګريزي نا متو مؤرخ او دکابل د سلطنت بيان مؤلف مونټ ستوارټ الفنستن هم د دې خبرې سره موافق دی چې دوی د سو داګرۍ په چارو کې ډېر ماهر وو ۰ همداراز دوی په اقتصادي پلان جوړونې او حسابي چارو کې دومره مهارت درلود او په دې کارونو کې دومره بر يالي وو چې د افغا نستان د بنسټ ايښودونکي لوی احمد شاه بابا په وخت کې نور محمد خان بابړ مستو في المما لک او ګل محمد خان بابړ ته د امين الملک(لوی خزانه دار) مهمې دندې سپارل شوې وې ۰

په او سني وخت کې بابړ په لاند نيو ځا يو نو کې مېشته دي:

1. په کندهار کې: په کند هار کې بابړ ددغه ښار د بابړو په کوڅې،دپنجوايي په ولسوالۍ او د کند هار دارغنداب په سوزني نو مي سيمه کې ژوند کوي چې په دغه ولايت کې د بابړو مجمو عي شمير د ۲۰ زرو تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی ۰اروابنا د سترعلا مه پو هاند رشاد بابا(۱۹۲۱-۲۰۰۵ ميلادي) چې ټول پښتانه پرې ويارې او پښتو ژبې،ادب،تاريخ او فر هنګ ته يې د ستا يني او قدر وړ خد متو نه کړي دي اوما ددې مقالې ليکوال هم د هغوی د ارزښتناکو علمي لارښوونو نه ډيره ګټه او چته کړې ده هم بابړ پښتون و چې دکند هار ښار د بابړو په کو څه کې يې دې نړۍ ته ستر ګې پرانبستلې وې ۰

2. په ننګر هار کې: دننګر هار ولايت د جلال اباد ښار لويديز خواته دبابړ يانو يوه لو يه محله شته چې د علي خيلو سره په ګا ونډ کې ده ۰

3. د جوزجان په ولايت کې: يو شمير بابړ د جوزجان په بيلا بيلو ولسوالیو او د هغې جملې نه دخواجه دوکوه، اقچې، فيض اباداو خانقاه په ولسوالیو کې هم مېشته دي۔ ۰ دشبر غان د ښار بابړ ددغه ښار په مرکز او همداراز ددغه ښار ته څيرمه سيمو لکه شکرک، افغان تپه،شير خيل، شوبي، خواجه دوکوه افغانيه او تابين کې ژوندکوي ۰ په اوسني وخت کې دجوزجان د بابړو نه يو تن ګو هر خان بابړ دجوزجان ولايت دفيض اباد د ولسوالۍ ولسوال دی ۰

4. د فاریاب په ولایت کې: یو شمیر بابړ د فا ریاب ولایت د قیصار په ولسوالۍ کې هم میشته دي ۰

5. دبا دغیس په ولایت کې: بابړ ددغه ولایت دغورماچ او مرغاب په ولسوالیو کې استو ګنه لري ۰

6. دبلخ په ولا یت کې: دبلخ په ولا یت کې مېشته بابړ ددغه ولایت دبلخ په ولسوالۍ کې استو ګنه لري.

7. دکندز په و لایت کې: یو شمیر با بړد دغه ولایت ددشت ارچي په ولسوالۍ کې هم مېشته دي۔

په پورتنیو ولایتو نو سر بیره یو شمیر بابړ په هیلمند،لوګر او کو نړ کې هم مېشته دي ،خو د هغوی د دقیق شمیر په اړوند زما سره کوم معلو مات نشته ۰

داسي تاریخي شواهد شته چې ددوی ۵۰۰ کورنۍ کو چیاني او ۷۰۰کورنۍ نیمه کو چیاني ژوند لري چې ددوی دلیږد مسیر اولاره د هرات د هریرود نه نیولې د بادغیس،فاریاب،جوزجان،بلخ او کندز پورې دي چې د کال په بیلا بیلو مو سمونو کې په نو موړو ځا یو نو کې خپلې کیږدۍ دروي او خپل مالونه او رمې په ورشو ګانو کې څروي ۰

8. په سهیلي پښتو نخواکې: د سهیلي پښتو نخوا د مشهور لیکوال،مؤرخ او فولکلور پیژندونکي پروفیسور سیال کاکړ په حواله یو شمیر بابړ په ژوب ،کوټه او پښین کې هم مېشته دي ۰

9. په پښتونخواکې: په پښتو نخواکې دبابړو سیمه د میا خیلو سهیلي برخې ته پرته ده چې لو یدیز لورته بې سختې غرنۍ سیمې پر تې دي۔ ۰ اوس دوی دپښتونخوا ددیره اسماعیل خان په چو دهوان او دامان کې مېشته دي۔ ۰ اوس دامان د تانک په نا مه یا دیږي چې د دیره اسما عیل خان یو دسترکټ(ولسوالي) دۀ ۰ همداراز په سیهره نومي سیمه کې هم چیرې چې شیراني اوسي بابړ مېشته دي ۰ یو شمیر بابړ په پیښور کې هم استو ګنه لري چې انګریزي ژبېوه میجر را ورتې په دامان یا اوسني تانک کې ددوی مجمو عي شمیر د ۷۰۰۰ کو رنیو په شا او خواکې ښودلی و چې ۷۰۰ تنه جنګیالي ځوانان بې درلو دل ۰

10. په سند کې: د پروفیسور سیال کاکړ د اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتو نخواکې پر بنسټ یو شمیر بابړ د پاکستان هیواد د سند ایالت په ګړهي یاسین،سلطان کوټ او شکار پور کې هم مېشته دي ۰

11. په هندوستان کې: لکه چې د مخه ورته اشاره وشوه بابړ و د سو داګرۍ په چارو کې ډیر مهارت درلود او دهند او منځنۍ ایشیا تر مینځ یې د سو داکرۍ چارې پر مخ بیولې،چې ددغو با ېړو د جملې نه یو شمیر په هندوستان کې مېشته شوي دي چې دهند په مختلفو ایالتو نو لکه مهاراشټرا،اندهراپردیش،مدهیا پرادیش او ګجرات کې مېشته دي ،خو له بده مر غه چې خپله خوږه پښتو یې له لاسه ورکړې ده ۰

تاریخ حیات ا فغاني د بابړو د دود او دستور په اړوند لیکي:" هغه بابړ چې په افغا نستان کې اوسي نو دودونه او رواجونه یې د هغو بابړو سره تو پیر لري چې دشیرانیو په ګا وند کې اوسي ۰ هغه بابړ چې دشیرانیو په ګا وند کې اوسي نو دهغوی رواجونه کټ مټ د شیرانیو په ځیر دي." [14,15,16,17]

24 بابي (بابياني)

زمونږ پښت پو هان (نسب پیژندونکي) د بابي یا با بیانو قبیله دپښتنود غر غښت د ټو لنیز ګروپ پورې ټړي ۰

د پښتني شجرو له مخې بابي څلور زامن درلودل چې میرزی،سرو، عزرائیل او کتوزی نو میدل چې میرزی په شلو خیلو،یحیی زیو او حیدرزیو او کتوزي په یاسین زیو، ادریس زیو او صایب زیو با ندې ویشل

14 مونټ ستوارټ الفنستن، دکابل سلطنت بیان،دوهم ټوک،٦٢ مخ

15 پښتانه دتاریخ په رڼا کې،١٢٧٦ مخ

16 تاریخ حیات افغاني،٢٥٥ مخ

17 پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتو نخواکې، دپروفیسور سیال کا کړ تالیف

شوي دي ۰ د تا ریخ حیات افغا ني په قول چې د مخزن افغاني نه يې روایت کړی دی وایي چې بابي په پیل کې په خپلو ځلورو زا منو با ندې د ځلورو سپیځلو او مقر بو پر ښتو(ملائکو) نومونه ایښي وو ،چې نورو پښتنو هغه ملامت کړاو هغه هم د هغوی نو مو نه بدل کړل، خو یوازې د عزرا ئیل نوم په خپل پخواني حالت تر او سه هم پاتي دی ۰

بابیان په کند هار ۰کندز،کلات نصیر خان او د سهیلي پښتو نخوا په بوري،چمن او د کوئیټې په شا بو نو مي کلي کې مېشته دي ۰د پاکستان دسنده ایالت په مر کز کر اچۍ کې هم یو شمیر با بیان استو ګنه لري ۰ همداراز د هندو ستان دګجرات ایالت په جو ناګړه کې هم بابیان استو ګنه لري او د 1747 میلادي کال نه تر 1948میلادي کا ل پوري با بیانو د جو ناګړه په سیمه کې یو پښتني ر یاست درلود ۰

ډېټي حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې په اردو ژبه کښل شوی او وروسته په انګریزي او بیا په کابل کې په پښتو تر جمه او چاپ شوی دی دبابي پښتنو په اړوند داسي لیکلي دي:" بابیان په کند هار او کلات نصیر خان کې ډیر با همته سو داګران دي او د خپل غوره سلوک اونرم چال چلند په و جه د ښه ژو ند ځښتنان او اکثره یې شتمن دي ۰همداراز ددغې قبیلې خلک په میرانه کې هم ښه شهرت لري".

دبابیانو دستور کټ مټ نورو ګاونډي پښتني قبیلو ته ورته دی ۰

د روسي نا متو اتنو ګر افر ستا نیشفسکي داتنو ګرا فیکو معلو ما تو پر بنسټ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیما یي کې دبابیانو شمیر په افغا نستان او سهیلي پښتو نخواکې ۸۵ زره تنه ښودل شوې دی ۰بابیان ډیر ښه شا عران، لیکو الان او هنر مندان لري ۰په او سني وخت کې لطیف جان بابی د پښتو خوږ ژبې سندر غاړی دی۔ ۰ د هندوستان د جو نا ګړه د پجود د سیمي نواب او د هندي،اردو او ګجراتي ژبو مشهور شاعر عما دالدین خان بابي چې په رسوا مظلوم سره هم متخلص و دروان ۲۰۰۸ میلادي کال داپریل په ۲٤ نیټه یې له دې فا ني نړۍ نه ستر ګي پټې کړې ۰ همداراز د هند دسینما فلمي اداکاره پروین بابي ۱۹٤۹-۲۰۰۵ میلادي هم بابي پښتنه او د جو نا ګړه د بابي پټانانو(پښتنو) په کو رنۍ پورې یې اړه در لوده ۰

24.1 د هندوستان د ګجر ات ایالت د جونا ګړه دسیمي بابي نوابان

د جو ناګړه سیمه چې د هند دګجرات په ایالت کې مو قعیت لري یوه تا ریخي او پخوانۍ سیمه ده چې د سنسکرت په پخوانیو او زړو متو نو کې یې ذکر او یا دونه شوې ده ۰په دغه ښار کې ډیرې لر غو ني کلا ګاني او تا ریخي ودانۍ شته چې د معماری د هنر له مخې د ډیر اهمیت وړ ګڼل کیږي۔ ۰ پر دغې سیمې باندې مو ریانو،سلونکیانو،مغولو،افغا نا نو او انګریزانو واکمني چلولې ده، خو دلته زمونږ د بحث مو ضوع هغه پښتا نه با بیان دي چې پر دغه سیمه یې تقریبا ۲۰۰ کلونه واک درلود ۰ د پښتنو بابي نوا بانو د جملې نه لا ندیني نوابان در پیژنو ۰ باید وویل شي چې دغو بابي نو ابانو ته خانجي هم وایې ،ځکه چې هند یان په مجموع کې افغانان او په تیره بیا پښتانه یا پټھا نان ته خان صا حب او خا نجي هم وایي ۰

24.1.1 نواب بهادرخان بابي

نواب بهادرخان د صلابت خان زوې، دصفدر خان لمسی او د جعفر خان کړ وسی دی ۰ویل کیږي چې ددوی کورنۍپه اصل کې له کند هاره د جو نا ګړه سیمې ته تللي او هوري میشته شوي دي۔ ۰ نواب بهادر خان با بی د هندوستان د مغو لي واکمنۍ په وخت کې د پو هې او میړ نتوب په وجه د دیوان خطاب تر لا سه کړ او دګجرات په ایالت کې دوې سیمې ده ته د جا ګیر په تو ګه ور کړل شوې ۰ده همداراز ده د احمد اباد د حا کمانو سره هم ډیرې ښې اړیکي در لودې ، همدا وجه وه چې دوی ورته د بیرم ګام،بیجا پور او بار ها رچه سیمي د اجارې په تو ګه ور کړې ۰ نواب بهادر خان بابي د مهارا شټرا د پو نې د پیشوا سره هم دو ستانه اړیکې ټینګې کړې وباو د پیشوا له خوا هم ده ته د سر بلند خان لقب ور کړل شوی و ۰

د نواب بهادرخان بابي دنوابۍ په وخت کې یوبل بابي پښتون ته چې کمال الدین خان بابی نو مید د بالاجي راؤ له خوا په ګجرات کې د پیران پټن،بړنګر،بیس نګر،سمي، مینچور، تهراد، بیجا پور او کمرالو سیمي د جا ګیر په تو ګه ور کړل شوې ۰

په ۱۸۰۲ میلادي کال هغه وخت چې پیلاجي نومي د جو نا ګړه د نیو لو پریکړه وکړه،نو نواب بها در خان با بي دخپلې پو هې او تد بیر په و جه د هغه سره سو له و کړه ۰نو موږی نواب په ۱۸۰۲ میلادي

کال کې له دې فاني نړۍ نه ستر ګي پټې کړي ۰

24.1.2 نواب مها بت خان بابي

نواب مهابت خان د نواب بهادر خان زوی دی او هغه وخت یې چې لا پلار نواب بهادر خان بابی ژوندی و نو ده ته یې د نوابې دنده او چارې ور سپارلې وې ۰دده دنوابی په وخت کې یو تن چې جګنات جهاله نو مید او یوه اندازه پو ځي ځواک یې تر لاسه کړی و،دنواب مها بت خان په سیمه کې یې په لاس وهنو لاس پورې کړ، خو نواب مهابت خان نو موړی تنبیه او غو ږو نه یې ور تاو کړل، چې بیا وروسته جګنات نو می د پور بندر سیمي ته وتښتید او دا هغه وخت وچې ا نګر یزانو د اوړیسا سیمه د نواب سراج الدوله نه نیولې وه او ابدالي احمد شاه بابا د مر هټه وو د ځو اکو نو سره په جګړې بو خت و ۰

نواب مهابت خان په ۱۸۱۸ میلادي کال کې د یوه تن له خوا چې ځان یې مسلمان عرب ګڼا ښه ونیول شو او داوپر کو ټ په کلاکې بندي شو،خو کله چې د نواب مهابت خان اکا، نواب کمال الدین خان بابي له دې پېښې خبر شو د پیران پټن له سیمې یې لښکرې راټولې کړې او پر مظفر خان باندې چې د نواب مهابت خان پر ځاې ټاکل شوی و برید وکړ او نواب مهابت خان یې له بنده و ژغوره او د نواب صاحب د خور خا وند شها مت خان بابې چې د شیخ میا یلاول سره بندي و د دیوان جي په مر سته خو شي کړ ۰

نواب مهابت خان د خپلې نوابی په و خت کې ډیرې سیمې ونیولې چې د هغو د جملې نه د کو تیا نه تلاجه او د منګلور د کلاوو نیول دي ۰ همداراز نواب مهابت خان هغه کسانو ته هم سزا ورکړه چې د مالیې د ور کو لو نه به یې سر غړ ونه کو له او دها لار جهالا،اراود او د کچ د سیمو د خلکو شتمنی به یې لو ټولې ۰ نواب مها بت خان د دیوان جي په مر سته د بابر پاواړ په نا مه هغه لو ټماري ډلې هم و ځپلي چې دنا ګهر،کا تهیاوار او لا ونګ پر سیمو یې بر ید ونه کول ۰

نواب مهابت خان بابي د منګلور پر سیمې له دې کبله برید وکړ چې د پټبن د پر ګني خلکو ده ته شکایت وکړ چې د سو ترا پالارا د سیمې جا ګیر دار چاند پټني له لاسه پوزې ته راغلي دي،نو هماغه و چې نواب مهابت خان امر وکړ چې د سو ترا پالارا کلا دې فتحه شي او هما غه و چې د یوې میا شتې په

تر څ کې يې نو موړې کلا ونيوله، خو چاند پټني په عذر او زاريو لاس پورې کړ،وروسته يې نو موړې کلا ور خوشې کړه او چاند پټني د ګورکهه مد هي سيمې ته و تښتيد .

تر دې سو بې وروسته نواب مهابت خان بابي د اولکه دوارکان د کلا دنيو لو هوډ وکړ . دا داسې کلکه،پياوړې او پخه کلاوه چې تر اوسه پورې يې څوک په نيو لو نه و بر يالي شوي .نواب مهابت خان بابي د غه کلا په ډيرې ميړانې ونيوله او هغه شتمني او لوټ شوي ما لو نه چې د ځينو لوټمارانو له خوا دعر بو په سمندرګې اودمسقط په سواحلو کې دعر بو، سند هيانواو پر نګيانو نه لوټ شوي وو او په دې کلا کې مو جو دوو د نواب صا حب لاس ته ورغلل .تر دغې سو بې ورو سته نواب مهابت خان په ۱۸۳۱ ميلادي کال کې له دې فاني نړۍ نه دتل له پاره ستر ګې پټې کړې. . لنډه داچې دنواب مهابت خان د خپلې سپيڅلتيا او زړورتوب په وجه د ټو لو خلکو په زړونو کې ځای درلود .

24.1.3 نواب حامدخان بابي

نواب حامد خان بابي د نواب مها بت خان ځوی و .کله چې يې پلار وفات شو نو دی په جو ناګړه کې نه و او کله چې د خپل پلار له مړ ينې خبر شو نو ډير ژر يې ځان جو نا ګړ ه ته را ورساوه .ددې مور سبحان کنور نو مید له او هغه وخت چې نو موړی د جو ناګړه د سيمې دنوبی پر ګدی کښيناست نو ا ته کلن و . په دغه وخت کې يو شمير جا ګيردارانو لکه عبدل خان بابي او مختارخان با بي د بغا وت جنډې پو رته کړې ،خو وروسته نواب حامد خان بابي پر هغوی پر يد وکړ او د بفتهلي پر کلا يې چې قبضه کړې وه هغه يې بير ته ځينې ونيو له . په دغه وخت کې د پو نې دپيشوا يو تن صوبدار چې امرت راؤ نو مید د مالیې دراټو لولو په پلمه ددوی پر سيمې ير غل وکړ،خو وروسته ددوی تر مينځ سوله وشوه او امرت راؤ احمد اباد ته لاړ خو په هما غه ځای کې د يوه عرب له لاسه ووژل شو .

تر هغه وروسته نواب حامد خان بابي د واګهر پر سيمې برید وکړ او دنسوه کلا يې ونيو له او د ډيرو سو غا تونو او غنيمتو نو سره جو نا ګړه ته ور ستون شو .همداراز نو مو ړی د امريلي کلا هم ونيوله او جيو راجي سالم ته يې ما تې ور کړه او شيخ ميا قا ضي نو مي چې د منګلور په سيمه کې يې د فساد اورونه بل کړي وو تنبيه کړ، خو وروسته نواب دهغه ټو لې ګناوې وبخښلې . همداراز دنواب حا مد خان

بابي د نوابی په وخت کې ديوړه، خا ګيسري،دلواړهاو دادنه پياوړې کلا ګانې هم فتحه شوې ۰

نواب حامد خان بابی يو پراخ نظره انسان و ۰ ده دټولو مذ هبو نو پيروانو او لارويانو ته درناوی کا وه او دهندوانو دهو لي او ديوالي په جشنونو کې به يې ګډون کاوه ۰

دنواب حامد خان بابي او دده د مخا لفينو تر مينځ ډيرې جګړې وشوې چې په دغو جګړو کې نواب حامد خان بابي ډيرې سوبي کړي دي چې ددغو سو بو په لړ کې د لا ندنيو کلا ګا نو نيول شا مل دي ۰

دسوترا پاراه،کيسوج،ماليه او کو تيانه د کلاوو فتحه ۰

نواب حامد خان بابي په ۱۸٦۷ ميلادي کال کې وفات شو ۰ده ۳٦ کاله،درې ميا شتي او پنځه ورځې نوابي وکړه ۰دی يو غريب پا لونکی او دښو کړو وړو څښتن و ۰ دسيمي خلک پرې ډير ګران وو او تل به يې د هغوی مر ستې ته ور دانګل ۰

24.1.4 نواب بهادر خان بابی

نو موړی دنواب حامد خان بابي زوې واو په ۱۸۵۱ کال کې دکنور بائي له بطنه و زيږيد ۰دي اتلس کلنو چې دجو ناګړه دسيمې دنوابی پر ګدی کښيناست او دا هغه وخت وچې انګر يزان د امر يلې او کو ړي نار سيمې لاندې کړې وې ۰په ۱۸٦۹ ميلادي کال کې په ګجرات کې کاختي راغله ځکه چې بارانونه نه وو اوريدلي او ډير خلک دلوړې له لاسه مړه شول ۰همداراز په ۱۸۷۵ ميلادي کال کې په ګجرات کې سخته زلزله وشوه چې ډير خلک پکې ستې او تبا ه شول ۰له بلې خوا انګرېزي پو ځونو خپل پر مختک ته ادا مه ورکوله،څو په ۱۸۸٦ ميلادي کال يې بيلسن نومی انګريز د جونا ګړه دسيمې نا ظم وټاکه ۰

نواب بهادر خان بابي په ۱۸۹٦ ميلادي کال کې د ٤۵ کلونو په عمر وفات شو ۰

تر نواب بهادر خان بابي وروسته نواب محمد رسول خان بابي ۱۸۹۲- ۱۹۱۱ او ورپسې نواب

محمد محبت خان ۱۹۱۱-۱۹٤۸ پورې د جو ناګړه دسيمي پښتانه نوابان وو،چې د هند تر خپلواکۍ وروسته ۱۹٤۷ م پورې ددغې نوابۍ ټغر هم مخ په ټو ليدو شو ۰

24.2 با رکزي

با رکزي په اصل کې سړ بني پښتانه او دد رانيو د زيرک په خا نګې پورې تړ لي دي ۰بارکزي ، اخکزي،پو پلزي او الکوزي سره ټولې ورونه قبيلي دي ۰بارکزي په نو رو ډيرو ښا خو نو او خا نګو ويشل شوي دي چې په دې ډول پيژ ندل کيږي : باکل زي،ګورجي زي،خانچه زي،خواجک زي،ملک دين زي، نسي زي، شير زي،انګيزي، غيبي زي، نورالد ينزي ،عبدالله زي،نصرت زي،مدي زي، جنک زي، عمر خان زي،بيان زي، تاروزي،خونسي زي،اتما نزي، ولي زي،جمال زي، بورزي،خواجي زي،ابازي،اين زي، شيخي زي،بايزي،سنجر زي،سليمانزي،سوندرزي،موسي زي او محمد زي ۰

دحيات افغاني ليکوال ډپټي حيات خان د بارکزيو په اړوند داسي کښلي دي:"بارکزي د شمير له مخي تر پو پلزيو ډير دي او دوی د کند هار جنوب ته په ارغستان او د هيلمند دسيندونو پر غا ړو پر وچ ميدان ميشته دي ۰ دبار کزيو هغه بر خه چې کند هار ته نږدې د ار غستان او هيلمند دسيندونو پر غاړو ميشته دي د ښو ځمکو د درلودلو په وجه په کر نې بو خت دي، خو ځيني نور يې د وچ بيا بان په مينځ کې په ډيرې سختۍ او زحمت سره دکر کيلې په چارو بو خت دي ۰د غه خلک ډير زړور او جنګيا لي دي ۰.د وزير فتح خان با رکزي له وخته دغه خلک ډير مشهور شول،په تيره بيا کله چې امير دوست محمد خان د کا بل د واکمنۍ پر ګدۍ کښينا ست، نو د هغه په سبب ددوی په شهرت کې نور هم ډير والی تر ستر ګو شو ۰." [18]

امير دوست محمد خان په ۱۸۳۷ زيږ ديز کال کې په افغا نستان کې دبارکزيود واکمنۍ بنسټ کيښود چې تر هغه وروسته دبارکزيو قبيلي نه لاندېني واکمنان په قدرت کې پا تي شوي دي: امير شير علي خان،امير محمد ا فضل خان،امير محمد يعقوب خان،امير عبد الر حمن خان،امير حبيب اله خان،امير امان الله خان،محمد نادرشاه،محمد ظاهر شاه او د افغا نستان د جمهوريت مؤ سس شهيد

18 حيات افغاني،۱۵۳ مخ

محمد داؤد خان، چې په مجموع کې بار کز يو پر افغا نستان ۱٤۱کلونه واکمني چلو لې ده.

په او سني وخت کې بارکزي په افغا نستان کې په لا ندې ډول مېشته دي:

1. د کند هار په ولايت کې: د کند هار بارکزي دکند هار ولايت په مر کز،د دامان،شاه ولي کوټ،ار غنداب، پنجوايي،ار غستان او معروف په ولسو اليو کې مېشته دي او د ۱۳٦۰ کال دسر شميرنې له مخې په دغه ولايت کې ددوی شمير تر سلو زرو تنو لوړ دی

2. د هيلمند په ولايت کې: په دغه ولايت کې با رکزي دهلمند په مر کز لشکر ګاه،د ناد علي ، واشيو، ناوه بارکزايي،نو زاد او نهر سراج په ولسو اليو کې او سيږي او د ۱۳٦۰ لمر يز کال د سر شميرنې له مخې د با رکزيو مجمو عي شمير ۱۸۰۰۰۰ تنه ښو دل شوی دی ۰

3. دنيمروز په ولايت کې: ددغه ولايت با رکزي دنو موړي ولايت په مر کز زرنج،او د کنګ او چار بر جک په ولسواليو کې ا و سيږي چې ټول شمير يې د ۱۲۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی

4. دفراه په ولايت کې: با رکزي ددغه ولايت په مر کز او د با لا بلوک او ګلستان په ولسو اليو کې ميشته دي ۰ دفراه په و لايت کې ددوی مجمو عي شمير د ۱۳۰۰۰۰ تنو په شا او خو اکې ښو دل شوي دي ۰

5. د هرات په ولايت کې: بارکزي په هرات کې ددغه ولايت د انجيل، ګذري، پښتون زر غون، ګلران، غو ريان، زنده جان او ادسکن په ولسو اليو کې ميشته دي چې د ۱۳٦۰ لمر يز کا ل د سر شميرنې له مخې ددوی مجمو عي شمير ٦۷۰۰۰ تنه ښودل شوي دي ۰

6. د با دغيس په ولايت کې: ددغه ولايت با رکزي د مر غاب او غور ما چ په ولسو اليو کې ميشته دي چې شمير يې د لسو زرو تنو په شا او خواکې ښو دل شوي دي ۰

24.3 بارکزي کو چيان

يوډير شمير با رکزي په کو چيا ني ډول ژوند کوي ۰ دوی د ليږد يدو او کو چ له پاره بيلا بيلې لارې لري دبيلګي په تو ګه يو شمير با رکزي کو چيان د دوبي په مو سم کې له خپلو رمو سره له هراته دغور د جنو بي څنډو پورې ځي او خپل ما لونه لکه پسو نه او وزې په دغو ورشو ګانو کې څر وي ۰دويمه ډ له يې له با دغيس نه د غو رماچ په لاره د فاريا ب ولايت د قيصار او جلاير له لارې ځا نونه تير بند تر کستان ته رسوي ۰ددغو بارکز يو کو چيان د ختيز کندز(نو اباد) نه د بغلان دشت باى سقال،پورتني اندراب،او خوست او فر نګ ته ځا نونه رسوي،په داسي حال کې چې بله ډله يې ځا نو نه د بد خشان دشت سيوه ته رسوي ۰بايد ووايو چې د افغا نستان په شمالي ولايتونو کې د بارکزيو کو چيانو مجمو عي شمير ۲۲۰٤ کو رنۍ ښو دل شوی دی ۰

با رکز يان غير تمن، ميړني،ميلمه پالو نکي خلک دي۔ ۰ دعلم او پو هې سره زياته مينه لري ۰په دوی کې ګڼ شمير عا لمان، ليکوال او شا عران تير شوي دي او همدا اوس هم شته ۰ حنان بارکزی د پښتو ژبې مشهواو وتلی شاعر تير شوی دی چې د با رکزيو له قبيلې سره يې تړاو درلود ۰[19,20]

25 بړ يخ

بړ يخ د پښتنو يوه مشهوره قبيله ده چې زمور پښت پو هان (نسب پيژ ندونکي) يې د سړ بن د ټو لنيز ګروپ پورې تړي او په سړ بني پښتنو کې د ښر خبون په ښاخ ور ګد يږي ۰

د هند په کيمبريج تا ريخ (Cambridge History of India) کې د لر غو ني ار يا يي کتاب رګ ويدا په حواله داسي ليکل شوي دي:" د لسو ملکا نو(وا کمنا نو) جګړه د ويدي زمانې مشهوره جګړه وه۔ ۰ په دې جګړې کې لس اريا يې قبيلې ملګرې وې او د بها رتيه نو مې ار يا يي قبيلې د واکمن سو داسه

19 پښتني قبيلي ۳۸-۳۹مخو نه

20 Dictionary of Pathan Tribes-۳

پـر خلاف وجنګيـدل او پـه دغـو لسـو قـبيلو کـې يـوه قـبيله پکتهـان نـو ميـده چـې او سـنی پکتون=پختون=پښتون=پټهان ځينې مراد دی ۰

ددغه سو داسه پلار يا نيکه(Devadasa) هم د خپلې قبيلې نا متو واکمن و ۰دی د خپلې وا کمنۍ په ز ما نه کې له څو ار يا يې قبيلو سره جنګيدلی چې په هغو کې يوه(Brisaya)ده."

افغا ني مؤ رخينو لکه اروانباد استاد احمد علي کهزاد او ار وانباد علامه عبد الحی حبيبي دغه په ويد کې راغلې"بر يسيه" قبيله ېړيځ بولي ۰

25.1 دېر يځو د قبيلې خيلونه

بړ يځ په لو مړي سر کې په دوو پلارو ويشل کيږي چې يو يې "اوتغ " او بل يې" اوسين" دی۔ ۰ اوتغ په لا ند نيو خيلو نو ويشل شو ي دي: داؤد زي، چو پا ن زي، مليزي،بدل زي، ثا بت زي ، شکرزي او بروکي زي ۰ او سين هم په لا ند نيو خيلو نو ويشل شويدي : با رکزي، زکو زي، مندو زي، سبازي او راوزي ۰

حا فظ الملک حافظ رحمت خان بړ يځی چې په ۱۱٤۸ هجري قمري کال کې يې د هند وستان د اتهرا پراديش د ايالت په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلې دی هلته داسې وايي: " اوس بړ يځي په خپل اصلي وطن ښو راوک کې يوازې پر دغو خيلو نو ويشل شوي دي: بدل زي، زکو زي، مدي زي ۰ چو پا ن زي او مليزي د يوسفز يو سيمې ته را کو چيد لي او ز يا تره بيا له هغه ځا يه هند وستان ته تللي دي ۰ددغو دوو(زيو) خلک چې په ښو راوک کې پا تې دي ځا نته خاني او د ځمکو ټا کلي جلا بر خه لري ۰ د شکر زيو،راوزيو او نورو(بارکزيو،سبازيو،بروکي زيو) شمير لږ وو ۰دوی هم په هغو در يو زيو کې مد غم شوي دي ۰

د حا فظ ر حمت خان دغه ليکنه وروسته تر ۲۵۰ کلو نو هم اوس هم رښتيا کيږي او دښوراوک د کر نې ځمکې پر نو موړو دريو زيو (بدل زيو، زکو زيو ۰مندو زيو) با ندې په دې ډول ويشل شوي دي:

1. د بدل زيو بر خه: د پښين خو اته له غل درې نه تر بادوز يو پورې (دښوراوک ختيځه سيمه).

2. د زکو زيو بر خه:له پنج پايه د ريګ تر ولسوالۍ پورې.

3. د مندو زيو بر خه: له کا ريزه نيولې د بلو ځانو تر بريده پورې(د ښوراوک لو يد يزه سيمه).

دلته دا هم با يدو ويل شي چې د مندو زيو په بر خه شير انې هم اوس شر يک شوي دي او د بړ يځو د ځلورم خيل په تو ګه پيژ ندل کيږي . په خلا صته الا نساب کې بدل زي پر دغو لا ندې پنځو ښا خو نو با ندې ويشل شوي دي: سا لارزي،بيسين زي، ادوړي زي،ملا خيل او دولت خيل .

حا فظ رحمت خان داهم زيا توي: او ريدل کيږي چې ملا خيل او دولت خيل اوس په ښو راوک کې نه دي، پا تي د يو سفز يو سيمې ته راغلي او زيا تره يې بيا له هغه ځا يه هند وستان ته را ليږ ديدلي دي . په خلا صته الا نساب کې دا هم راغلي دي چې مندوزي او زکو زي هم د بدل زيو په څير پر څو پښو ويشلي دي ،خو دهغوی نو مو نه يې نه دي راوړي .

25.2 د بړ يځو تا تو بی

د بړ يځو پخوانی تا تو بی دبست تا ريخي سيمه وه چې پښتانه يې کلا بس بولي چې اوس هم هلته بړيځي يا بړ يځان استو ګنه لري، دفتح خان او رابيا دنکل قهرمان (پتي خان) د کلا بس له بړ يځو نه و . دتاريخ حيات افغاني په قول د پتي خان پلار اسلام خان نو ميده [21] ، پتي خا ن د کو مې خبرې په و جه له خپل پلاراو کو رنۍ نه خپه او خوا بدی شو شواو د خپلو څو تنو ملګرو او دو ستانو سره چې د پښتنو په نکلو نو کې يې شمير شپيته بړ يځي راغلي دي د هند وستان خو اته لاړ .دا هغه ز مانه وه چې پر هند وستان با ندې مغولي واکمن نو رالدين جها نګير واکمني درلوده .ويل کيږي چې پتي خان د خپلو زړورو ملګرو سره د سيالکوټ په سيمه کې ددغه مغو لي واکمن د پو ځو نو سره په ډيرې زړورتيا مقا بله وکړه چې د خپلو تو لو ملګرو يا شپيتو بړ يځوسره ووژل شو . خو څر نګه چې دی په مسا پرۍ او پر ديسۍ کې ووژل شو ،نو ځکه په دغه کيسه کې له سوز او ګدازه ډکې جملې راغلي دي چې دامنظو

21 حيات افغاني ، د ډپټي محمد حيات خان تاليف

مه کیسه د پښتنو په حجرو،محفلونو او مجلسو نو کې دساز او سرود سره یو ځای ویله کیږي چې پښتانه یې په ډیر شوق او ذوق سره اوري ۰[22]

په دغه نکل کې دهلمند پر غاړو باندې د ټر یخو ګنه ابادي ښیي ۰ کله چې په ۱۰۵۸هجري قمري کال پر کند هار با ندې د ایران صفوي واکمن دویم شاه عباس ۱۰۵۲-۱۰۷۷هجري ۰ق برید وکړ نو پردل خان ټر یخي د خپل قبیلوي لښکر سره د ایراني پو ځو نو په مقا بل کې پنځه پنځوس ورځې د کلا بس کلا بندي وسا تله،دغه پیښه هم داسي ښیي چې تر یوولسمې هجري سدۍ پورې لا د هلمند پر غاړو په تیره بیا په کلای بس کې ډیر ټر یخي میشته وو او دکلا بس پر شا او خوا ټر یخو خپله خا نې در لوده او خان یې او رنګ خان نو میده ۰

دهلمند پر کینه غاړه باندې د ګر مسیر او سیستان تر مینځ په لنډي او پلالکه کې اوس درې سوه کوره ټریخ میشته دي او دغه ټریخ د زکو زیو په ایسا زي پښې پورې اړه لري ۰ لنډی او پلالکه دوې ویالې دي چې ټر یخو پخپله کیندلي دي ۰ لنډی ویاله لو ید یزې او پلالکه ویاله ختیزې خو اته پرته ده چې ددواړو تر مینځ تقر یبا لس کیلو متره وا تن شته ۰لنډی او پلالکه له اداري پلوه دهلمند ولایت د دیشو په ولسوالۍ پو ریې اړه لري ۰ ددغې ولسوالۍ ختیز لورته د ګر مسیر ولسوالي پر ته ده ۰

د کند هار په ښار کې هم د ټر یخانو څو کوره شته، مګر ددوی د استو ګنې تر ټولو لو یه سیمه ښوراوک دی چې د لنډی او پلالکه ویالې یې شما ل لو ید یز ته پر تې دي ۰

ډپټي حیات خان په حیات افغاني کې چې ۱۴۳ کلونه د مخه یې کښلی دی لیکي چې اوس په ښوراوک کې تخمینا درې زره کوره ټر یخ استوګنه لري ۰ د حیات افغا ني په دغه شمیر کې شیراني هم راځي ۰ دښوراوک د خلکو شمیر د" اتلس قر یه هاى افغا نستان" په ۱۳۴۹ مخ کې لیکلي دي تقریبا یوولس زره تنه دي چې په دغو کې تقر یبا دوه زره تنه ټر یخان دي او د هغې سر شمیر نې له مخې چې په ۱۳۵۳ لمرېز کال په کا بل کې خپره شوې ده د ښوراوک د ټر یخو شمیر پر ته له شیر انیو نهو زرو تنو ته رسیږي.

22 دافغا نستان جغر افیوي قا موس،۱۳۳۸،کابل

د (Dictionary of the pathan Tribes) په ۲۱۰ مخ کې لیکل شوي دي"څه ېړیځي په کوټه، پښین او څاګي کې او سیږي،ددغه قبیلې زیاتره خلک د افغا نستان په ښو راوک کې میشته دي."

دولس مجلې د ۱۹٦۸ زیږدیز کال د اکتو بر په ګڼه کې عا بد کښلي دي:" ېړیځي د کو یټي ډویژن په شرارود نو مي ځای کې له عیسی خیلو سنټیا کا کړو سره میشته دي او په کو یټه کې هم بړ یځ او سیږي."

د پټهان کتاب چې دانګړیږي مؤ رخ سر او لف کیرو له خوا لیکل شوی دی په سلم مخ کې داسي راغلي دي:" د بړ یځو څو کوره دکویټې د بو لان د حکو مت په څا ګي کې هم شته او څه بړ یځي په نو شکي کې هم اوسي ۰ څه اکازي، الیک زي او وسمي زي ېړیځي(چې له نسبي لحا ظه په مندو زیو ور ګډ یږي) په بو لان کې له سنجر انیو بلو څو سر ه میشته دي او اوس یې خپله ژبه له لا سه ور کړې دې ۰ د دغو بړ یځو شمیر سلو مړو ته رسیږي ۰

ملک صالح محمد لهري د بلو چستان نو مې کتاب په ٥٥ مخ کې لیکلي دي:" په ۱۹٥۱ ع کال کله چې په بلو چستان کې د نفو سو سر شمیر نه وشوه د بلو چستان د بړ یځو شمیر ٤۹٦٥ تنه و و ۰ "

په صولت افغاني کې چې دزردار خان ناغر تا لیف دی راغلي دي:" بړ یځ په هندو ستان کې هم اوسي او دجهجرو پر ګنه د بړ یځا نو ده ۰ په ۱۸٥۷ کال کې چې هندوستانیان د انګر یزي ښکیلاکګرو نه د خپلواکۍ د تر لاسه کو لو له پاره را پورته شول د جهجر بړ یځی رئیس هم ددغو غا ز یا نو ملګری و،انګرېزانو چې بری وموند دغه بړ یځی رئیس یې هم پر دار و ځړاوه."

دجهجر پر ګنه د ډهلي او علیګړ تر مینځ پر ته ده، په اداري لحاظ داتهراپردیش ایا لت د سکندر اباد په ډسټرکټ (ولسوالی) پورې اړه لري ۰سکندر اباد د هند پښتون واکمن سلطان سکندر لودي(۸۹٤-۹۲۳هجري قمري) ته منسوب دی ۰

همداراز بړیځ د هند داتهراپردیش د ایالت د رو هیل کهنډ په ښا رونو کې هم شته په تیره بیا د بریلي سیمه د بړ یځو نه ډکه ده ۰

د پټهان د کتاب په سلم مخ کې راغلي دي چې دهند دمهارا شترا په ایالت کې د بړوچ په نا مه ښار هم بړ یځو ته منسوب دی ۰

25.3 ښوراوک

دښوراوک سیمه داوسني کند هار په جنوب لو یدیزه څنډه کې پر ته د ه چې ځا نته جلا ولسوالي ده،دریګ په نامه یوه علا قه داري هم په دغې ولسوالی پو ري تړ لې دمـ ۰ د ښوراوک د سیمې شمال لویدیز ته ریګ(ریګستان) پروت دی ۰ دغه ریګستان په شمال کې دسپین بو لدک تر حدودو او په لو ید یز افغا نستان کې د غر بي پو لې پورې غځید لی دی ۰لمر خاته خو اته یې د خو اجه عمران غر دی چې له پښینه ښوراوک جلا کوي ۰ د جنوبي ډډې غر ونه یې د بر اهوي بلو څو تا تو بی دی چې په نو شکي پورې اړه لري ۰ د ښوراوک ځمکه ښوی ډاګ دی اود دغه ډاګ په مینځ کې هیڅ غر نشته،ځمکه یې متینه دمـ ۰ دښوراوک د پر اخوالي په اړوند د صو لت افغاني دتاریخ په ۳٤۷ مخ کې راغلي دي:" ښوراوک نسبتا مربع شکله پروت دی چې هره ضلعه یې شپیته میله او ږدوالی لري." [23]

د صو لت افغا ني دغه لیکنه د حیات افغاني د ۱۵۳ مخ نقل دی ۰ داتلس قر یه های افغا نستان په ۱۳٤۹ مخ کې د ښوراوک د تو لې ولسوالی پراخوالی ٤۹٦٤ مر بع کیلو متره راغلی دی،خو اروښاد قا ضي عطاؤالله خان په خپل اثرچې دپښتنو تا ریخ نو میږي د ښوراوک تو له سیمه شپیته میله ښو دلې دمـ ۰ داروښاد قا ضي صاحب دغه لیکنه داسې تو جیه کید لای شي چې ده یو ازې د ښوراوک ابا ده ځمکه شپیته مر بع میله بللې وه چې د بړ یځو کر وندې او تا تو بی دی او د نوي او زاړه ښو راوک په نا مه یا دیږي ۰

په قا موس جغر افیایي افغا نستان کې د ښوراوک کلي ۲۷ ښو دل شوي دي ۰ په دغو کلیو کې تر تو لو لوی کلی د بادرزو دی چې تقریبا ۱۲۰۰ پکې اوسي ۰ په زیا تره کلیو کې دوه درې کوره بر اهو یان هم شته چې نا رینه یې د کلي سا روانان او شپا نه دي او ښځمنې یې کمبلې، جو الونه، خورجینونه او دستر خو انونه اوبي.

23 صو لت افغاني، دزردار خان ناغر تالیف

25.4 کلي او کو رونه

د ښوراوک د ږ يځو کور په يو ه ساده کو ډی(کو ډله) کې وي چې په بيضوي ښه د غـزو لـه پنـډو لښتو نه جوړه شوې ده چې ځلور پنځه دانې يې يو ځای په ځمکـه کـې لـه يـوې خـوا او بلې خـوا د نيمـې دايرې په توګه سره اينجتې کړي وي چې پر سر يې کيږه ور اچوي ۰کيږه د غزو لـه لښـتو يـاغوړګو او کـړ کو نه د ټغر په ښه جوړ شوي وي چې د خو نو په پو ښښ کې يې پر تير انو اچوي ۰ هغـه کـو ډی چـې د ژمي له پاره وي پر کيږه سر بيره يې ا خيږوي ۰ خو ني يې ځلور ديوالونه لري او چت يې لـه يـوه او ږده تيـر او د غزه له لښتو نه داسې جوړ کړی دی لکه عصري ځادر پو ښه کـو رونـه ۰ دغـه خـونې او کـو ډلې يـوه دبلې اړخ ته په بيضوي يا مستطيله ښه يو لړ پر له پسې پر تې وي ۰ پر شا وخوا بـا نـدې د ښـاري ډولـه کـو رو نو په خير ديو الو نه لري او زياتره کو ډلې بې دروازې وي، دا ځکه چې په ږ يځو کـې مـخ پټی او غلا نشته ۰

25.5 کښت او کر

دښوراوک دوبی ډير تود او ژمی يې معتدل دی ۰ څه شمير تره کي او خروټي کـو چيـان د ژمـي پـه مو سم کې ځا نو نه ښوراوک ته رسوي ۰ د ښو راوک کښت په باران دی،يوازې يو کا ريز ګی پکې شـته چې پر هغه هم دوه درې کوره اباد دي او نورې بها ندې او به نه لري ۰غنم،اوربشـي او بـا جـرې پـه للمـي ډول کرل کيږي ۰څه للمي پا ليزونه هم کري ۰

د ښو راوک د ږ يځو سپين ږيري وايي زمور نيکه ګانو چې په ښو راوک کې واړول کښت يې په با ران و او له لوړې نه يې ځمکې نه خړو بيدلې ۰لوړه د يوه رود نوم دی چې دتو يې له غـره نـه راوځـي چـې اوږدوالی يې ۲۵۰ ميله دی،لوړه ژوره ده او غاړو ته يې اوبه نه خيژي ۰

ستر ستانه حاجي محمد خيشکي دوی و هڅول چې ويالي وکاږي او له لوړې نه اوبه خپلو کر وندو ته و خيژوي ۰ږ يځو د حا جي نيکه خبره ومنله، ليڅې يې را ونغښتلې او لـو ړې تـه يـې او مـه بنـد ونـه وا چول ۰دوی لوبې ويا لې ځينې وکښلې ۰يوه وياله د بـدل زيـواو زکـو زيـو وه او بلـه ويـاله د منـدوزيو وه چـې

شیر اني هم پکې شر یک شول، له د غو ویالو نه یې بیا کو چنې ویا لې جلا کړې چې په د غو کې شپږ ویالې یوازې د مندو زیو دي ۰

وروسته داوبو د هغه بند په اغیزه چې دپښین په ملوزو کې لوړې ته واچول شو، دلوړې اوبه ښوراوک ته ونه رسیدې او ښوراوک یې په یوه یې او بو میره بد له کړه ۰اوس د ښوراوک دخلکو کښت وکر دباران په او بو دی ۰خه اوبه په اوښا نو له څاه ګا نورا کا ږي ۰ څاه ګا نې یې شپیته اویا مټره ژورې دي ۰ د څاه ګانو او به یې تروې دي،نو ځکه دوی ناوران(څلیرونه) هم لري ۰ په نا ورانو کې دباران او به زیر مه کوي ۰ دځاه او ناور په اوبو دښوراوک خلک خپلې اړتیاوي پوره کوي، ځینې یې اودسو نه تا زه کوي ،لو ښي او کا لي پرې مینځي او څا روي پرې اوبه کوي ۰ دځاه ګانو او نا ورونو او به دو مره نه دي چې دکښت او کر له پاره ځیني کار وا خلي ۰ د ښوراوک ځمکه ډیره د ه او اوبه یې لږې دي، ځکه نو ځینو ځمکو ته د کر هڅې وار پس له څلورو پنځو کلو نو ور رسیږي،له دغه امله یې ځمکه خورا زوروره وي، ډیر حا صل ورکوي او سرې ته یې اړتیا نشته ۰

د ښوراوک ټول خلک په پښتو خبرې کوي او د خلکو په محا وره کې یې دډیرو متلو نو د کارولو نه داسي څر ګند یږي چې د فو لکلوري ادب خزانه یې ډیره بډایه ده ۰

د بړ یځو ډیر شمیر وګړي په هند وستان کې استو ګنه لري او دا هغه پښتا نه دي چې د افغا نې فا تحینو سره هند ته تللي دي اوس یې پاتي کسان ځا نونه هغو کسا نو ته منسوب ګڼي چې د هند وستان په تا ریخ کې نوم او نښان لري ۰

یو له دغو کو رنیو نه دحا فظ الملک رحمت خان بړیځ کو رنۍ ده چې په اصل کې د کند هار دښوراوک و چې دهندوستان په رو هیل کهنډ کې حکمران و ۰ حا فظ رحمت خان په هند کې دابدالي احمد شاه دفتو حا تو او سو بو ملګری و او دده زامن او وریرونه د رو هیل کهنډ ډیر نا متو حکمرانان وو ۰ پخپله حا فظ رحمت خان د افغا ني فر هنګ په بډاینه کې ډیره لو یه ونډه اخیستې وه او ځینې داسي تا ریخي متون دده په پا ملرنه دورکیدو او هیرې نه ژغورل شوي دي چې هغه نن د سترو علمي اسنادو په جمله کې ډیر هسک ځای لري ۰

تواريخ حا فظ رحمت خاني چې پير معظم شاه ته منسوب دی ،اصلي متن يې د حا فظ رحمت خان په سپا رښت ليکل شوی دی او دا يو داسي غنيمت اثر دی چې د پښتني اقوامو او قبايلو د لير ديدنو او نورو ټو لنيزي او سيا سي منا سبا تو ډيرې خبرې په کې پر تې دي ۰

د ۱۸۵۷ع کال په ډسمبر کې انګرېزانو د ډيلي پر ښار يرغل وکړ ۰ مغولي واکمن بهادر شاه ظفر په ډ ار سره ځان انګر يز انو ته تسليماوه ،خو پښتون جنرال بخت خان هغه ته ډاډ ورکاوه چې د انګر يزانو مخه به ونيسي ۰جنرال بخت خان دانګريزانو په وړاندې دو مره خندونه را مينځ ته کړل چې د کشميري دروازې او لال کلا تر مينځ واټن انګر يزان په پنځو ورځو کې وواهه.

دغه جنرال، پا چا د تسليميدو نه ونه شو ګرځولای،نو کله چې پا چا تسليم شو، جنرال بخت خان له ډيلي نه لکهنو ته لاړ او له هغه ځا يه د هندوستان غر ونو ته وخوت او پسي ورک شو چې تر ننه پې بيا چا پته ونه مو ندله ۰

د ښوراوک خلک وايې کله چې د ډيورنډ کر ښه ټا کل کيد له نوا نګر يزانو په خپله نقشه کې ښوراوک د افغا نستان نه ايستلی و، خو سمندرخان ېړ يخ د خپلو سپرو سره پر کو يټي بر يد وکړ او دو مره لوی خطر ونه يې انګر يز انو ته متو جه کړل چې هغوی په دې را ضي شول چې ښو راوک د ډيورنډ د کر ښې افغاني خواته وټاکي ۰

ېړيخ قوي او پيا وړي خلک دي ۰ دوی دکار نه تر فا رغيدو وروسته بيلا ييل سپور ټو نه لري چې عمده سپو ر ټو نه يې غيږ ده ۰ د ميلو په ور ځو او ودونو کې اتڼونه کوي او د ېړ يخو اتڼ ځا نته نوم لري۔ ۰ دوی په اتڼ کې ټو پکونه خو ځوي او کله چې اتڼ تود شي نو په همدې ټو پکو ډزې کوي ۰ د سپوږمۍ په څو ار لسمه شپه د سپو ږمۍ په رڼا کې ځو انې ښځې او پيغلې اتڼونه کوي او سندرې وايې۔ ۰ دوی د زوی زيږيدنه نيکمر غه بولي او په هغه کورنۍ کې چې زوی وزيږي خير اتو نه کوي او دهلک دنوم د ايښودلو پر وخت سندرې وايې او اتڼو نه کوي ۰

25.6 د بړيځو نامتو مشا هير

1. شيخ بستان بړيځ مړ ۱۰۰۲ هجري کال چې بستان الا وليا دده تاليف دی .

2. حا فظ الملک حا فظ ر حمت خان چې په ۱۱٤۸ هجري قمري کال يې په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلی دی او په هندوستان کې د پر نګيانو سر سخته دښمن و .

3. جنرال بخت خان بړيځ چې په هند کې د پر نګيانو پر خلا ف مبارزه کوله .

4. شيخ ثا بت بړيځ

5. ملا فا ضل بړيځ

6. فتح خان بړ يځ

7. پردل خان بړ يځ

8. نو رخان بړيځ

9. محبت خان بړيځ

10. سمندر خان بړيځ

همداراز پو هاند دکتور نور احمد بړ يځ چې د افغا نستان د عامې رو غتيا وزير وا و يو پوه او تجربه لرونکی متخصص او علمي شخصيت و هم د بړ يځو له قبيلې نه و .

ماخوذونه ده ([24]،[25]،[26]) نه۔

26 بنګښ

که چيرې د بنګښو پښتنو د نسب شجره په ژوره تو ګه تر څيړ نې لا نـدې ونيسـو، نوجـو تـه بـه شي چې بنګښ کر لا نې پښتا نه دي ۰

تاريخ حيات افغاني د بنګښو د لو مړ ني استو ګنځي په اړوند داسي ليکي:" ددغې قبيلې لوی نيکـه اسمعيل نو ميده چې د ګر ديز د سيمې په زرمت(زرمله) کې او سيده ۰ وروسته بيـا ددغـې قـبيلې د غـړو تـر مينځ کو رنۍ جګړې پيل شوې چې په نتيجه کې دوی پر دوو ګو ند ونو و ويشل شو ل چې يوه يې سمل او بله يې ګاړه نو ميږي ۰ هغه و خت چې په زرمت کې ددغې قبيلې د خلکو شمير مخ پر ډيـر يـدو شـو او له بلې خو ا يې د غلجي قبيلې زور او ځواک وليد نو تقر يبا ٦٥٠ کلونه دمخه يې دغه سـيمه پـر ينبـودله او وتلو ته اړ شول، چې وروسته بيا دوی په کورمې، پيواړ او شلوزان کې چې د سپين غـره پـه سـهيل کـې مـو قعيت لري خپله قبضه ټينګه کړه، خـو داورکزيـو او ددوی تـر مينـځ خـوا بـدي پيداشـوه پـه هغـه وخـت کـې ختکو هم د بنګښو سره مر سته وکړه او تر يوې سختې جګړې ورو سته يې د او رکز يو لاس له کـو هـا تـه لنډ کړ او خپلې واګې يې ور با ندې ټينګې کړې،خو په پای کې د بنګښو او او رکزيو تر مينځ سر حـد وټـا کل شو ۰ ميدان او هغه دره چې اوس بنګښ پکـې اسـتو ګـن دي د بنګښـو او د شـمال غـر نيـزه سـيمه او رکزو ته ورسيده ۰" [[27]،[28]،[29]]

---

24 د پښتنو تاريخ، دقا ضي عطاؤالله خان تاليف، د کا بل چاپ

25 Cambridge History of India

26 اتلس قريه های افغا نستان ، دکابل چاپ

27 حيات افغا ني، پښتو ژباړه،٤٥٦،٤٥٧، ٤٥٨ او ٧٤٣ مخونه،دپښور چاپ

28 دپښتنو تا ريخ ، لو مړی ټوک،د قا ضی عطاؤالله خان اثر،٣٩ مخ، دکابل چاپ ١٣٥٦

د تا ريخي رو ايتو نو سره سم د اورکزيو سيمې ته ددوی راتګ په کال ۱۳۹۸ ع کال کې تر سره شوی دی،چې بيا ورو سته يې دکو هاټ سيمه يې هم له هغو نه ونيوله ۰ د يوه افسانوي ر وايت له مخې ددوی تر مينځ دغه شخړه د دای په نا مه يوه تن اواره کړه ۰ په دې تو ګه چې يو ځل د بنګښو او اورکزيو ملکان د سيمو د ويش له پاره په در سمند نو مي ځای کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې خوا غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لا سه کړي ۰ له همدې کبله ددوی تر مينځ سوله ونه شوه او نږ دې و چې ددوی تر مينځ بيا جګړه ونښلي ۰ په دغه وخت کې د دای په نامه يو سپور سړی له ليرې را ښکاره شو ۰ څر نګه چې دواړه قبيلي يعني او رکزي او بنګښ له شخړو او لا نجو نه په تنګ شوي وو، نو دوی په دغې خبرې سره اتفاق وکړ که چيرې دغه سپور راشي ،نو دوی به ورته د بنګښو او اورکزيو د قبيلو تر مينځ د ځمکو او سيمو د ويش سؤ ال مطرح کړي او هر هغه نظر چې دای ورکړ دواړه خو اوې به يې مني ۰ په د غه وخت کې دای نو می سپور را ور سيد او دواړو غا ړو ددغې شخړې د اوار ولو په سر له ده سره خبرې وکړې،دای په داسې حال کې چې پر اس سپور و په پښتو ژبه يې داسي وويل چې :

د ای خو داسي وايي

چې سمه د بنګښ، غر د او رکزي

ويل کيږي چې له هما غې ور ځې د دای ويش عملي شو چې تر او سه پو ري د چلند وړی ۰[30]

26.1 د بنګښو خيلونه

بنګښ په ډيرو خيلو نو ويشل شوي دي چې دغه خيلو نه په لا ندې ډول دي:ميران زي، بايزي، سمل زي،باده خيل(بډه خيل) ،حسن زي، عمر خيل، ايلم خيل، حسن خيل، لنډي خيل، مياوي، کا غذي، کمال خيل، مندو خيل، داؤد خيل، شادي خيل،دودا خيل، او داخيل،يو سف خيل، خا خيل، مير

29 پښتو نستان، عبدالرؤف بينوا،۲۷ مخ،۱۳۳۰ کال، کابل

30 Selection from the poetry of the Afghan from the 16 to 19 century, by Henry George Raverty, 2008

ا حمد خيل ، علي شير زي،عليزي، خدي زي،وردي خيل،ستوري زي، خواجه ا حمد خيل،بر ستوري زي، كوز ستوري زي،موزو خيل، نسيو خيل،تاتا خيل، كله سور خيل،وانک زي، لابي خيل، ازي خيل، شا هو خيل، لو دي خيل، شني خيل ،ګل خان خيل،عزت خيل، دولت خيل ، ګل شاه خيل، متو خيل، فتح خيل بلند خيل،لغماني، جمشيدي او نور ...

26.2 دبګنبو د سيمې مو قعيت

بنګښ په کو هاټ او هم په کو رمې ايجنسۍ کې استو ګنه لري .

د بنګښو سيمه ددرې په بڼه ده چې د ختيز نه لو يديځ ته د غرو نو تر مينځ پر ته ده چې لمر خاته او جنوب ختيز ته يې خټک،جنوب ته يې وزير او لو يد يز ته يې تو ري او سپېري .ددوی ميداني يا اواره سيمه زر خيزه او بڼايه ده چې ورته کوز بنګښ وايي او غر نۍ سيمه يې د بر بنګښ په نا مه يا ديږي .

26.3 د بنګښو د استو ګنې سيمې او ځا يو نه

بنګښ په کو هاټ، هنګو،ټل،کو رمې،پيوار، شلوزان او پا ړه چنار کې استو ګنه لري. هغه بنګښ چې په کو رمې ايجنسۍ کې او سپېري ،نو ددوی سيمه د پيوار او پاړه چنار په نامه يا ديږي . همداراز بلند خيل، يو سف خيل او خا خيل بنګښ د ټل ښار ته نږدې د وزيرو په ګا ونډ کې ا ستو ګنه لري . مير احمد خيل او عليشير زي په هنګو او د هغه په شا او خواکې استو ګنه لري .

د بنګښو د مشهورو ځا يو نو او کليو نو مو نه په دې ډول دي: نرۍ اوبه،ټل، درسمند، هنګو، اوسترزي، کسا ئي، تر غه، توره وړۍ، کځ او مد خوزه .

په پو ر تنيو سيمو بر سيره ډير شمير بنګښ په پيښور،کر ا چۍ او اسلا م اباد کې هم ميشته دي .

بايد وويل شي چې ددوی پر سيمه تل بهر نيو ير غلګرو لکه مغولي تيمور، بابر، سکهانو او انګر يز انو بر يد ونه کړيدي ، خو ددې ځای غير تي خلکو ور ته په ميړاني غا ښ ما تووڼکي ځو ابونه ور کړي

دي ۰

26.4 په هندوستان کې میشته بنګښ

26.4.1 نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ

بنګښو د هند د اتهرا پر ادیش د ایا لت په فرخ اباد کې د پښتنو یو ځا نګړی ریاست درلود، چې بنسټ ا ینبو دونکی یې نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ و ۰ ده په پیل کې د ډیلي په شا هي پو ځ کې یوه کو چنۍ پو ځي دنده درلوده، خو د شهزاده فرخ سیر په ملا تړ یې یو زریز منصب تر لا سه کړ، چې د خپلې پو هې او زړورتیا په وجه یې په کراره کراره اووه زریز منصب تر لا سه کړ چې په پای کې د ۵۲ زریز منصب خاوند او د هندو ستان په خلکو کې یې په(باون هزاري) سره مشهور شو ۰

کله چې ایراني نا درشاه د هند وستان نه بیر ته خپل هیواد ته ستنیده،نو یو شمیر یو سفزي پښتانه ور سره بند یان وو، خو نواب غضنفر جنګ محمد خان بنګښ د خپلو پښتنو ورو نو د ژغو رنې او خلا صون له پاره ایراني نا در شاه ته درې لکه رو پۍ ور ولیږ لې چې نو موړي یو سفزي خو شي کړي چې همد اسې هم وشول ۰ نواب صا حب ډیر با تد بیره، زړور او ښه اداره چې و چې دده تر واکمنۍ لا ندې خلک ور نه ډیر خو شا له وو ۰ دده تر مړ ینې وروسته یې زوی قا یم الد وله قا یم جنګ نواب قا یم خان د فر خ اباد د سیمې نواب شو ۰ ([31])

26.4.2 نواب قا یم خان قا یم الد وله قا یم جنګ

نو موړی د ډیلي د واکمن له خوا د فرخ اباد د سیمې د نو ابۍ پر مسند و ټا کل شو ، خو وروسته د نواب منصور علي خان صفدر جنګ له خوا ووژل شو ۰ نو موړي نواب د فر خ اباد د سیمې واګې په لاس کې و نیولې او خپل نا ئب رای نول ته یې د فر خ اباد سیمه وروسپا رله ۰ په د غه و خت کې د

31 د میزان جریده،په هند کې افغا ني النسله نو ابان او د هغوې د واکمنۍ سیمې او ریا ستو نه،د ۲۰۰۱ کال دجنورۍ میاشتې ٦٧ ګڼه، د هند چاپ ۰ چې په هغې کې په هندو ستان کې د افغا ني قبیلو او ددوی دریاستونو او نو ابیو په اړوند زما له خوا معلو مات چمتو شوي وو او په پر له پسې ګڼو کې راغلي دي

نواب قا ئم خان مور خپل بل زوی نواب احمد خان چې د خپل ورور نه خپه شوی او په ډ هلي کې او سیده ور و غو ښت او نو موړې د مئو او نورو سیمو د ر ئیسا نو په ملا تړ رای نول وواژه او کله چې نـواب صفدر جنګ د ر ای نو ل له و ژلو خبر شو ،نو د جګړې لـه پاره ور دمخه شـو، خـو نـواب قـا یـم جنـګ بنګښ هغه ته ما تې ور کړه ۰ نواب صفدر جنګ مجبور شو چې د بهر تپور د واکمن را جا سورج مـل نـه مر سته و غواړي او هغه هم په دې شر ط چې نو موړي ته به د ورځې ۳۵ زره رو پۍ ورکوي، خو په فر خ اباد بر ید و کړي، خو په پای کې مر هته وو ددوی تر مینځ سو له وکړه ۰

26.4.3 نواب تفضل حسین خان بنګښ

د نواب ا حمد خان تر مړ يني ورو سته نواب تفضل حسین خان د فر خ اباد دسیمي نواب شو، خو په ۱۸۵۷ عیسوي کال کې هغه و خت چې د هنـد وستان ازادي غـو ښتو نکـو د انګریزي یـر غلګـرو پـر خلاف عمو مي پا ځون وکړ، نو پر نګیان د نواب تفضل حسین خان نه خپه شول ۰ انګر یزانو د فرخ ابـاد ریا ست ضبط او نواب تفضل حسین خان بنګښ یې د خپل ریـا سـت او نـو ابۍ نـه بیـو اکـه کـړ او مکـې معظمې ته یې تبعید کړ چې بیا هوري وفات شو ۰

علا مه رشا د بابا د حیات افغاني دپیښور چاپ په ۷۴۳ مخ کې د فرخ اباد د نوابانو په اړوند داسي لیکلي دي:"په شمالي هند وستان کې تر ټولولوی او مشهور سیند ګنګـا دی ۰ ددغـه سـیند پـه لـو یـد یځـه غاړه با ندې د فرخ اباد نوابي واقع ده ۰ دفرخ اباد ښار په ۱۱۵۳هجري قمـري کـال غضـنفر جنـګ محمـد خـان بنګښ (مړ ۱۱۵۶)هجري قمـري کـال ودان کړ او د وخـت پـا چـا فـرخ سیر(۱۱۲۴-۱۱۳۱هجري قمري) په نسبت یې فرخ اباد نوم پرې کیښود. د فرخ اباد د نوابۍ لو مړی نواب غضنفر جنـګ محمـد خـا ن بنګښ واو په ۱۱۲۶ هجري قمري کال یې ددغې نوابۍ بنسټ ایښـی دی ۰دې نـوابۍ تـر ۱۲۷۴ هجـري قمري کال پورې پا یښت وکړاو وروستی نواب یې تفضـل حسـین خـان وچـې د هنـدو ستان د ازادۍ په پـا ځون (۱۸۵۷ عیسوي) کې د لاس لر لو په تور پر نګیا نو حجاز ته فرار کړ او هلته په ۱۲۸۸ هجري قمـري کال مړ شو ۰ نواب غضنفر جنګ محمد خان،دهغه زامن نواب قا یم خان او نواب احمد خـان ددغې کـو رنۍ مشهوره نوابان تیر شوي دي ۰

نواب احمد خان د پاني پت په مشهوره غزاکې ګډون درلود او د لوی احمد شاه بابا له ټینګو ملګرو نه و ۰نواب احمد خان چې په ۱۱۸۵ هجري قمري کال کې مړ شو پر ځای یې زوی مظفر جنګ دلیر همت خان د فرخ اباد نواب شو، شپږ ویشت کا له یې نو ابي وکړه او ۱۲۱۱ هجري کال مړ شو ۰

د ۱۸۵۷ ع کال پا څون چې د هند وستان د ازادۍ له پاره نا کام شو، ددغې بنګښې کو رنۍ څو تنه په دغه پا څون کې دلاس لر لو په جرم پر نګیا نو په دار و ځړول ۰"

په فرخ اباد سر بیره په قایم جنګ،شاه جهانپور او په ډهلي کې هم بنګښ او سیږي ۰ په ډهلي کې د بنګښو محله مشهوره ده ۰

همد اراز یو شمیر بنګښ د ایران په ما زندران او خر اسان په ایا لت کې هم میشته دي ۰

یو زیا ت شمیر بنګښ په سعودي عر بستان، کو یټ او د خلیج په عر بي هیوادونو لکه دوبۍ، قطر، ابو ظبي، عمان،مسقط او شا ر جه کې هم استو ګنه لري چې اکثره یي په ټکسي چلولو او نورو خواریو او غر یبیو بو خت دي ۰

26.5 د بنګښو نا متو شخصیتونه:

د بنګښو قبیله په خپله غیږ کې ډیر پو هان،سیاسي مشران، نوابان،لیکوالان ، شا عران او هنر مندان روزلي دي چې د ځینو نومو نه یې دادي :نواب غضنفرجنګ محمد خان بنګښ،قایم ا لدوله قا یم جنګ نواب قایم خان بنګښ،نواب تفضل حسین خان،نواب احمد خان،مظفر جنګ دلیر همت خان او نا صر جنګ امداد حسین خان چې دهند داترپرادیش دفرخ اباد د سیمي بنګښ نوا بان وو ۰

د اورنګزیب عالمګیر د زماني مشهور پښتو شا عرخواجه محمدهم د بنګښ په قبیلي پورې اړه درلو ده ۰

په سیا سي مشرانو کې دمزدور کسان پار ټی مشر افضل بنګښ چې په پښتو نخواکې یې د مزدورانو او خواریکښانو د حقو قو له پاره مبارزې کړي دي هم بنګښ پښتون و ۰

د هند دمو سيقي ستر استاد ښا غلی امجد علي خان چې د سرود استاد دی او دهغه زامن ښا غلي امان او عيان هم بنګښ پښتا نه دي ۰

په دوبی کې د بنګښ پرا پر ټيز چير مين ښا غلی عبد النبي بنګښ چې د پښتو ژبي او پښتنو سره ډيره مينه لري او په دوبی کې پښتانه پرې را ټول دي او په درنه ستر ګه ور ته ګوري هم پښتون بنګښ دي۔

26.6 د بنګښو مجمو عي شمير

حيات افغاني ۱٤۱ کلونه و ړاندې د بنګښو مجمو عي شمير ۱۸ زره کور ه ښو دلی دي ۰

خو هغه ورو ستې سر شميرنې چې په دغه سيمه کې شوي دي په مجمو عي تو ګه د ټو لو بنګښو شمير که هغه په کور مه ايجنسۍ کې اوسي او که په کو هاټ کې د ۳۰ زرو تنو په شا او خواکې ښودل شوي دي ۰

27 بنوڅی

زمونږ پښت پو هان(نسب پيژندونکي) بنو څي د پښتنو د کر لا نۍ ټو لنيز ې ډلې نه شميري ۰ د تا ريخي رو ايتو نو له مخې دبنو څيو لوی نيکه شاه فر يد نو ميد چې ورو سته په شيتک مشهو ر شو ۰ دشيتک مور ککۍ نو ميده چې دده د زيږ يدو په وخت کې په لنګوال مړه شوه ۰ پلار يې پر ده با ندې د شاه فر يد نوم کيښود ۰ داسي روايتونه هم مو جود دي چې شيتک درې مير مني در لود ې، چې دلو مړۍ مير مني نه يې چې با نو نو ميده دوه زامن چې کيوي او سو راڼي نو ميدل و زيږيدل چې ددوی د مور دنوم له کبله دوی ته با نوزي يا بنو زي ويل کيدل چې دبنو د سيمي پښتانه يې بنو څي بولي او د بنو د سيمي د تسميې وجه همدا مير من ده ۰ دبلې مير مني او لا ده يې تنې او دوړ دي ۰ ددريمې مير من او لاده يې جيلم او هويد وو ۰

ډپټي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې چې ددە له خوا ۱٤۱ کلونه

وړاندې په اردو ژبه کښل شوی و او بیا ورو سته په انګر یزي او پښتو ژبو ژبا ړل شوی دی د دوی د پخو انۍ سیمې او د بنو سیمې ته د بنو څیو د راتلو په اړوند داسي لیکلي دي:" د بنو څیو د استو ګنې اصلي ځای د سلیمان د غره یوه لړۍ یعني د شوال غر و او دبنو څیو تر راتګ دمخه په بنو کې دهنې او منګلو قبیلي میشته وې، چې بیا ورو سته ددغو قبیلو پیر شیخ شاه محمد رو حاني(رح) د دوی نه له دې کبله خپه شو چې د غلو دانو عشر یا لسمه بر خه یې چې هغه ته ور کو له ور باندې بنده کړه، چې له هما غه و خته نو موړي پیر د شیتک له او لادې نه د کیوي او سورانې اولاده د خپل زوی شاه نیکبین سره یو ځای د شوال دغره نه دې سیمې ته راو لیږل او اجازه یې ورکړه چې دوی باید دهنې او منګلو قبیلي له دې ځایه وباسي او دغه سیمه چې دبنو څیو تر راتلو دمخه په ډنډ با ندې مشهوره وه په خپل واک کې راولي ۰ څر نګه چې دشیتک اولاده د شوال په غره کې د وزیرو قبیلې د زور زیاتي په وجه په تنګ شوي وو ،نو د نو موړي پیر دغه خبره یې غنیمت و ګڼله او دغې سیمې ته یې ډله ایزه لیږ دیدنه پیل کړه چې لو مړی د تو چې سین سهیل او دګبر غره په شمالي لمنې ورغړ کې میشته شول ۰ بنو څیو د خپل پیر د زوی شاه نیکبین په غو ښتنه درې کو ترې راوړې ۰ دیوې کو ترې نه یې هیڅ بنکې ونه ایستلي، ددویمې کو ترې نیما یې بنکې او ددریمې کو ترې ټو لې بنې یې وایستلې او درې واړه کو ترې یې دخپل یوه استازي په لاس د هني او منګلو قبیلو ته واستولي او دا پیغام یې ور ولیږه که چیري هر هغه څوک چې خپل مالونه له ځا نه سره واخلي او له دې ځایه و لیږدي نو دوی به د هغې کو ترې په شان په امن کې وي چې بنکې یې نه دي ایستل شوي او دوی ته به هیڅ ډول ځا ني او مالي زیان ور ونه رسیږي او هغه خلک چې په دې کار کې ځنډ وکړي نود دوی سره به د هغې کو ترې په څیر چلند وشي چې نیما یي بنې یې ایستل شوي وي یعني دوی ته به ځا ني او ما لي تا وانونه ور ورسیږي او پښیما نه به شي او هغه څوک چې نه ځي موږ به هغه د خپل پیر په بر کت د هغې یې بنکو کو ترې په څیر لوڅ کړو ۰کله چې هني او منګلو قبیلو د کو ترو دغه حال ولید او نو موړی پیغام یې واوریده نو په خپلو مینځو کې یې سره سلا او مشوره وکړه چې که چیرې له دوی سره جګړه وکړي نو دبر یالیتوب هیله نشته ۰ همداراز دوی د خپلې بې اتفا قۍ او د خپل پیر د خپګان په وجه خو اشیني وو ۰ له بلې خوا بنو څیو ددوی کرنې او زراعت ته تا وانونه رسول،چې په پای کې هني او منګل قبیلې مجبوره شوې چې خپله سیمه پر یږدي ۰ دهني یو شمیر خلک د هندوستان خو اته ولیږ دیدل او لږ شمیر د منګلو سره د سپن غره په سهیلي بر خه کې میشته شول او په دې تو ګه بنو څیو پر دغې سیمې خپله واک ټینګ کړ او په بشپړه تو ګه یې دغه سیمه په خپله ولکه کې

راوسته ۰ که څه هم د بنو څیو له خوا ددغې سیمې د نیو لو نیټه نه ده معلومه، خو دوی د شیخ شا ه محمد روحاني(رح) په وخت کې چې دشاه رکن عالم همعصره او مر ید و دلته میشته شوي دي او شا ه رکن عالم د ۸۸ کلو نو په عمر په(۷۰۵لمریز) کال له دې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي دي ۰"

خو علامه استاد رشاد(رح) د حیات افغا نې د پښتو ژبا ړې، پیښور په ۵۱۰ مخ په پایلیک(پاورقي)کې دشیخ رکن ا لعالم په باب داسي کښلي دي:" شیخ رکن العا لم د شیخ صد رالدین عارف زوی او د شیخ بهاؤ الدین زکر یا ملتا ني سهر وردي لمسی دی، دده د مړ ینې کال په مقا ما ت ار شا دیه (۸۵) مخ کې، د خز ینته الا صفیاپه ۲/۵۱ مخ،د او لیا ملتان په ۱۹۸ مخ او داولیا هند و پا کستان په ۳۱۳ مخ کې ۷۳۵ هجري قمري لیکل شوي دي ۰"

27.1 د بنو څیو تر مینځ په خپلو کې د سیمو ویش

د هني او منګلو تر وتلو وروسته دغو خلکو د خپل پیر پر لار ښوونه د بنو سیمه په خپلو مینځو کې په دې ډول سره وویشله چې د کیوي د مشر ځوی او لا دې ته یې سهیلي بر خه، چې اوس په میر ي مشهوره ده د ککي تر ختیزو بر خو پورې چې په هغه وخت کې ز یا ته ابا ده وه ورکړه ۰ دکیوي دویم زوی سمي ته بې په مینځ کې تر نا ر پورې ځمکې او د سو رانې او لادې ته د کو رمې د رود شمال ته تهل پورې سیمې ور کړل شوې ۰

په هغه وخت کې د سو را نیو بر خه ځمکه زیا تره په ځنګلو نو پټه وه، خو اوس ډیره ښه او لو مړۍ درجه ځمکه ده ۰

دمیري داولادې بر خه(شمال) ته: د با رکزیو دواړه تپې، د نورړ تپه، دمه خیل تپه او دککي او بهر تهه دواړه تپې

د سو را نې د او لادې برخه(شمال او لو یدیز): د مندا خیلو تپه چې په با زید هم مشهوره دمه ۰ ولادین تپه چې په د هر مه خیل هم مشهوره دمه ۰ د کو تي تپه چې په حسین هم مشهوره دمه ۰ د ولا خیلو تپه چې په خلعت هم مشهوره ده ۰

د سمي د او لادې بر خه(منځنی): د تپي دواړه تپې اود عیسکي او فا طمه خیلو تپې۔ ۰ همداراز دسمي او لا دې ته د داؤد شاه، شمن خیلو او امندي تپي په جهیز کې ورکړل شوي دي ۰

27.2 د بنو په سیمه کې د پخو انیو او سیدو نکو په اړوند لنډ معلو مات

د تا ریخي معتبرو منا بعو په حواله په پخوا نیو ز ما نو کې دلته د هند وان او یو نا نیا ن او سیدل، چې د پو رتنیو خبرو ثبوت د هغو زړو او لر غو نو سکو او ودانیو نه ښکاري چې د لر غو ن پیژ ند ونکو د څیړ نو په نتیجه کې لاس ته ر اغلي دي ۰ د لته د پخو انیو زړو ود انیو کنډ والې، دیو الو نه ، زړې کلا ګانې او نور تا ریخي ځا یو نه او اثار شته او هغه سکي چې لر غون پو ها نو تر لا سه کړي دي هغه ز یا تره د یو نا نیا نو او هند وانو له خوا ضر ب شوي دي ۰

داسي تا ریخي رو ایتو نه هم مو جو د دي چې په بنو کې د سبکتګین یا د غز نو ي سلطان محمود د واکمنۍ تر پیله د بد ني په نوم یو قوم چې هند وانو ور ته مذ هبي عقیده در لو ده او سیدل ،څر نګه چې سلطان محمود د خپلو یر غلو نو په وختو نو کې چې پر هند وستان به یې کول ځیني و ختو نه له همدې لارې تیر یده، نو د مذ هبي تعصب او مخا لفت په وجه ددغه قو م او مشر انو سره چې دار الر یاست یې د سترام یا او سنی اکرا ښار و وجنګیده او هغوی ته یې ما تې ور کړه ۰ دسلطان محمود لښکرو دغې سیمې او خلکو ته دو مره تبا هي و اړوله چې ډیر یې ووژل شول او هغه لږ شمیر خلک چې بچ پا تې شول نو هغوی ددغې سیمې پر ینبو دلو ته اړ شول ۰ تر هغې وروسته دغه سیمه ور انه پر ته او په ځنګله بد له شوه ۰ څو د غوري شهاب الدین د واکمنۍ په و خت کې د هني او منګلو قبیلې په دغه سیمه کې میشته شوې ۰

باید ووایو چې په هند کې د مغولي امپر اتور عالمګیر په وخت کې د هغه زوی بها در شاه دغه سیمه ونیوله او سید حسن نو می یې ددغه ځای حا کم وټاکه ۰ تر او رنګزیب ور وسته دا سیمه خو دمختاره وه ۰ د ابدالي احمد شاه د واکمنۍ په وخت کې دغه سیمه دده په قلمرو کې شا ملە او دکال دولس زره روپۍ ما لیه به یې تر ینه ا خیستله چې قلنګ بلل کید له ۰ ددې سر بیره یې شپږ زره رو پۍ د سو رسات په نا مه چې د پا چا هي لښکرو خر څ او اذوقه وه را ټو لولې چې مجمو عا اتلس زره رو پۍ

کيد ې ۰

د سدوزي تيمو ر شاه په وخت کې په د غه ما ليه کې کو م بد لو ن رانغي،خو سدوزي زمان شاه د دوړود سيمي ما ليه چې د کا ل دو لس زره رو پی کيدې د ککه پير د غو ښتنې له مخې چې يو رو حا ني شخصيت و وښښله او هما غه دو لس زره رو پی ې د بنو پر سيمه کيښود لې چې په مجمو عي تو ګه ې د بنو له سيمې په يو ه کال کې دير ش زره رو پی مالیه يا قلنګ را ټو لو لې ۰ ددې قلنګ نه پر ته ددې ځای درانې حا کما نو د هند وانو نه يو ډول ما ليه د جز ې په تو ګه تر لا سه کو له ۰

هغه وخت چې په ۱۸۸۰ بکر مي کا ل يا ۱۸۲۳ عيسوي کال کې ر نجيت سنګه د افغا نستا ن د واکمنۍ د کمزورۍ له کبله د بنو سيمې ته راغی او دغه سيمه ې په خپل واک کې راوستله نو ده هم پر دغو خلکو با ندې د کال يو لک رو پی ما ليه وټا کله ۰ چې دغه مالیه د سکها نو مختلفو حا کمانو لکه نو نهال سنګه، تا را چنداو را جا سو چيت سنګه هم له دغې سيمې را ټو لو لې۔ ۰ هغه وخت چې فتح خان ټو انه د سکهانو له خوا پر دغه سيمې حا کم و ټا کل شو هغه د غه ما ليه يو نيم لکه رو پيو ته لو ړه کړه ۰ درې کا له ورو سته سکهانو جر نيل ګوردت سنګه دغې سيمې ته د ما ليې د را ټو لو له پا ره ور ولیږه چې هغه دغه ما ليه دوه نيمو لکو رو پيو ته لو ړه کړه او په دغه بر خه کې يې دو مره زور زياتی پيل کړ چې زيا تره خلکو خپلې ځمکې پر ښودې او تيښتي ته اړ شول ۰

په ۱۹۰۵ بکر ما جيتي کال چې ۱۸٤۸ عيسوي کال سره سمون خوري انګر يزي سر کار پر يو ه فصل با ندې ۲٤۲۸۲ روپۍ تر لا سه کړې چې بيا په ۱۸۵۲ عيسوي کال په منځني ډول تقر يبا د کال ۸۵۰۰۰ زره رو پی ما ليه ر ا ټو ليده چې ا نګر يزان دغې ته د بنو په سيمه کې د ما ليې لو مړ نی انتظا م وايې ۰ د ما ليې په د ويم انتظا م کې چې د ميجر جنر ال نکلسن له خوا تر سره شو دغه ما ليه ۹٤٤٤٦ رو پيو ته لوړه شوه ۰ د بنو د سيمې د ماليې په دريم انتظام کې يې اندازه لو مړی ۱۰۷۱۰۵ رو پيو او تر هغې ور و سته ۱۱۱۰۵۸ ته لو ړه شوه ۰

27.3 د بنو د سيمې جغر افيوي مو قعيت

د بنو سيمي لو يد يز ته د وزيرو غر، ختيز ته يې شا ه پور د ضلعې پو له، د مټهه ټو انه سيمه او د

جيلم د ضلعې د تله کنګ تحصيل يوه بر خه،سهيل ته يې ديره اسما عيل خان،شمال ته د لو يد يز نه نيولې د سنده در ياب تر ښې غا ړې پورې کو هاټ او د خټکو غر نی سيمه پر ته دهـ ۰ بنو د کهرک، لکهي مروت او وزير ستا ن سره هم پو له لري ۰ بنو د پيښور جنوب په ۱۹۲ کيلو متری کې مو قعيت لري ۰

اوږدوال يې له لو يديز نه چې هلته د کو رمې سيند د غره نه اواړې سيمې ته راځي، ختيز خو اته د شا ه پور تر ضلعې پورې ۱۰ ميله او منځنی پلنو الی له شماله تر جنو به تر څلو يښتو ميلو لږ زيا ت دی ۰

بنو يو پراخ ميدان دی چې د کو رمې په سيند سره خړوبيږي ۰په دوبي کې يې هوا توده او په ژمي کې داسي سړه وي چې انسان يې زغملای نه شي ۰

27.4 حا صلات

شولې، غنم، جوار،ګڼي،تمباکو ، کورکمن او ادرک(زنجبيل) دي ۰

27.5 ميوې

خټکي، تو تان،نارنج،ليمو،سنتره،چکو تره،کيله،ام،خرما،انګور،انځر،انار او بيري ۰

27.6 ګلان

ګلاب، چنبيل، رانبيل،داودي،لمر ګلی،عباسي، بندرابني،ګل خيرو، جعفري،ببري ګلی، پيغمبري ګل او داسي نور ۰

27.7 په بنو کې ميشته نور قو مونه

په بنو کې پر بنو څيو سر بيره نو رقو مونه لکه ختک، مروت، وزير ،اپريدي،

اوان،هندوان،کشمیریان او لږ شمیر بهاریان هم استو ګنه لري، خو خلک يې په سلو کې ۹۹ پښتا نه دي .دخلکو ژبه يې پښتو ده، خو اینکو یا هندکو،پنجا بي او اردو هم پکې مروجه ده .

27.8 د بنو څیو مشهور خیلونه

لکه چې دمخ مو وویل د شیتک لو مړی میر من بانو نو میده چې زامن يې کیوي او سو رانې نو میدل چې دوی دبنوزیو یا بنو څیو په نا مه سره شهرت لري .دکیوي د ښاخ مشهورې څا نګې دادي: میري، سمي، بارکزي، ککی، بهر تهه، نورړ، دهر مه خیل، ممه خیل، احمد خیل، بر هیم خیل، عا لم ګل خیل، خدر خان خیل، بورا خیل، مو سي خیل، سرکي خیل، نقره دین، وله خیل، قلندر خیل، برت خیل، میتا خیل، سکندرخیل، جهندوخیل، مندان، سلیم خیل، بډاخیل، سیناور،اسما عیل خیل، او نور---

د سورانې مشهورې څانګې دادي:مند اخیل، ولادین،کوټي، ولا خیل،خوزک، کښ زي،هیبک،ملي زي او نور .

28 بټنی

ددغې قبیلې خلک د خپل لوی نیکه بیټ یا بټن دنا مه له کبله په بیټنو سره شهرت لري . دا سړی په پښتنو کې ډیر مشهور نیکه تیر شوی دی او له پخوا زمانې نه تا ریخ لیکو نکو دده نوم او حال لیکلی دی .په پښتني عنعنه کې دا سړی یو خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږي.

ددې عنعني تصدیق په بهر نیو مؤ ر خینو کې ابو الفضل علامي(۱۰۰۶ هجري) د هندد مغولي واکمن جلا ل الدین محمد اکبر ددربار مؤ رخ په دې ډول کوي:

"په پښتنو کې درې ورونه بیټنی،غر غښت او سړ بن ډیر مشهور نیکو نه دي". [32]

32 ائین اکبري، لو مړی ټوک، ۱۹۱ مخ

د بیټ نیکه نوم په تا ریخو نو کې بیټنی او بټن هم راغلی دی او نعمت الله هروي چې په(۱۰۱۸ هجري) کې مخزن افغا ني تا لیف کړی دی هم دشیخ بیټني او دده د او لادې احوال په بشپړه تو ګه راوړی او ځینو نورو تا ریخو نو ته حواله ورکوي چې مجمع الا نساب ا، معدن ا خبار احمدي او تا ریخ ابرا هیم شا هي له هغو نه دي او تر ده دمخه لیکل شوي دي. [33]

د رو ا یتو نو له مخې بټن دقیس عبدالر شید زوی دی ۰ بیټ نیکه [34] د خپلو دوو ورو نو یعني غر غښت او سړ بن نه په عمر کو چنی و، خو د خپل نیک خوی،زهد او تقوی په وجه یې ډیر شهرت تر لاسه کړ ۰ په کو چنیوالي کې یې تر عر بستان او عر اق پورې سفر و نه وکړل چې ددې سفر و نو په تر خ کې یې د ډیرو خلکو سره لید نې کتنې وکړې او د هغوی له صحبته یې فیض تر لا سه کړ. [35]

اخو ند درویزه ننګر هاری چې تر (۱۰٤۸ هجري) پورې ژ وندی و هم د شیخ بیټني او دده د او لا دې یا دونه کوي او د پښتنو له نو میا لیو او مشا هیرو نه یې ګڼي ۰ خو تر دغو ټو لو پخو انی او زوړ کتاب چې د بیټ نیکه ذکر او دده اشعار پکې را غلي دي د با رک خان د زوی سلیمان ما کو تذ کر ت الا ولیا دی چې له(۲۱۲هجري) نه ورو سته لیکل شوی دی ۰ ددې کتاب هغه یو څو پا نې چې شته د شیخ بیټني ذکر داسي کوي:" نقل کا ندي هسي یا رانو چې په روزګار د شیخ بیټني دده ورور چې سړ بن نو مید ه او پر شیخ بیټني هم خورا ګران و، سړبن نه در لود زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته ،بیټني خپل زوی اسما عیل ورکا او لوی شو د سړ بن په کا له، خدای مهر بان د اسما عیل په بر کت سړ بن ته نصیب کړل دو مره زامن چې اوس شو ګڼون د هغو ...".[36]

لوی استاد علا مه عبد الحی حبیبي د پښتو اد بیا تو تا ریخ په دوهم ټوک کې د بیټ نیکه په اړوند دا سي لیکلي دي:" د بیټ نیکه نور ا حو ال مو ږ ته نه دی معلوم او نه دده ژوند مؤ ر خانو تصر یح

---

33 د پښتو اد بیا تو تا ریخ، دریم ټوک،۱۰۵ مخ

34 په سا نسکریت کې Bhutt ددانشمند او فا ضل په معنی راځي

35 تو اریخ خورشید جهان، د شیر محمد ګنډ اپور تالیف،۲۰٦ مخ

36 د پښتو اد بیا تو تاریخ،دویم ټوک، ۱۰٦ مخ

کړی دی،فقط د پټې خز انې د لیکلو څخه ښکاري چې اسما عیل د بیټ نیکه زوی د ښر خبون معا صر او د غه سړ ی په کال(٤١١ هجري) کې مړ شوی دی ۰ نو چې د اسما عیل د ژوند وخت(٤٠٠هجري) حدود وي ښا یي پلار او اکا یې هم د(٣٥٠ هجري) په حدودو کې ژ وندی وي." [37]

د تا ریخ حیا ت افغا ني د لیکوال ډپټي محمد حیات خان په حواله بیټ نیکه د سلیمان په غر ه کې میشته و ،خو وروسته د غزني په شاوخو اکې ښخ شو.[38]

شیخ بیټني یو رو حاني شخصیت و . سلیمان ما کو په خپل کتاب تذ کرت الا ولیا کې دده یو منا جا ت راوړی دی چې په لا ندې ډول یې وړاندې کوو"

لـــویه خـــدایه لـــویه خـــدایه ســتا پــه مینــه پــه هــر ځــایه
غـــر ولاړ دی درنـــاوي کـــی تـــوله ژوي پـــه زاري کښـــې
دلتـــــه دي د غـــــرو لمنـــــې زمـــوږ کـــږدی دي پکـــې پلنـــی

دا وګـړي ډبـر کـړي خـدایه
لـــویه خـــدایه لـــویه خـــدایه

دلتـــه لـــږ زمـــوږ اوربـــل دی وړ کورګی دی، وړ بورجل دی
مینـه ستا کـې مـوږ میشـته یـو بـل دچـا پـه ملـه تلـه نـه یـو
هسک او مځکه نغښته ستا ده د مـــــړو وده لـــــه تـــــا ده

دا پـــا لنـــه ســـتا ده خـــدایه
لـویه خـدایه، لـویه خـد ایـه!

37 نو موړی اثر، ١٠٧ مخ

38 حیات افغاني،د پیښور چاپ،٢٦٦ مخ

شیخ بیټني درې زامن در لو دل چې اسما عیل ،وړسبون او کجین نو میدل او په دغو زامنو سر بیره یې یوه لور هم در لوده چې بي بي متو نو میده او د شا ه حسین غوري میر من وه چې او لاده یې متو زي پښتا نه دي. [39]

د بیټ نیکه په ز امنو کې دوړ سبون او کجین او لادې ته بیټني وایي.[40]

په پخوا و ختو نو کې دد غې قبیلې خلک د سلیمان غره په لو ید یزه خو اکې او سیدل،خو په هندو ستان کې د پښتون واکمن د سلطان بهلول لودي د زوی سکندر لو دي د و ا کمنی په و خت کې د غلجیو د قبیلي د غلبي په وجه د خپل اصلي او پخو اني تا تو بي نه و کو چیدل او د سلیمان غره په لمر خا ته د ګو مل د سیند پر غاړه او په تا نک کې میشته شول ۰ وروسته بیا ددغې قبیلي زیا تره خلک د سو داګرۍ او نورو دو لتي چارو د تر لا سه کو لو له پاره هند وستان ته ولاړل۔ ۰ ددې له پاره چې په هغه و خت کې په هند و ستان کې پښتنو واکمنانو ځواک درلود او ټول قدرت ددوی په لاس کې و،له همدې کبله د بیټني قبیلي ځیني کسان هم د لو یو ر تبو خا وندان شول چې یو له هغو نه فتح خان بیټنی د بنګال د ګور دسیمې خود مختاره او مشهور صو بدار او یا ګورنر و، چې تر هغه وروسته دغه مقام د کر لا نې قبیلي لاس ته ورغی. [41]

هغه شمیر بیټني چې د ګو مل په دره کې او سیدل ،نو د هغوی په شمیر کې زیا تو الی راغی، چې د خپل ملک په لو یولو او نورو سیمو په نیو لو یې پیل وکړ،ان تر دې چې(دوتو) چې کا نیګرام ته نږ دې مؤ قعیت لري ور سیدل ۰ دوی دلته د وزیرو او مسیدو سره مخا مخ شول او په هغه جګړه کې چې ددوی تر مینځ پیښه شوه نو بیټنو ما تي وخوړه او شا ته تلو ته مجبور شول او د کر نګې له کلا نه هم په شا شول، چې اوس نو موږې کلا د مسیدو قبیلې د بهلو ل زیو د ښا خ د شنګې څا نګې په لا س کې دې ۰ کله چې وزیر او مسید ددوی د مقبو ضه ملک د نیو لو پر ته د هغوی پر سیمې باندې هم تیری پیل کړ،نو

39 نوموړی اثر، ٢٦٦ مخ

40 ښتني قبیلي،زما اثر،د پیښور چاپ،٦١ مخ

41 یاد شوی اثر،٦١ مخ

په دغه وخت کې ځينې خلک له خپلو کو رو نو نه لاړل او چير ته چې دوی ته پناه ور کړل شوه هلته ميشته شول، خو د کجين د او لادې زيا تره برخه او دهغې نه د وړ سبون او لا ده د سليمان د غره په ختيزه کې ميشته دي ۰

داسي ويل کيږي چې په هغه وخت کې د ګبر غر چې د بنو جنوب او د ټانک شمال ته پروت دی او د ورګا ړا يا او ګاري ښاخ د وړ سبون بيټنيو په قبضه کې و، چې ورو سته بيا په نو مو ړي ښا خ با ند ې د ګو ربزو قبيلې ير غل وکړ او بې شميره ورګاړي بې ووژل او ددوی سيمه بې و نيو له.

28.1 د بيټني قبيلې د استو ګنې سيمې

1. په پښتو نخواکې: بيټني د جنو بي وزير ستان په سهيل او ددیره اسما عيل خان د ضلعې په لو يد يځ کې ا ستو ګنه لري،چې د جغر ا فيوي پلوه په جنو بي و زير ستان، خو په اداري لحا ظ په ديره اسمعيل خان کې مو قعيت لري ۰د دوی سيمه له ۱۲ نه تر ۱۵ ميله پورې پلنوالی او تقر يبا ۵۰ ميله او ږدوالی لري ۰ ددوی اصلي مر کز د جنډ وله په نا مه يا ديږي، چې په جنو بي و زير ستان کې د ټا نک پورې اړونده سيمه ده ۰ همداراز ددغې قبيلې خلک په بنو، لکهې مروت کې هم ميشته دي ۰ په او سني و خت کې په بنو او ديره اسما عيل خان کې ددوی شمير د ۲۵۰۰۰ زرو په شا او خواکې اټکل شوی دی ۰سر بيره يو شمير بيټني په پيښور، کراچۍ او د پا کستان په نورو ښا رو نو کې هم استو ګنه لري

2. په ا فغا نستان کې: په افغا نستان کې دوی په پکتيکا،غزني او ننګر هار ولا يتو نو کې ميشته دي۔ ۰ داسي ويل کيږي چې په غزني کې ددوی څلور پنځه کلي شته ۰ يو شمير بيټني په نيمه کو چې ډول ژوند کوي چې دکابل او ننګر هار تر مينځ ليږد کوي ۰ دننګر هار ولايت د چپر هار د ولسوالۍ په ځينو کليو کې هم يو شمير بيټني ميشته دي ۰ دا فغا نستان پښتانه بيټنيو ته دبيټ نيکه د رو حاني شخصيت له کبله درناوی کوي ۰په ټول افغا نستان کې ددوی شمير د ۶۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښو دل شوی دی ۰

3. په هند وستان کې: لکه چې د مخه وويل شول يو شمير بيټني په پخوا زمانو کې کله چې لودي او

سوري پښتنو پر هندوستان باندې واکمني درلوده دغه هیواد ته ولیږ دیدل ددغو واکمنا نو تر حما یې او سیوري لاندې د غټو غټو منصبو نو خا وندان شول، په تیره بیا په بنګال کې دوی ډیر پو ځي منصبو نه در لودل ۰ چې همدا اوس هم د هند په بنګال،بیهار، اوړیسا او اتهراپراد یش ایا لتو نوکې بیټني پښتا نه میشته دي ،خو ژبه یې له لا سه ور کړې ده ۰

28.2 د بیټني قبیلې ښا خو نه

لکه چې د مخه مو وویل د بیټ نیکه په زا منو کې دوړ سبون او کجین اولا دې ته بیټني وایي چې په لا ندې ډول به ددوی ښا خو نه در وپیژندل شي:

1. د وړ سبون ښا خو نه

مزیانې، کزبونې، ورګاړې، غړون، فتح خیل، مندي خیل، ادم خیل، سن خیل، ما ني خیل، رسول خیل، معروف خیل، خواجي خیل، چارګل خیل، رحیمدادخیل، الفدین خیل، جاني خیل، حسن خیل، لا لي خیل، سمر زي، دري خیل،ملا خیل، تا جو خیل،یو سف خیل، لښکري،عمر خیل،کلي خیل ، سر مست خیل،اورک زي، زکني، غوري زیاو نور ۰۰۰

2. د کجین ښا خو نه

تتا،دنا،کټا،کوټي،رتنزي،بو یا یي،بو یک ،توران خیل،کټه ګرام،مند انه، شیخا یي ، تر ایي ، څپلا ي،شهمیر،بالمیر،شنګر لا ني او نور ۰۰۰

بیټني زړور،میلمه پا لونکي، جنګیالي او دښه مزاج خا وندان دي ۰دوی دود اد دستور وزیرو ته ورته دی ۰ د حیات افغا ني مؤ لف ډپټي حیا ت خان ۱٤۳ کلو نه وړاندې ددوی د وسله والو جنګیا لیو شمیر ۳۰۰۰ تنه ښو دلی دي ۰

29 بابکر خیل

که چیرې دبا بکرخیلو د نسب شجره وګورو نو دا خبره به جو ته شي چې دوی په اصل کې غلجي پښتا نه دي ۰ ددوی یو شمیر د پکتیا ولایت د ځائځي میدان او خو ست ولایت تر منځ دباک په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې ددغې سیمې د او سید ونکو شمیر(۱۰۰۰۰) تنه ښودل شوي دي چې ډیره کي یې با بکر خیل دي ۰ دباک د سیمي با بکر خیل په یوه شنه او اوره سیمه کې ژوند کوي چې زیاتره یې دکر نې په چارو بو خت دي ۰

د دلغمان ولایت په مر کز پورې تړ لو څو کلیو کې هم چې خان کلا، سه صده او هر مل نو میږي یو شمیر با بکر خیل استو ګنه لري ۰ دلغمان دولایت با بکر خیل د شمیر له مخې د ۱۵۰۰ تنو په شاا و خوا کې ښو دل شوي دي ۰ یو شمیر با بکر خیل د کابل او ننګر هار تر مینځ د سرو بي و لسوالۍ په جګد لک او تیز ین کې هم استو ګنه لري ۰ دغه راز د کابل د خاک جبار د خورد کا بل په سیمه کې هم یو شمیر با بکر خیل میشته دي چې دغه سیمه د اداري پلوه د کا بل د بګر امیو په ولسوالۍ پورې اړونده سیمه ده ۰ په دې سر بیره دکا بل د چهار اسیاب په ولسولۍ کې هم یو شمیر بابکر خیل استو ګنه لري ۰ دلو ګر ولایت په یو شمیر سیمو کې هم با بکر خیل ژوند کوي ۰

با بکر خیل زړور، جنګیالي، میلمه پال او په پښتو او پښتو نولۍ با ندې ټینګ خلک دي۔ ۰ دانګر یزانو پر خلاف یې ډیرې توري وهلي او ډیرې میړانې یې ښودلي دي ۰ دافغان او انګرېز تر مینځ په لو مړۍ جګړه کې غا زي محمد شا ه خا ن غلجی چې په اصل کې د لغمان د بدیع اباد د با بکر خیلو له مشر انو نه و د ۱۸٤۱ میلا دي کال د نو امبر په ۲۸ مه نیټه چې د ۱۲۵۷ هجري کال د شوال دمیا شتې ددیا رلسمې نیټې سره سمون خوري د غازي میر مسجدي خان او غا زي سر دار محمد اکبر خان په ملګر تیا دنورو ملي مبا رزینو په ګډون سره یو ځای شول ،څو د انګر یز انو په مقا بل کې دملي پا څون لیکي نورې هم پیاوړي کړي چې په پای کې د خلکو د پا څون په بر کت د انګر یز انو یر غلګر ځو اکو نه دې ته اړ شول چې د ۱۸٤۲ کال د جنورۍ په ٦ مه نیټه کا بل خو شي کړي او وتښتي ۰

دروسي یر غلګرو ځواکو په وړاندې هم د با بکر خیلو د شاه ځلمیو مبا رزې زمور د ویا ړلي هیواد

ویاړلي افغا نستان دتا ریخ زرین بابو نه جو ړوي ۰

30 بختیار

د بختیارو پښتنو په اړوند مؤ رخینو او تو کم پو هانو بیلا بیلې نظر یې راوړي دي ، دبیلګې په توګه ډپټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغا ني کې د نعمت الله هر وي دمخزن افغاني دکتاب پر بنسټ داسي لیکلي دي:" اسحق نو می چې په اصل کې د یوه سید زوی و په اوش(*) نو مي ځای کې چې دبغداد له تو ابعو نه دی ، د ژ وندانه دپښنو او ستو نزو له کبله دې ته اړ شو چې په سفر لاس پورې کړي، نو هما غه و چې د سلیمان غره ته د شیر انیو سیمي ته راغی او له یوې نجلۍ سره یې چې شیخۍ نو میده واده وکړ، چې ددغې میر منې نه یې یوازې یو زوی پیدا شو چې ابو سعید نوم یې ور با ندې کیښود چې نو موږی ما شوم یې دده د ښو طا لعو او نیکمر غۍ په وجه یې په بختور شهرت و مو نـد چې د و خت په تیر یدو سره په بختیار مشهور شو چې اوس دده او لادې ته بختیار وایي۔ ۰ محمـد حیـات خان دا هم زیاتوي:" ځیني خلک دوی سیدا ن بولي ۰ دا خلک په اصل کې له ایرا نه راغلي دي چې ددغې قبیلې یو شمیر د ایران د اصفهان په لو یدیز او یو شمیر یې په بخا را کې ژوند کوي ."

د اوش په اړوند کې چې ما ددې مقالې لیکوال کومه څیړ نه وکړه هغه د بغداد له تو ابعو نه نـه و، بلکې اوش Osh د ما ورالنهر له ښا رونو نه شمیرل کیده چې همداوس د قر غیز ستان دویـم لـوی ښـاردی چې د فر غا نې په وادۍ کې مو قعیت لري ۰ سر بیره پر دې اوش د اسلامي علـو مـو لـوی مـر کـز او ډیـر شمیر اسلامي عا لمان یې په خپلې غیږ کې روزلي دي ۰

شیر محمد خان ګنډا پور په خپل مشهور تا ریخي اثر توا ریخ خو ر شید جهان کې چې پـه ۱۸٦۷ عیسوي کال کې په لا هور کې چا پ شوی دی د محمـد حیـات خـان هغـه قـول ردوي چې د مـو نـټ ستوارټ الفنستن پر استناد یې بختیا ر ایرا نیان بللي دي ۰ شیر محمد خان ګنډ ا پـور بختیـار پښـتانه بللـي اود ایر اني بختیاري قبیلې نه یې په بشپړه تو ګه جلا ګڼي، ځکه پښتا نه بختیارهیڅکله هم ځا نـو نـه د ایـر اني بختیاري قبیلې سره یوډول نه ګڼي او نه ددوی تر مینځ کو مې تا ړیخي اړ یکـي شـته ۰ د غسـي روایتـو نه ډیر دي چې ځیني تو کم پو ها ن کله د پښتنو یوه قبیله او کله هم بله په سیدانو یا نورو عر بـي الا صـله

قبيلو پوري تړي چې په حقيقت کې افسا نو ي رنګ لري ۰

په او سني وخت کې بختيار د سليمان غره په شا او خوا، درابڼ او مر غه کې استو ګنه لري چې د حيات افغا ني مؤ لف ۱٤۳ کلو نه د مخه ددرابڼ په سيمه کې ددغې قبيلې شمير ۸۰۰ کو رنۍ او د مر غه په سيمه کې يې ۵۰۰ کو رنۍ ښو دلي دي ۰دمخزن افغاني او د پښتنو نورو تو کم پو ها نو په يوه اتفاق دا خبره تا ئيدوي هغه بختيار چې په درا بڼ کې او سيږي، نو دوی د ميا خيلو سره په ګڼه او تا وان کې شر يک دي۔ ۰ دبختيار د قبيلې ځيني پوونده سو داګر د ډير کلک هوډ خا وندان او د سو داګرۍ په چاروکې رښتيني او اما نتدار دي ۰

بختيار په لا ند نيو قبيلو ويشل شوي دي

- کو رتي
- اکو
- اتو
- پري
- توري
- سيد محمد
- خواجه الياس
- خواجه يحيي کبير : چې او لاده يې د شيخ زي په نا مه يا ديږي
- مر غچي: هغه بختيار دي چې په مر غه کې دا يمي استو ګنه لري

- مقر زي: پوونده بختيار دي چې د خپل لو مړ ني استو ګنځي له کبله يې مقرزي بو لي
- نظر زي:دوی هم پوونده سو داګر او د بختيار قبيلې يو ښاخ دی

د بختيار قبيلي يو ستا نه او ولي حضرت خو اجه قطب الدين الد ين بختيار کاکي(٦٠٠هجري) و چې نعمت الله هروي په مخزن افغاني کې دی اقطب افغان بولي او دده د قبيلې دنورو مشا هيرو ذکر کوي چې په هغو کې د خواجه يحيي بختيار،شيخ شهاب بختياراوشاه ابو بکر بختيار نو مو نه يا دولای شو.دده زيارت د ډيلي د ښار په مهرولي کې دی چې خلک له ليري ليري ګو ټو نو نه دده مزار ته راځي او ډير ارادت ور ته لري ۰

پښتون مؤرخ سليمان ما کو(٦١٢ هجري) په خپل کتاب تذ کر ت الا وليا کې ددغه ستر ستا نه ذکر کوي او وايي:" بختيار په پښتو سندري کړ ينه- اوښي تو يو ينه- خدای ته نارې کړي غلبلي کړي- پاړکي لر ينه"- چې يو د ادی:

ويـر مې زړه سوری سوری کړ راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
پـه بيلتـون کـې دې وبـا سـم لـه خـو ږمنـه زړګـي کـوکې

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

د بيلتـــون اورونـــه بـــل دي هـر ګړی مې زړګی سو ځي
ليـــو نـــی يمـــه د مينـــي ســر خــم زه لکــه پيلــو ځــی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

غـــــورولی دې وربـــــل دی اور زمـا پـه زړه کـې بـل دی
زه بختيـار خـاورې ايـرې سـوم په اور سـوی مې ګـو ګـل دی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

31 څمکنې

څمکنې چې څو کنې يا چمکنې بې هم بولي د پښتنو يوه مشهوره قبيله ده چې زمونږ پښت پو هان بې دپښتنو د سړ بن ټو لنيزې ډلې نه شميري چې بيا په سړ بني پښتنو کې دکنـد پـه ښـا خ پـو رې اړه لري ۰ کند په خپل وار په دوو لو يو څا نګو ويشل شوی دی:

1. غوري يا غو ريا خيل: چې مو مند،داؤد زي، زيړاني او څمکنې پکې راځي ۰

2. خښي: چې يو سفزي، مندړ او تر کلا نې پکې را ځي ۰

د پښتو نا زکځيا ل شا عر حميد ما شو خيل دغه دوه څا نګې دا سې يا دې کړي دي:

چـې دا سـتا د نـا مـې بـوی اخلـي حميـده!
څه به نه وي خوش د مـا غـه غـوري، خښـي

د ا سي روايتو نه شته دي چې د غـو ر يـا خيلـو او لاده پـه پيـل کـې د کنـد هـار پـه ار غسـتان کـې ميشته وه، چې د وخت په تير يدو سره د غز ني لو يد يزو او سهيلي بر خو ته را غلل چې په اغلـب ګـو مـا ن سره ۹۱۰ هجري کال او د با بر د وا کمنۍ لو مړۍ شپې او ور ځې وې ۰ ويل کيږي چې په هغه وخت کې ددغې قبيلې خلک پوونده او د څړ او ما لداری په چـارو بـو خـت وو ۰ څـر نګـه چـې ورو سـته ددغـې قبيلې د خلکو په شمير کې ز يا تو الی راغی نو بيا د غز ني نه د کا بل پر لـوري را و ليږ ديـدل ا و بيـا لـه هغه ځا يه د ننګر هار خواته لاړل ۰ کله چې غور يا خيل ننګر هار ته ورسيدل ، نـو څمکنيـو د سـپين غـره

په لمنو کې استو ګنه غوره کړه ۰ تا ریخ حیات افغاني د افضل خان د تا ریخ مر صع په حو ا له د خپلو ورو نو نه ددې قبیلې د بیلتون وجه خپګان بولي او ا خو ن در ویزه هم د نورو ورو نو نه د ځمکني جلا والی مرور تو ب ښودلی دی، خو ښا یې پو ر تنی ر وایت افسا نوي بڼه ولر ي ۰

د ځمکنیو د استو ګنې سیمې: ځمکني یا ځو کني په لا ند نیو سیمو کې مېشته دي

1. د پکتیا په ولا یت کې: د پکتیا ولایت ځمکني ددغه و لا یت د ځمکنیو په او لسو الی کې چې د دغې قبیلې په نا مه ور ته د ځمکني و لسو الي وا یي ۰ ځمکني یوه ښکلي دره ده چې د پیواړ د غا ښي جنوب لو ید یز خو اته مو قعیت لري، شمال ته یې د منډ هیر مشهور ځنګل او لو ید یز خو اته یې د بکیاد غر ونه را څر خید لي دي ۰

2. په تیرا ه کې: د ځمکنیو د قبیلې هغه شمیر خلک چې په تیراه کې میشته دي د پړه ځمکني په نا مه یې یا دوي چې د تیراه په ښکلو غر و نو کې استو ګنه لري چې د سپین غره په سهیلي بر خو کې ژ وند کوي ۰ ختیز ته یې اپر یدي او او رکزي، لو ید یز ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خو اته د تو ري او او ر کزي قبیلو سره ګډه پو له لري۔ ۰ پړه ځمکني د افغا نستان نه د سپین غره په و ا سطه جلا شوي دي او کله یې چې خلک افغا نستان ته سفر کوي نو د اپرېد یو او کو رمې له لارې تګ او ر ا تګ کوي ۰ ددوی سیمه د اداري پلوه د کو رمې په ایجنسۍ پورې ا ړ ه لري او زیاتره د کړ مان په دره کې ژ وند کوي ۰

پړه ځمکني خوار یکښ او جنګیالي خلک دي ۰ ښځي او نا ر ینه یې ټول په ګډه کار کوي ۰ ددوی د سیمې زیا تره با راني او للمي دي، خو د مو سم د سو ړ و الي په و جه د غنمو، جوارو او او ر بشو ډیره ښه کر نه پکې کیږي، خو د غه ځمکې ددوی ور ځنۍ اړ تیاوې نه پوره کوي ۰ همداراز ددوی په سیمه کې ډول ډول میوي لکه مڼې، زرد الو ، انګور،شفتالو هم پکې پیدا کیږي۔ ۰ دغه خلک په خپلو منځو کې شخړې نه کوي او ډیر سو له خو ښو ونکي خلک دي۔ ۰ د پړه ځمکنیو مشهورې څا نګې او ښا خو نه د ادي: ازي خیل،خا ني خیل، خو اجه خیل، اسیا بي، غر بینه او ګا نداره ۰

3. په پښتور کې : يو شمير څمکني د پښتور په شپږ ميلۍ کې او سيږي چې ددوی کلی د ستر او لـوی ستا نه حضرت ميا عمر(ر حمته ا لله عليه) د مزار په و جه مشهور کلی دی او د څمکنيو په نا مـه يا ديږي ۰ همد ا راز د څمکنيو ختيز ته په اته کيلو متری کې د ازي خيلو کلـی پر وت دی۔ ۰ ازي خيل د څمکنيو يو ه پښه ده ۰ په پښتور کې د څمکنيو دنورو مشهورو محلو نو مو نه دادي:

a. قا در خيل، يا سين خيل، بهرام خيل،مصطفی خيـل، خـو ا جـه خيـل، چـو غـه خيـل، بـا زار ګهړي، د قصا بانو محله، د مو چيانو محله، د قا ضيانو محله،خا لق اباد،اول نمـبر او دويـم نمبر کو ټهی، سيدان،مسکين اباد، زرين اباد، ميا ګان، جمـرود ابـاد،جـان خـان ګهړی،حـا جي اباد او بابا خيل ۰

31.1 د څمکنيو د قبيلي ښا خو نه

1. ازي خيل: چې د در په خان خيل،دري پلاره، ابراهيم خيل، خو تي زي، نصر خيل، حسين خيـل، لشکري خيل او قمر خيلو په څا نګو ويشل شوي دي ۰

2. خاني خيل: چې د مموت خيل،مدي خيـل،ګـو ر ګـه خيـل، مبـارک خيـل،سـلطان خيـل،مصـطفی خيلو، تو له خيل،جمال خيل او شير خا ن خيل په څا نګو و يشل شوي دي ۰

3. خو اجه خيل: چې په دري خيل،مير زا خيل، ګل شير خيل، جلال خيل، لنګر خيـل، شـوي خيـل، حکيم خيل، ولي خيل او فتح خيل په څا نګو ويشل شوي دي ۰

ويل کيږي چې د څمکنيو د قبيلي مجمو عي شمير که هغه په افغا نستان کـې دي او کـه پـه پښـتو نخوا کې دي د ي د ۵۰۰۰۰ زرو تنو په شا او خوا کې ښو دل شوي دي ۰

31.2 د څمکنيو د قبيلي مشهور خلک

1. د څمکنيو حضرت ميا عمر [42] (رح) چې د څمکنيو په ميا عمر هم مشهور دی او مزار يې د پيښور په څمکنيوکې د خا صو او عا مو زيارت ځای دی ۰ ددغه ستر ستانه په اړوند په پښتو کې يوه داسي لنډۍ شته:

په پيښور کې وليان ډير دي
کبرې جنډې په ميا عمر ولاړې دينه

ددغه ستر ستانه ددرناوي او ستر مقام له کبله د افغا نستان د جلال اباد په ښار کې يو ښوونځی هم شته چې دميا عمر په ښوونځي سره يا ديږي ۰

2. حا جي در يا خان با با عبدل خيل چې لوی علمي شخصيت و او په اسلا مي علو مو کې يې لوی لاس درلود ۰ ويل کيږي چې نو مړی د څمکنيو د ميا عمر صا حب استا د هم و او مزار يې د پيښور په څمکنيو کې دی ۰

3. ار وا ښادهد ايت الله خا ن څمکنی چې دصو به سر حد د اسا مبلي سپيکر و ۰

4. حا جي محمد څمکنی چې يو وخت د افغا نستان په و لسي جر ګه کې د پکتيا ولايت د څمکنيو د ولسوالی منتخب استازی و او بيا په ۱۳٦٥ لمړنۍ کا ل کې د يوې لنډې مو دې له پاره د جمهوري ريا ست مؤ قتي سر پر ست پا تې شوی دی ۰

5. اروا ښاد فضل ا لر حمن څمکنی په ولسي جر ګه کې د پکتيا د خلکو منتخب استازی چې سږ کال د اپر يل په ميا شت کې د مجا هد ينو د بر يا ليتوب د ورځې د لما نځلو په مر اسمو کې د ډزو په تر څ کې په شها دت ور سيد ۰

42 رشاد ، عبد الشکور ، د څمکنيو مياعمر، د ا جتما عي علو مو مر کز، دا فغا نستا ن د علو مو ا کا ډيمي،کابل، ۱۳٦٥

32 فر ملي

پر مليان په پښتنو کې يوه ډيره لر غو نې قبيله ده چې د غر غښت په ټو لنيز ګروپ پورې اړه لري او ځا نو نه د کا کړو يو ه ځا نګه بو لي ۰ [43،44]

ددوی د استو ګنې اصلي ټا ټو بی پر مل يا بر مل دی چې د سليمان د غرو نو لړی او د پکتيکاپه و لايت پورې يوه اړونده ولسوالي ده ۰

ډپټي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تا ريخ حيات افغا ني کې د پر مليا نو په اړ وند ليکي:" پر مليان زيا تره په ارګون او د خرو ټو د سېمې په منځنی بر خه کې او سيږي."

البيروني د قا نون مسعودي په دريم ټوک کې د پر مليا نو د سيمي مو قعيت د غز ني او ملتان تر مينځ ښو دلی دی ۰ همداراز د صو لت افغا ني دتاريخ مؤ لف زردار خان نا غر د پر مليا نو د سيمې د مو قعيت په اړوند ليکلي دي:" بر مل د غز ني په تو ابعو کې د يوې سيمې نوم دی او هغه کسان چې د بر مل په سيمه کې استو ګن دي د پر مليانو په نا مه يا ديږي."

د افغا نستان نا متو او وتلی مؤرخ اروا ښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پر مليانو اصلي ټا ټو بی اورګون ښو دلی چې پر مليان پکې ژوند کوي ۰

که څه هم د پر مليانو د تو کميزو(نژادي) اړيکو په اړونـد بيلا بيلې نظر يې څر ګندې شوي او د ځينو په اند دوی د يفتلي شهزاده ګانو او لاده ده چې د عر بو د فتو حا تو او سو بو له و ختـه د غز نوي وا کمنی پورې تر اوسه په سليمان او سپين غر کې مېشته دي.

همداراز د پر مليانو په اړوند دريم نظر د ادی چې دوی غلجي پښتا نه دي،خو د تا ريخي شو اهـدو

43 تا ريخ شا هي چې په تا ريخ سلا طين ا فا غنه سره هم يا ديږي، داحمد ياد ګار تا ليف،۱۹۳۹،کلکته

44 داؤدي تا ريخ، د پښور چاپ،کابل،۲۰۰۷ کال

پر بنسټ دوی د پښتنو د غر غښت د تو لنیز پ ډلې پورې اړه لري ۰

هغه وخت چې المتو کل علی الرحمن پښتون واکمن بهلول لودي د ډیلي سلطنت تر لا سه کړ نو د یوه فر مان له مخې یې پښتا نه قبا یل هند ته ور و بلل تر څو د خپلې وا کمنۍ ستنې پیا وړې او مضبو طې کړي او له بلې خوا پښتنو ته د خپلې وا کمنۍ په قلمرو کې جا ګیرونه او منصبو نه ور کړي۔ ۰ د بهلول لو دي په دې فر مان کې را غلي وو:" ما ته خدای د هند وستان تخت راپه بر خه کړ، خو ددې تخت سا تنه هغه څوک کو لای شي چې دقوم او قبیلې خا وند وي ۰ نو پښتنو ته په کار دي چې ددوی ډیر شمیر هند و ستان ته ر اشي او نه یو ازې د واکمنۍ په پیا وړ تیا کې بر خه وا خلي، بلکې دغې وا کمنۍ ته پر ا ختیا ور کړي او جا ګیر ونه تر لا سه کړي ۰ "

ددغه فر مان په ځواب کې ډیر پښتا نه قبا یل چې په هغه کې لو ا نیان ، نیا زیان،لو دیان،سروانیان،پنې، ترین، سړ بني،سو ریان، میا نه، کاکړ،کر لا نې او پر ملیان(فر ملیان) هم شا مل وولـه افغا نستا نه دهند لور ته لاړل چې ډیرو یې لوړ لوړ منصبو نه او جا ګیرونه تر لا سه کړل چې موړ کـو لای شو د لو دي او سوري دو اکمنا نو په وخت کې د ځینو مشهورو امر اوو نو مو نه وا خلو چې پر ملي پښتا نه وو ۰

32.1 خا نخا نان فر ملي

1. د سلطان بهلول لودي د مشهورو امر اوو نه شمیرل کیده چې دده د واکمنۍ په و خت کې دده د سو بو یو پیا وړی ملګری پا تې شو ی دی ۰ د ه د را جپو تا نه یا او سني را جستان په اودیپور کې د هند وانو د مشهور او پیا وړي را جپوت جنرال رانا خوریي چتر سال ته ما تي ور کړې وه ۰

2. دولت خان فر ملي: د بهلول لودي د مشهورو امیرانو نه و ۰

3. کالا پهاړ فر ملي: د لو دي او سوري وا کمنانو د واکمنۍ په وختو نو یو ډیر مشهور امیر و ۰

4. شیخ سعید فر ملي: چې د سلطان سکندر لودي له امر اوو نه و ۰

32.2 د پر مليانو د استو ګنې سېمې

په او سني وخت کې پر مليان په افغا نستان کې په لا ند نيو سيمو کې مېشته دي:

1. زوړ ار ګون: چې د او سني اور ګون په شپږ کيلو متر ي کې پروت دی او ويل کيږي چې په د غه ځای کې د پر مليانو تقر يبا څلور زره کو رنۍ ژوند کوي ۰ د زاړه او رګون پر مليان په دوو ښا خو نو ويشل کيږي: شرف او سپري. شرف بيا د با لشتي، سيل احمد او ملت کلان په څانګو او علي خيل او قره خيل د سپري په ښا خ پورې اړه لري ۰

2. د کابل د چها رد هي په ولسوالۍ کې: هغه پر مليان چې د کا بل د چها رد هي په ولسوالۍ کې او سيږي نو ددوی د سيمو او محلو نو مو نه دادي:

a. کلای قاضي، کلای غيبي، اقا علي شمس، ده مراد خان، چهلستون، سر اسياب، مو سهي، پر مليان، کلای کا شف، يو سف بنګي، بر پر ملي او کوز پر ملي چې د ګلبا غ په سيمې پورې اړه لري، کلای غيب الله او کلای بهادر خان پر ملي ۰

همداراز د کا بل درخت شنګ ته نږ دې په کوز پر ملي کې هم پر مليان ژ ونـد کوي ۰يو شـمير پر مليان د مزار شر يف په چار کنت ا ود لو ګر، غزني، هلمند او کند هار په و لايتو نو کې هـم او سيږي ۰ د پښتو نخوا په صو ابۍ او د پا کستان په پنجاب کې هم يو شمير پښتانه پر مليان استو ګنه لري ۰

32.3 د پر ملي قبيلي پورې اړوند مشهور خلک

1. دکتور محمد عثمان صد قي: چې تاريخپوه و او د کا بل د چهاردهي د کلای قا ضي پر ملي و ۰

2. ار وا ښاد معاون سر محقق محمد محسن فر ملي چې د افغا نستان د علو مو غړی او دځه مودې له پاره د نو مو پرې ا کيډ يمې سر پر ست پا تې شوی او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې په ولسي جر ګه کې د کا بل د چهاردهي و لسوالۍ د خلکو استا زی و ۰

33 پړ به

که چيري د پړ به قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو ،نو څر ګنده به شي چې پړ به په اصل کې کر لا نې پښتا نه او بيا په کر لا نيو کې د خو ږ يا نيو يا خو ګيا نيو د قبيلې يو ه څا نګه ده، خو له ډيرې مو دې را هيسي د خو ږ يا نيو له نو رو پا تي څا نګو او ښا خو نو نه دو مره ليرې ژ ونـد کـوي چې دوی پخپله هم نه پو هيږي چې له خو ږ يا نيو سره کو مې اړ يکې لري او که نه؟ ځکه د خو ږيا نيـو قـبيله د ننګر هار ولايت د خو ږ يا نيو او پچير او اګام په و لسو اليو کې استو ګنه لري، په دا سې حال کې چې پړ به د خو ست په و لا يت کې ا ستو ګنه لري ۰

داسي تا ريخي شو ا هد او اسناد مو جو د دي چې په پيل کې د خو ست پر ټو لې سيمې باند ې د کر لا نې پښتنو د خو ږيا نيو او نورو ښا خو نو واک در لود ۰ د هنـد د مغـو لي وا کمـن نـو ر ا لـد يـن جها نګير(١٠١٤-١٠٣٧هجري) د وا کمنۍ په و خت کې دغلجي پښتنو ځيني ښا خو نه او څا نګې د پکتيا د زر مت له سيمې نه چې زر مله يې هم بو لي را ووتل او د خو ست پر سيمه يې بر يـد و کـړ ۰ په پا يله کې يو شمير خو ږ يا نې له خو ست نه د ننګر هار و لا يت د ا و سني خو ږ يا نيو سـيمې تـه و ليږ ديدل او ډير کمزوري شول،خو د خو ږ يا نيو د پړ به څا نګه چير ته ونه ليږ د يد له او په خو ست کـې پـا تې شوه ۰

سيد بها در شاه ظفر کا کا خيل په خپل اثر' پښـتانه د تـا ريـخ پـه ر نـا کـې' ددوی د کمـزورۍ بـل علـت ددوی خپلمنځۍ جګړ ې بولي او ليکي:" د مغـو لـي واکمـن شـهاب الـدين شـا ه جهـان (١٠٣٧-١٠٦٨هجري) د و اکمنۍ په و خت کې ددوی تر مينځ کو رنۍ جګړې پيـل شـوې او دوی پـه هغـو جګړو کې ډير کمزوري شول ۰ "

د تا ريخ حيا ت افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان چې خپل د غه مشهور اثر يې ١٤٣ کلو نه وړاندې ليکلی دی د پړ به دو سله والو کسانو په اړ وند داسي کښلي دي:" په تيرو و ختو نـو کـې د پړ بـه قبيلې د وسله والو ميړ ونو شمير ٣٠٠٠ تنه وو، خو اوس ددوی د وسله والو کسا نو شـمير ١٠٠٠ تنـو تـه ر سيږي." چې شير ممحمد خان ګنډ ا پور په خپل مشهور اثر (توا ريخ خو رشيد جهـان) کـې هـم ددوی د

وسله والو کسا نو شمیر ۱۰۰۰ تنه ښو دلي دي ۰

پړ به د کر کیلې په چا رو بو خت دي، خو یو شمیر خلک یې سو د اګر ېزي د ندې هم سر ته رسوي ۰ ددوی ټول رو اجو نه ، دودونه ، نر خو نه او څلي د خو ست د خلکو په څیر دي ۰ دوی میلمه پال، غیر تمن او په پښتو او پښتو نو الې با ند ې ډیر ټینګ دي ۰

د پړ به قبیله په لا ند نیو ښا خو نو او څا نګو با ند ې ویشله شو ې ده:

مردي خیل، میا خیل، بسي خیل، سر دار خیل، محمو د خیل، نري زي، ملي زي، اشي زي، ډډه خیل او بو چي خیل ۰

34 پړ انګیان

پړ انګیان د پښتنو یوه قبیله ده چې په لودیا نو ور ګډ یږي ۰ ددغې قبیلې لوی نیکه ابر اهیم نو مید چې په لودي مشهور و ۰ د تا ر یخي رو ایتو نو پر بنسټ بیټ نیکه چې د سړ بڼ او غر غښت ورور و خپله لور بي بي متو یې شا ه حسین غوري ته ور کړه چې له هغې نه دوه زا من پیدا شول چې یو یې غلجی او د بل نو م ابر ا هیم و چې بیا ورو سته ابر ا هیم په لو دي سره مشهور شو ۰

تا ر یخ حیات ا فغا ني په لو دي با ندې د ابرا هیم د مشهور کید لو په اړ وند داسي لیکلي دي:" داسي رو ایت دی کله چې شیخ بیټنی له کلي نه بیر ته هغه غره ته ستون شو چې دده ا ستو ګنځی و ، نو خپلې میر منې ته یې و ویل چې بسم ا لله کړه اوپه پخو اني نغري ډو ډی پخه کړه او ما ته یې راوړه چې زه هغه ډو ډی پخپله وویشم او راته څر ګنده شي چې ز ما په لمسیا نو کې کو م یو ډیر بختور دی ۰ کله یې چې میر منې ډوډی پخه کړه نو د بي بي متو کو چني زوی ابر ا هیم منډه کړه او هغه پخه شوې ډوډی یې خپل نیکه شیخ بیټني ته راوړه، بیټ نیکه ډیر خو شا له شو او ویې ویل چې ابرا هیم لوی دی چې له هما غې ورځې ابر ا هیم د لودي په نا مه شهرت ومو ند چې دده او لا ده د لودي او یا لو د یا نو په نا مه یا دیږي ۰"

لودي په دريو غټو قبيلو و يشل شوي دي چې هغه سيا نې ، دو تا نې يا د فتا نې او نيا زي دي ۰

پړ انګی د سيا نې زوی او د لودي لمسی دی ۰ په پيل کې پړ ا نګيان په لو يد يز ا فغا نستان کې او سيدل، خوو رو سته له هغه ځا يه د سليمان غره ختيزې خوا ته د دا مان سيمې په ټاک او رو ړي کې ميشته شول چې د ډېر ې مو دې را هيسې دغه سيمه ددوی په واک کې وه، خو د هند د مغو لي وا کمن ظهير الد ين محمد با بر د واکمنۍ په و خت کې د دولت خيلو ، ميا خيلو، مر وتو او د لوانې(نو حاني) او پړا نګيا نو نه دا سيمه په زور و نيول شوه چې په نتيجه کې ډير شمير پړ انګيان ووژل شول، هغه چې بچ پا تي شول خواره واره شول او د خپلې قبيلې له نو رو ځا نګو سره د هند وستان خو اته لاړل او د هند وستان په بيلا بيلو بر خو کې ميشته شول ۰اوس په ا فغا نستان او پښتو نخوا کې ان څوک د پړ ا نګيا نو له نا مه سره اشنا يي نه لري، خو د هندو ستان په مختلفو ځا يو نو کې دوی خلک د لودي افغا نا نو يا پټا نا نو په نا مه پيژ ني ۰ د هند و ستان د پنجاب ايا لت په رو پړ او لو د هيا نې کې هم ددغې قبيلې خلک ميشته دي ۰ همدا راز د هندو ستان په د کهن کې هم يو شمير پړ انګيان استو ګنه لري ۰

له دغه پړ انګي قبيلې نه په هند و ستان کې ډيرمشهور وا کمنان د ډيلي پر تخت نا ست و و چې په دوی کې د سلطان بهلول لو دي،سلطان سکندر لودي او سلطان ابر ا هيم لودي نو مو نه يا دو لای شو۔ دوی ډير علم پا لو نکوي وا کمنا ن و و او د هندو ستان په ود انو لو کې يې پيا وړې ونډه اخيستې ده۔

همداراز د لود ي او سو ري واکمنا نو په ز مانه کې دغه لا نديني شخصيتونه چې پياوړي پو ځي دندې يې در لو دلې او د پړ انګي په قبيلې پوري اړه لري د يا دونې وړ دي: جلال خان، حسين خان، اعظم هما يون، سلطا ن شاه، ملک فيروز،ملک محمد، خو اجه محمد، ملک نا صر،ملک بهرام، ملک کا لا، بار بک شاه، مبارک شاه او مو سی خان ۰

پړا نګيان په لا ند نيو ښا خو نو او ځا نګو ويشل شوي دي۔ ۰: ا ړند، زيتو ن خيل،ريدي، عمر خيل،اسحاق ، شا هو خيل،يو سف خيل،يا سين خيل، احمد خيل، محمو دخيل، مر چي خيل،تاتار خيل، دولت خيل، رستم خيل،شموزي، اسحا قزي، شيخ زي، حسن زي، يو سف خيل، پيا را خيل، عمر زي، ا حمد خيل، مجيد خيل، ګد ايي خيل، محمود زي ،الف خيل او زکر يا خيل ۰

35 پښي

ز مور تو کم پو هان(نسب پيژ ند و نکي) پښي د پښتنو د غر غښت د ټو لنيزې ډلي نه شميري چې په سهيلي پښتو نخوا، افغا نستان، پا کستان،بنګله ديش او هند و ستان کې ميشته دي ۰

په پخوانيو تا ريخو نو کې چې ددغې قبيلې يا دونه پکې شوې ده هغه تا ريخ خا نجها ني يا مخزن افغا ني دی چې مولف يې خواجه نعمت الله هروي نورزی و چې د هند د مغولي واکمن جلا ل الدين محمد اکبر د دربار مؤ رخ و ۰ همداراز په انګر يزي مؤ رخينو کې ميجر را ور ټي، مو نت ستوارت الفنستن او د پټان د کتاب مؤلف سر اولف کيرو هم په خپلو ا ثا رو کې د پښي قبيلې يا دونه کړې ده ۰

د سهيلي پښتو نخوا مشهور اديب او تا ريخپوه پرو فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ په خپل ر اثر[پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتو نخوا]کې د پښي پښتنو په اړوند داسي ليکلي دي:" د پښي قبيلي اصلي مر کز دکا کړ ستان د ژوب نا وه او دبوري تا ريخي سيمه ده، خو بيا پښيو خپله پلر نی سيمه پر يښې او د لو يې تا ر يخي پښتو نخوا نورو سيمو ته ليږ ديدلي دي ۰ هغه وخت چې پښيا نو خپل اصلي ټا ټو بی کا کړ ستان پر ېښود نو ځينې يې په پښين کې ميشته شول او ځيني يې د سيوی په تا ر يخي سيمه کې اباد شول ۰"[45]

د پښتو نخوا مشهور مؤ رخ سيد بها در شاه ظفر کا کا خيل په خپل اثر[پښتا نه دتا ريخ په رنا کې] ليکلي دي:" پښي هم د کا کړو په څير مشهوره او پخوا نی قبيله ده چې جر ړې يې تر ويدي زما نو پورې رسي، چې ددوی ځينې خلک په افغا نستان او ځيني هم په دکن کې استو ګنه لري ۰"[46]

د تا ريخ حيات افغا ني مو لف ډپټي محمد حيات خان له نن نه ۱۴۳ کلو نه دمخه د پښيو د قبيلې په اړوند دا سي ليکلي دي:" ددغې قبيلې دنسب له شجرې نه ددغې قبيلې د ښا خو نو او څا نګو ويش ډير ښکاره او وا ضح دی ۰ ددغې قبيلې ښا خو نه هم په کا کړو ور ګډ يږي او د پښي د قبيلې سيمه چې

45 پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتو نخواکې، د پر و فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ تاليف،۹۴ مخ، کو يټه،۱۹۷۶

46 پښتا نه د تاريخ په ر نا کې، د سيد بهادر شاه ظفر کا کا خيل تاليف،پيښور يو نيور سټي بک ا يجنسي،۱۳۲۹ مخ، د ۱۹۶۲ کال چاپ

سیوی نو میږي د کا کړو په سیمه پورې اړه لري ۰ کله چې یو مسا پر د ډاډر له سیمي نه په لـو مړي مـزل د شـمال خـو اتـه لاړ شـي نـو سـیوی تـه ر سیږي. د سـیوی سـیمه د کلکـې خـاورې نـه جـوړ شـوي میـدان دی ،چې په ځینو ځا یو نو کې یې غر نی ویا لې را وځي چې د ځمکـو په خړ وبـو لـو کـې ور ځینـې ګټـه اخیستل کیږي ۰ د سیوی او ډاډر نیل ډیر غوره جنسیت لري چې په کند هار او ایران کې د ملتان د نیل په پر تله زیات پیر ښدو نکي لري او د خیر پور د نیل سره بر ابر شمیرل کیږي ۰ ددغـې قـبیلې د ایسـوټ او مـو سی خیلو ښا خو نه دکا کړو د سیمې ختیز خو اته په یوه غره او صحرا کې او سیږي او د مو سی خیلـو لـه دوو څا نګو نه د بلیل د څا نګې نسل د شمیر له مخې زیات دی چې زیـا تـره یـې د کـر نـې په چـا رو بـو خت دي او دویمه څا نګه یې چې لهر زي نو میږي او شمیر یې د بلیل د څا نګې په پر تله لږ دی ،نـو زیـا تره خلک یې په ما لد اری او د غو ا یا نو په سا تنه بو خت دي۔ ۰ د پښي قـبیلې د لهـون ښـاخ د چخـن او کندر په سیمه کې او سیږي، چې د کا کړو د سیمې لو ید یز ته پر تې دي او ددوی د استو ګنې له سـیمې نه ما لګه د ځمکې د ښورې نه تر لا سه کیږي او دغه کسب خلک دا مـا لګـه ټـو لـوي اوپـه او ښـا نـو او غوا یا نو با ندې یې کند هار او د کا کړو د مندو خیلو سیمې او نورو شا او خوا سـیمو تـه د خـر څلاو لـه پاره وړي او په عمو مي تو ګه یې له غلې سره تبا دله کوي ۰ ځینې وختو نه چې د غلې بیه لـوړه وي نـو د غلي سر ه یې په یوه وزن ور کوي او کله هم دوه چنده اور بشي او جوار ور باندې اخلي ۰

د پښي ښاخ د خلکو دود او د ستور کټ مټ کا کړو ته ورته دی، خو د پښو یـوه څـا نګـه چـې امـر زي نو میږي او د ستو ریا نیو د قبیلې لو ید یز ته پر اته دي، نو د هغوی دود او دستور د شیر ا ینـو د قـبیلې خلکو ته ور ته والی لري ۰د پښي د قبیلي ټول شمیر چې په خپلې پخو انی سیمه کې پر اتـه دي ۸۰۰۰۰زرو تنو ته ر سیږي ۰"[47]

د راو لپنډی په چهچه او هم د هزاره په سیمه کې د پښي په نا مـه یـوه سـیمه شـته چـې پښي پکـې او سیږي ۰ د هند وستان په دکن کې هم د پښو په نا مه یوه سیمه شته چې تقر یبا ۲۰۰۰ تنـه پښي پکـې اسـتو ګنه لري ۰له دې نه پر ته د هند دهر یانا د ایا لت د رو هتک د ضلعې په کو ها نه کې هم پښي استو ګنـه لري چې شمیر یې تر ۵۰۰۰ تنو زیات دی ۰ د هند د اتهرا پرا دیش د ایالت په خو رجه نو مـې سـیمه کـې هم ډیر شمیر پښي استو ګنه لري ۰ یو شمیر کا کړ د هند د لو ید یز بنګال په ایالت کـې هـم او سـیږي ۰ د

47 پښتني قبیلي، دکتور لطیف یاد، د پیښور چاپ،۲۰۰۷ کال، ۷۰-۷۱ مخو نه

هند د اند هرا پرادیش په ایالت کې هم پښې ژو ند کوي .خو هندو ستا نې پښو خپله ژبه له لا سه ور کړي ده . د هندو ستان په تا ریخ کې پښیو ډیر رول لو بولی دی، په تیره بیا د اؤد خان پښی چې په ۱۷۱۳ میلادي کال کې د هند د مها شترا دایالت د خا ند یش د سیمي تا متو صو به دار تیر شوي دي .[48]

35.1 د پښې قبیلې ښا خو نه

د پښتني شجرو سره سم پښې د داني زوی او د غر غښت لمسی دی . لا ند یني ښا خونه د پښې او لا ده ده: ختا نې، مر غزایې، سینې، مر غستن، قا سم، سا هنګ، زمری یا مزری، با بکر زي، خو ژک، ایسوټ،شکونې، لهون، سا می، وهپال، اتما نخیل، شدي خیل، موسی خیل، علي خیل، بلیل، لهر زي،حمزه خیل،ملهي زي،عمر خیل، ممي زي،مردو خیل،نصر زي،انځر زي، حسن زي، مولي زي، با بړ زي،اعزز خیل، هیبت خیل، درې پلاري،سین زي، مغدود زي،کما ل زي، جلال زي، خدوزي، احمد زي، ادین زي، ملي زي، شها لم زي،عمر ګټ زي،کر مو زي، شادي زي، تو لا زي،کرم زي، طو طي زي،داروزي، اد ینه زي،خاتوزي، کا نوزي،خو اجک زي، با زي، مر سینزي، کا بل زي، بهر زي، با ئیزي،بهد ین زي،هر زان خیل، مکي زي،خان زي، خو یداد خیل، زرو خیل،هلال زي، ګهدازي او نور۔

36 پو پلزي

ز مور پښت پو هان(نسب پیژ ند ونکي) پو پلزي د سړ بنې پښتنو په ډله کې شمیري چې ددرا نیو پښتنو یوه خا نګه ده . درا نیان په دوو سترو ښا خو نو ویشل شوي دي چې یو یې ځیرک او بل یې پنج پای نو میږي، چې بیا ځیرک د با رکز یو،اخکز یو، الکو زیو او پو پلز یو په خا نګو او پنج پای د نو ر زیو، سا کزیو(اسحق زیو)،الیزیو، ادوزیو او ما کو په خا نګو ویشل شوي دي .

48 تاریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تا لیف، د پیښور چاپ،۲۰۰۷کال، ۲۵۸-۲۵۹ مخو نه

36.1 د پو پلزيو د قبيلي ښا خو نه او څا نګې

حبيبزي، ايوب زي،بارو زي،اسما عيل زي، حسن زي، قلندر زي، با ميزي، بهلولزي، سدوزي او نور ...

د پو پلز يو مشهور او نا متو خلک چې د ځينو په نو مو نو ددغې قبيلې ښا خونه نو مول شوي دي:

ايوب، بارو، حبيب، حسن، اسما عيل، با مى، نصرت، غني، معروف خان،عمر خان، ملک سدو، خو اجه شير،اسدالله خان،خضر خان، مست خان،دولت خان،رستم خان،محمد زمان خان،نظر محمد خان،خداداد سلطان، حسين خان،زعفران خان،کامران خان، يحيي خان، مو سى خان، هارون خان، فتح الله خان ،رحمت الله خان،بها در خان،اسما عيل خان، کمال خان،محبت خان، علي خان، جعفر خان،غازي خان،با رخان،نواب محمد خان،خدا يار خان،مؤ من خان،عظمت خان،حليم خان، ملک صا لح،ادم خان، بهلول خان، علي خان، شا هيا، مستى .

همد ا راز پو پلزي د نورو در انيا نو د څا نګې په پر تله ځکه مشهوره ده چې د افغا نستان بنسټ ايښو دونکى ابدالي احمد شاه بابا او دده اولاده په همدې څا نګې پورې اړه لري. دافغا نستان ولسمشر حامد کرزى چې په اصل کې دکند هار او سيدو نکى دى د پو پلزيو قبيلې ته منسوب دى .

36.2 د پو پلز يو د قبيلې د استو ګنې سيمې

پو پلزي دنورو پښتني قبيلو په پر تله د شمير له مخې خور ا ډير دي . دوى زيا تره د کر نې په چارو بو خت دي، خو يو شمير بې دسو داګرى په چارو او دو لتي ملا زمتو نو بو خت دي. دوى زړه ور ، هيواد پا لو نکي، جنګيالي،ميلمه پال او علم خو ښوونکي خلک دي . اوس د افغا نستان په بيلا بيلو ولا يتو نو کې ددوى د استو ګني سيمي او شمير په اړ وند معلو مات وړاندې کوو .

1. دکند هار په ولايت کې: هغه شمير پو پلزي چې دکند هار په ولايت کې استو ګنه لري زيا تره يې د کند هار ولايت په مر کز، د شاه ولي کوټ،دامان،ارغنداب، خاکريز، پنجو ايي او ار غستان په

ولسوالیو او د غورک په علا قداری کې استو ګنه لري،چې د کند ها ر په ولایت کې ددوی مجمو عي شمیر دځه دپا سه ۱۰۰۰۰۰ سلو زرو تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی ۰

2. دهرات په و لایت کې: پو پلزي د هرات ولایت د انجیل، ګذرې،پښتون زرغون،غوریان، زنده جان، اوبې او کرخ په ولسو الیو کې میشته دي چې دهرات په ولایت کې دوی ټول شمیر د ۳۰ زرو تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی ۰

3. دهلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت پو پلزي ددغه ولایت د ناوه بارکزایي، نوزاد او دواشیو په علا قه د اری کې استو ګنه لري ،چې ټول شمیر یې د ۲۰ زرو تنو په شا او خوا کې اټکل شوی دی ۰

4. دزابل په ولایت کې: د زابل ولایت پو پلزي ددغه ولایت دترنک او جلدک په ولسوالیو او همداراز د میزان په علا قداری کې استو ګنه لري ، چې په نو موړي ولایت کې یې مجمو عي شمیر د ۱۰ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوی دی ۰

5. دارزګان په ولایت کې: په دغه ولا یت کې پو پلزي ددغه ولایت په مر کز تیر ین کوټ او دخا ص ارزګان، ګیزاب،دهراود او دشهید حساس(ښا یې اوس یې نوم بدل شوی وي) په او لسو الیو کې استو ګنه لري چې په دغه و لایت کې ددوی شمیر د ٤۰ زرو تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی۔

6. د باد غیس په ولایت کې: یو شمیر پو پلزي د باد غیس ولایت د مر غاب او غور ماچ په او لسوا لیو کې هم میشته دي چې شمېر د ۳۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښودل شویدی ۰

په دې سر بیره یو شمیر پو پلزي په کابل او د هیواد په شمالي ولا یتو نو لکه بلخ، فاریاب،سر پل،جوزجان ،کندز او بغلان کې هم میشته دي ۰

یو شمیر پو پلزي د سهیلي پښتو نخوا په کو ئیټه، چمن او نورو سیمو کې هم ژوند کوي ۰ د پا کستان د ملتان او کر اچی په ښا رو نو کې هم پو پلزي شته ۰

با يد زيا ته کړو چې يو شمير پو پلزي کو چيا نی ژوند لري او له يوې سيمې نه بلې ته ليږدي، خو شمير يې زيات نه دی ۰

ماخوذ د[49،50] نه .

37 تر کا نې (تر کلا نې)

تر کا نې (تر کلا نې) د پښتنو يوه ډيره مشهوره قبيله ده چې د سړ بن په تو لنيز ګروپ پوري تړ لې ده ۰ ترکا نې د پښتنو د نورو قبيلو په لړ کې يو سفزيو،مندړو او ګګيا نيو ته ډير نږدې او دغه درې واړه قبيلې د تر کا نيو په ګډون د ښا خي خيلو يا خو ښې خيلو په نا مه سره يا ديږي ۰

دغه قبيله په پخو ا نيو متو نو کې او له هغې جملې نه د اخوند درويزه په" تذ کرت الابرار والا شرار" کې د تر کلا نې په نا مه يا ده شوې ده، خو اوس معمو لا د تر کا نې په ليکدود ليکله کيږي ۰

يو سفزي، مندړ، ګګيا نې او تر کا نې چې په مجمو عي ډول د ښا خي خيلو په نا مه يا ديږي ددوی اصلي او لو مړ نی تا تو بی د کند هار دار غستان د سيمې په حدودو کې د غو نډان او سره غره په شا او خواکې هغه ځمکه ده چې دغوړې مر غې په نا مه يا ديږي ۰ دوی چې دتر ينو پښتنو په ګا ونډ کې او سيدل د تر ينو د فشار له کبله يې خپله سيمه پر ينبوده او د غو ريا خيلو له خوا دمقر په کښې کې په ور کړل شوې ځمکه با ندې د څه وخت له پاره ميشته شول، خو له غوريا خيلو هم خو ابدي شول او هغه ځمکه يې هم پر ينبوده چې په نتيجه کې د کابل خواته را و خو ځيدل ۰کا بل۔ ۰ دراتګ په وخت کې اتما نخيل هم ورسره ملګري شو ل اوبيا د کا بل په شا او خوا ورشو ګا نو کې ميشته شول ۰

په هغه وخت کې په کا بل کې د تيموري کو رنۍ مرزا ابو سعيد واکمن و چې ور پسې يې زوی مرزا الغ بيګ د همد غو پښتنو په مر سته په کا بل او غزني کې په ۱٤٦۹ ميلادي کال کې واکمن شو ۰

---

49 معلو مات مختصر در باره اقوام و قبايل سر حدي کشور، ۹۷-۹۸ مخونه،دکا بل چاپ

50 دکا بل سلطنت بيان،دويم ټوک، ۸۷ مخ، دکا بل چاپ

له دغه ځا یه ددې خبرې اتکل کیدای شي چې ښا یې ښا خي خیل پښتا نه به د کا بل ور شو ګا نو تـه د پنځلسمې عیسوي پیړۍ د لو مړۍ نیما یې په ورو ستیوکلونو کې را غلي وي ۰

مرزا الغ بیګ چې تر څو پورې کمزورۍ و د همد غو پښتنو نه یې مر سته غـو ښته او پـه همـد غـو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې په خپلو پښو ودرید اوپیاوړی شو د پښتنو سره یې په مخا لفت لاس پورې کړ ۰ په پای کې الغ بیګ وپتییله او هوډ یې وکړ چې ددوی پیاوړی ځواک مات کړي۔ ۰ همـا غـه و چې دښا خي خیلو پښتنو مشرانو ته یې دوکه ورکړه او هغه دا چې د ښا خي خیلو پښتنو مشرانو ته یې یـوه میلمستیا جوړه کړه او په ډیر چل ول سره یې دهغوی د ۹۰۰ تنو په شا او خو اکې یې په یـوه شـپه لـه تیغـه تیر کړل چې ادیره یې د کابل دمر نجان د غو نډۍ د سیاه سنګ د غره په لمنه کې پر ته دهـ ۰ دا پیښـه پـه غالب ګو مان د ۱۴۸۰-۱۴۹۰ عیسوي کلو نو تر مینځ رامینځ ته شوې ده ۰

تردې خو نړۍ او خو اشینوونکې پیښې نه ورو سته ښا خي خیل پښتا نه د کا بل نـه دننګـر هـار خـو اته ولیږ دیدل، خو ترکا نیو په لغمان کې واړول۔ ۰ یـو سـفزي، ګګیـانې او اتمـا نخیـل پـه ننګـر هـار کـې او سیدل چې بیا نو موړې درې قبیلې په سوات کې میشته شوې، خو تر کا نې چې پـه لغمـان کـې اسـتو ګـن شوي وو دلغمان خلکو ددوی له لا سه په کا بل کې مغو لي واکمن ته ددوی له لا سه شـکایت وکـړ چـې بیا د مغو لي پو ځو نو د فشار په و جه دې ته اړ ایستل شول چې دلغمان سیمه پر یږدي او بـا جـوړ تـه لاړ شي چې له هما غه و خته د با جوړ په سیمه کې استو ګنـه لـري چـې د افغـا نسـتان د کـو نـړ ولایـت سـره ګډه پو له لري ۰

37.1 قبیلوي جو ړښت

تـر کـا نې پـه لا نـد نیـو ښـا خـو نـو بـا نـدې ویشـل شـوي دي: سـالار زي،مـا مونـد،ابراهیـم زي، اسوزي،او اسما عیل زي ۰

1. سالارزي: چې دبا جوړ په لر امدک،بر امدک، لر سدین،بر سدین،ښار، ناوه ګی،کو ټکـی،الیکـی، چار منګ، بابو قره اورود کې میشته دي ۰ په سالارزیو کې د برم او لاده بـرم خیـل او هلال خیـل د دانګام او اسمار دتا ریخ سره نه شلید ونکي تړاو لري ۰په با جوړ سر بیره د افغا نسـتان د کـو نـړ ولا

يت کې هم ډير شمير سا لارزي استو ګنه لري اوددوی د استو ګني ځا يو نه په لاندې ډول دي:

a. دانګام،شو نکړی،اغز باغ،اسمار،ساو خوړ،ناړی، څو کی،بار ګام،ازير ګل،بر يکوټ،ډمبرو،حصاره، کراړه،دم کلي، نر نګ، کنجګل،دو نايي او ټا نکو دره کې ميشته دي

2. ما موند: ما موند په دوو مهمو ښا خو نو ويشل شوي دي ۰ لوی ما موند چې کا کازي هم ور ته وايي او واړه ما موند ۰

د ماموند لوی اکثريت په با جوړ کې او سيږي ۰ ددوی ختيز ته سا لارزي،شمال ته يې دا نګام، شمال لويديز ته يې شوړ تن او دمروړي دري،لويديز ته يې چا رمنګ او سهيل ته يې دښار ريا ست پروت دی ۰ لوی ما مو ند د ما مو ندو په شمال او لو يديز کې ميشته دي ۰ په ختيز کې د لو يو ما مو ندو او سا لارزو تر مينځ بر يد(حد) د ملا سيد غر دی او دلو يو او وړو ما مندو تر مينځ بر يد لوی خوړ دی ۰ دلو يو ما مو ندو د څا نګو او خيلو نو نو مو نه دادي: مسعود خيل، عمر خيل، يو سف خيل، سليمان خيل او خلوزي ۰ دوړو ما موندو خيلونه ږوزي ،اوريازي او برم کازي دي ۰

دلو يو ما موندو کلي دادي: غاښی، شښتر،ذکي کوټ،ګيري، زري او تر خو ۰ دوړ ما مو ندو کلي دادي: څپري، مو ضی،ککی،وړوکی خرکی، با نډه،شا هي تنګی، لوی خرکی ،بدان،ډ مه ډوله او ډبر ۰

3. ابراهيم خيل: په ټو له تر کانې قبيله کې ابراهيم خيل د مشر توب او اعتبار څښتن دي۔ ۰ دوی په اصل کې په سا لارزيو ور ګډ يږي، خو له کو مه وخته چې ابر اهيم نو می دبا جوړ دسالارزيو مشر د خپلې سيمې د ازادی له پاره د مغو لو د امپر اتوری سره ډيرې جګړې وکړې او د با جوړ د سيمې خپلواکي يې په ډيرې ميړاني سره وسا تله، نو دهغه ځای دپښتنو له خوا ده ته د خان لقب ورکړ چې دغه مشري تر ډيرې مو دې له پاره دده په کو رنی کې پا تې شوه او او لاده يې د ابر اهيم خيلو په نا مه سره ياده شوه ۰

4. اسوزي: په ميدان او براول کې استو ګنه لري .

5. اسما عيل زي: چې په ميدان او براول کې استو ګنه لري .

د باجوړ نه بر سيره تر کانې په دير او دافغا نستان د کو نړ په ولايت کې هم استو ګنه لري چې په دير کې ميشته تر کا نې په براول،ميدان او جندول کې استو ګنه لري .

ترکانې زړور،ميلمه پا لو نکي او غير تي خلک دي. په با جوړ کې د تر کا نيو شمير د ۱۸۰۰۰۰تنو په شا او خو اکې ښودل

شوي دي،همداراز په دير کې ۸۰۰۰۰ تنه او دافغا نستان د کو نړ په ولايت کې دتر کا نيو شمير د ٤٥۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښودل شوي دي .

ماخوذ د [51،52،53،54،55] نه .

38 تره خيل

تره خيل په اصل کې غلجي پښتا نه او د احمد زيوقبيلې پورې تړلی ښا خ دی چې دکابل ولايت د دده سبز ولسوالۍ په تره خيلو کې، دلغمان ولايت د تبۍ کو نج او تره خيلو په سيمو او يو شمير هم په کو هدامن کې ميشته دي .

---

51 دپښتنو ټو لنيز-اقتصادي جوړښت، دپښتو څېړنو بين المللي مرکز، دافغا نستان د علومو اکا ډمي،۱۳٦۰ کال

52 پير معظم شاه، تواريخ حا فظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډ يمي،۱۹۷۱ کال

53 تذکرت الا برار والاشرار ، د اخوند در ويزه تاليف،اداره اشاعت سر حد،پيښور،۱۹٦۰ کال

54 تا ريخ حيات افغا ني پښتو ژباړه، د محمد حيات خان تاليف ، د پيښور چاپ،۲۳٤ مخ

55 پښتني قبيلي، دکتور لطيف ياد، دپيښور چاپ ۷۵- ۷٦-۷۷او ۷۸ مخونه

د ده سبز ولسوالي چې دکابل په شمال ختيز اته کيلو متری کې پر ته ده دخلکو مجموعي شمير يې (۱۰۰۱۳٦ تنه دی چې په سلو کې ۷۰ خلک يې پښتا نه او زيا تره تره خيل دي ۰

دده سبز ولسوالي د شکر درې،مير بچه کوټ،کلکا نو او دقره باغ سره ګډه پو له لري۔ ۰ دده سبز ولسوالي مر کز د تره خيلو په پل سنګي کې مو قعيت لري ۰ دده سبز ولسوالي د لا ند نيوکليو او با نډو نه جوړه شوې ده : تره خيل،ده يحيي،بختياران، خواجه چا شت،د پای منار پا چا صا حب،خاص ده سبز، اب دره، قلعه شاه محمد،کټه خيل،نوار، سورخي، ابد ره بالا،جارو اوده سبز بالا ۰ په افغا نستان با ندې د رو سانو د ير غل په دوران کې ددغې ولسوالی زيا تره خلک اوله هغې جملې نه تر ه خيل له خپلې سيمي نه مها جرت ته اړ شول او پيښور ته وليږ ديدل او زياتره يې د اکوړې او زا خيلو په کيمپو نو کې او سيدل ۰ داسي ويل کيږي چې د تپل شوې جګړې په تر څ کې ددوی په سلو کې ۸۰ کورونه ويجاړ او دکر نې ځمکې يې شاړې شوې ۰

تره خيل زيا تره دکر کيلي اوباغو نو په چا رو بو خت دي ۰ د کر نې محصو لات يې غنم،جوار ، خټکي او هند وانې دي ۰دوی په خپلو بڼو نو کې د توت، زردالو،انګوراو بادامو ونې لري، خو دپنبه ګل په نا مه دتاکونو نا روغي ددوی د انګورو حا صلاتو ته ډيرتا وان رسوي ۰په پخوا وختو نو کې ددوی ځمکې دکابل د سيند او هم دکاريزونو په ذريعه خړوبيدلې،خو د ديرش کلن تباه کوونکې جګړې په تر څ کې ددوی داوبو لګو لو سيستم بيخي ويجاړ شو، په تيره بيا پر له پسي وچکا ليو ددوی کرنې او ونو بو ټو ته ډير زيات ز يا نو نه واړول اواوس د ژورو څا ه ګا نو په ذريعه خپل د کر کيلې چارې پر مخ بيا يي، خو اوس يې هم ډيرې ځمکې داوبو دنشتوالي له کبله شاړې پر تې دي ۰حيوانات يې پسونه، وزې او غواګانې دي ۰

تره خيل زيا تره دکر کيلي اوبا غداری په چارو بو خت دي، خو لږ شمير يې دبيلا بيلو کارونو دتر سره کو لو له پاره کا بل ته ځي ۰ د ده سبز ولسولي په عمو مي ډول او په تيره بيا دتره خيلو سيمه په ځا نګړي تو ګه کوم رو غتون نلري ، خو يوازې دوه رو غتيا يي کلينيکونه لري چې د ډاکټرانو او نر سا نو مجمو عي شمير يې ۸ تنو ته ر سيږي چې ددوی د سيمې له پاره کفا يت نه کوي ۰ دده سبز ولسوالي په مجمو عي تو ګه ۲ ليسې او د ګو تو په شمير لو مړ ني ښوونځي لري ۰

تره خيل غير تي، ميلمه پا لو نکي،نرم مزاجه او دښو اخلاقو او کړو وړو څښتنان دي۔ ۰ دروسي يږ غلګرو په وړاندې ښه په ميړانه جنګيدلي او خپل هيوادنی رسالت يې تر سره کړی دی۔ ۰ دوی دعلم او ښوونې او روزنې له چارو سره هم ځانګړې مينه لري ۰ددوی قو مي مشران او سپن ږيري هم ډير درانه خلک دي ۰

د تره خيلوخلک دسپورټ سره هم ځا نګړې مينه لري لکه غيږه نيونه، تيږه اچول اوپه ځا نګړي تو ګه توره وهل يا شمشير بازي پکې زيات رواج لري چې د لوبې په وخت کې د مخصو صو ډالو نو نه پکې کار اخلي او په دې کار کې خورا مهارت لري ۰

په او سني وخت کې لا ندينې بهر نی مو سسي ده سبز ولسوالی د بيا ودانولو په چارو کې مر سته کوي:

1. UNOPS- دده سبز دده يحي دليسې او دسړ کو نو د جوړو لو په بر خه کې مر سته کوي ۰
2. KOHINOOR- چې دکا ريزو نو په بر خه کې مر سته کوي ۰
3. CARE-چې دروغتيايي چارو او پو هنې په بر خه کې مر سته کوي ۰
4. UNICEF-د پوهنې او ښوونې او روزنې په بر خه کې ۰
5. DACAAR- د اوبو او پاکوالي په بر خه کې ۰
6. IAM-دخوړو او روغتيا په بر خه کې ۰
7. SCA- دروغتيا او ټولنيزې سو کالی په بر خه کې ۰
8. WFP- د خوړو په بر خه کې ۰
9. PAYANA- دتره خيلو دښوونځي په بر خه کې ۰

10. ARKAR- دکاریزو نو په بر خه کې ۰

11. ICRC-د پا ییونو په بر خه کې ۰

په دې ورو ستیو وختو نو کې دافغا نستان دبیا رغا ونې وزارت پتییلې ده چې په ده سبز کې به یو ښار ګو تی چې دښار جوړولو په نړ یوالو معیارونو سره به برابر او د ۲۰ زره تنو له پاره به کورونه ولري جوړ کړي چې دا په خپل ذات کې دده سبز دولسوالۍ په غوړیدو اد پر مختګ کې ستر رول لو بولای شي ۰

39 تر کی

د پښتنود عنعنوي شجرو له مخې تره کي د غلجیو په ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري۔ ۰ تره کی د موسی زوی دابر اهیم لمسی او د غلجي کړ وسی دی۔ ۰ تر ه کي زیاتره د غزني ولایت د مقر، نا وې،ګیلان او اب بند په ولسوالیو کې میشته دي چې ۲پر ۳ بر خه خلک یې په کلیو او با نډو کې او یوه بر خه خلک یې په پو ونده او کو چیا ني ډول ژوند کوي چې ددوی دشمیر په تنا سب د هغوی سیمه وړه او کو چنۍ ده ۰ ددې په وجه چې دمقر د سیمې زیا ته بر خه د علي خیلو او خدو زیو(خدرزیو) په لاس کې ده نو ځکه د ځمکې دلږ والي له کبله یې یو پر ۳ برخې خلک په شپو نتوب او دپسونو، میږو، وزو او غواګانو په روزنه او پا لنه ژوند کوي ۰

دتره کي قبیلي جنوب او جنوب ختیز ته د سلیمان خیلو او تو خي قبیلې، ختیز ته یې سلیما ن خیل، شمال ته یې علي خیل، اندړ او هزاره او جنوب ته یې سیمه د ډیورنډ پر کر ښه د کا کړو پښتنو سره نښتي ده ۰

د تا ریخ حیات افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حیات خان په خپل دغه تا ریخي اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه دمخه یې کښلی دی د تر ه کو پښتنو په اړ وند داسې لیکلي دي : " په افغا نستان کې دتره کو د قبیلې شمېر پنځلس زره کو رنیو ته رسیږي چې له ۲ پر دریو نه زیات خلک یې دایمي استو ګنځي لري او یوه دریمه برخه خلک یې په پوونده او کو چي ډول ژوند کوي ۰ ددوی اصلي تا ټو بی د مقر او نا وې سیمه ده چې ددوی دسیمې په پر تله د هغوی سیمه وړه ده ۰ ددغې قبیلې خلک د مني مو سم په پیل کې

د ژمي دتير ولو له پاره کند هار ته ځي او په پسر لي کې بير ته د مقر سيمې ته را ستنيږي چې ددوی ددې تګ راتګ په اړوند د پښتو يو مشهور متل دی چې داسې وايې:

[چې چـو نګښې وايې قـر، تـره کـي وايې مقـر چـې چـو نګښې وايې غـار، تـره کـي وايې کندهار]

ددې متل مقصد دادی چې کله د ګر مۍ د مو سـم پـه پيليـدو سره چـو نګښې دقـر غـږ پـو رتـه کوي،نو په دغه وخت کې تره کو کو چيانو ته خپل وطن او تا تو بی ور په ياد شي، نو د دوبي دتير ولو لـه پاره بير ته مقر ته راځي، خو کله چې چو نګښې د يخنۍ د رار سيد لو له کبلـه د غـار نـارې وهـي نـو تـر ه کي د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي چې دغه متل ډير شهرت لري .

دتره کي قبيلې ښا خو نه

دتره کي قبيله په لاند نيو ښا خو نو ويشله شوې ده:

با دين خيل،ناخيل، ساک خيل، تسويل خيل، ګر بز خيل، با رک خيل،مصري خيل، حسن خيـل، حا تم خيل، لالو خيل،جما ل خيل،ګربز خيل، حريف خيل،ګلان خيـل، شـباب خيـل،تـراب خيـل، سـليم خيل، کنجو خيل، ميري خيل ،کلو خيل، نوروز خيل، تا جو خيل، اناري خيل، صا بر خيل، نازک خيل، دلدار خيل، شيکي، المـري، قـدرت خيـل ، دوران خيـل، خجـل خيـل، شـاګل خيـل، شـيرين خيـل، سـدو خيل، شيخ نور خيل،نور خا ن خيل، سـدو خيـل، خيـرو خيـل، کـبير خيـل، سـالي خيـل، قتـال خيـل، اکـبر خيل، زرين خيل، تـري خيـل، بسـتام خيـل،لا جميـر خيـل ، شـهباز خيـل، قبـاد خيـل، سـيني زي، نـورزي، ملک دين خيل، موسی خيل، ګران خيل، بـر ا هـم خيـل، زلـو خيـل، خـان خيـل، صـا حبـداد خيـل، فـراق خيل، بيګو خيل، شاه عبدال خيل .

39.1 دتره کي قبيلې د استو ګنې سيمې

1. د غزني په ولايت کې : لکه چې په پيل کې مو يـا دونـه وکـړه چـې ددغـې قـبيلې اصـلي تـا تـوبی د

غزني ولايت د مقر، ناوې، ګيلان او اب بند ولسوالۍ دي ۰ په تيره بياپه مقر او ناوه کې زيات شمير تر ه کي ژوند کوي ۰

2. د زابل په ولايت کې : تره کي د زابل ولايت په مر کز کلات او هم د شاه جوی په ولسوالۍ کې ژوند کوي ۰

3. دکند هار په ولا يت کې: ددغې قبيلې کو چيان په عمو مي تو ګه په ژمي کې د کند هار ولايت د ريګ ا و اخکز يو په سيمو کې او همدا راز د کند هار په نورو بر خو کې ليد ل کيږي، ددوی يو شمير د ډيو رنډ له کر ښې تير يږي او د کا کړو د قبيلې سيمې ته ليږدي او تر پشينه پورې ځي ۰

4. د هلمند په و لا يت کې: د تر ه کيو د قبيلي يو شمير خلک ددغه و لايت د ناد علي او ګر مسير په ولسو اليو کې هم ژو ند کوي ۰

5. د باد غيس په ولا يت کې : دبا دغيس په ولايت کې تره کي ددغه ولايت د مر غاب ولسوالۍ دبو کن په کلي کې چې مشر يې ملک عبدالر حمن خان دی استو ګنه لري ۰ پردې بر سيره د نو موړي ولا يت د غو ر ما چ د ولسو الۍ په څو کليو کې هم تره کي ا ستو ګنه لري ۰

6. د فارياب په ولايت کې : ددغه ولايت د قيصار او پښتون کوټ په ولسو اليو کې هم تره کي شته، چې يو شمير يې کو چياني ژوند لري ۰

7. د سر پل په ولايت کې: ددغه ولايت په ځينو کليو کې هم تره کي استوګنه لري ۰

8. دکندز په ولايت کې : ددغه و لايت په ځينو ولسواليو کې هم تره کي استو ګنه لري ۰

9. د ننګر هار په ولايت کې: ددغه و لايت د چپر هار د ولسوالۍ د تره کو په کلي کې هم زيات شمير تره کي استو ګنه لري چې شمير يې ۳۰۰۰ تنو ته رسيږي ۰

10. په سهيلي پښتو نخوا کې: د سهيلي پښتو نخوا په کو ئيټه، پشين، ژوب، سيوی او کچلاغ

کې هم یو شمیر تره کي استو ګنه لري، چې په سهیلي پښتو نخوا کې ددوی ځیني نا متومشران دادي: تادین خان تره کی، چار ګل خان تره کی، الحاج شیر محمد خان تره کی،حاجي عبد الغفور تر ه کی ، محمد یو سف خا ن تر ه کی او حا جي ګلاب خا ن تر ه کی ۰

39.2 دتره کو دقبیلې نومیالي او مشران

د تاریخ حیات افغا ني په قول ۱٤٤ کلو نه وړاندې په مقر او نا وه کې ددوی مشران او نو میالي خان تر ه کی،محمود خان تر ه کی، زمان خان تر ه کی،هارون خان تر ه کی،مر تضی خان تر ه کی او میر احمد خان تر ه کی ول ۰

د افغانستان د خلک ډیمو کر اتیک ګو ند مشر او د انقلابي شورا رئیس نور محمد تره کي چې د ۱۹۷۸ کال دثور دکو دتا په نتیجه کې یې ځواک تر لا سه کړ هم دغزني دمقر ولسوالۍ دسور کلي تره کی و ۰

سر بیره پردې عبدالقدیر تره کی د افغا نستان د ستر ې محکمې لو مړنی رئیس و، چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه له خوا پر دغه دنده ګو مارل شوی و ۰

دکابل پو هنتون د حقو قو د پو هنځي پخوانی استاداو سیا ستپوه ښاغلی دکتور رو ستار تر ه کی هم د تره کی قبیلي ته منسوب دی ۰

تره کي غیر تي، میلمه پا له ، هیواد پا لو نکي او په پښتني ننګ او پښتنواله با ندې ټینګ خلک دي ۰ دانګریزي یر غلګرو سره په دري ګو نو جګړو کې یې ښې تورې و هلي دي چې ښه بیلګه یې د ستر غازي صاحب خان په مشرۍ ددوی د غه و یا ډلې مبا رزې وې چې زمونږ دګران هیواد افغا نستان په ویا ډلي تا ریخ کې ثبت دي ۰

دروسي یر غلګرو او ددوی دلاسپو ځو پر خلاف هم د تره کو د قبیلې مبارزې دستا ینې او شا بسې وړدي ۰

40 ترين

ترين په سړ بني پښتنو کې يوه مشهوره قبيله ده چې په افغا نستان ،سهيلي پښتو نخوا،پښتو نخوا او په پا کستان کې استو ګنه لري ۰ د پښتني روایاتو او د نسب دشجرو نه جو تيږي چې ترين د شر خبون زوی او د سړ بن لمسي درې زامن در لودل چې ابدال، سپين او تور نو ميدل چې د سپين او تور اولا ده د خپل پلار په نا مه په تر ين سره مشهور شول ۰ د ترين هغه زوی چې تور وزمه و هغه په تور تر ين او هغه بل زوی يې چې سپن رنګی و په سپين تر ين مشهور شو چې ددوی د هر يوه او لاده د سپينو او تورو تر ينو په نا مه يا ديږي ۰

40.1 ښاښونه

د حيات افغاني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان د تور ترين او سپين تر ين په اړه داسي ليکلي دي:

40.1.1 تور تر ين

تور تر ين ددرانيو د ملک سهيل ته په پشين کې او سيږي چې لو يد يځ ته يې دشوراوک سيمه چې دپر يخو قبيلې تا ټو بی دی او سهيل ته يې دشال سيمه چې د تکتو غر ددغو سيمو تر مينځ پو له جوړوي ۰ د پشين سيمه تقر يبا ۸۰ ميله او ږدوالی لري او دغه او ږدوالی د شمال ختيز نه د تو بې ختيز خو اته غز يد لی دی، چې تر ټولو سورور ځای يې ٤٠ ميله پلنوالی لري ۰

د پشين سيمه د پر يخو دسيمې يعنې شو راوک نه لوړه ده او سطحه يې هم د شوراوک نه ډير لوړ والی او ژور والی لري، خو د شوراوک په پر تله ډيره اباده او شنه ده ۰ دلته د ځمکې يوې کو لو له پاره د او ښا نو په پر تله له غوا يا نو نه زيات کار اخيستل کيږي، که څه هم په يوې کو لو کې کله نا کله د او ښا نو نه هم ګټه اخلي، نو ځکه ددوی په سيمه کې او ښان هم روزل کيږي ۰ که څه هم تو رترين ز يا تره په کر نې او ما لداری با ندې خپله ګو زاره کوي، خو يو زيات شمير يې دسنده اوکند هار تر مينځ په سو داګری بو خت دي ۰ ددغې قبيلې ځيني دودونه او روا جو نه در انيا نو ته ورته دي او ددوی خان د

درانيو دخان سره يو شان حيثيت لري ۰

دکابل امير او دکند هار حا کم پخوا ددغو خا نا نو په چارو کې لاسو هنه نه کوله، خو دغو خا نا نو په ټا کلي شمير سپاره د کابل د اميرد دربار چو پر ته استول، چې دغه کار به د قلنګ په بدل کې تر سره کيده او کله کله به هم ددوی خا نان دربار ته ور غو ښتل کيدل ۰

د پښين د ټولو او سيدونکو شمير تخمينا کور نی ۱۰ کو رنی شميرل شويدي، چې په دغه سيمه کې سيدان هم او سيږي، چې په دغو سيدانو کې ډير تکړه سو دا ګران هم شته دي ۰ دتور تر ينو شمير تقر يبا ۶۰۰۰ کورنی ښودل شوی دی ۰

40.1.2 سپين تر ين

د غه قبيله په شمير کې له تورو تر ينو نه لږدي، دوی په څلورو ښا خو نو بيل شوي دي او د ژوره په نا مه وادي کې چې دټل او چو ټيالې په ميداني بر خه کې پر ته ده او سيږي ۰ ددوی او تورو تر ينو تر مينځ يو څه د کاکړو ملک پروت دی، خو دوی په دود او دستور کې له تورو تر ينو سره يو والی لري ۰ دوی قوي او متور خلک دي ۰ ددواړو تر ينو يعني هم د تورو تر ينو او هم د سپينو تر ينو مشري او ريا ست سره له دې چې سره ليږې پر اته دي د يوه خان په لاس کې ده او دپښته پښته مشري او خاني دتورو تر ينو د بټي زي په ښا خ پورې اړه لري ۰ ددې خبرې د ثبوت له پاره دغه لا ند يني متل مشهوردی :

خاني ده په دوه کوره--- په تر ين کې په بټي ده--- په لو حانې کې پر کټي ده

ددې متل مقصد دادی چې خاني په دووکو رنيو پورې اړه لري ، دلو ديا نو په لو حا نې قبيلې کې د کټي زيو په ښاخ کې او بل د تر ين د قبيلې د بټي زي په ښا خ، چې دا خبره پوره ثا بته ده چې په دواړو تر ينو کې يو خان دی او نو موړی هر کال د سپينو تر ينو سيمې ته د قلنګ د را ټو لو لو له پاره ځې او که څوک ونه غواړي نو کړي وکړي ،نوله هغه نه ددغه کار په بدل کې پيسې اخلي، کله چې دکابل په در بار کې بې نظمي را مينځ ته شي، نو پر دوی هم د غه بې نظمی او فسا دونه تاثير کوي او خپلسړي کيږي ۰ اوس دکند هار حا کم د پښين له سيمې نه په ټا کلې اندازه نغدې روپی اخلي.

د سپينو تر ينو دري واړه سيمې سره نښتې دي ۰ ژوره چې دوادی نه په پورتنی سيمه کې د څپر د غره له نږدې سيمو نه بيليږي، دغرونو په مينځ کې تنګه، خو کوزې خواته پر اخه ده ،تردې ځا يه چې ابادي هم پکې ده او دوه لوی کلي هم پکې شته ۰ ټل بيا ددغه ځای په پر تله لږ څه پر اخه دی او دبوري او چو تيالي ميد ا نو نه هم ور سره يو ځای کيږي ۰ د ټل او چو تيالی سيمه د سيوی له سيمې سره پرتله کيدای شي ، خو هو ا بې له سيوی نه يوه اندازه ښه ده ۰

داو دترين دقبيلي په اړوند د ډپټي محمد حيات خان ليکنه چې ١٤٤ کلونه ترې تير يږي او په ښکاره تو ګه معلو ميږي چې په هغه وخت کې دترين سيمه او پشين د افغا نستان د خاورې يوه بر خه وه چې دکابل امير او دکند هار حاکم پرې تسلط درلود ۰

40.1.3 نور ښاښونه

دتر ينو د قبيلي ښا خو نه دادي: وزير، جم ، سليمان، او مچي،با بو، ملمو ني، مندیزي، منګل زي، نيک ختاني، بټې زي، تورل زي، ها رون زي،سيکمي،ملکيار، اسما عيل زي،باروزي، حيدر زي، يعقوب زي،احمد زي، هيکل زي، خانخيل،ترينزي، بدلزي، فيروززي، لا لا زي، مليزي، شادي زي، سخي زي،بلوزي، اغا خيل او نور ۰۰۰

40.2 دتر ين د قبيلې د استو ګنې او سنی سيمې

1. په سهيلي پښتو نخواکې

ترين د سهيلي پښتو نخوا په پشين، ژوب،کو ئيته،کلای عبد الله، زيارت، هر نايي، سنځاوي،لور لايي،ګلستان، سيوی،شراګه، خو ست، دوکي،اوستا محمد،جهل مګسي، ګنداوه،مستو نګ،کلات او کزدار کې استو ګنه لري ۰ دلورلايي او زيارت اکثره پښتانه ترين دي.

2. په افغا نستان کې

یو شمیر ترین په کند هار، هلمند او اوروزګان په ولا یتو نو کې میشته دي ۰ داسي ویل کیږي چې د ارزګان ولایت مر کز تیرین کوټ د تر ینانو په وجه په تیر ینکوټ با ندې یا دیږي ۰

3. په پښتو نخوا کې

د پیښور د پچګي په کلي کې هم ګڼ شمیر تر ین او سیږي چې ویل کیږي د پشین نه دلته را لیږ دیدلي دي ۰ په دې بر سیره په هر پیور او هزاره ډویژن کې هم زیا ت شمیر تر ین او سیږي ۰ داسي و یل کیږي چې د هزاره د ضلعي تر ینان د کند هار او ژوب له سیمي نه هزاره ته لیږ دیدلي دي۔ هغه وخت چې لوی احمد شاه بابا پر هند با ندې برید کاوه نو د هزاره د سیمي تر ین مشر انو لکه نجیب ا لله خان تر ین،سعادت خان اوز بر دست خان دده په په پوځ کې لوړې پو ځي دندې در لودې ۰ همدارز د سکهانو سره په جګړه کې د هزاره د سیمي مشر انو لکه محمد خان تر ین او بو ستان خان تر ین د میړانې ډېرې کا ر نا مې له ځا نه پر یښي دي ۰ په او سني وخت کې د هزاره سیمي په تر ینوکې عبد الر حمن خان ترین او د هغه زوی جها نګیر خان دي چې سیاسي او د ډیلو ما تیکي دندي لري ۰

د پا کستان پخوانی جمهور رئیس فیلډ ما رشال ایوب خان ۱۹۰۷-۱۹۷٤ ،دده زوی ګو هر ایوب خان او لمسی یې عمر ایوب خان د هر پیور بټې زي ترین پښتا نه دي ۰

ماخوذ د ([56]،[57]،[58]،[59]،[60]،[61]،[62]) نه

---

56 پښتني قبیلي، ددکتور لطیف یاد اثر، ۸۱-۸۲-۱۵۹۱و ۱٦۰ مخونه، د پښیور چاپ

57 د پښتنو قبیلو شجرې او مینې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل تا لیف ،۲۰۰ مخ د کا بل چاپ

58 http://www.khyber.org/pashtotribes/t/tarin.shtml

59 تا ریخ حیات افغا ني، د ډېټې محمد حیات خان تالیف، ۱۷۰- ۱۷۱- ۱۷۲ مخونه، د پیښور چاپ

60 د کا بل سلطنت بیان، د مونټ سټوارټ الفنسټن تالیف، پښتو ژباړه،۱۲۱ او ۱۲۲ مخونه، دکا بل چاپ

61 تواریخ خو رشید جهان، د شیر محمد خان ګنډ اپور تالیف، ۲۰٤ مخ

41 تنې

که چيري د تنيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څېړل شي نو جو ته به شي چې دوی په اصل کې کر لا نې پښتا نه دي ۰ تنی د شيتک زوی دی او دغه قبيله په دريو عمده څا نګو و يشلې شوې ده يعني ار يوزي، مر يخيل او سينکي ۰

تنې په عمو مي ډول د افغا نستان د خو ست و لايت د تنيو په ولسوالۍ کې چې د خو ست جنوب ته مو قعيت لري استو ګنه لري ۰ د تنيو سهيل ته ګوربز او مده خيل وزير پر اته دي چې د ډيو رنډ کر ښه مده خيل او تنې سره جلا کوي، لو يد يز ته يې ځدران، شمال ته يې د شمل سيند او اسما عيل خيل او ختيزې بر خې ته يې هم ګو ر بز پر اته دي ۰

د تنيو قبيله پر ۱۱۲ سترو او کو چنيو کليو و يشلې شوې ده ۰ ددوی لو يد يز خواته غر ډير اباد او زياتره خلک يې په غر ونو کې او سيږي ۰

د حيات افغا ني د تا ريخ مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل دغه مشهور اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه دمخه يې کښلی دی د تنيو په اړوند داسي ليکلي دي [63]:

تنې د خو ست په لو يديز او جنوب کې ميشته او زيا تره په غر ونو کې او سيږي، خو ځيني خلک يې د غر ونو په لمنو کې هم استو ګنه لري ۰ ددوی لوی کلی د درګې په ميدان کې دی چې ۵۰۰ کوره لري ۰ ويل کيږي چې ددوی دوسله والو کسا نو شمير ۱۰۰۰ تنو ته رسيږي ۰ ددرګې پر ته چې ددوی د سيمې خورا لوی کلی دی دا لا ندې کلي هم مشهور دي ۰: حصارک، ګو خه، نر خی او اتمان ۰ تنې په مسقفو يا چت لرونکو کورونو کې ژ وند کوي ۰ ددوی لو يديز غر ښه شين دی، ګڼ سيوری لري او دلته ډير ښکاري با زان هم شته ۰ د تنيو ټول شمير ۱۲۰۰۰ زره تنه دي، چې له دغه شمير نه يې ۳۰۰۰ تنه و سله وال دي ۰ ددوی د ټو پکو شمير ددوی وسله والو کسا نو په پر تله ٤/۱ لږ دي ۰

62 http://en.wikipedia.org/wiki/Tareen

63 حيات افغا ني ، پښتو ژباړه، د پيښور چاپ،٤۳۳ او ٤۳٤ مخونه

ددوی ۳۰۰۰ تنه تورې لري ۰ په تنیو کې هغه خلک چې ټو پک نه لري، نو توري او سپر ونه ضرور له ځا نه سره ساتي ۰ تنې ډیر زړور او جنګیالي سر تیري دي ۰ د خوست د سیمې په ګوند یو کې دوی په سپین ګو ندی کې شا مل دي ۰ تنې زیاتره د کر کیلې په چا رو بو خت دي، ځمکې یې للمي، خو یوه اندازه یې د اوبو په ذریعه خړو بیږي ۰ ددوی ځیني خلک د بنو تر سیمې پورې د تنبا کو او نورو شیا نو سو داګري کوي، خو له خپلې سیمې نه یې بهر زیا تره تګ راتګ نه خو ښیږي، که څه هم دوی د خو ست د سیمې دحا کم رعیت بلل کیږي او د کال ۱۰۰۰ روپۍ ما لیه ور کوي ۰ سره له دې چې دومره لږه ما لیه ورکوي، خو بیا هم د خپل غر ور ، زړور تیا او سختو غر ونو د شته والي له کبله کله نا کله د خو ست د حا کم نه یا غي کیږي ۰ که څه هم د تنیو تر مینځ کو رنۍ د ښمنۍ نشته، خود دغې قبیلې ښا خو نه په دوو ګو ندونو ویشل شوي دي چې ار یوزي او سینکي یې په یوه ګو ند او مر یخیل یې په بل ګو ند پورې اړه لري چې د شمیر له مخې دمریخیلو او بیا په مر یخیلو کې د اتي خیلو شمیر زیات دی۔ ۰ په مري خیلو کې درې نا مې په یوه خوا او خیبي خیل، اتما نزي او خبر زي په بله خوا دي۔ ۰ ګل خان او ګل هیبت ددرې نا مې په ښاخ، اسما عیل او داد ګل د خیبي خیلو په څا نګې او خان، فقیر، شیر احمد او دلواز د تنیو د قبیلې ملکان دي

په او سني وخت کې د تنیو ستر کلي دادي: حصارک ، ګو خه، نر خی، ایتمان، کو چون، ډبر، وریځی، دیر ملکه، سنګړای، تور خیل او ور ژله ۰

تنې په عمو مي تو ګه لوړې ونې، غنم رنګه او ښا یسته څیري لري ۰ دوی زړور او جنګیالي خلک دي ۰ د هیواد د خپلو اکۍ په در یو جګړو کې چې د انګر یزي ښکیلا ککړو پر خلا ف شوې ده د تنیو ونډه ډیره در نه ده ۰ د روسي یر غلګرو په وړاندې هم دوی د مقا ومت سنګر ونه تا وده سا تلي وو ۰

41.1 د تنیو د قبیلې ښا خو نه

لکه چې ددې مقالې په لو مړ نۍ بر خه کې وویل شول چې تنې کر لا نې پښتا نه دي او په در یو عمده ښا خو نو ویشل شوي دي، ددوی د پا تي ښا خو نو نو مو نه په لا ندې ډول دي : درې نومي، ار یو زي،مر یخیل، سینکي، ګد یو خیل، جنګي خیل، تر خیل، عبد الخیل،اتي خیل، نو کو ر خیل، عیس

خيل، زنده خيل، شبو خيل، حا جي خيل،سره، بنده خيل،کول کهول،خند کي، منتګ، رو شا نه، دک خيل،خيدود خيل،پيزن خيل،ميدود، ډبري، وتک خيل، اتو نزي،ميمي خيل، سيټ خيل، ګو يد ا خيل، مينه خيل،خبر زي،تور خيل، ايد ل خيل، بر يم خيل،ار ګند خيل،حصا رکي، سپير کي،چيچکي، کا مل خيل، لجي خيل، ميران، زرک،شهداد خيل، لا جمير خيل، انډي خيل، شارزي خيل، پا يک خيل، ار شه خيل، بکر خيل، خو جي خيل، تر ين خيل، ر شيد خيل، ابر اهيم خيل او نور ۰۰۰

41.2 د تنيو د قبيلې شمير

لکه چې دمخه مو ولو ستل د حيات افغا ني مؤ لف ١٤٤ کلو نه دمخه دتنيومجمو عي شمير ۱۲۰۰۰زره تنه ښو دلي وو، خو د ورو ستيو دسر شمير نو او سر وي ګا نو له مخې ددوی او سنی شمير تر ۳۰ زرو تنو زيات ښو دل شوی دی ۰

41.3 د تنيو د قبيلي مشهور کسان

تنې په مجمو عي تو ګه د علم او پو هې سره ز يا ته مينه لري چې د علم او پو هې په ډګر کې د يو شمير کسا نو نو مو نه اخيستلای شو ۰

1. استاد حکيم تنيوال

چې په يو وخت کې د کا بل پو هنتون ا ستاد و ۰ دده د پښتنو او پښتنو د ټو لني په ا ړوند زياتې مقالې ليکلي او يو اثر يې چې د ښا غلي پو هاند ر سول امين په ملګر تيا ليکلی و د" پښتنو ټو لنيز - اقتصادي جو ړښت " نو ميړي چې په ١٣٦٥ لمرېز کال د افغا نستان د علو مو اکا ډمی د پښتو څيړ نو د نړ يوال مر کز له خوا د ښا غلي د سر محقق د مر ستيال جلات خان حکمتي په سر يزې او اډيټ خپور شوی دی چې د پښتنو د قبيلوي جوړښت په اړوند يو ګټور کتاب دی۰ استاد حکيم تنيوال د پکتيا دو الي په تو ګه هم دنده سر ته رسوله ، چې بيا ورو سته په شهادت ور سيد ۰

2. استاد ګلداد

په پیل کې د ننګر هار د طب په پوهنځي استادو چې خپلې زده کړې یې په شوروي اتحاد کې سر ته رسولې وي، ور وسته د لوړو زده کړو وزیر او بیاد افغا نستان د علو مو اکا ډمې د ر ئیس په تو ګه یې هم دنده سر ته ر سوله ۰

3. استاد وزیر تنیوال

د هند په علیګړ ه پو هنتون کې یې د ژ بپو هنې په بر خه کې خپله ما ستري ا خیستې وه، د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بیاتو د پو هنځي د پښتو ډیپار تمنټ استاد واو ورو سته د افغا نستان د علو مو په ا کا ډمې کې د خپر ونو مدیرو، څه مو ده یې د المان د بر لین په پو هنتون کې د پښتو ژبې استا دهم پا تې شوی و،چې د ژبپو هنې په بر خه کې یې زیا تې مقا لې لیکلي دي ۰

4. د سر محقق مر ستیال مو لا جان تنیوال

د کا بل په پو هنتون کې یې د لیسا نس او المان کې یې د ما ستریٰ تر کچې پورې زده کړې کړي دي ۰ دی همدااوس هم د افغاانستان د علو مو اکا ډمې د ژبو او اد بیاتو په مر کز کې علمي غړی دی او د پښتو دګر امر او ژبپو هنې په اړوند په څېړنو بو خت دی او په ژبپو هنه کې یې ډیرې مقالې لیکلي دي ۰

5. احمد جان تنی

د کا بل پو هنتون د فلسفې د څا نګې فا رغ دی، وروسته یې د ژو رنا لیزم سره مینه پیدا اشوه، د ملي دفاع وزارت په نشر اتي بر خو او هم د با ختر اژانس کې یې خپلې دندې تر سره کړي دي ۰ د هیواد په ډیرو ور څپا نو او مجلو کې یې ګڼ شمیر مقا لې خپرې شوي دي ۰

6. شهنواز تنی

د افغا نستان د اردو صا حب منصب و، په شوروي اتحاد کې یې زده کړې کړې دي ،ورو سته یې د ډ اکټر نجیب الله په و خت کې دافغا نستان د دفاع دوز یر په تو ګه دنده سر ته رسوله ۰

ماخوذ ده [64،65،66] نه.

42 توخي

تو خي د غلجيو پښتنو په ټو لنيز ګروپ کې يوه مشهوره قبيله دمـ ۰ د پښتني روايـاتو او شـجرو پر بنسټ تو خی د هو تک بابـا(٦٦١-٧٤٠ هجري قمري) ورور، دبـارو زوی، د تـو لـر لمسـی او دغلجـي کړ وسی دی، چې دتو خي قبيله دده په نا مه مشهوره ده. [67]

د تو خو قبيلې د هو تکو تر عروج وړاندې د غلجيو پښتنو په ټـو لنيـز ګـروپ کـې لـو مړ نـی مقـام او ځـای در لـود او سـلطان ملخـی تـو خـی چـې د هنـد د مغـو لـي امپـر اتـور اورنګزيـب عـا لمګيـر(1068-1118هجري) معا صر و، د تو خو د قبيلې ډير مشهور مشر او سردار تير شوی دی. [68] نـو مـوړی د ميـر ويس خان بابا دمور نازو انا پلارو ۰

د تو خو سيمه د کند هار ولايت لمر خا ته ته په ۸۵ ميله وا تن کې مو قعيت لـري چې پـه کلات غلجا يي سره مشهوره ده او د تـو خـو صـدر مقـا م ګڼـل کيږي۔ ۰ تـو خـي د تـر نـک د رود پر څنډو د پـل سنګي نه نيولې تر شيباره پورې استو ګنه لري [69]

مشهور انګرېز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل کتـاب (An Account of The kingdom of

---

64 معلومات مختصر در باره اقوام و قبائل سر حدي کشور، د شير رحمن دوړ تاليف،٦٧ مخ، کابل

65 پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، دسيد بهادر شاه ظفر کا کا خيل تا ليف،پيښور ۱۳۹٦۰ مخ

66 پښتني قبيلې، دکتور لطيف ياد،۸۳-۸٤ او ۸۵ مخو نه، د پيښور چاپ

67 پټه خزانه، محمد هوتک بن داؤد،۹ مخ،د ۱۳۳۹ کال چا پ، کا بل

68 تاريخ حيات افغاني، ۲۸۵ مخ، دپيښور چاپ،۱۳۸٦ کال

69 هو تکي ها، عبد الرؤف بينوا، ۵-٦ مخونه،کابل ۱۳۳۵ کال

Caubul) کې چې د افغا نستان د علو مو اکا ډمې د پښتو څېړ نو د نړ يوال مر کز له خوا د کابل سلطنت دبيان تر عنوان لاندې په پښتو ژبه تر جمه شوی دی:

په هغه و خت کې د تو خو دقبيلي شمير ۱۲ زره کو رنۍ ښو دلي دي،په دا سي حال کې چې دحيات افغاني د تا ريخ ليکوال ډپټي محمد حيات خان ۱٤٤ کلونه وړاندې د تو خو شمير ۱۵ زره کو رنۍ ښو دلي دي [70]

د زابل ولايت دار غنداب د وادۍ په شمالي بر خه کې چې د هزاره ګا نو د سيمې تر څنګ پر ته ده او هم د ميزان سيمه د تو خو په ولکه کې ده ۰ همداراز يو شمير تو خي د ناوې د وادۍ په جنو بي او ښکتنۍ بر خه کې استو ګنه لري ،پاتي يې په شيبار، هلتاغ،ار غنداب، باغر،دای چو پان،جلدک، کاکړ، نو بهار،کلات، شاه جوی، شملزي او شينکي کې ميشته دي ۰

42.1 د تو خو د قبيلې ښا خو نه

د تو خو قبيله په لا ند نيو ښا خو نو ويشلې شوې ده: ر همند،ايوبزي،حسن زي، رستم خيل، پو پل خيل،مغدود خيل،يو نس خيل،با تا خيل، بسو خيل،باميو خيل، اکازي، محمد زي، شملزي،جلالزي،با بکر زي، ميرا نزي، جعفر زي، پيروزي، پير خيل، کشيا نې،نتوزي، مو سی خيل،حسن خيل، عا شو زي، سوري زي،سيد خيل، عر اقي،برانخيل، خو يداد خيل،نظر خيل، شکي خيل، ما مي خيل، عليشير زي، انه زي، مته خانخيل،کا لو خيل،فقير زي، ببري، مو سی زي،شاه حسن خيل،سيکاک،ادم زي، هو تکزي، اقر بي زي، پيرکزي،عيسی زي، بر هان خيل، پا تو زي، کر مو نخيل، پيروي خيل، حسن خيل، خان خيل، بارکزي، عمر خيل، الي زي ، مين خيل، مغلزي، نو ر الد ين زي، هوازي، ختي زي،فيروز خيل، د عوت خيل، بهرام خيل،سيان زي،ناز خيل،بهلول خيل او نا جو خيل

70 مونټ سټوارټ الفنسټن، دکابل سلطنت بيان،۱۲٤-۱۲۵ مخونه، دکا بل چاپ

42.2 د استوګنې سیمې

په بیلا بیلو ولا یتو نو کې ددوی د استو ګنې سیمې او شمیر په لا ندې ډول دی :

1. دزابل په ولایت کې :

a. ددغه ولایت په مر کز کې ۲۰ زر ه تنه

b. د شاه جوی په و لسوالۍ کې ۳۰ تنه

c. د ار غنداب په ولسوالۍ کې ۲۲ زره تنه

d. د شینکۍ په ولسوالۍ کې ٦ نیم زره تنه

e. د شملز یو په و لسوالۍ کې ۳۲ زره تنه

f. د میزان په و لسوالۍ کې ۵۰۰۰ زره تنه

2. د کندهار په ولا یت کې

a. د کند هار ولایت په مر کز کې ۱۱ زره تنه

b. د شاه ولي کو ټ په ولسو الۍ کې ۷ زره تنه

c. د ار غنداب په ولسوالۍ کې ۵۰۰۰ زره تنه

3. د ارز ګان په و لایت کې

په دغه و لایت کې هم ډیر شمیر تو خي استو ګنه لري، خو د شمیر په اړوند مې کو م معلو مات ر لا سه نه کړل

4. نیمروز په ولایت کې

ددغه ولایت د کنګ په ولسوالۍ کې کې هم یو شمیر تو خي استو ګنه لري چې شمیر یې د ۳۰۰۰ زره تنو په شا او خوا کې ښو دل شوي دي ۰

د هرات ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمیر تو خي استو ګنه لري

د حیات افغاني د مؤ لف په قول د تو خو یوه محله د کابل په ده افغا نا نو کې هم شته ۰

د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې تو خو ډیره شدیده ضر به ولیده او یو شمیر یې دخپلې سیمې نه د افغا نستان نورو بر خو ته تبعید شول۰۰

تو خو دتا ریخ په او ږدو کې د ښکیلاکګرو ځو اکو نو پر خلاف له ویا ړه ډکې مبا رزې کړي دي۔ ۰ د مغو لي تیري کوونکو، صفوي یر غلګرو، انګر یزي ښکیلاکګرو او روسي ناتار پر خلاف ددوی د ویاړه ډکې مبا رزې ز مو ږ د هیواد د تا ریخ ځلانده با بو نه دي چې موږ پرې ویاړو ۰

42.3 د تو خو د قبیلې نو میالي

1. سلطان ملخی تو خی

سلطان ملخی تو خی د هند دمغولي واکمن عالمګیر اورنګزیب(۱۰۶۸-۱۱۱۸ هجري) معا صر و ۰ نو موړی د میر ویس خان هو تکي د مور نازو انا پلار و ۰ ده ته د غلزیو د قبیلې مشري ور په غاړه وه ۰ ده د جلدک په حدودو کې د ګرم اب وادي او ځمکي د ابد الي قبا یلو د مشر خداداد سلطان سره د غلز یو او ابد الیو تر مینځ پو له وتا کله او نو موړې ځمکې یې ددواړو اړ خو نو تر مینځ وویشلي چې تر او سه هم دغه ویش معتبر دی ۰ سلطان ملخی تو خی په هغه جګړې کې چې د انځر ګي او سر خ سنګ تر مینځ وشوه ووژل شو او دده تر مړ ینې ورو سته دده زوی حاجي عادل او د هغه زوی بایي خان د قبیلې مشري کو له او پر کلات او ملحقا تو یې واک ټینګ و ۰ دوی دکلات او چغتران په کلاوو کې چې د تر نک پر غا ړه ول او سیدل ، چې ور وسته با ئي خان هم ووژل شو ۰ تر هغه وروسته د علي خان زوی شاه

عالم خان چې دسلطان ملخی وراره و او د هغه زوی خو شال خان هم تر یوې مودې پورې دتو خیو دقبیلې مشري کوله، چې ددې کو رنی ور وستي کسان اشرف خان او الهیار خان دي چې د خو شال خان زامن ول چې اشرف خان د لوی احمد شا ه بابا له خوا د کلات نه د غز ني تر سیمو پورې حکمران تا کل شوی و او پر هند با ندې د برید پر وخت هم د احمد شا ه با با ملګری و ۰ د تیمور شاه په وخت کې د اشرف خان زوی امو خان د غلجیو حکمران و ۰

2. ملا باز تو خی

د پټې خز انې د مؤلف محمد هو تک په قول ملا باز تو خی د اتغر د سیمې او سید ونکی و چې د غه سیمه د زابل ولایت دمر کز کلات جنوب ختیزې بر خې ته پر ته ده ۰ نو موړی په شعر کې استادو او غزلې او ربا عی لري ۰ محمد هو تک نو موړی خپل همراز بللی دی ۰ نو موړې خپلې زده کړې په هند وستان کې کړې وې او په فقه، منطق او حکمت کې تکړه و او خپلو شا ګر دانو ته به یې در سو نه ورکول ۰

3. نور محمد غلجی

دی په اصل کې غلجی او په غلجیوکې تو خی و ۰ پلار یې ملا یار محمد نو میده ۰ د پټې خزانې د مؤ لف په قول دی په عمر پوخ او اتیا کلن و او په پنجو ابي کې او سید ۰ د میر ویس نیکه میر منې او کو چنیانو ته یې دیني تد ریس کاوه ۰ دی شا عر هم و او د نا فع المسلمین په نا مه یې یو کتاب هم کښلی و چې شر عي احکام پکې بیان شوي وو او دفقه او اخلا قو د معتبرو کتا بو نو نه ګټل کیده ۰ ده په پنجوابي کې خپلو شا ګر دانو ته مشکات شر یف،بخاري شر یف،هدایه، کنز، طر یقه محمد یه او نور کتا بو نه تد ریس کول ۰ دده د شعر یوه نمو نه چې مخمس دی په دې ډول ده :

نه مؤ من ژوندی په دین یې زما یاره نه فر یاد ژړا کوه په څو کو کاره
استغفار تو به کوه د ځا د پاره ته هم ځان سا ته پناه غواړه له ناره

بیداري کړه په سهار کې زما دلداره

4. نازو انا

نازو انا د مير ويس نيکه مور او دسلطان ملخی تو خي لوروه چې په ۱۰۶۱ هجري کال په تازي نو مي ځای کې زيږ يدلې ده ۰ پلار يې سلطان ملخی تو خی په هغه وخت کې دغزني تر جلد که د غلز يو دقبيلو مشرو ۰ نازو انا په کو چنيوالي کې دعلم او پو هي سره مينه در لوده ۰ نازو انا په کو چنيوالي د پښتنو مير منو او عالمانو نه لو ست زده کړ ۰ کله يې چې پلار د سور غره په جګړه کې ومړ او ورور يې عادل خان د خپل پلار دانتقام له پاره جنګ ته روان شو، نو نازو توره تر ملا وټړله او د نورو جنګيالیو سره يې د کور او کلا سا تنه کو له ۰ نازو انا ډيره ميلمه پاله پښتنه وه او هر کله به چې د مسا پرو قا فلې دوی سيمې ته راغلې نو ددوی د ډوډۍ بندو بست به يې کاوه او چا به چې کالي نه در لودل کالي او جا مي به يې ور کولې ۰ نازو انا د ښالم خان هوتک ميرمن وه چې نو مورۍ د کرم خان زوی و ۰ نازو ا نا څلور ز امن درلودل چې عبارت و له حاجي مير خانه(مير ويس نيکه) ، عبد العزيز خان،يحيي خان او عبد القادر خان ۰ نازو انا عابده او صا لحه مير من وه او ټول عمر يې خپلو او لا دونو ته په او داسه شيدې ورکړې ۰ هغه وخت چې مير ويس نيکه و زيږيد نو يوه شپه د پښتنو ستر ستانه بيټ نيکه يې په خوب کې وليد چې ورته وايې :

دا زوی ښه تر بيت کا، چې لوی شي ستر کا رونه به وکا او په حج د بيتالله به مشرف شي او له نسله به يې پيدا شي پا دشا هان چې دين به رو ښان کا

په رښتيا هم چې نازو انا داسي زوی ور وزه چې دښمنان د وطن يې ورک کړل او دده له نسله واکمنان پيدا شول چې پر اصفهان با ندې يې واکمني کوله ۰ نازو انا شا عره او ددیوان خا ونده وه ۰ ديوان يې دوه زره بيتو نه در لودل ۰ دنازو انا دشعر بيلګه په لاندې ډول ده :

سحرګه وه ،دنر ګس ليمه لا نده خاخکی خا خکی يې له ستر ګو څخيده
ما ويل څه دي ښکله ګله ولې ژاړې؟ ده ويل ژوند مې دی يوه خوله خنديده

همداراز د تو خيو نور نو ميالي چې دهيواد او دملي نو اميسو په سا تنه کې يې سر ښندنې کړي دي نو مو نه يې دادي: شهاب الدين خان تو خی، عبد الر حمن خان ،سلطا نمحمد خان،دو ست

محمد خان،صمد خان،ګل محمد خان، مير علم خان،مهتر مو سی خان،، عز يز خان،محمد شر يف خان او نور ..

نور ماخوذ د [71] نه.

43 توري

توري د پښتنو يوه لر غو نې قبيله ده چې د کر لا نې په ټو لنيز ګروپ پورې اړه لري . توري په کو رمې ايجنسۍ کې ژوند کوي چې مسا حت يې ۳۳۱۰ کيلو متر مر بع دی او ۱۹۹۸ زيږ ديز کال د سر شمير نې له مخې ددغې ايجنسۍ د وګړو شمير ٤٤٨۳۱۰ تنه ښودل شوي دي .

کور مه تر ۱۸۷۹ زيږ ديز کال پورې د افغا نستان د خا ورې يوه بر خه وه، خو ورو سته پر نګيانو جبرا له افغا نستا نه جلا کړه .

ددوی د سيمې شما لي بر خې ته سپين غر، لو يد يز ته يې د پکتيا ولايت، جنوب ته يې ټل او بنګښ او د ختيز خواته د اورکز يو د قبيلې سره ګډه پو له لري . د کو رمې ايجنسۍ په در يو بر خو ويشلې شوې ده يعنې پو ر تنۍ کور مه،ښکتنۍ کو رمه او منځنۍ کو رمه . پاړه چنار د کو ر مې ايجنسۍ هيډ کوار ټر يعنې مر کز دی . د کورمې ايجنسۍ مشهور ښا رونه سده، علم شير،باګن، تالو کنج او با ګز ابې دي..

په لر غو نو تا ريخي متو نو له هغې جملې نه په ريګو يدا کې دکورمې د سيمې او د کو رمې د سيند ياد ونه شوې ده . د هند مغولي واکمنۍ بنسټ ايښو دو نکي ظهير الد ين محمد با بر هم د ۱۵۰۵ زيږ ديز کال په پيښو کې د کو ر مې د سيمې او د توري قبيلې يا دونه کړې ده .

د تار يخ حيات افغا ني ليکوال ۱٤٤ کلو نه وړاندې د تو ريو په اړوند داسې ليکلي دي :[تـوري د خوست د سيمې شمال او د سپين غره په جنوب کې د کورمې سيند په دواړو غاړو او د کو رمې په نـا مـه

71 شير رحمن دور، معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايات سر حدي کشور،۸۸ مخ ،کابل

سيمه کې او سيږي ۰ دغه سيمه د مخه د بنګښو د قبيلې په لاس کې وه، خو ورو سته دوی د غه سيمه له دوی نه ونيو له ۰ د توريو قبيله په پنځو ښا خو نو ويشلې شوې ده چې د هغوی نو مو نه، دوسله والو کسا نو شمير او دهرښاخ د ملکانو نومو نه په لا ندې ډول دي :

1. حمزه خيل چې درې زره تنه وسله وال جنګيالي لري او ملک يې او مک نو ميږي ۰

2. مستو خيل چې دوسله والو جنګيا ليو شمير يې دوه زره تنه دي او فقير علي او شنبک يې ملکا ن دي

3. دوپر زي درې زره تنه جنګيالي مير ونه لر.ي او د اروښاد محمد علي خان ورور غلام ددوی ملک دی ۰

4. علي زي چې دو سله والو کسانو شمير يې دوه زره تنه او دوست محمد او زيد علي يې ملکان دي۔

5. غو ندې خيل دوه زره تنه جنګيالي لري او د ملکانو نو مو نه يې نور علي او الله نور دي ۰

دتوريو د وسله والو کسانو مجمو عي شمير ۱۲ زره تنه ښودل شوي دي۔ ۰ دوی دکر نې په چا رو بو خت دي، خو ځيني د ميوو په خر څولو او نورو شيا نو سو داګري هم کوي ۰ د تو ريو په سيمه کې وريجي، جوار، غنم او اور بشي ډيرې پيد ا کيږي،خو مني او نورې ډول ډول ميوې هم پکې شته ۰

د حمزه خيلو د ښاخ دوه سوه کو رنۍ په کو چيا ني ډول ژوند کوي چې د ژمي په مو سم کې بلند خيلو او تل ته خپل ما لو نه د خر څلاو له پا ره بيا يي او د تودو خۍ په مو سم کې سپين غره ته ځي۔ د کورمې په سيمه کې د کا بل واکمن يوه کلا جوړه کړې ده او يو شمير پو ځيان پکې شته، نو ځکه توري دکابل دواکمن رعيت ګڼل کيږي او دوی ته په هر جر يب ځمکې د کابل يوه نيمه رو پۍ ما ليه ورکوي ۰ همداراز د کا بل واکمن د تو ري قبيلې نه د هر کور په سر د لو ګي په نا مه يوه رو پۍ ما ليه اخلي ۰ د توريو د کر نې تو لې نهري ځمکې د کو رمې له سينده خړو بيږي، دوی شيعه مذ هبه دي او په ميلمه پا لنه او پښتني ننګ او دود او دستور تينګ خلک دي ۰ ددوی په سيمه کې کو مې بد رګې

ته اړتیا نشته او دوی له سیمې نه کا روا نو نه پر ته له کوم خطره تیر یږي ۰]

لکه چې وړاندې وویل شول توري شیعه مذ هبه دي او دمذ هبي احکامو په تر سره کو لو کې ډیر ټینګ دي ۰ دوی د خپل قبیلوي دود او دستور له مخې د سید انو ډیر درناوی کوي او هر یو تن یې د سیدانو مر یدان دي ۰ دغې قبیلې سیدان په څلورو ډلو ویشل شوي دي چې دوی ورته ډیر معتقد دي دغه سیدان عبارت دي د تیراه سیدان، احمدزي سیدان، دکړ مان سیدان او د ماوره سیدان .

هغه تو ریان چې دتیراه په سیدانو پورې اړه لري د میا مر ید په ټینګ واندې او پا تي نور یې د سست وا ندې په نا مه یا دیږي چې درې واندې د میا مر ید په مقابل کې سره یو دي ۰ شهید علا مه عارف حسین الحسیني په کو ر مې ایجنسۍ کې ستر مذ هبي لار ښودو چې د ۱۹۸۸ زیږ دیز کال د اګست د میا شتې په ٥ نیټه د نا معلو مو کسا نو له خوا شهید شو ۰

په دې بر سېره تور یان په سپین ګو ندي پورې اړه لري ۰ لنډه داچې توري د پښتنو زړوره ، غیر تي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې ټینګ خلک دي

44 جبار خېل

جبار خیل په غلجیو پښتنو کې یوه مشهوره قبیله ده چې د ننګر هار ولایت د سره روداو حصا رک غلجا یي په ولسوالیو ، دلغمان ولایت دکښ عزیز خان په سیمه، لو ګر او دکابل او جلال اباد تر مینځ سیمو لکه ګند مک، جګدلک، تیزین او دکابل ولایت په خاک جبار کې چې د جګدلک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري میشته دي ۰

که د جبار خیلو دنسب شجره په غور سره وګورو نو دوی د احمد زیو غلجیو یوه پښه ده ،چې د خپل نیکه جبار بابا د نا مه په وجه په جبار خیلو یا دیږي ۰ د جبار بابا مزار دکا بل د خاک جبار په و لسوالۍ کې دی،له همدې کبله دغه ولسوالي د خاک جبار په نا مه سره یا دیږي چې د جګد لک او خورد کا بل تر مینځ مو قعیت لري ۰

د لوی احمد شاه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا یي د جبار خیلو مشر لنګر خان نو مید چې نو موړی د جبار خیلو د قبیلې نا متو مشر تیر شوی دی ۰ د امیر دوست محمد خان دواکمنۍ په وخت کې د جبار خیلو د قبیلې مشران د احمد خان زوی عزیز خان و چې د جبار خیلو د مر یم خیلو په څا نګې پورې بې اړه در لوده ۰ د عزیز خان پلار احمد خان د ډیرې مودې له پاره د امیر دو ست محمد خان د مشر ورور فتح خان د نړدې مقر بینو نه و چې هغه ور ته د لغمان د کڅ په سیمه کې ډیر جا ګیرونه ور کړل چې بیا ورو سته نو موړې سیمه د هغه دزوی عزیز خان د نا مه له کبله تراو سه پورې د عز یز خان دکڅ په نا مه سره یا دیرې چې د ننګر هار ددرونټې سیمې ته نړدې پر ته ده او د پښتو د ژبې د مشهور لیکوال او شا عر اروابناد استاد ګل پا چا الفت مزار هم د کڅ عز یز خان په سیمه کې دی ۰

له بلې خوا د امیر دو ست محمد خان او عز یز خان جبار خیل تر مینځ خپلوي هم مو جو ده وه، هغه دا چې د عزیز خان خور د امیر دو ست محمد خان میر من وه ۰ دافغان- انګر یز په لو مړۍ جګړه کې عز یز خان ، امیر دوست محمد خان ته وفا داره پاتې شو ،خو ورو سته په ۱۸٤۰ او ۱۸٤۱ میلادي کلو نو کې نو موړی د محمد شاه خان با بکر خیل سره چې هغه هم د انګر یزي ښکیلاکګرو سر سخته د ښمن و و یو ځای شو او د انګرېزانو پر خلاف د هغه په ملګر تیا په ډیرې زړورتیا او میړانې و جنګید ۰ کله چې امیر دو ست محمد خان د دویم ځل له پاره د افغا نستان واکمن شو نو عزیز خان د حج د مبا رکې فر یضې د ادا کو لو له پاره مکې معظمې ته لاړ او د حج تر مر اسمو ورو سته د هغې نا رو غۍ له کبله چې ور پیښه شوې وه په ۱۸۵۵ میلادي کال کې هورې وفات او ښخ شو ۰

د عزیز خان تر مړ ینې ورو سته د هغه ورور کریم خان جبا رخیل د امیر دو ست محمد خان پر خلاف پو رته شو،نو موړي د غازي محمد شاه خا ن با بکر خیل په ملګر تیا پر چا ر باغ بر ید وکړ او د کابل- جلال اباد لاره یې بنده کړه ۰ په دغه وخت کې ددوی د مبارزې مر کز اوزبین و ۰

د امیر شیر علي خان دواکمنۍ په وخت کې د عزیز خان جبار خیل زوی غازي عصمت الله خان جبار خیل د جبار خیلو غلجیو مشر و ۰ هغه ته د امیر شیر علي خان له خوا د حشمت الملک لقب ور کړل شو او په دربار کې یې د وزیر معادل صلا حیتونه در لودل او دکابل او دکابل د شا او خوا د سیمو د امنیت مسئول و ۰ په د غه وخت کې ا میر شیر علي خان د جبار خیلو د قبیلې یو بل تن مشر د محبت

خان زوی ار سلا خان جبا ر خیل خپل سلا کار او دبهر نیو چارو وزیر وټا که او د زرمت، خو ست او کټواز د سیمو د چارو مسئو لیت یې دهغه زوی معز الله خان ته و سپاره ۰ د عصمت الله خان جبا ر خیل په څیر ار سلا خان د امیر شیر علي خان په در بار کې د ډیر ځواک او نفوذ خا وندو، له همدې کبله وه چې امیر شیر علي خان د حصارک غلجا یي سیمه د ما لیې دور کو لو نه معا فه کړه ۰

جبار خیل په پښتني ننګ او غیرت ټینګ، زړور، میلمه پاله، هیوا دپا لو نکي او په علم او پو هې مین خلک دي ۰ هما غسې چې د انګریزي استعمار او ښکیلاک پر خلاف یې زړورې مبا رزې کړي او توري یې وهلي دي او د بر ایډن لښکرې یې ما تې کړي دي، دروسي سور استبدادي ښا مار پر خلاف هم په میړ انه جنګیدلي دي ۰

په حصارک غلجا یي کې د جبا رخیلو مشهور کلي دادي: اب زنګیاني، غوربزه،نادر، ګلا خیل،حلیم خیل، ظر یف خیل،سیاب، چار توت،سروند، بر جنه، خنجر او کڅي ۰ مشهور خیلو نه یې مر یم خیل،نو ګیا نې خیل او نور دي ۰

جبار خیل زیا تره دکر کیلي په چا رو بو خت دي، غنم، جوار او نور حبو بات پکې کر ل کیږي. د حصارک غلجایي د جبار خیلو شمیر د ۲۰ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوی دی ۰

44.1 د جبار خیلو نا متو مشران

1. جبار خان با با چې د جبار خیلو مشر نیکه و او مزار یې دکا بل د خا ک جبار په ولسوالۍ کې دی او ده د نا مه له کبله دغه ولسوالي په خاک جبار سره یا دیږي

2. لنګر خان چې د احمد شا ه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا یي د جبار خیلو مشر تیر شوی دی ۰

3. احمد خا ن جبار خیل د جبار خیلو مشر او د عزیز خان جبا ر خیل پلارو ۰

4. عزیز خان جبار خیل چې د لغمان د کڅ سیمه دده په نا مه سره مشهوره ده

5. کریم خان جبار خیل چې د خپل وروړ عزیز خان جبار خیل تر مړ ینې وړو سته د جبار خیلو مشر و ۰

6. ملي مبارز او دانګړ یزي استعمار پیاوړی د ښمن غازي عصمت ا لله خان جبار خیل چې د غازي محمد شاه خان با بکر خیل په ملګر تیا یې د انګړ یزانو سره ډیرې جګړې کړي دي او دملي مبا رزینو مشر و ۰

7. محبت خان جبار خیل چې د حصارک غلجا یي د جبار خیلو غلجیو مشرو ۰

8. ارسلا خان جبار خیل چې د امیر شیر علي خان په در بار کې دلوړ مو قف خا وند او د انګړ یزانو سر سخته دښمن و ۰

9. معزالله خان جبار خیل چې دار سلا خان زوی او امیر شیر علي خان د زرمت، خوست او کټواز د سیمو مسئول ټا کلی و ۰

10. اروانښاد عبدالمجید خان حکمران چې داعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې دکا پیسا حکمران و ۰

11. اروا ښاد وکیل عبد الو هاب خان چې د ملي شورا وکیل و ۰

12. اروانښاد عبدالله مشهور په لعل اغا چې په سره رود کې او سید او حاکم او وړو سته د سره رود دخلکو وکیل و ۰

13. شیرین جان اغا چې د لعل اغا وروړ و ۰

14. دکا بل پو هنتون پخوانی رئیس او استاد پو هاند طا هر عنا یت ۰

ماخوذ د [72،73] نه

45 جدون

جدون چې دګدون په نا مه سره هم يا ديرې د پښتنوپه غرغښتي ټو لنيز ګروپ پورې اړه لري چې د پښتو نخوا په جنوب صوابی، ايبټ اباد،هزاره او هر ييور کې کې چې د مها بن دغرونو جنو بي لړی ده استو ګنه لري ۰ د تا ريخي رواياتو سره سم دا خلک له پيل نه د خا ښي خيلو په ګو ندی کې شا مل شوي او دقبايلي ليږد په زما نه کې د يو سفز يو مندړو سره دې سېمې ته را غلي دي [74]

د مغولي واکمن نو ر الد ين جهانګير ددربار مؤ رخ خوا جه نعمت الله هروي په خپل مشهور اثر تا ريخ خانجها ني و مخزن افغا ني کې چې په ١٦١٢ ميلا دي کال يې کښلی دی جدون غر غښتي پښتا نه او په غر غښتيو کې د پني او لاده بولي ۰

سر اولف کيرو په خپل مشهور اثر The Pathan کې جدون غر غښتي پښتانه او د پښي پښتنو يو ښاخ ګڼلی دی [75]

د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال ډپټي محمد حيات خان ١٤٤ کلونه وړاندې د جدون قبيلې په اړوند داسې ليکلي دي :

دا څر ګنده خبره ده چې دغه خلک خپله قبيله دکا کړو يو ښا خ بو لي، دوی په پيل کې په دوو لو يو ښا خو نو چې د منصور او سا لار په نا مه يا ديرې ويشل شوي دي چې بيا د غه ښا خو نه په نورو څا نګو ويشلي شوي دي ۰

---

72 State and Tribe in Nineteenth-century Afghanistan, by Christine Noelle, Christine Noelle-Karimi

73 دارو ا ښاد لعل اغا سره زما(ددې مقالې ليکوال) هغه مر که چې په ١٣٦٧ لمريزکا ل کې مې په کابل کې کړې وه

74 پښتانه د تاريخ په ر نا کې، دسيد بهادر شاه ظفر کا کا خيل ليکنه، يو نيور سټي بک ايجنسي،١٩٦٢ کال

75 تا ريخ حيات افغا ني، دډپټي محمد حيات خان تاليف، پښتو ژبا ړه، دپيښور چاپ

1. د سالار ښاخ څا نګې په دې ډول دي : مست خوازي، اتو زي ،سليمان زي ، عيسى خيل، عبد الر حيم زي، محمد خيل ، عليشير خيل، قلندر خيل، علي خيل، دولت خيل ا وادو خيل۔

2. د منصور د ښاخ څا نګې دادي : متي زي، دوله زي، خدرزي، عمرزي، ګو ا خيل، يعقوب خيل، عيسى خيل، کرم خيل، قمبر خيل، باره خيل ، ولي خيل، قا سم خيل، شا هي خيل، الهداد خيل، خوا جه رستم کور، اديزي، شا ئب زي،مامازي،خليل زي،امرازي، يعقوب زي، شا مان زي،حسن زي، بهلول زي،عيدو خيل، توره خيل، زکريا خيل او عباس خيل

تاريخ حيات افغا ني زيا توي

ز ياتره جدون په ځا نګري ډول سالار د هزاره غرونو د دوړ په نا مه ويالې په دواړو غاړو د اورش تر سيمې پورې ميشته دي ۔دهزاره سيمې د جدو نو ښکتنۍ بر خه ډېره ښه شنه او زر خيزه سيمه ده۔ د مغولي واکمن جها نګير په و خت کې کله چې د دلا زاک قبيله لوټ او تباه شوه ، نو دغه سيمه په تد ريجي تو ګه د جدونو لاس ته ور غله، خو دلته هغه جدون تر زيا ته حده د يا دونې وړ دي چې دابا سين په لو يد يز او د مها بن غره په سهيلي بر خو کې ميشته دي ۔ مها بن يوه لر غو ني هندي کلمه ده چې ريښه يې سنسکريټ ته ر سيږي ۔ په سنسکر يټ کې مها= لوی او بن= ځنګل دی يعني لوی ځنګل او ددې غره د تسميې وجه بيخي صحيح ده ۔ د جدون د قبيلې دواړه ښا خونه يعني منصور او سا لار ددې غره له څو کې نه تر کښتنيو بر خو پورې قبضه لري ۔ که څه هم ددوی د کو چنيو با نډو شمير تقر يبا شلو ته رسيږي، خو دړې لوی کلي لري ۔ په ګندپ کې تقر يبا له شپږ سوو زيات کو رونه دي چې دغه ځای د سالار ښاخ لوی او مشهور کلی دی او د اتو زيو تقر يبا ټو لې څا نګې پکې ميشته دي۔ ۔ دغه ښاخ په دوو لو يو کليو ګندپ او دالوړې باندې واک لري، چې اوس مير باز عيسى خيل، جها نګير عليشير خيل ،نواب قلندر خيل، خانی محمد خيل او طو طي علي خيل ددغه ځای مشران او ملکان دي۔

د سالار د ښاخ دمست خوازي څا نګه په با بيني نو مي ځای کې چې دانګر يزي سر کار په سيمه کې مؤ قعيت لري او سيږي ۔ د سالار ښاخ د سليما ن زيو څا نګې خلک په پاده، شني،،کو لا کر او پو

لا اچپلي کې چې کو چني کلي دي او د مها بڼ په سيمه کې پر تې دي استو ګنه لري .

د منصور د ښاخ لوی کلی بيسک دی چې تقر يبا درې سوه کوره خلک پکې ميشته دي . د بيسک مشهور ملک عيسی خان ولي خيل دی چې جر ګو او نورو معا ملو ته خلک له هغه نه مر سته غواړي او د جر ګو او مر کو په کا رو نو کې ډير مها رت لري . همداراز ها شم علي قا سم خيل ، قا بل خان شا هي خيل،مير خان الله داد خيل،غلام شاه او صحبت ددغې څا نګې ملکان دي . فتح خان دوله زی هم يو معتبر ملک دی . خدرزي په ملکا ګړی کې او سيږي چې زنګی او هوس ددې څا نګې ملکان دي .

دګندپ او بيسک زياتره د کر نې وړ ځمکې د انګر يزي سر کار دميدان په سيمه کې پرتې دي . ګندپ، بيسک او ملکا ګړی د غره په لمنه کې د ميدان د علا قې تر څنګ مؤ قعيت لري . ددغو کليو زياتره ځمکي للمي دي ، خو هغه ځمکې چې د غرونو په دننه کې پر تې دي هغه زيا تره شنې، ابي او حا صلخيزه دي .

په مها بڼ کې غنم، جوار او وريجي ډيرې پيدا کيږي . دجدون قبيلې زيا تره خلک د کر نې او ما لداری په چا رو بو خت دي . دمهابڼ ميښې مشهورې او پييورې دي . ددوی د وسله والو کسانو شمير اتلس زره تنه ښودل شوي دي [76]

پټه دې نه وي چې يو شميرجدون په کشمير او د کيمبل پور په سيمه کې هم ميشته دي .

جدون په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک دي . د ميلمنو عزت او در ناوی کوي . همداراز دوی په خپلواکی مين خلک دي . کله چې په ۱۸عيسوي پيړی کې سکهانو دوی پر سيمه بر يد وکړ نو دوی په ډير ميړانه ور سره و جنګيدل، په دغه وخت کې د جدونو مشر سخي جان جدون و چې د خپلې سيمې نه يې په ميړ انه دفاع وکړه او بيا د سکها نو له لا سه شهيد شو . همدارا د انګر يزي ښکيلاکګرو په وړاندې هم ددوی مبا رزې د پښتنو د تا ريخ ويا ړلي او دقدر وړ بابونه دي .

76 http://en.wikipedia.org/wiki/Jadoon

په او سني وخت کې د جدون د قبيلي مشهور کسان عنا يت الله خان جدون ، ا ما ن الله خان جدون او سلطان خان جدون دی ۰ سلطان خان جدون په ۲۰۰۱ کال کې د جدون قبيلې په اړوند يو کتاب هم په انګر يزي ژبې کښلی دی ۰

46 جلال زي

که چيري د غلجيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو ، نو دا به تر ې جو ته شي چې جلا لزي د اندړو يو ښاخ شميرل کيږي ۰جلالزي دغزني ولايت د اندړ او شلګر په و لسوالیو او واغز نو مي سيمه کې ميشته دي ۰ همدا رازد پکتيا ولايت دزرمت په ولسوالی چې د زر ملې په نا مه سره هم يا ديږي يو شمير جلالزي استو ګنه لري ۰ دپکتيکا و لا يت په کټواز سيمه کې هم جلالزي ميشته دي ۰

جلالزي ډير غيرتمن او په پښتو او پښتو نولی با ندي ټينګ ولاړ خلک دي۔ ۰ همداراز دوی د علم او پو هي سره ډيره مينه لري ۰ ددوی حجرې تل د ميلمنو پر مخ خلاصي وي ۰

جلا لز يو تل د خپلو نورو پښتنو په څير په هيواد او خپلو اکی مين خلک دي، همدا و جه ده چې د انګر يزي ښکيلا ګګرو پر خلاف د افغان- انګر يز په دري ګو نو جګړو کې يې دوی ته خو له ما تو و نکي ګو زارونه ور کړي دي. . همداراز د سره ښکيلا ګګرو يعني د روسي استعما ر او ددوی د يـر غلګر پو ځ په وړاندې ددوی مبا رزي ز مور دګران هيواد افغا نستان د ويا ړلي تا ريخ زرين با بو نه دي چې مور تل پري و يا ړو او ددرناوي سر ونه ور ته ټيټوو ۰

جلالزي زيا تره د کر کيلي او با غداری په چارو بو خت دي ۰ د کر نې محصو لات يې غنم،جوار او همداراز د بنونو محصو لات يې انګور،منې،زردالو او نورې ميوي دي چې زياتره د کا ريزونو د اوبو په ذريعه خړو بيږي ۰

46.1 د جلالز يو د قبيلي خيلونه

لکه د نورو پښتني قبيلو په څير جلالزي هم په بيلا بيلو ښا خونو، څانګو او خيلو نو ويشل شوي

دي چې د ځينو نو مو نه يې په لا ندې ډول وړاند ي کيږي:

سليما نزي، خيرو خيل،امران خيل، شايب خيل،عيدو خيل، حيدر خيل او،شالي خيل ۰

هغه جلا لزي چې دغز ني و لا يت په واغز کې ميشته دي ددوی خيلو نه په لا ندې ډول دي :

الله يار، خا ني خيل او مسري خيل ۰

46.2 شپراني، جلوانې

که چيري د جلو ا ټيو د نسب ونه يا شجره په غور سره و څيړو نو څر ګنده به شي چې دوی سړ بني پښتانه او د شير ا ټيو پښتنو له نسله دي ۰ جلوانی د شيرا ني زوی د شر خبون لمسی او د سړبن کړ وسی دی ۰ که څه هم دغه قبيله د شير انيو او لا ده ده ،خو نن د يوې جلا قبيلې په نا مه سره يا ديږي۔

جلوانې په افغا نستان، پښتو نخوا او هندوستان کې ميشته دي۔ ۰ په افغا نستان کې که څه هم ددوی شمير زيات نه دی،خو ددوی يو شمير د کند هار ،غزني ، زابل او پکتيکا په و لا يتو نو کې ميشته دي ۰ جلوانې د شير انيو په غر نيو سيمو کې پر اته د ي ، د سليمان غرد دوی په سيمه کې مؤ قعيت لري ۰ ددوی د سيمې شمال ته د ګو مل دره او دوزيرو او مسيدو سيمې، جنوب ته يې ستور يا ني او زمري قبيلې او لو يديز ته يې هر پيال، کاکړا و د مند وخيلو پښتني قبيلې پر تې دي ۰

جلوانې منځنی ونې، ډنګر، غښتلي غير تمن، سخت سرې اوتکړه او فعا له خلک دي۔ ۰ که څه هم کر وندې يې لرې دي، خو ددوی په ځمکو کې غنم، جوار،اوربشي، وريجي او تماکو کرل کيږي۔ ۰ هغه جلوانې چې په غرونو کې استو ګنه لري د غو ايانو نه سر بيره د پسو نو او وزو رمې ساتي ۰

ددوی رواجو نه او دودونه کټ مټ د شير ا ټيو په څير دي ۰جلو انې د نورو پښتنو په څير د خپلو کليو مشر ته په درنه ستر ګه ګوري او د کلي مشر ددوی شخړې او لا نجې په ښه ډول حل او فصل کوي، چې ددغو مشرانو فيصلې دواړو خواووته د منلو وړوي او د احترام او درناوي په ستر ګه ور ته ګوري

۰ جلوانیان په خپلو منځو کې دو مره شخړې او لا نجې سر ه نه کوي ۰

جلوانې مذهبي لار ښودونکو، دیني عا لمانو او ملا یا نو ته په درنه ستر ګه ګوري، دهغوی عزت او درنا وی کوي او هم د خپلوکر نیزو محصو لا تو عشر یا لسمه بر خه دغو ملا یا نو ته ور کـوي ۰ ملا یـان د جو مات د اما مت نه پر ته نکا ح ګانې ترې، هلکانو ته لمو نځ او نور مذ هبي فر ایض ور ښـیي او مـړو ته غسل ور کول د ملا او دهغه د میر منې دنده شمیر له کیږي ۰

جلوانې د شیر ا نیو په څیر د قر ان کر یم تلاوت کوي، خو ملا یان یې په پښتو ژبـه خلکـو تـه هغـه کتا بو نه ور زده کوي چې په مذ هبي مسا یلو پورې اړه لري ۰ خلک یې په عمـومي ډول لمـو نـځ او روژه نه قضا کوي او په مذ هبي چارو کې ډیر ټینګ خلک دي ۰

یو شمیر جلوانې د لودي او سوري پښتني واکمنانو په وخـت کـې چې پـه هنـدو ستان یـې واکمنـي چلو له له افغا نستان او پښتو نخوا نه هندو ستان ته تللي او ددوی یو زیات شـمیر دلـودي او سـوري پښـتني واکمنا نو په در با رونو کې لوړ پو ځي منصبونه او دندې در لودې ۰

با ید وویل شي چې هند وستان ته د لیږد په وخت کې دوی د شیر انیو سره یو ځای هلته لیږ دیدلي چې تر او سه هم د هند په بنګال، بیهار، اترپرادیش ،راجستهان او ګجرات کې ډیر شمیر جلو انې د شـیر ا نیو سره یو ځای استو ګنه لري، چې موږ یې د لته په ځینو ایا لتو نو کې د استو ګنې سیمې در پیژ نو :

1. دراجستهان د ناګور په سیمه کې د بر نیل،بهینیاد،دانته، حمید پور او دو نګـاری پـه کلیـو کـې د نورو شیر ا نیو سره میشته دي ۰

2. د هند دګجرات دواد نګر او شیمبیر وادا په سیمه کې ۰

همداراز ویل کیږي چې د هند مغولي واکمـن نصیر الـدین همـا یـون او جلا الـد ین محمـد اکـبر د جلو ا نیو او شیر ا نیو پښتنودتو ر زنو په زور او متو دودیا را جپو تو ته د راجستهان او ګو جرات پو لو ته نږدې سخته ما تې ور کړې وه ۰

46.3 د جلو انيو د قبيلې ښا خو نه

هغه جلو انې چې د شير ا نيو د سيمې په غر نيو بر خو کې استو ګنه لري نو ددوی مشهورې څا نګې او خيلو نه په لا ندې ډول دي :

سالار خيل، مروت خيل، سپندزي، کو نکړي،نيکي خيل او مهار .

ماخوذ ده [77،78] نه

47 جمريانې

په کا سيو پښتنو کې يوه پښه د جمر يا نې په نا مه يا ديرې چې په زياترو تا ريخي کتا بو نو کې د زمر يانې او ژمر يانې په بنه هم راغلی دی ۰ کا سي پښتا نه د سړ بن په ټو لنيزې ډلې کې راځي او د ښر خبون په ښا خ ور ګډ يږي ۰ د حيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان او د تواريخ خور شيد جهان مؤ لف شير محمد خان ګنډا پور له نن نه ١٤٤ کلو نه د مخه په افغا نستان کې د جمر يا نيو شمير تقر يبا يو زر کوره ښودلی او دا يې هم زيا ته کړې ده چې جمر يا نې د تو خو(تو خيو) ستا نه دي ۰

ددغې قبيلې خلک د تو خو په سيمه کې ميشته دي،خو له کا بله تر کند هاره پورې په زيا تره کليو کې يو يا دوه کوره استو ګنه لري ۰ ددوی ځيني خلک د کر نې په چا رو او ځيني يې هم په سو داګرۍ او نورو چارو بو خت دي ۰ د تاريخ حيات افغا ني په قول دوی د سو داګرۍ په چارو کې پر مختګ کړی او د ښو شتو خا وندان دي ۰

ار وانښاد علا مه اکاد مسين عبد الشکور رشاد د افغان ياد د مقا لو د مجمو عې په ١٥ مخ کې په خپلې هغه مقا له کې چې جمر يا نی افغان نو ميږي او د اروانښاد مولوي غلا م محي الدين افغا ن په اړه

77 http://encyclopedia.jrank.org/SHA_SIV/SHERANI_or_SHIRANI.html

78 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

يې چې د افغا نستان د لو مړ نيو مشرو طه غو ښتو نکو له ډلې و او دده د قبيلي يعني جمر يا نيو په بـا ب داسي کښلي دي :

په جمر يا نيو کې حسين خيل ستا نه دي ۰ په حسين خيلو جمر يا نيو کې په اوو مه هجري سدۍ کې د شعيب جمر يا نې زوی حسين لوی بزرګ او ستا نه تير شوی دی ۰ دی په تو رانو غلجيو(هو تک، تو خي) کې ميشت و ۰ د شيخ متي خليل رحمته الله عليه(٦٢٣-٦٨٨هجري قمري) د زوی يـو سـف ظـا هر بين سره يې مکا بره پيښه شوې ده او للی تره کی دده له خليفه ګا نو نـه و ۰ للي زي تـره کـي د همـد غه للي نيکه او لاده ګډل کيږي ۰

د حسين نيکه زيارت په کو ندر کې دی ۰ کو ندر دوازې خوا په خـتيز کـې د وزيـرو او منـدو خيلـو پښتنو تر مينځ پروت دی ۰ کله چې د کند هار کو چيان ديره اسما عيل خان تـه ځـي لـه ګـو متـو چـې بـار شي په کو ندر کې اړوي او له کو ندره چې بار شي په چچندي کـې اړوي۔ ۰ دغـه کـو چيـان دده د اروا د خو ښې له پاره قر با ني کوي او خپل درانه وري(بارونه) هم په دغه زيارت کـې پريږدي۔ ۰ پـه زيـارت کـې دغه ما لو نو ته هيڅوک هم لاس نه شي ور وړای او د خپلو خا وندا نو تر راتګه پورې اما نـت پـر اتـه وي۔ ۰ داسي ويل کيږي چې دشيخ حسين نيکه له زيارت نه څوک لښته هم نه پري کوي ۰

لکه چې دمخه هم وويل شول ددغه حسين نيکه او لاده د حسين خيلو جمر يا نيو په نا مـه شـهرت لري ۰ همداراز د لو ګر د مو سهي فيض محمد اخو نزاده(١٣١٩مړهجري قمري) هم حسين خيـل جمـر يـا نې و او دده او لاده چې په هغه کلی کې او سي نو هغه کلی حسين خيل په نا مه سره يا ديږي ۰

په حسين خيلو جمر يا نيو کې زمور د هيواد يو ستر شخصيت ،اديـب، عـالم او د لـو مړ نـي مشـرو طيت د غړو نه يو هم مولوي غلا م محي الدين افغان و چې دی هم حسين خيل جمر يا نې و ۰

د علامه استاد رشاد په قول نو موږی په ١٢٧٩ هجري قمري کال د کند هار په احمد شـا هـي ښـار کې وزيږيده ۰ دی لا کو چنی و چې پلار يې وفات شـو او دده رو زنـه او پـا لنـه دده دتـره لـه خـوا کيـده ۰ دده اکا ورو سته د د ميوند د نا متو اتل سردار محمد ايوب خـان پـه در بـار کـې پيشـخد مـت و ۰ وروسـته چې غازي محمد ايو بخان مجبور شو چې ايران ته لاړشي نو مولوي محـي الـدين افغـان او تـره يـې هـم ور

سره یو ځای ایران ته لاړل او پوره اووه کلو نه هلته پا تې شول ۰ په پای کې د انګر یزانو د فشار په وجه هغوی له بغداد پر لارې هند وستان ته ولیږل شول ۰ افغان د هند و ستان په کا لجو نو کې خپلې زده کړې وکړې ۰د امیر حبیب الله خان د واکمنۍ په وخت کې غلا م محي الدین تر ۲۵ کلو نو تبعید ورو سته بیر ته خپل هیواد ته ستون شو ۰ هیواد ته تر راستنیدو وروسته په حبیبیه دارالعلوم کې دښونکي په تو ګه و ټاکل شو ۰ دی په پښتو،فارسي، عربي، سانسکریت،اردو، هندي او ګور مکهي ژبو پو هیده ۰ دده پښتو او فارسي مقالي په سرا ج الا فغان کې چا پیدلې ۰

غلا م محي الدین افغان وروسته د کاکا سید احمد خان لودي،مولوي محمد سرور خان واصف الکوزي،میر سید قاسم خان لغماني،محمد ظفر خان مروت بنو ځي،مولوي محمد حسین خان اورمړ جا لند هري، ډاکټر غني پنجا بي او دده دوه وروڼو نجفعلي او چراغعلي غو ندې خلکو سره چې د مشر وطیت د غو ر ځنګ د نا متو لار ښو دو نکو نه وټینګې اړیکي لرلې ۰

غلا م محي الدین افغان د ۱۳۳۹ هجري قمري کال د زمري د میا شتې په ۱۲ نیټه په کا بل کې وفات او په شهدای صا لحین کې خاوروته وسپارل شو ۰

ماخوذ ده [79،80،81] نه

48 ځائي

که چیرې د ځا ځیو پښتنو د نسب شجره په غور سره وڅیړو نو جو ته به شي چې دوی د پښتنو د کرلاني پښتنو په ډله کې راځي ۰ دپښتنو ستر اتل او دتورې او قلم خا وند خو شال خان ختک په خپل بیاض کې د تورې او ځا ځي ښا خو نه د کر لانړ له نسله ګڼلي دي ۰

79 د افغان یاد، دمقالو مجمو عه ، دکا بل پو هنتون د ژبو او ادبیاتو پو هنځی ۱۳۶۱ کال، ۱۵-۲۵ مخونه

80 تواریخ خو رشید جهان، دشیر محمد خان ګنډاپور تالیف، دلاهور چاپ،۱۸۶۷ ع ۰ ۲۲۲ مخ

81 جنبش مشرو طیت در افغا نستان، د علامه عبد الحی حبیبي اثر،۳۲،۳۱،۳۰ او ۳۳ مخونه

ځا ځيان د پکتيا ولايت له مهمو قبيلو نه شميرل کيږي . شمال خوا ته يې غلجيان، د لو ګر دازرې او د ننګر هار د حصارک ولسوالۍ او لږ څه د خو ږ يا نيو قبيله، لو يديځ ته يې احمد زي ، جنوب ته يې مقبل، څمکني، منګل او تو تا خيل او ختيز ته يې د ډيورنډ کر ښه پر ته ده چې د کو رمې ايجنسۍ سره پو له لري اود پيوړ مشهورا و تا ريخي کو تل ددغې قبيلې په سيمه کې مو قعيت لري .

ځا ځيان په پکتيا کې په اريوب، د ځا ځيو په ولسوالۍ، د خوست ولايت په ځا ځي ميدان اود څمکنيو په ولسوالۍ کې او هم په ډنډ پټان کې ا ستو ګنه لري . يو شمير ځا ځيان د کابل په شاه شهيد،نوې کارتې، رحمن مينې او سمټ خانې او ده خدايداد په سيمو کې هم استو ګنه لري . د کندز او بغلان په و لايتو نو کې هم يو شمير ځا ځي ميشته دي . د پښتو نخوا د کورمې او اور کز يو په ايجنسيو او په تيره بيا په پاړه چنار،کو هاټ، هنګو، در سمند او پيښور کې هم ځا ځيان استو ګنه لري . د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاندې د ځا ځيو د و سله والو کسا نو شمير ٥٠٠٠ زره تنه ښو دلي وو .[82]

48.1 د ځا ځيو د قبيلي خيلونه

احمد خيل،حسن خيل،ها شم خيل، علي خيل، هده خيل، ليو ني، بيا ن خيل، ډبزي، تعدي خيل، سکندر خيل، با دين خيل،ماما خيل، کو ټکي، خا ن خيل،مير خيل، خوازي خيل،غو نځي احمد خيل، مصري خيل،کټه خيل، شو خيل، همزه خيل، مري خيل،سا تي خيل،ندو خيل، خر منه .

د ځا ځيو د قبيلې خلک په عمو مي ډول د کر نې په چارو بوخت دي، خو يو شمير يې په سو داګر ۍ کارونو او په تيره بيا دتر انسپورتي کارونو په سبب خپله ګو زاره کوي . د منډ هير مشهور ځنګل هم ددوی په سيمه کې مو قعيت لري . ځا ځي ميلمه پال، غير تمن، هيواد پا لو نکي او په علم او پو هې با ندې مين خلک دي . د انګر يزي ښکيلا ککړو پر خلاف يې ډيرې تورې وهلي دي او هر ځلې يې د خپلو نورو هيواد پا لو نکو په څير خپله ميړ انه او زړ ور تيا ثا بته کړې ده . دروسي بلو سکړو او تيري کوونکو ځو اکو نو په وړاندې يې هم خپله ملي او اسلامي دنده په ښه تو ګه تر سره کړې ده او دوی ته

82 تاريخ حيات افغا ني، پښتو ژ با ړه، دپيښور چاپ، ٣٥٤ مخ

يې خو له ما تووڼکي ګو زارونه ور کړي دي ۰

48.2 د ځا ځيو ځيني علمي او ملي څيرې

ځا ځي سر بيره پر دې چې دتورې په ډګر کې يې له ځا نه ډيرې ميړ انې ښو دلې دي د علم او پو هې په ډګر کې يې هم يو شمير کسان ټو لنې ته وړاندې کړي دي چې دا نه يوازې د ځا ځيو د قبيلې له پاره دويارې ډک کسان دي، بلکې مو ږ ټول افغانان پرې ويارو ۰ زه به په دې لړ کې دلته د يو شمير کسا نو نو مو نه ياد کړم :

1. دکتورانجنير جمعه محمد محمدي

خدای بخښلی دکتور انجنير جمعه محمد محمدي د پکتيا ولايت د ځا ځيو ولسوالۍ د شاه محمد په کلي کې نړۍ ته ستر ګې پر انيستلې ۰ لو مړنۍ زده کړې يې د خپلې ولسوالۍ په يوه ښوونځي کې تر سره کړې او بيا وروسته په کا بل کې درحمن بابا په ليسه کې شا مل شو ۰ د رحمن بابا په ليسې کې د زده کړو تر پا يته رسو لو ورو سته د يوه سکا لر شيپ په اخيستلو سره چې دده د ښه استعداد په وجه ده ته ور کړل شوی و ،لندن ته لاړ او خپله BSC يې د London School Of Economics نه تر لا سه کړه ۰ ور پسې خپله Ph.D د Sussex دپو هنتون نه وا خيسته ۰ کله چې افغا نستان کې جمهوري نظام را مينځ ته شو نو انجنير جمعه محمد محمدي د شهيد داود خان په کا بينه کې داوبو او بر ښنا وزېر په تو ګه وټا کل شو ۰ کله چې د غو يي کو دتا وشوه نو خدای بخښلی محمدي د څه مودې له پاره زنداني و ۰ د حامد کرزي په و خت کې نو مورۍ د افغا نستان د کا نو او صنا يعو د وزير په تو ګه و ټا کل شو ،خو د ۲۰۰۳ کال دفبر وري د ميا شتې په ۲٤ نيټه په يوه هو ايې پيښه کې دده الو تکه را و غور ځيده او ده له دې فا ني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې ۰ خدای بخښلی يو هيواد پال،با تقواو په هيواد او خلکو با ندې مين شخصيت و ۰

2. دکتور نبي مصداق [83]

83 http://en.wikipedia.org/wiki/Nabi_Misdaq

په خته د پکتيا ځا ځی دی ۰ خپلې زده کړې يې د کابل درحمن بابا په ليسه کې سر ته رسولي دي ۰ ورو سته د يوه سکا لر شيپ په تر لا سه کو لو سر ه لندن ته لاړ او Bs.C Hon يې London School of Languge کې تر سر ه کړې او خپله Ph.D يې د Sussex د پو هنتون نه تر لا سه کړه ۰ وروسته يې په اتيا يمو کلو نو کې BBC را ډيو ته لاره و مو ندله او دی په BBc را ډيو کې د پښتو څا نګه تا سيس کړه ۰ ده پر افغا نستان با ندې د رو سانو دتير ي په اړوند کتا بو نه هم کښلي دي ۰ نوموړی په ۲۰۰۱ کال کې امر يکي ته لاړ او د George Minson په پو هنتون کې يې د پښتو ژبه تد ريس کو له ۰ دی اوس په وير جينيا کې د پښتو ژبې د نصاب په اړوند د Diplpmatic languge School سره په کار بو خت دی ۰

همد اراز د افغا نستان د علو مو اکا ډمی د فلسفې څا نګې غړي ښا غلی سر محقق د کتور خو اجه الدين صديقي او د همدې اکا ډمی د ژبو او اد بياتو د انستيوت غړي ښا غلی سر محقق نو رالله ولسپال او ښا غلي سر محقق محمد عارف غر وال چې دپښتو ژبې خوږ ژبی شا عر هم دی د ځا ځي قبيلې ته منسوب خلک دي چې هر يو يې د پښتو ژبې او ادب ته د قدر وړ خد متو نه کړي دي ۰ د همدې قبيلې ته يو بل منسوب شخص ښا غلی تور يالی تور ځا ځی دی چې دی هم په پښتو ژبې او ادب مين سړی دی او ده د هيواد په مطبو عا تو کې خپلې ژبې ته د ستا يني وړ خد متو نه کړي دي ۰

ماخوذ ده [84،85] نه

49 ځدران

ځدرانِ د پښتنو يوه مشهوره او نو ميا لی قبيله ده چې ز موږ پښت پو هان دوی د پښتنو د کر لا نې په تو لنيز ګروپ کې شميري ۰ ځدرانِ د پکتيا، خو ست او پکتيکا په ولا يتو نو کې استو ګنه لري ۰ د پکتيا ولايت ځدرانِ په وزه ځدرانِ او زر مت په و لسو اليو ،دخو ست ځدرانِ ددغه ولايت د سپيره او تنې

84 http://en.wikipedia.org/wiki/Zazi

85 معلومات مختصر در باره اقوام و قبا يل و لايا ت سر حدي کشور،٤٥ مخ

په و لسوالیو او ددغه ولایت په مرکز کې اود پکتیکا ولایت ځد رانې ددغه ولایت د ارګون، ګیان، زیړوک او نکه په ولسو الیو کې میشته دي ۰

د ځدر ا نو شمال ته منګل، احمدزي، ګر دیز او زر مت مؤ قعیت لري،لو یدیز ته یې زر مت او دخرو ټو قبیله، جنوب ته یې پیر ګو تي او یوه بر خه یې د ډیورنډ دکر ښې سره د مده خیلو وزیرو سره پو له لري ۰همداراز ختیز لوري ته د خو ست، تنیو او منګلو سره پو له لري ۰

د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال ډپټي محمد حیات خان له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاندې د ځد ر ا نو د قبیلې په اړ وند داسې کښلي دي :[86]' د ځد رانو د قبیلې د استو ګنې سیمه د خو ست لو ید یز او د زرمت ختیز ته یوه شنه غر نی سیمه ده ۰ ددوی په دغه شنه غر نی سیمه کې رنې اوبه، شنه وا ښه، دنګې دنګې ونې، د مر غا نو اوازونه او سړه هوا انسان ته خو ښي او خو شا لي ور بخښي، خو سره ددې ښې اب و هوا د کر نې وړ ځمکه پکې لږه ده او دغه د ځمکو کمو الی تر دې اندازې پکې محسوس دی چې خلک تیږي په ځا نګړي ډول ا واروي او خا وړې ور با ندې اچوي او د کر نې له پاره یې چمتو کوي ۰ له همدې کبله ده چې ددغې سیمې پیداوار د نو موړې قبیلې د خلکو له پا ره بسنه نه کوي او دوی د مزدو ریو له پا ره ګا ونډ یو سیمو ته ځي ۰ ځدران د څاه ګا نو په کیند لو او ژورولو او همداراز د خټینو دیو الو نو په جو ړولو کې ځا نګړی مها رت لري ۰

ځدرانې په خوړو کې دغنمو، جوارو او وریجو نه ګټه اخلي او خپلې خو راکي اړ تیاوي د ګر دیز او خو ست د ښا رو نو نه لا س ته راوړي ۰ ددوی په غر نیو سیمو کې ډول ډول میوې لکه مڼې، مند تې، غوزان(چار مغز)،بادام او ځنغو زي پیدا کیږي ۰ چې ځنغوزي ددغه ځای له غوره پید اوارو نه ګڼل کیږي۔ ۰ په دوی کی ما لداري هم شته او وزي، پسو نه او غو ایي سا تي ۰

مشهور انګر یزي تا ریخپوه مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل مشهور اثر An Account of The kingdom of Cabul کې د ځد را نو د قبیلې د خلکو په اړوند داسي لیکلي دي : [87] ' ددوی جا مې د

86 تا ریخ حیات افغاني، پښتو ژ باړه د پیښور چاپ ٣٤٨-٣٤٩ مخونه

87 دکا بل سلطنت بیان، د کا بل چاپ،٧٤ مخ

وزيرو د قبيلي د خلکو په څير دي او د خر و تو په لور د ځنغو زيو ډکو ځنګلو نو په مينځ کې درومي ۰ "

49.1 د ځد ر انو د قبيلې ښا خو نه، څا نګې او خيلو نه

که چيري د ځد را نو د قبيلي د شجرې په اړوند څيړ نه و کړو نو لکه چې دمخه وويل شو ل دوی کر لا نې پښتا نه دي ۰ په پښتني عنعنوي شجرو کې ځدرانړ د بر هان زوی،دککي لمسی او دکر لا نړ کړ وسی دی،نن ورځ ددغې قبيلې خلک د ځدرانړ د نا مه په وجه په ځد رانو سره شهرت لري۔ ۰ د ځدرا نو د پا تي ښاخونو، څا نګو او خيلو نو نو مو نه په لا ندې تو ګه در پيژندل کيږي :

تولا خيل،احمد خيل، شير خيل،زنګي خيل،سوري خيل، بر اهم خيل،پيرو خيل،با زيد خيل،سلطا نخيل، بهيکار خيل،ايسپ خيل،ا ختون خيل، ابو خيل،الله خيل، با زکي،ويدي خيل، ديري خيل،هوس خيل، خوی خيل، مو سم خيل ، بيبه خيل،زني خيل،غرزي، سپيره کي،مده خيل،شاه خاني،يحيي خيل، غيبت خيل،ميزايي،باروم خيل،شريک خيل، پرانګي،خان خيل، جنيا ت خيل،توري خيل، مر شن خيل،هوني خيل، خوز خيل، زودين، ملک دين او نور خو په عمو مي تو ګه په ځد را نو کې دغه لا ند يني ښا خو نه او څا نګې مشهور دي : پير داد خيل،زني خيل، ختين خيل، بيبه خيل،علي محمد خيل، سپا هي خيل،زني خيل،ګر مو ښي،سپر غه خيل،دري خيل او مير زايي۔ ۰ د ۱۳۵٤ کال د مر کزي احصائيې دسر شميرنې له مخې د پکتيا او پکتيکا په ولا يتو نو کې دځد ر ا نو د قبيلي د خلکو مجمو عي شمير ۱٥٤۱۲۲ تنه ښودل شوي وو چې ښا يې دا شمير به اوس ډير شوی وي ۰

ځدرانړ غير تمن،په هيواد او خپلو اکې مين، جنګيالي، ميلمه پال ، دينداره او په پښتو او پښتو نو لې با ندې مين خلک دي ۰ د تاريخ حيات افغاني د ليکوال په قول دوی ډير جنګيالي خلک او تقر يبا هر با لغ تن يې په خپل کور کې وسله لري ،خو د بهر ني ير غل په وخت کې د خپلې قبيلې د خلکو او سيمې نه سا تنه او دفا ع و کړي ۰نوموړي مؤرخ ۱٤٤ کلو نه وړاندې ددوی د وسله والو جنګيا ليو شمير له ۱٥ زرو تنو نه زيات ښو دلی دی ۰ په ر ښتيا هم چې دوی دهر تيري کو ونکي ځواک په وړاندې په ډير ميړ نتوب سره جنګيدلي او سترې حما سې يې زيږ ولي دي ۰ دافغان - انګر يز په دري ګو نو جګړو کې دنورو افغا ني شاه زلميانو تر څنګ يې په ډيره ميړانه توري وهلي دي، چې د بيلګې په تو ګه د غازي

ببرک خان ځدر ان نوم یا دولای شو چې د افغا نستان د حما سو تا ریخ دده په ویا ړلي نوم فخر کوي ۰

دروسي یر غلګرو په وړاندې هم ځد رانو د ملي مقا ومت سنګر ونه تا وده سا تلي وواو د هغوی په وړاندې په میړانه جنګیدلي دي چې په د غو جنګیا لیو کې د مو لانا جلال الدین حقاني او ګل زرک ځدران نو مو نه د یا دونې وړدي ۰د ځدرانو بل قو مي مشر با چا خان ځدران دی چې د ځدرانو په قبیله کې ډیر نفوذ لري ۰ نو موږی اوس د افغا نستان په پا رلمان کې د خپلې سیمې منتخب استا زی دی ۰

همدارازیو شمیر ځدرانو د شهید داؤد خان په رژیم او د ثور تر کو دتا ورو سته رژیم کې پو ځې دندې در لودې چې په هغوکې دپا چا ګل وفاداراو سید محمد ګلابزوی نو مو نه یا دو لای شو ۰ پا چا ګل و فادار د داؤد خان په وخت کې د سر حدو نو چارو وزیر او د ثور تر کو دتا وروسته په هند کې افغا ني سفیر و ۰ همداراز سید محمد ګلا بزوی د کارمل په رژیم کې د کو ر نیو چا رو وزیر او اوس د افغا نستان د پا رلمان او ملي جبهې غړی دی ۰

49.2 د ځدرا نو د قبیلې علمي او اکا ډمیکې څیړې

1. پو هنوال ډاکترنظر محمد سلطا نزی ځدران

نو موږی هستوي فز یکپوه او د افغا نستان د اتو مي انر ژۍ د سازمان AAEC پخو انی مسئول مشر و ۰ دده ډیر اثار او مقا لې خپرې شوي دي چې زه یې دلته د ځینو مقالو نو مو نه وړاندې کوم : د اتوم انرژۍ بنسټیز فو رمول،د چر نو بیل د پیښې شل کلن تاریخ،دګا وندیو هیوادونو هستوي از مو ینې،اتو مي بمو نه او مذ هبي نو مو نه،د مسلمان پښتون او داتو م بم د کار پوه عبد القدیر لنډه پیژ ندنه، دویني د سر طان نار وغي، پیژند نه ، در ملنه او مخنیوی، په هیواد کې د اتو مي پا تې شو نو خبر تیا،د سر طا ني نا رو غیو کلینیکي فورمول TNM او نور ۰۰۰

2. پو ها ند دکتور الف شاه ځدران

د کابل پو هنتو ن د ټو لنیزو چارو استاد او څه موده دکا بل پو هنتو ن د علمي چارو د مر ستیال

په تو ګه يې دنده در لوده ۰ نو موږی د يو شمير ز يا تو علمي اثارو خا وند دی ۰

3. سر محقق عبد الر حيم ځدران

دی د افغا نستان د علو مو اکا ډمی يو تکړه محقق دی ۰ دده زيا ت شمير مقالې د کا بل په مجله ، دزيري په جريدې او د هيواد په نورو معتبرو مجلو او جر ېدو کې خپرې شوي دي ۰ دده يو مهم اثر د رو هيله پښتانه په نا مه سره يا ديږي چې په هند او په تيره بيا د رو هيلکهنډ د سيمي پښتا نه نو ابا ن پکې معر في شوي دي ۰

4. سراج الحق ببرکزی ځد ر ان

حقو قپوه او قا نو نپوه دی ۰ دی يو شمير اثار او مقالې لري چې د ځينو مقالو نو مو نه يې دادي : افغا نستان او نړ يو اله جز ايي محکمه، يو نسکو، د بشر حقوق او مو رنی ژ به، د عر بو سيا سي نظا مونو سيستم او په افغا نستان کې د ژبو سيا ست او ملي تر مينا لو جي نو ميږي ۰

5. عبد القادر ځدران

د ښا غلي ځدران مقالي او ژ با ړې د هيواد په مطبو عا تو کې خپرې شوي دي چې ما دده مقالې دکا بل په مجلې او په زيري کې لو ستې وي ۰ ښا غلی ځدران په جر مني ژبه کې وارد دی ۰

ماخوذ ده [88، 89، 90] نه

---

88 http://www.khyber.org/pashtotribes/trees/zadran.shtml

89 http://benawa.com/kandahar/ariki

90 معلومات مختصر در باره اقوام و قبا يل سر حدي کشور،٤٩ مخ

49.3 ځمند

د پښتني عنعنوي او دودیزو روایاتو له مخې د سړبن زوی خر ښبون دري زامن در لودل ۰ یو یې کند نو میده چې دده دریم زوی غری یا غو ریا نو میده او او لاده یې د غو ر یا خیلو په نا مه سره یا دیږي چې د مو مندو، خلیلو، داؤد زو، ز یړ انو او څو کنو قبیلې ددوی او لاده ګڼله کیږي۔ ۰ د خر ښبون دویم زوی ځمند یا جمند و چې دده د او لادې نه خیشکي، کتاني، اومهمنزي ډیر مشهور دي۔ ۰ همداراز د خر ښبون دریم زوی کاسی یا کا نسي و چې دغه قبیله به په خپل ځای کې ورو سته و څیړ له شي

د ځمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کند هار په شا او خوا د ارغستان د غوړې مر غی سیمې ته نږدې پر ته وه او د(۸۰۰-۹۰۰هجري) کلو نو تر مینځ دوی د پشین سیمه چې په هغه و خت کې د پشنګ په نا مه یا دید له هم تر لا سه کړه ۰ ورو سته ځمند یا جمند چې ستر ښاخ یې خیشکی و په د غه ځای کې ډیر په تنګ شول ۰ د ځمند د قبیلې نه ځینې خلک ملتان ته لاړل او هوري میشته شول او د خیشکي ښاخ خلک د غز ني له لارې کا بل ته او د کا بل له لارې د غوربند دري ته لاړل او دغه ځای یې د او سیدلو له پاره غوره کړ چې تر او سه پورې یو زیات شمیر ځمنداو خیشکي هلته میشته دي ۰

په هغه وخت کې چې مغو لي ظهیر الدین محمد بابر کا بل ونیوه او څه موده ورو سته یې پر هند با ندې د یر غل تکل وکړ، نو ځینې خیشکو او ځمندو چې په غور بند کې او سیدل ورته ګران ښکاره شول د هندو ستان خواته رهي شول اوډیر شمیر خیشکي او ځمنددخپلو کو رنیو سره د پیښور له لارې هندو ستان ته ولیږ دیدل چې په دغه وخت کې سلیم خان ځمند ددغې قبیلې مشر او سردارو ۰ [91]

دوی د لا هورجنوب ختیز ته په هغه ځای کې میشته شول چې نن د قصور ښار پروت دی او دوی نن ورځ د قصوریه پټا نا نو په نا مه سره یا دیږي ۰ په دغه و خت کې له بده مر غه دوی د سلیم خان ځمند تر مشری لا ندې د بابر پا چا په لښکرو کې دندې در لودې او په هغه جګړه کې چې د هندو ستان د پښتون واکمن سلطان ابر اهیم لودي او مغولي با بر شاه تر مینځ په پاني پت کې وشوه په هغه وخت کې د ځمند د قبیلې (۷۰۰) تنه ځمند چې د با بر شاه په پوځ کې یې دندې در لودې ووژل شول ۰ له همدې

91 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، دسید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل، یو نیور سټي بک ایجنسي، پیښور، ۱۳۲٦ مخ،۱۹٦۲ ع کال

کبله و چې بابر او هما یون پر دوی ډیره مهر با نې کو له۔ ۰ هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې میشته شول ،نو د سپره په نوم یو تن بلو څ د خپلې قبیلې له یوې ډلې سره ددوی سیمې ته راته او په لوټ او تا لان به یې لاس پورې کاوه چې ددغو بر یدو نو د مخنیوي له پاره د بټک زي، عارف زي، حسن زي، شا بنزي، کر لا نې او سلمهاک چې ددغې قبیلې ښا خو نه دي په بر کلي کې میشته شول اوددې له پاره چې سپره به له دغې لارې پر دوی یر غلو نه کول نو د غه لاره یې بنده کړه او بیا سپره له دغې لارې نور لوټ او تالان نه شو کو لای ۰ همداراز ددغې قبیلې د عزیز زي، جنوزي او ابر اهیم زیو ښا خو نه په لر یا ښکتني کلي کې میشته شول او پا تې ځمند په مطلق ډول د شمال خو اته پر یو تل۔ ۰ تر هغه ورو سته ابر ا هیم زي د جنوزي د ښاخ سره د دښمنۍ له کبله له دغه ځایه ولیږ دیدل او د هندو ستان داتر ا پرادیش د ایالت دخور جې په باره بستي کې میشته شول چې نن د خو رجه ښار د پټا نا نو ښاردی ۰ همداراز زیاتره سلمها کو چې د امچو زیو او حسین زیو سره یې د مقا بلې توان نه درلود د ټانده سیمې ته لاړل او یو شمیر یې په قصور کې پا تې شول او د بټک زیو یو شمیر هم د کو ر نیو شخړو له کبله په هیرو وال کې میشته شول ۰

د جمند د قبیلې خلک د کند هار په ار غنداب کې چې هلته یو کلی هم د خیشکو په نا مه شته، پشین،دپروان ولا یت د غو ربند ولسوالۍ د تیخان،یخدرې اود سیدانوپه درو، پیښور ، اشنغر، نو ښار، چا رسده، ،مو مندو ایجنسۍ،د خیبر دتا ریخي درې تر مینځ، دپا کستان د پنجاب په په قصور ، ټانده اوهیر و وال او د هندو ستان د اتر ا پرادیش د ایالت په خور جه کې استو ګنه لري ۰

49.4 ښاښونه او څانګې

د ځمند د قبیلې ښا خو نه او څا نګې په لا ندې ډول دي

خیشکي،مهمن زي، عزیزي،بټک زي، سلمهاک، امچوزي، کر لا نې، زیړاني،عمرزي، غیبي زي،نکبي زي،زیمل،باجوزي، جمیل زي، منصورزي، امچي زي، بټي زي، شور یاني، خلفزي، و ټوزي، جنوزي،شبن زي، عارف زي، ابراهیمزي،اشوزي، شموزي، عمر زي، ملازي، الازي،عیسی زي اونور ...

دغوربند ولايت د ځمندد قبيلي دخيشکو ښا خو نه دادي :

شا هي خيل،ملي خيل، علم خيل، بار خيل، سليمان خيل،خليل خيل او ياروم خيل ۰

ماخوذ ده [92، 93، 94] نه

50 څوليزي

که چيري د څو ليز يو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو څو ليزي د غلجيو په ټو لنيز ګروپ پورې يوه تړ لې قبيله ده چې زيا تره يې کو چيا ني ژوند پر مخ بيا يي، خو د څو ليزيو د قبيلې نه يو شمير يې کليوالي ژو ند هم غوره کړی دی ۰

څو ليزي چې په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي ډير شمير خلک يې د ننګر هار ولايت د چپر هار و لسوالۍ د څو ليز يو په کلي کې ا ستو ګنه لري،چې دغه کلی ددوی د استو ګنې په و جه د څو ليز يو د کلی په نا مه سره مشهور شوی دی ۰ دننګر هار په و لايت کې ميشته څو ليزي دکر نې او ما لداری په چارو بو خت دي ۰ که څه هم ددوی د استو ګنې سيمه و چه او په پوره او کا في اندازه او به نه لري،خو دوی ميږې، پسونه، وزي او او ښان هم سا تي ۰ ځيني خلک يې د سو داګر يو په چارو هم خپلې شپې او ورځې تيروي ۰

څو ليزي ديندار ه، غيرتي او په هيواد او خپلو اکی مين خلک دي ۰ درو سانو د ير غل په وخت کې د روسي تيري کوونکو سره په نره جنګيدلي او دوی ته يې خو له ما تووتکي ګو زارونه ور کړي دي ۰

د څو ليزيو د قبيلې يو شمير خلک د کابل د بګر اميو په سيمه کې هم استو ګنه لري ۰ ددغې

---

92 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur

93 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/kheshki.shtml

94 حيات افغا ني، د ډيټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه ۲٤٥- ۲٤٦ او ۲٤۷ مخونه

قبيلې په مشر انو کې اروانښاد ملک نور جان مشهور سړی تير شوی دی ۰ د ننګر هار ولايت د څو ليزيو مجموعي شمير د ٤۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښودل شويدي

51 څينزي

څينزي د غلجيو پښتنو په مينځ کې يوه مشهوره قبيله ده ۰ ددغې قبيلې زياتره شمير د ننګر هار ولايت په حصارک غلجايي ولسوالی کې مېشته دي چې ددوی مجمو عي شمير د ۰ ۱۰۰ تنو په شا او خوا کې ښو دل شوي دي۔ ۰ همداراز د څينز يو د قبيلې يو شمير خلک د لغمان و لايت د قر غيو په ولسوالی او د عز يز خان کځ په سيمه کې هم استو ګنه لري. ۰

څينزي زياتره د کر کيلې او سو داګر يو په چارو بو خت دي ۰ دوی دښو کړوړ څښتنان دي۔ ۰ په دوی کې ميلمه پا لنه ډيره ده او د پښتني عنعنو او دودونو ته ډير در ناوی لري۔ ۰ څينزيو هم د خپلو نورو پښتني قبيلو په څير خپلو اکي غو ښتو نکي خلک دي۔ ۰ دوی د انګر يزي ښکيلا ککړو سره دافغان-انګريز په درو ګو نو جګړو کې په ميړ نتوب سره جنګيدلي او خپل هيو ادنی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته ر سولی دی ۰ دروسي ير غلګرو په وړاندې هم د څينز يو دقبيلي شاه زلميو خپله پښتو نواله او افغا نيت په ښه تو ګه ثا بته کړې ده ۰

پاتې دي نه وي چې يو شمير څينزي په ټول افغا نستان او په تيره بيا د غلجيو پښتنو په سيمه کې په خواره واره ډول ژوند کوي ۰

52 حسين خېل

حسين خيل په غلجيو پښتنو کې يوه نا متو قبيله ده ۰ ددغې قبيلې خلک دلغمان ولايت مر کز مهتر لام ته نږدې په يو شمير کليو په تيره بياده زيارت په کلي او يو شمير يې د کا بل د بګر اميو د ولسوالی د شيوه کيوپه شا او خوا سيمه کې ژوند کوي ۰ د پر وان و لايت په يو شمير و لسو اليو په تيره بيا په قره باغ اومير بچه کوټ کې هم يو شمير حسين خيل او سيږي ۰ همدارا دميدان او وردګو ولايت مر کز ته نږدې

اوهم د نر خ په ولسوالۍ کې يو شمير حسين خيل غلجي ميشته دي ۰ دننګر هار ولايت د چپر هار ولسوالۍ د ما نو په کلي کې هم يوځو کوره حسين خيل شته چې ويل کيږي د ميدان ولايت نه ډيره موده پخوا دغې سيمې ته ليږديد لي دي ۰ پا تې حسين خيل د افغا نستان په بيلا بيلو بر خو کې په خواره واره ډول استو ګنه لري ۰

حسين خيل ميلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مين خلک، پر مختګ غو ښتو نکي، غيرتي اوپه هيواد او خپلو اکۍ مين خلک دي ۰ دوی زياتره د کر کيلې او سو داګرۍ په چارو بو خت دي ۰ يو شمير خلک يې دو کا نو نه لري،ځينې حسين خيل دولتي دندې هم لري ۰

53 خښي، ښخي، خوخي، خاښي خيل، ښاخي خيل

دپښتنو په عنعنوي او دوديزو شجروکې راغلي دي چې سړ بن نيکه دوه زامن در لودل يو يې شر خبون او بل يې خر شبون نو ميدل ۰ خر شبون درې زامن درلودل چې کاسي، کند او ځمند نو ميدل ۰ کند دوه زامن درلودل چې يو يې ښخی يا خو خی نو مید چې او لاده يې دخا ښي خيلو په نا مه سره يا ديږي او دويم زوی يې ابر اهيم نو مید چې غري يا غو ريا نو مید او او لاده يې د غو ر يا خيلو په نا مه سره شهرت و مو ند ۰

د پښتو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل د پښتنو دد غو دواړو قبيلو په اړوندد خپل شعر په يوه بيت کې داسي وايي :

چې دا ستا د نامې بوی اخلي حميده ! خه به نه وي خوش دما غه غوري،خښي

يوسفزي، مندړ، ګګيانې او تر کلانې چې په مجمو عي تو ګه د خاښي خيلو په نا مه يا ديږي ددوی اصلي ټا ټوبی د کند هار دار غستان په حدودو کې د غو نډان اوسره غره په شا او خوا هغه ځمکه ده چې د غوړې مر غۍ په نا مه يا ديږي ۰ خا ښي خيل چې دتر ينو د قبيلې په ګا ونډ کې او سيدل د تر ينو د فشار او زور زياتۍ په وجه د نو موړې سيمې پر ينبودلو ته اړ شول او د غو ريا خيلو له خوا د غزني د مقر په کڅۍ کې په ور کړل ځمکې او ور شو با ندې د يو خه وخت له پاره ميشته شول ، خو ورو سته

بيا له غوريا خيلو نه خو ابدي او خپه شول، نو هما غه و چې نو موړې سيمه يې هم پر يښوده او دکابل خو اته راوليږ ديدل ۰ دراتګ په وخت کې اتمان خيل هم ور سره ملګري شول او دکابل په شا او خوا ور شو ګانو کې ميشته شول ۰

په همدې وخت کې دسلطان ابو سعيد زوی ميرزا الغ بيګ چې کو چنی و د ماوراالنهر نه کا بل ته راغلی و ،نو د خا ښي خيلو دقبيلې مشري ملک سليمان شاه ته ور په غاړه وه چې دملک تا ج الدين زوی او دملک رئځ لمسی و ۰ ملک سليمان شاه د کو چني الغ بيګ سره ډيره مينه کوله ۰يوه ورځ ميرزا الغ بيګ د سليمان شاه په غيږ کې نا ست و، قدوه المکا شفين شيخ عثمان د موتي مليزي زوی چې د هغې زمانې دوليا نو نه و او د يو سفز يو خلک دده معتقدين وو پرې ورغی ۰ شيخ عثمان قدس سره چې کو چنی مرزا الغ بيګ د ملک سليمان شاه په غيږ کې نا ست وليدورته يې وويل چې ملکه ! دا څه کړې ؟ ملک سليمان شاه ور ته وويل چې دا شهزاده دی لو يوم يې که پا چا شي نو سلطنت به يې زما شي او قوم به مې پرې عزيز او دروند شي ۰

شيخ عثمان ور ته و فر ما يل چې :" ددې ما شوم ستر ګې لکه يزيد هسي دي چې صحابه(رض) يې قتل کړي او هلاک کړي وو دغسي به ستا قوم هم هلاک کا "

ملک سليمان ورته وويل چې :

' شيخه داسي مه وايه تا ته داسي نه ښايي ، چيرې نه چې په دې خبره بل څوک خبر شي ، خو پا چا يان د چا احسان نه ورکوي ۰ دی شهزاده دی چې لوی شي پا چا به شي قام به مې پرې محترم شي "

شيخ عثمان ورته وويل چې ښه ملکه! خبر مې کړې، بيا به وايي چې ما ته دې نه و ويلي، نوردې اختيار خپل دی '

همدا خا ښي خيل وو چې د مرزا الغ بيګ سره يې د کا بل د تخت په نيولو کې ډيره ډيره مر سته وکړه او هغه يې دکابل واکمن کړ ۰ ميرزا الغ بيګ تر هغه پورې چې کمزوری و، په همد غو پښتنو به يې

ځان سا ته ، خو کله چې په خپلو پښو ودريد او پيا وړی شو ،نو د پښتنو پر خلاف يې په مخا لفت لاس پورې کړ ۰ الغ بيګ د يو سفز يو او ګګيا نيو تر مينځ بې اتفا قي وا چو له ۰ ورو سته بيا يې د خا ښي خيلو پښتنو مشر انو ته يوه ميلمستيا جوړه کړه چې ۹۰۰ تنو پکې ګډون کړی وو،بيا يې د ميلمستيا او ډوډۍ خوړلو په وخت کې په نا ځوانمر دانه توګه يې دغه ۹۰۰ تنه له تيغه تير کړل چې هديره يې د کا بل په سياه سنګ کې مؤ قعيت لري ۰ دا پيښه د ۱٤۸۰ او ۱٤۹۰ عيسوي کلو نو په شا او خوا کې پيښه شوې ده ۰

تردې خونړۍ او خوا شينوونکې پيښې ور وسته خا ښي خيل پښتا نه د کا بل نه د ننګرهار پر خوا روان شول، تر کلا نيو په لغمان کې واړول او يو سفزي، ګګيانې او اتمان خيل په ننګر هار کې او سيدل چې وروسته نو موړې درې قبيلې په سوات، دير او با جوړ کې ميشته شوې ۰ ورو سته تر کلانې هم د لغمان د خلکو د شکا يت له کبله چې د الغ بيګ در بار ته يې کړې و د لغمان نه با جوړ ته وليږ ديدل چې تر او سه پورې هما غلته ميشته دي ۰

د خانښي خيلودتر کلانې د قبيلې نبا خو نه دادي ۰: سالا رزي، ما موند، ابراهيم خيل،اسوزي او سميل زي ۰

دخانښي خيلو دمندړ د قبيلې نبا خو نه دادي : ابا خيل، عمر خيل، بهزاد خيل، خدو خيل،رځړ ، اکوزي، خضر زي، محمودزي، ما نوزي،

د خا ښي خيلو د يو سفز يو د قبيلې نبا خونه دادي : حسنزي، مدا خيل، اکازي،چغر زي،نورزي،اکزي، خواجوزي، با چي زي، رانيزي، ماليزي، سلطانخيل، نصرالدين خيل او پا ينده خيل ۰

ماخوذ ده [95،96،97] نه

---

95 پښتني قبيلي،دکتور لطيف ياد، د پيښور چاپ،۱۰۷-۱۰۸ او ۱۰۹ مخو نه

96 تاريخ حيات افغاني،۲٤۷ مخ

97 تواريخ حا فظ رحمت خاني، دپير معظم شاه تاليف، پښتو اکيډيمي، پيښور ۱۹۷۱ کال، ٦-۷ مخونه

54 خاکواني

خا کو انې چې د خا وګا ني او خا ګو انې په ښو هم را غلی دی د پښتنو د سړ بن د ټو لنیزې ډلې او د پنج پای په ښا خ پورې یوه تړ لې قبیله ده او با ید دا قبیله د هغو خو ګیا نیو سره چې د ننګر هـار ولا یت په خو ږ یا نیو ولسوالۍ کې استو ګنه لري او په اصل کې کر لا نې پښتا نه دي اشتباه نه شي او یو ونه ګڼل شي ۰

ددغې قبیلې د وګړو شمیر ډیر لږ دی، خو د قبیلوي پلوه په دوو بر خو ویشل شوي دي چې یوه بـر خه یې سترخاکو ا نې او بله بر خه یې کو چني خا کو ا نې دي چې په کند هار او د نـو ر زیـو د قـبیلې په سیمو کې میشته دي ۰

همداراز یو شمیر خا کو انې په هرات او د هرات په بیلا بیلو ولسو الیـو کـې میشـته دي ۰د غـز نـي په ولا یت او دغه ولایت په بیلا بیلو ولسو الیو کې هـم د خـا کـو انیـو د قـبیلې خلـک اسـتو ګنـه لـري او داسي ویل کیږي چې ددوی څو کلي د ما کو د کلیو تر څنګ پر ا ته دي چې خلک دوی د خا کـو ا نیـو ماکو انو په نا مه سره یادوي ۰

خا کو انې زیار کښه او ر ښتیني خلک دي ۰ دوی په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او غیر ت با نـدې ولا ړ خلک دي ۰ په ټول افغا نستان کې ددوی شمیر د لسو زرو تنو په شا او خوا کـې ښـو دل شـوي دي۔ ۰

تا ریخ حیات افغـاني چې لـه نـن ورځې نـه ۱٤٤ کلـونه وړ انـدې لیکـل شـوی او مؤ لـف یـې ډپټي محمد حیات خان دی په دیره اسماعیل خا ن کې د خا کو ا نیو د مشر انو په اړ وند داسي لیکي: [98]

د خکو ا نې په قبیله کې غلام سرور خان خا کو ا نی چې ددیره اسـما عیـل خـا ن او سـید ونکـی دی د خلکو په مینځ کې د ډیر قدر وړ او په در نه ستر ګه ور ته کتل کیږي ۰ دده زوی عطا محمـد خـان

98 تا ریخ حیا ت افغا ني، د پیښور چاپ ۱٦۹ - ۱۷۰ مخونه

هم ډير ښه او بختور سړی دی ۰ حیا ت افغا ني په دیره اسما عیل خان کې د خا کو ا ټیو شمیر په هغه وخت کې اتیا کو رنۍ ښو دلي دي ۰

په اتلسمه عیسوي پیړۍ کې خا کوا ټیو پر ملتان با ندې حکم چلو لی دی او نوابي یې در لوده چې په د غو نو ابا نو کې یو هم نواب علي محمد خان خا کو انۍ و چې د ملتان د سیمي مقتدر ګورنر او نواب و چې افغا نستا ن د ستر ټو لواک احمد شاه با با دفر مان له مخې د ملتان ګورنر ټا کل شوی و ۰ دده دنوا بۍ او ګور نرۍ په وخت کې ملتان دکرنې او زراعت په بر خه کې ډیره وده و کړه او د هغه ځای خلک په ډیر امن ، خو شالۍ او سو کا لۍ کې شپې او ور ځې تیر ولې ۰ همداراز نو موړي په کال ۱۷۵۷ ع کال کې په ملتان کې یو ستر جو ما ت هم و دان کړ چې تر ننه پورې دغه جو ما ت شته ۰

دملتان د خا کو انیو د دقیق شمیر په اړوند مې معلو ما ت تر لا سه نه کړ ای شول، خو په او سني و خت کې د ملتان د خا کو ا ټیو نه ددوو مشهورو کسا نو نو مو نه د یا دونې وړدې ۰ یوهم مشهور و کیل او قا نو نپوه محمد ندیم خان خا کو انۍ او بل هم د کر نې د چارو ما هر او متخصص محمد سهیل خان خا کو انۍ دي ۰[99، 100، 101]

55 ختک

ختک د پښتنو یوه مشهوره او لر غو نې قبیله ده چې د کر لا ټیو پښتنو پورې اړه لري، چې د خپل لوی نیکه لقمان په و جه چې په ختک سره مشهورشو اونن ورځ د ختکو په نا مه سره یا د یږي ۰

د تا ر یخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې ختک د جنو بي و زیر ستان د شوال په غره کې چې د سلیمان د غره شما ل لو ید ېځه لرۍ ده استو ګنه در لوده ۰ د شوال وادي د بنو په لو ید یز کې پر ته ده چې او ږد والی یې شپا ږس میله او پلن والی یې ۸ میله دی ۰ داسي ویل کیږي چې دوی ۶۰۰ کلو نه وړاندې له هغه ځا یه د پښتو نخوا د بنو سیمې ته راغلل او هلته یې د هني او منګلو د قبیلوسره چې ددوی

99 http://www.answers.com/topic/multan

100 http://en.wikipedia.org/wiki/Multan

101 http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/15513/Multan.html

په څير کر لا نې پښتا نه وو استو ګنه غوره کړه ۰ څه موده ورو سته د کر لا نيو يوه بله قبيله چې شيتک نو ميده او اوس د بنو څيو په نا مه سره يا ديرې د شوال خوا ته وليږ ديدل او له هغه ځا يه يې د هنې او منګل قبيلې و شړلې او پخپله په هما غه سيمې کې ميشته شول ۰ په د غه وخت کې خټک هم له دوی سره استو ګن شول چې د سدراونې نهر او د هغه د شا او خوا سيمې د خټکو په لاس کې وې، خو تر څه مودې ورو سته خټک د شيتکو سره د دښمنۍ په و جه له هغه ځا يه وليږ ديدل او د کو هاټ په شمال ختيزوبر خو کې ميشته شول ۰ دکو هاټ دغه بر خې د چو ترې، ټيرې، لاچې، کر بو غې ، شکردرې، چراټ او نورو وادیو او سيمو نه عبارت دي ۰ چو تره داو سني کو هاټ د غره(چې په کو ها ټ کې د مالګې د غره جنوب لو يديزه لړۍ ده) او د لو اغر په مينځ کې يوه زر خيزه وادی ده ۰ ددغې وادۍ مشهور ځای او د مالګې منډ يې کرک نو ميږي ۰ټيرې د کو هاټ له ښاره د ۳۶ ميلو په واټن د جنوب خو اته يو مشهور ځای دی او دکو هاټ د ټيرې تحصيل د همدې کبله په دغه نوم با ندې مشهور شوی دی۔ ۰ لا چې د کو هاټ له ښار ه د ۱۷ ميلو په واټن د جنوب خو اته دسړک پر غاړه پروت دی ۰

کر بو غه دټيرې د سيمې په شمال لو يد يز او د ټيرې د قصبې په لو يد يز کې لږ څه د شمال خو اته يوه وادي ده، چې په د غه ځای کې په همدې نا مه سره يو کلی هم شته ،دغه ټولې سيمې دکو هاټ د ضلعې د ټيرې په تحصيل پورې اړه لري او ددې ضلعې په سهيل او سهيل لو يد يزو بر خو کې مو قعيت لري ۰ د شکردرې په سيمه کې په همدې نا مه يو کلی هم شته چې نو مو ړې سيمه د کو ها ټ د ضلعې په جنوب ختيزې بر خې با ندې مشتمله ده ۰ په هغه وخت کې کله چې خټکو پر پو رتنۍ سيمې قبضه وکړه او په هغې کې بې استو ګنه غوره کړه ،نو د کوهاټ د او سنۍ ضلعې ځمکې چې دغه ځای شمال ختيزې بر خې هم پکې شا ملې وې د اورکز يو پښتنو په لاس کې وې چې هغوی هم کر لا نې پښتا نه شميرل کيږي ۰

د ګوډ تيمور تر ير غل ۱۳۹۸ ع ورو سته په اغلب ګو مان د پنځلسمې پيړۍ په پيل کې د پښتنو يوې بلې قبيلې يعني بنګښ چې هغوی هم کر لا نې پښتا نه دي د کورمې له وادۍ نه چې د کو هاټ په شمال لو يديز کې پروت دی د کو هاټ لوري ته په ليږد پيل وکړ او ددغې ضلعې د لو يديزو پو لو نه تير شول او ددغې قبيلې خلکو کو هاټ ته تګ راتګ پيل کړ ۰ څه موده خو په خير او خير يت سره تيره شوه ، خو په پای کې د بنګښو او اورکزو تر مينځ شخړې را مينځ ته شوې چې په دغو جګړوکې خټک د

بنګښو ملګر تيا وکړه چې په دغو جګړو کې محمد زيو او تپې ته نږدې دوه فيصله کوونکې جګړې پېښې شوې چې په د غو جګړو کې بنګښ او ددوی ملګري خټک بر يا لي شول او اورکزي د کو هاټ شما لي غر ونو ته پر شا وتمبول شول چې تر او سه پورې هم هلته استو ګنه لري ۰ ددغو جګړو په نتيجه کې چې اورکز يو کو مې سيمې له لا سه ور کړې وې يوه هم د ريسي سيمه وه چې خټکو پرې قبضه وکړه ۰دغه ځای د کو هاټ په شمال ختيزه بر خه کې مو قعيت لري ۰ خټکو پر دغو ټو لو سيمو با نـدې د ۱۵ پيړۍ په پای يا د ۱٦ پيړۍ په لو مړ يو وختو نو کې تسلط ومو نـد چې په دغـو سيمو کې پښياله، زيړي، تـوره ځيړۍ هم شا ملې وې ۰ همداراز خټکو پر شمال ختيزې بر خې باندې خپله پر ا ختيا جاري و سا تله او د زيړه پر ټو لې وادۍ او د خوړه نيلاب پر وادۍ بې هم خپله قبضه ټينګه کړه چې دنيلاب وادۍ يـوه بر خـه په کو ها ټ او لږه بر خه بې په پيښور کې پرته ده ۰ دغه وادي د چراټ د غـره د لړۍ او د نيلاب د غـره تر مينځ مو قعيت لري ۰ د نيلاب غر د اپر يديو له سيمې نه پيل کيږي او د ختيز خو اته د سندد درياب تـر پورې غاړې پورې رسيږي ۰ نيلاب په عمو مي تو ګه د کو هاټ په ضلعه کې شا مل دی ۰ د خـوړه شـما لي بر خه دپيښور په ضلعې او جنو بي بر خه بې دکو هاټ په ضلعه کې شا مل دي ۰

تر هغه ورو سته کله چې د خټکو قبيلې په شمير کې زيا توالی راغی نو په هما غه تنا سب يې خپلـو مقبو ضه سيمو ته پر اختيا ور کړه او اوس هغه پراخه سيمه ددوی په لاس کې ده چې ديـو سـفزيو د سـيمې او دکا بل يا لنډې سيند له شمالي خنډو نيولې تـر کـا لا بـاغ، عيسـی خيلـو، مـر وتـو، بنـو، وزيـرو او دسـند ددرياب تر لو يد يزو خنډو پورې غځيدلې ده ۰

د خټکو شمال ته يو سفزي، لمر پر يو تو ته بې خليل، اپريدي او بنګښ، جنوب ته بې د بنـو سـيمه او ختيز ته بې ابا سين مو قعيت لري ۰

د خټکو د سيمې اوږدوالی شـاوخوا سـلو ميلـو او پلـن والی يـې پنځـوس ميلـو تـه رسـيږي ۰ د خټکـو سيمه پر دوو بر خو ويشلې شوې ده چې يو بې شما لي خټک او بل يې جنـو بـي خټـک دي ۰ د جنـو بـي خټکو په سيمه کې د ما لګې کا نو نه شته ۰ ددې سيمې ځمکه ميد اني او شګلنه ده ۰ غرونه يـې شـنه او اباد نه دي ۰ ټيري، لاچي، کرک او شکر دره ددې سيمې مشهور ځا يو نه دي ۰

د شما لي خټکو سيمه هم غر نی ده چې ددې غرونو نه کو مه استفاده نه شي کيـدلای ۰ اکـوړي،

شیدو، نظام پور، امیر او امیر کلان ددې سیمې مشهور او لوی کلي دي.

د ختکو دسیمې په لوړو بر خو کې ځینې وړې وړې او سمسورې درې هم شته چې په ځینو بر خو کې د ښونو ځنګلي ونې شته ۰ دختکو په سیمه کې دبهادر خیلو د ما لګې کان یا درنګ ډیر مشهوردی چې ددغه کان د عا یداتو په وجه ډیرې پیسې لاس ته راځي ۰

55.1 دختکو مشهور ښا خونه

هغه ختک چې دکو هاټ په شمال ختیز کې اباد دي او دکابل دسینده پورې استو ګنه لري داکوړه ختکو په نا مه سره یا دیرې ۰اکوړي دپښور او نو ښارنه ختیزې لور ته د کا بل سیند په جنو بي خنډو کې مو قعیت لري ۰ختک په اصل کې په دوولو یو ښا خونو یعني تري او بو لاق ویشل شوي دي ۰ د هند پر نیمې وچې با ندې د انګر یزانو د واکمنۍ نه وروسته ختک په دریو نو مو نو اکوړه، ټیرې او سا غري سره یا دیرې ۰ ساغري ختک بولاق دي ، خو ملک اکوړي چې ذکر به یې وشي تري ختک و ۰

د پښتو نخوا مشهور لیکوال اروابناد قا ضي احمد جان د پښتو په مجلې (ستړي مشي) کې په ۱۹۳۲ ع کال کې د ختکو د قبیلې د ښا خو نوپه باب داسې لیکلي دي :

"د ختکو دوه لوی لوی ښاخونه دي. یو د ټیري ختک او بل د اکوړي ختک. د ټیري ختک د کوهاټ په ضلع، او په بنو، او پنډۍ کې آباد دي. او دوی اووه قامونه دي: خورم، سیني، ټیري، بارک، ساغري، بنګي خیل، نصروټي. د اکوړي ختک د پښور ضلع کې سهیل اړخ ته او د کوهاټ ضلع کې لمر پرېواتۀ ته آباد دي. د اکوړي ختک ټول سرونه خربې ۰۰ بې د هغو نه چه د کوهاټ په ضلع کې دي.

د 1931ء په مردم شماري کې د دې دواړه شاخونو د نارینه ؤ شمېر .... وۀ.

په دې ختکو کښ درې قسم خلق د نورو نه زیات معتبر دي.

1. خان خیل

په دې نامه د خټکو او د ټيري د دواړه ټبرو خانان يادېږي. او دوی د سپاهيګرت د صفتونو او د ملک د انتظام د قابليتونو نه ډک دي. په سول کې ډير په لويو لويو عهدو باندې مقرر دي او ډير په رسالو پټرو کې سرداران دي.

2. کاکا خيل

دوی د خټکو د زيړي کاکا يعني د شيخ رحمکار صاحب اولاد دي. د هغه زيارت نوښهر ته نزدې دې او د زيارت کاکا صاحب په نوم باندې مشهور دې. د کاکا خيلو مياګانو په ټولو پښتنو باندې که په رعيت کې دي او که په غيرو علاقو کې ډير لوی عزت او زور دي. او د پښتنو لويه ستانه ده او وله خلق ډيري ډيري شکرانې او منوتئي ورکوي.

3. فقير خيل

دا د خوشحال خان خټک د مشر ورور اولاد دي. خلق ورته د بزر ګی په سترګه ګوري او ډير تعظيم يې کوي.

خټک خلق عام د پولې پټي کار (زميندارې) کوي او ګډې ږيرې وغيره ډيرې ساتي ليکن اکثرپکې چې زمکې يې خرابې او غير آبادې وي نو د مالګې کربې يعني چلن کوي او سوداګري پسې لرې لرې ځي او په پوځ کې بهرتي کېږي. دا وخت هم په پوځ او مليشه کې د دريو زرو نه زيات نوکران دي او په سوداګري او نوکري کې دوی اکثر مسافري کړې وي نو ځکه يې د نورو نه خوی خصلت او سړيتوب ښۀ وي. دوی ډير سخت خواري کښ او چست چابک او خنده روی خلق دي. دوی د سندرو او دنځاډير شوقيان دي او د خټکو د بنګړي او د بلبلې نوم خو هر چا اوربدلې دي. د پټنړي سپاهيان يوه تيله داره کلاه او زړي واسکټ واغوندي .

د خټکو نور ښا خو نه دادي:

امندي، نداخيل، بليل خيل، بشبلي خيل، درغانخيل، ګنډا خيل ، سمندر خيل، بهرام، خواجه خيل، نصر تي،لګاړي، عبدلي، لو ګر خيل،بدين خيل، کشيد خيل، ګل دين خيل،چر ګي خيل، علي

خان خيل، عالم خان خيل،لشكر خيل، مير ګل خيل، الله داد خيل، اشرف خيل، داور خيل، كامل خيل،حسن خيل،محمود خيل، بادين خيل،شيخ علي خيل، اتمان خيل، در پي خيل،بارک خيل، انو خيل ، امير جان خيل، تاتار خيل،دوران خيل، او نور ۰ دختكو يو ښاخ دا با سين نه بله خوا په مكود كې استو ګنه لري ۰

د ختكو اكثره ځمكې د بنجر والي له كبله د كر نې وړ نه دي۔ ۰ د ختكو په سيمه كې غنم، با جرې، چنې او با جرې كرل كيږي ۰ همداراز دوی د نا رنجو، ليمو ګانو او انګورو با غو نه هم لري ۰

د ختكو د سيمې معد ني پيداوار مالګه، پټكری او د ډبرو سكاره دي ۰

ختک د نورو پښتنو په څير غير تي، زړور، ننګيالي، ميلمه پال او دعلم او زده كړې سره زيا ته مينه لري، همدا سبب دی چې زيا تره خلک يې با سواده او ښه تكړه ډاكتران، د پو هنتون استادان، انجنيران او د كمپيو تر ما هر ين لري ۰ په پوځ كې هم ډير ختک په دندو بو خت دي ۰

د ختكو د قبيلي يوه ښه ځا نګر تيا داده چې لا نجمنې مسالې د جر ګو او ننواتو له لارې اواروي او په عمومي تو ګه د جر ګو د فيصلو او پر بكړو ډير درنا وی كوي ۰

ختک په عمو مي ډول د شعر او شا عرۍ او مو سيقۍ سره ډير ه مينه لري ،همداوجه ده چې د او چتې پا يې شا عران او د مو سيقۍ فنكاران پكې ډير دی ۰ دوی د مو سيقۍ په الا تو كې رباب، هار مو نيم،طبله او د مو سيقۍ نور الات استعما لوي ۰ په پښتنو كې د ختكو اتن ډير مشهور دی۔ ۰ په او سني وخت كې ښا غلی بختيار ختک د ختكو دقبيلي نه دپښتو ژبې تكړه سندر غاړی دی ۰

د پښتو نخوا د ايالت د كو هاټ نه سر بيره ډير شمير ختک د انګلستان په پلا زمينې لندن، بر مينګهم، مانچستر او ايلسبري كې او سيږي ۰ همداراز يو شمير ختک د خليج په عر بي هيوادونو لكه دوبی، قطر او همداراز په مليشيا كې استو ګنه لري ۰

د ۱۹٦۱ع كال د سر شمير نې له مخې ددوی شمير د ۳۷۸۳۰٤ تنو په شا او خواكې ښودل شوی و چې ښا يې دا شمير به اوس ډير زيات وي چې ا كثره يې په كو هاټ كې او سيږي ۰

55.2 نومیالي خلک

د ختکو مشهور او نو میالي خلک دا دي

1. ملک اکوړې

د خو شال خان غور نیکه د هندد مغو لي واکمن جلال الدین محمد اکبر ۹٦۳/۱۰۱۲ ع معا صر چې دمغولي در بار له خوا د خیر اباد قصبه او تر نو ښاره پورې سېمې ده ته د جا ګیر په توګه ور کړل شوې وې ۰ ده د لو یې پا چا هي لارې سا تنه کوله ۰ سرای اکوړه چې د اکوړه ختکو صدر مقام دی هم دملک اکوړي له خوا ودا ن شوی دی ۰

2. یحیي خان

د ملک اکوړې مشر زوی چې د خپل پلار تر وفات ورو سته دهغه پر ځای د ختکو د قبیلې مشر و۔

3. شهباز خان د خو شال خان ختک پلار

4. خان علیین مکان ستر خو شال بابا چې دتورې او قلم خا وند و ۰ د مغولو پر خلاف یېډیرې مبارزې کړي دي

د دیوان خاوند واو ډیر کتابو نه یې کښلي دي ۰ مشهور اثار یې د خو شال کلیات، دخو شال خان دیوان، سو اتنا مه، طب نا مه ،با زنا مه،دستار نامه، فراقنا مه، فضل نا مه، هد ا یه ، ائینه، صحت البدن، بیاض، زنځیرې او نور دي ۰[102]

5. اشرف خان هجري

چې مغولي واکمن او رنګزیب بندي کړ او د هندد بیجا پور په زندان کې تر ١٤ کلونو زندان ورو

102 خو شال خان ختک په اردو ژبه ددوست محمد خان کامل اثر، پښتو ژباړه د دکتور لطیف یاد، دپښور چاپ ۳۹- ۵۱ مخونه،۲۰۰٦ کال

سته وفا ت شو ۰ دی شاعرو او ددیوان خا وند هم و ۰

6. افضل خان ختک

د اشرف خان هجري زوی او دخو شال خان ختک لمسی و دتاریخ مر صع لیکوال چې دافغا نانو تاریخ او انساب پکې راغلي دي ۰

7. عبدا لقادر خان ختک چې ددیوان خا وند دی

8. مشهور مبارز اودپښتو ژبې تکړه او وتلی شا عر ښا غلی اجمل ختک

چې مشهور پښتو اثاریې دغیرت چیغه،باتور،ګل پر هر،تکلونه،دازه پاګل وم،ژوند او فن،کچکول،دافغان ننګ،دوخت چیغه ،دژوند چیغه، کیسه زما دابدي ژوندا و په اردو کې جلا وطني کې شا عري دي ۰[103]

9. مشهور لیکوال او محقق اروابناد پریشان ختک ۰

56 خدوزي

د نو لسمي عیسوي پیړۍ مشهورومؤ ر خینو هر یوه ډ پټي محمد حیات خان په خپل مشهور ا ثر تار یخ حیات افغا ني او د تواریخ خور شید جهان مؤرخ شیر محمد خان ګنډ ا پور چې دواړه نسلا پښتا نه دي د خدوزي د قبیلي ذکر او یا دونه کړې ده ۰ خدوزي په اصل کې غلجي پښتا نه دي چې زیات شمیر خلک یې د غز ني و لا یت د مقر په سیمه کې د علي خیلو غلجیو سره یو ځای پر اته دي او په دغه سیمه کې د ملکیت او ځمکو خا وندان دي ۰ د کند هار ولایت مر کز ته نږ دي په ده خو ا جه نو مي کلي کې هم خدوزي استو ګنه لري چې د تا ریخ حیات افغا ني د لیکنې سره سم ۱٤٤ کلو نه وړ اندې ددوی شمیر په نو موړي ځای کې ۲۰۰ کو ر نیو ته ر سیده ۰

103 http://en.wikipedia.org/wiki/Ajmal_Khattak

د تواريخ خو رشيد جهان او حيات افغاني په حواله دوی خپل نسب کله سيد انو او کله هم در انيو پو پلز يو ته منسو بوي، خو په اصل کې دوی غلجي پښتا نه دي .

د تاريخ حيات افغاني په قول ۱٤٤ کلو نه وړ اندې په ټول افغا نستان کې د خدو زيو پښتنو مجمو عي شمير ۲۰۰۰ کوره ښودل شوی و چې زيا تره خلک يې د کر نې او ما لد اری په چا رو بو خت دي

(ماخذونو په حقله د خرڅنو برخه ولټوئې)

57 خدوزي و خرڅين

خر څين يوه کو چنی قبيله ده چې په اصل کې کر لا نې پښتا نه اود شمالي و زير ستان د دوړو د سيمې د زا نګيټي او وژګي په کليو کې استو ګنه لري چې په زانګيټي کې يې شمېر ٦۰ کو ر نيو او په و ژګي کې ۱٦ کو ر نيو ته ر سيږي . ددوی يو کلی د مده خيلو د تنګي او پيپلي تر مينځ پروت دی چې خر څين نو ميږي .

خر څين په قبيلوي اتحاد کې پخوا د دوړو سره متحد وو، خو نن ورځ د مده خيلو وزيرو سره په يوه اتحاد کې شا مل دي .

ددوی رواجونه او دودونه کټ مټ ددوی د ګا وندېو دوړو او وزيرو په څير دي۔ . خر څين زړور او جنګيالي دي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک دي .

د خر څين د قبيلې ځينې ښا خو نه او څا نګې په لا ندې ډول در پيژ نو :

تير سم خيل، ليو ني، لا دود خيل، مليا ګي، سيره خيل او سنګر خيل .

د خدوزو و خرڅنو په حقله ماخذونه: [104، 105، 106، 107، 108]

58 خروټي

زمور پښت پو هان او تو کم پيژ ندونکي خروټي د پښتنو د غلجي دټو لنيزې ډلې پورې اړونده قبيله ګڼي چې ډيره مشهوره او هم د شمير له مخې يوه پياوړې قبيله شمير له کيږي چې د افغا نستان په بيلا بيلو ولا يتونو لکه پکتيکا، پکتيا، غزني، ميدان او وردګو، زابل، کند هار، هيلمند،هرات، کندز،بغلان، مزار شريف، پروان،کا پيسا،کابل،لوګر اولغمان کې استو ګنه لري ۰

دخرو ټو اصلي ځای ځا يګی او ټا ټوبی دګو مل سيمه ده چې له اداري پلوه د پکتيکا ولايت پورې يوه اړونده ولسوالي ده ۰ همداراز ددغه ولايت په سروبي، اورګون او سر رو ضه کې هم خر وټي استو ګنه لري ۰

ډپټي محمد حيات خان په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې چې له نن نه يې ١٤٤ کلو نه وړاندې کښلی دی د خرو ټو دسيمې په اړوند داسي ليکلي دي : " خرو ټي په هغو غرو نو کې او سيږي چې د کټواز په ختيز دسليمان د غره داړوندو سيمو نه تر بر مل پورې پر اته دي ۰ د خرو ټو د سيمې يوه بر خه د ار ګون سيمه ده چې په هغې کې د پر مليانو قبيلې خلک هم استو ګنه لري ۰ خرو ټي په ځينو هغو تنګو ميداني سيمو باندې هم ولکه لري چې په مينځ کې يې دنګ دنګ غر ونه پر اته دي۔ ۰ دوی ځلور

---

104 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف، ميوند خپر وندو يه ټو لنه، ٢٥٦ مخ، ١٣٨٣ کال

105 تاريخ حيات افغا ني، د محمد حيات خان تا ليف، پښتو ژبا ړه د محقق فر هاد ظر يفي او د کټور لطيف ياد ، ٣٠٠ مخ،دپښور چاپ، ٢٠٠٧ کال

106 تو ار يخ خو ر شيد جهان، د شير محمد خان ګنډا پور تا ليف، ٢٢٢ مخ،١٨٦٧ عيسوي کال، د لا هور چاپ

107 پښتني قبيلي، د دکټور لطيف ياد تا ليف،١١٧ مخ ، د پيښور چاپ، ٢٠٠٧کال

108 اضلاع، ا يجنسيها و قبايل ايا لت پښتو نستان ،د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١١١ مخ، ١٣٦٤ کال، د کا بل چاپ

کلي لري چې په دغو کلیو کې سر رو ضه لو مړنی مقام لري" [109]

د خرو ټو دقبیلې لویدیز ، شمال لو یدیز او جنوب لو یدیز ته سلیمان خیل استو ګنه لري، شمال ته یې دزرمت سیمه او ختیز ته دوزیرو دقبیلې سره پو له لري ۰

خروټي د کر نې او ما لداری په چارو بو خت دي ، خو ځینې یې په پوونده ډول هم ژوند کوي یعني کو چیا ني ژو ند لري ۰ د خرو ټو پوونده اوس هم دشلګر او وانې په سیمه کې د کال نیمه بر خه تیروي۔ ۰ د تل په کو چیا نو کې د خرو ټو مشهور مشر ملک محمد کر یم خان را جي و چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه دوا کمنی په وخت کې یې اعزازي معاش او رتبه هم لر له ۰ د بنو او دیرې په خر وټو کو چیا نو کې مشهور کسان امیر خان یحیي خیل، سلطان محمد، روزي خان، مو سی خان ادي خیل او اصحابي امند خیل وو ۰ یو شمیر خر وټي په سو دا ګر یزو چارو هم بو خت دي چې په هندو ستان، کر اچی ، دوبی،اروپا او امر یکې کې بیلا بیل سو داګریز کا رونه سر ته رسوي ۰ په کر اچی کې دوی یوه کمیټه هم لري چې د سر رو ضې د کمیټې په نا مه یا دیرې او حا جي امیر ګل خر وټی یې مشري کوي ۰ همداراز په کر اچی کې د خر و ټو دقبیلې یو بل مشر حا جي جمعه خان خر وټی دی چې په افغا نستان کې د خپلې قبیلې دبیو زله خلکو سره مالي مر ستې هم کوي ۰

په ګو مله کې له پخوا نه د خر وټو دوې ډلې مشهورې وې چې یوه ډله یې پا سني یا کا بلي خر وټي بلل کیدل چې لوی مشر یې خوا جه ګی نو مید، بله ډله ښکتني خرو ټي وو چې مشر یې مخا مد نو میدچې لوی خان یا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه هم له دغې دو یمې ډلې نه و ۰ داسي و یل کیږي هغه وخت چې نادر شاه افشار د غلجیوځواک مات کړ نو ډیر شمیر خروټي یې ایران ته فراره کړل، خو کله چې بیا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه شو دوی ته یې دزابل په شاه جوی، هیلمند او کندزکې ځمکې او جا یدادونه ور کړل ۰

هغه خرو ټي چې په کا بل کې استو ګنه لري نو ددوی یو شمیر په پغمان، خاک جبار او خورد کا بل کې استو ګنه لري ۰ د لغمان ولایت خر وټي ددغه ولا یت په مر کز او د قر غیو په او لسوالی کې ژوند

109 تا ریخ حیات ا فغاني، پښتو تر جمه، د پیښور چاپ،۲۹۷-۲۹۹ مخونه

کوي ۰ همداراز د پروان ولایت خر وتي په با ګرام کې هو ابي ډګر ته خیر مه استو ګنه لري.

خروتي غیر تمن،علم خو ښونکي، میلمه پال او دینداره خلک دي ۰ د انګر یز انو سر ه یې په در یو تا ریخي جګړو کې ډېرې توري وهلي او هم درو سي سور ښامار په ګو نډو کو لو کې یې هم خپل تا ریخي رسا لت په ښه تو ګه سر ته رر سولی دی ۰ په او سني وخت کې په ټول افغا نستان کې د خر وټو مجمو عي شمیر د یو ملیون تنو په شا او خواکې ښو دل شوي دي ۰

58.1 د خرو ټو د قبیلې ښا خو نه او څا نګې

خروتي د نورو پښتني قبیلو په خیر په لا ند نیو ښا خو نو او څا نګو با ندې ویشل شوي دي :

زکو خیل،یا خیل، اد یخیل، امند خیل،شمو خیل، سلیما نزي،الو خیل، ادو خیل،مدو خیل،سندو خیل، علي خیل،غوري خیل، علي زي، خدر خیل،باندزي، کنداخیل، یحیي خیل، کا کل زي، جمال خیل،مالي خیل،للي خیل ، خر منځي، مارزک،زوبي خیل،عباس خیل، شهباز خیل، از غر خیل،بهادر خیل، نوروز خیل،اشرف خیل، عیسی خیل،سلطا نخیل، بهرام خیل،عصمت خیل او نور ۰۰۰

58.2 دخر و ټو د قبیلي مشهور کسان

1. دلوی احمد شاه با با په وخت کې د خر وټو د قبیلي لوی ملک او مشر ملک شمس ا لدین نو میده چې ځیني و ختونه یې دوزیرو،ځد رانو او پر ملیا نو د قبیلو سره د مخا لفتو نو په وجه کو چنی لا نجې او شخړې هم را مینځ ته شوي دي

2. د امیر دو ست محمد خان په وخت کې د خرو ټو مشران ملک ښادي خان او سرور خان نو میدل چې د خر وټو د قبیلي ټولې لا نجې او شخړې د همدوی له خوا حل او فصل کیدلې ۰

3. د امیر عبد الر حمن خان د واکمنی په وخت کې ملک نظر شاه، عمر خان، کر یم خان،

احمد خان،سر ور خان، خو اجه ګی، ملا ګل خان، ملک سمندراو ملک روزي خان د خر وټو د قبيلې ملکان او قو مي مشران وو چې ورو سته ملک سمندر د امير عبد الر حمن خان له خوا اعدام کړل شو .

4. د اعليحضرت الغازي امير اما ن الله خان په وخت کې د خرو ټو د قبيلې يو جيد عالم ملا ګل خان خر وټی وچې د امير اما ن ا لله خان د سپا ر ښتني له مخې يې دکا بل د عبدا لر حمن خان په سرای کې يوه دارا لو کا له هم لر له او مفتي هم و .چې بيا دده تر مړ يني وروسته ده زوی عنا يت الله مفتي زاده خر وټي چې د کا بل پو هنتون د شر عيا تو په پو هنځي کې يې زده کړې کړې وي د نو موړي د دار الو کالې چا رې پر مخ بيولې چې بيا نو موړی دروس د ګو ډا ګيا نو له خوا په شهادت ورسيد .

همداراز د اعليحضرت امير اما ن الله خان دو اکمنۍ په وخت کې د هغو خرو ټو غا ز يا نو نو مو نه چې د خپلو اکۍ په سپيځلې جګړه کې د انګر يزي ښکيلاکګرو او بلو سګرو په وړ اندې جنګيدلي دي دادي :

1. غازي اصحا بي خان امند خيل

2. غازي ملک روزي خان امند خيل

3. غازي ملک مشتاق با ندزی

4. غازي ملک کند ا خيل

5. غازي ملک شير محمد اديخيل

6. غازي ملک امير خان يحيي خيل

7. غازي ملک شير جان کا کل زی

همدا راز په معا صره دوره کې د خر وتو د قبيلې د نا متو کسانو،قو مي مشر انو او علمي او فر هنګي شخصيتو نو او ديني عا لما نو نو مو نه چې ځينويې له دې فا ني نړۍ نه ستر ګي پټي کړي او ځيني يې لا ژوندي دي په لاندې ډول دي :

1. د غازي ملک روزي خان لمسی او دحا جي درانې خان زوی حاجي صفر محمد خادم، لوی خان او مخور ملي شخصيت .

2. د ملک نور محمد خان زامن ملک جلا لزی او ملک جما لزی.

3. د ملا محمد انور زوی ملا عبد الحی مطمئن

4. د قر يشي جان خان زوی حا جي وکيل محمد معصو م خان د قوم مشر او ټو لنيز شخصيت

5. دزابل په و لا يت کښد حا جي مراد خان زوی حا جي عبد الر شيد مشهور په سيد جلال چې سيا سي او علمي شخصيت دی .

6. د قره باغ په ولسوالی کې حا جي احمد خان

7. د پکتيکا په اورګون کې ملک اغا محمد ما رزک

8. د کند هار دولايت ملي سو داګرد حا جي عمر خان زوی حا جي محمد ايوب خان

9. د پکتيکا ولا يت ديني عالم او ملي شخصيت د حا جي محمد اعظم خا ن زوی مو لوی عبد الر حيم

10. پخوانی صد راعظم اود افغا نستان د اسلامي ګو ند مشرانجنير ګلبد ين حکمتيار

11. د هرات په ولايت کې ځوان مخور او ملي شخصيت نصير احمد خان با نزی

12. په کر اچی کې قو مي او ملي شخصيت نصر الله خان خر وتی

13. په کر اچی کې قو مي مشر حا جي امير ګل خر وتی

14. په کر اچی کې قو مي مشر حا جي جمعه خان خر وتی

15. د شهزاد خان امند خيل زوی قاري عطاالله

16. دمو لوي محمد رفيق خان زوی مو لوي محمد نور

17. د مو لوي محمد نور زوی فيض الله نوري

18. د ملا عبدالر حمن زوی ملا ګل باران

19. علمي او تو لنيز شخصيت عبد الر حمن حميدي

20. سندرغاړې رحمان خروتي

21. د افغا نستان د خلک ديمو کر اتيګ ګو ندعمو منشي او جمهور رئيس حفيظ الله امين چې درو سا نو له خوا ووژل شو

22. د اتحاد اسلا مي مشر استاد عبد الرب رسول سياف

23. مولوي ار سلا رحماني رو حا ني شخصيت

24. شير خان خرو تی چې په لوی خان سر ه هم شهرت لري او داعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنی په دوره کې دقطغن نا ئب الحکو مه و چې دشپر خان بندر د همده په نا مه دی

25. غلام سر ورنا شر چې په کندز کې دخرو تو مشر او دسپين زر دفا بر يکې رئيس و ۰

26. د الحا ج غلام جيلاني نا شر زوی حا جي احمد جان

27. د الحاج مفتي ملا ګل خان خر وتي زوی حيا ت الله مفتي زاده خر وتی

28. د پکتيکا د ولايت نه سنا تور شهنواز خان

29. د غز ني ولا يت نه د پا رلمان و کيل خالد فا روقي

30. د خر وتي دقوم د سراسري شورا بنسټ ا ينښودو نکی او مؤ سس انجنير مطيع الله مطيع چې ليکوال هم دی ۰

31. د وانه د انګور هډې نه د حا جي محمد کر يم زوی حا جي درګی

32. د لغمان ولا يت نه قو مي مخور ملک سيد ملا خر وتی

33. انجنير نجيب الله راعي

34. ځا ر نپوه محب الله خر وتی

35. پو هيالې نور ضيا د رابعه خر وتی د بنياد مشره

36. د افغا نستان د نړ يوالو څيړ نو او ستر ا تيژی د مر کز رئيس صد يق ا لله سا هل

37. د پکتيکا د سر رو ضې نه اکبر جان

38. ر ئيس محمد صد يق خان خروتی خورد کا بلی

39. د پروان د ولا يت نه الحاج غلام نبي خر وتی

40. د لغمان د ولا يت نه د کتور احمد الدين خروتی

41. د پکتیکا د ولا یت نه د سید جان خان زوی الحاج محمدایوب خان خر وتی

42. پکتیکا د ولا یت نه د ملک اغا محمد زوی حا جي خا ګی

43. د پکتیکا د ولا یت نه دحا جي محمد غني خر وتی زوی ملا سپین

44. د کندز ولایت نه سید محمود ها شمي

45. د کندز ولا یت نه د حا جي جمعه خان زوی رئیس محمد ګل

46. دکتور نسیم خر وتی

47. مو لوي عبد الر حمن

48. نا جیه سا حل خر وتي

49. انګیزه خر وتي

50. جنرال جسیم خان

51. پخوانی عد لیه وزیر معراج الد ین خان خر وتی

52. الا هه خر وتي

53. مدیر سید رحمن

54. حا جي حارث خان

ماخوذ د [110] نه

110 د خرو تي قبیله، دانجنیر مطیع الله خر وتي مقا له، دخا وران ویب پا نه

59 خليل

زه عا شق يم سروكار مې دى له عشقه
نه خليل، نه داؤدزى يم نه مو مند (رحمن با با)

كه چيرې د خليلو د قبيلې دنسب شجره په غور سره تر څيړ نې لا ندې و نيسو نو جو ته به شي چې د غه قبيله د سړ بني پښتنو د ټو لنيز ګروپ پورې اړه لري او د غو ر يا خيلو له پښته را وتلې ده او ددوى لوى نيكه غرى يا غو ريا نو ميد ۰ غوريا څلور زامن درلودل . لو مړى دولت يار چې د هغه او لا ده مو مند او داؤد زي دي، دويم خليل، دريم څمكنى او څلورم ز يړان چې ز يړ اني بې هم بو لي ۰

غو ر يا خيل په مجمو ع كې د خپلوپو ر تنيو ښا خو نو په ګډون په لو مړي سر كې دكند هار په شا او خوا كې مېشته وو ۰ بيا ورو سته د ١٤٥٠ ميلا دي كال په شا او خوا كې د غز ني لو يد يز ته د تر نک سيند په خو ا كې بې ا ستو ګنه در لو ده ۰په هند كې د مغو لي و اكمنى بنسټ ا يښو دو نكي ظهير الدين محمد با بر په خپل مشهور اثر توزک با بري كې په مجمو ع كې د غو ر يا خيلو د او سيدو ځاى د مشد او سمګا نه سيمو په شا او خو ا كې ښو دلى دى چې دا سيمې د غز ني په جنو بي بر خه كې پر تې دي ۰

كله چې د غو ر يا خيلو په شمير كې ډير والى راغى نو دوى له غز ني نه كا بل او بيا ننګر هار ته لا ړل او له ننګر هاره د خيبر د تا ريخي درې له لارې پيښور ته و ليږ ديدل ۰

د تا ريخ حيات ا فغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حيات خان له نن نه ١٤٤كلو نه و ړاندې د خليلو د قبيلې په اړ وند داسي ليكلي دي :

" ددغې قبيلې شمېر ٦٠٠٠ كوره او د وسله والو كسا نو شمېر يې ١٢٠٠٠ تنه ښودل شوي دي۔ ۰ دوى د پيښور په ميد اني بر خه كې استو ګنه لري ۰ ددغې قبيلې څوكوره د مو مندو د قبيلې او همداراز د برو درانيو له نورو څو كو رو نو سره يو ځاى په كند هار كې او سيږي او دلته يوازې دوى د برو در انيا نو په نا مه يا دوي او غا لبا به دوى ددراني ا حمد شاه په و خت كې هلته ميشت شوي وي ۰ د كند هار په

ښار کې يوه بيله محله د برو در انيو له پاره مو جوده ده"

ار وا ښاد علا مه عبد ا لشکور ر شاد هم د حيات افغاني د کتاب د پښتو ژباړې په ۲٤۲ مخ کې د خليلو د قبيلې په لمن ليک کې د برو در انيو په باب ليکلي دي : د کند هار په احمد شا هي ښار کې يو با زار او يوه دروازه د برو په نا مه نو مو لې شوې ده چې برو د برو در انيو مخفف دی ۰

د پښتو نخوا مشهور ليکوال اروابناد قا ضي احد جان د پښتو مجلې(ستړي مشي) کې چې په ۱۹۳۲ ميلادي کال کې خپره شوېده د خليلو د قبيلې په اړوند داسي ليکلي دي : ددوی د سيمې ځمکې د کا بل او باړې په سيند ونوخړو بيږي ۰ ددې قبيلې معتبر خلک ا ر با با ن دي چې د مټا خيلو په ښا خ پورې اړه لري ۰ ويل کيږي چې دا خطاب شا ه جهان پا چادوی ته ور کړی دی۔ ۰ دوی غښتلي او پيا وړي خلک دي او زيا تره په پوځ او مليشا کې دندې تر سره کوي، ځکه چې دوی د خپلو پياوړو او غښتلو اند ا مو نو له وجې د پو ځي چا رو له پا ره مو زون دي ۰ ددې قبيلې زيا تره خلک د پښور ښار او چو نې ته نږدې او سيږي ۰

خليل په پښور کې ددا ؤدزيو د قبيلې لو يديز او جنوب لو يد يز ته پر اته دي۔ ۰ ددوی سيمه شل ميله او ږدوالی او لس ميله پلن والی لري چې بر تهکال،کوز تهکال، سپينه وړې او لنډی ددوی مشهور کلي دي چې دباړې په ښې غاړه مؤ قعيت لري ۰

خليل زړور، جنګيالي، علم خو ښوونکي، ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نولې با ندې ولاړ خلک دي ۰

ددې قبيلې ځينې ښا خو نه او څا نګې په لا ندې ډول دي : مټا خيل،باروزي،ا سحاکزي، تلزرزي،سالارزي، افوزي، نورزي، متي زي اواکازي او لکه چې دمخه وويل شول د خليلو مشران د ار با با نو په نا مه يا ديږي ۰

د خليلو په نا متو کسا نو کې يو هم د پښتو ژبې مشهور ليکوال ، محقق او شا عر ښا غلی هميش خليل دی چې د ډير شمير علمي اثارو خا وند دی ۰ همد اراز ددې قبيلې يو بل تن ارباب فتح محمد خان

چې دپښتور يو نيو رسټۍ د تا ريخ د څا نګې مشر و ۰ د پښتور په پو هنتون کې د Area study centerکې غړی عبد الله جان خليل هم د يا دونې وړ علمي شخصيت دی ۰

د سيا ست په ډګر کې هم د خليلو قبيلې ځيني سيا سي شخصيتو نه د يا دونې وړدي چې په د غـو نو مو نو کې د ښا غلی ار باب جها نګير خان خليل نو م يا دو لای شو چې دپښـتو نخـوا د صـو بې وزيـر اعلی هم و ۰ همداراز د خليلو د قبيلې بل شخصيت ارباب عا لمګير خان خليل و چې د مخا بـر اتوفـدرال وزير دی ۰ دخليلو د قبيلې د ځينې نور و هغو ار با بو نو په جمله کې چې ځينـو يې دو لـتي دنـدې هـم در لو دلي دي د لا ند نيو کسانو نو مو نه د يا دونې وړ دي :

ارباب ولي محمد خان، ار باب نور محمد خان،ار بـاب ظـا هـر خـان، اربـاب امـداد خـان، ار بـاب محمد فر يد، ار با بزاده حبيب الله،ارباب هد ايت الله،ار باب سيد احمـد، اربـاب اسـلا م زيـب خـان، ار باب محمد صفدر حيات،اربا بزاده عطا ؤالله ، ارباب اسفند يار خان او ارباب احمد علي جان ۰

ماخوذ د [111،112] نه

60 خوږياني

خوږيا ني دپښتنو يوه مشهوره قبيله ده چې دکرلاني پښتنو په ټو لنيز ګروپ کې شـا ملـه ده۔ دپښـتنو دعنعنوي شجرو له مخې خوږيانی دککي زوی او دکر لانۍ لمسی دی ۰دتاريخي رو ايتو نو له مخې په پيـل کې د خو ږيا نيو د قبيلې خلکو په خو ست کې استو ګنه در لوده ، چې دهندد مغو لي واکمـن نـو رالـدين جها نګير ۱۵۶۹-۱۶۲۷ ميلادي د واکمنۍ په وخت کې د زرمت دسيمې ځينو غلجيو قبيلو پر دوی يـر غـل وکـړ او دوی لـه دغـې سـيمې نـه خپـل او سـني ټـا ټـو بـي تـه چـې پکـې مـې شـته دي وليـږ ديـدل ۰

خوږيانې په عمو مي تو ګه دننګـر هـار ولايـت دخوږيـانيو، شـپرزاد او پچيـر او اګـام پـه ولسـوالیو کـې

---

111 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/khalil.shtml

112 پښتا نه د تا ريخ په رڼا کې، دسيد بهادر شاه ظفر کا کا خيل تا ليف، پښتور يو يو ر سټي بک ايجنسي، ۱۳۲۵ مخ، د ۱۹۶۲ ميلادي کال چاپ۔

استو ګنه لري ۰د خو ږيا نيو دقبيلې لوړديز ته دحصا رک غلجي ولسوالي، جنوب ته يې دکورمې ايجنسي او د ډيورنډ کر ښه، ختېز ته يې دشينوارو قبيله او شمال ته دننګر هار دسره رود ولسوالۍ سره ګډه پو له لري۔

دخوږيا نيو په ولسوالۍ کې ددوی شمېر ۱٤۷۰۰۰ تنه ښودل شوي دي۔ ۰ په دغې ولسوالۍ کې ددوی مشهور ځا يونه وزېر، زاوه، کيلغو، ماما خيل او بيهار دي ۰ په تېره بيا دوزېرو سېمه ډېره شنه او ښه اب او هوالري ۰د خوږيا نيو په ولسوالۍ کې ډول ډول مېوې پيدا کيږي چې مشهورې مېوې يې انار، انځر، تو تان، اوانګوردي۔

دننګر هار بله ولسوالي دشېرزادو ولسوالي ده چې په دغې ولسوالۍ کې دخوږ يا نيو دقبيلې ټول شمېر ٦٦۳۹۲ تنو ته رسيږي او اشپان پکې مشهوره سېمه ده۔

دننګر هار دريمه ولسوالي چې خوږيانې پکې مېشته دي هغه دپچير او اګام ولسوالي ده چې هلته دخوږ يا نيو شمېر ۳۹۲۸۰ تنو ته رسيږي ۰ دګيري خيلو او تورې بورې سېمې هم د پچير او اګام په ولسوالۍ کې پر تې دي ۰دشجرو له مخې خوږيانې دوې مير منې درلودې او زامن يې خر بون، شېرزاد او وزېر ول چې دشېرزاد او لاده دشمېر له مخې دنورو خو ږيا نيو په پر تله زيا ته ده ۰ دخو ږيا نيو دقبيلې نور ښا خو نه په لاندې ډول دي :خربوني، وزېر، شېرزاد، پېښه ،خدر خيل، پراخي خيل، احمد خيل،ذخه خيل، ابراهيم خيل،کودلي، مرکي خيل،لقمان خيل،شيرزاخيل، شيخان، ګلي خيل، ملي خيل،مېر ګټ خيل، شمن خيل،پيرالي خيل،هلال خيل،ښادي خيل،عيسى خيل، علي خيل،بارک، عبد الرحمن، مندوزي، ګير يخيل، يحيي خيل، سليما نخيل، لنډه خيل او با مه خي۔

ددغې قبيلې په اړ ونډ بيلا بيلو مؤ رخينو ډېر څه ليکلي دي چې په دغوکتا بو نو کې دلا ند نيوتاريخي کتا بو نو نو مو نه يا دولای شو: دډپټي محمد حيات خان تا ريخ حيات افغا ني چې له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاندې ليکل شوی دی ۰د زردار خان ناغر تا ريخ ,صو لت افغاني او تواريخ خور شيد جهان د شير محمد خان ګنډاپور اثر ۰انګرېزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنستن هم په خپل اثر دکا بل سلطنت بيان An Account of Kingdom Of Cabul او نورو ګڼ شمېر افغاني مؤ رخينو لکه اروابناد علا مه استا د حبيبي او استاداحمد علي کهزاد هم ددغې قبيلې ذکر او يادونه کړې ده ۰لکه څنګه چې دمخه وويل شول چې دخو ږيا نيو د قبيلې په اړوند ډېرې تا ريخي ليکنې شوي دي چې په دغو ليکنو کې چې ددغې قبيلې

په اړوند شوي دي يوه هم دډپټي محمد حيات خان ليکنه دهـ ۰ دی په خپل تا ريخي اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه يې وړاندې يې په اردو ژبه ليکلی او بيا د اردو نه په انګر يزي او وروسته دافغا نستان دعلو مو داکيډ يمي له خوا په پښتو هم ژباړل شوی دی دخو ږيا نيو دقبيلې په اړوند داسي ليکلي دي:

خوږيانې دننګر هار په لو ړديزاو دسپين غره په شمال کې استو ګنه لري چې په دوی کې د شېر زاد داولادې شمېر زيا ت د ی ۰دهند دمغولي واکمن شاه جهان ۱٦٦٦-۱٥۹۲ ميلادي دتخت کينا ستلو په لو مړي کال د ښادي خيلو او دبارک داولادې لقمان تر مينځ يو لړ شخړې او لانجې را مينځ ته شوې چې په دغو شخړو او لا نجو کې د لقمان ښاخ د خدر خيلو په مر سته ښادي خيل وځپل چې ښادي خيلو بيا دغلجيو پښتنو سيمو ته پناه يووړه او له هغوی نه يې مر سته وغو ښته ۰ غلجيو ددوی مر ستې ته ملا وتړله او دکابل دمغو لي صو به دار سيد خان په ملګر تيا يې ددوی دمخا لفينو سره سختې جګړې وکړې چې په دغو جګړو کې دبارک داولادې نه ۹۰۰۰ زره تنه ووژل شول ۰

پاتې دې نه وي چې د خوږيا نيو دقبيلې ځينې ښا خو نه دخو ست په ولايت کې هم استو ګنه لري چې په دغو قبيلو کې دپړ به او مندوزي قبيلو نو مو نه د ياد ونې وړ دی، خو اوس پړ به او مندوزي له پا تې خو ږيا نيو نه دو مره لږې دي چې دوی پخپله هم په دې نه پو هيږي چې د خوږيا نيو سره کومې قبيلوي اړيکي لري که نه ۰ يو شمېر خو ږيا نې دننګر هار دولايت په مر کز جلال اباد،کا بل اوکندز کې هم استو ګنه لري ۰

خو ږ يا نې په عمو مي تو ګه دکر نې او مالداری په چارو بو خت دي۔ ۰ ددوی په ځمکو کې غنم، جوار او دکر نې نور محصو لات تو ليد يږي ۰ په دوبي کې يې هوا معتد له ،خو په ژمي کې سړه او واوره پکې اوري ۰ د ميملې مشهور او تا ريخي بڼ هم د خو ږ يا نيو په ولسوالی کې مو قعيت لري۔ ۰ خو ږيا نې زړور، غير تمن، جنګيالي،په هېواد مين او ميلمه پا لو نکي خلک دي۔ ۰ د انګر يزي ير غلګرو سره په درې ګو نو جګړو کې يې ډېرې توري وهلي او دروسي ير غلګرو په وړاندې هم په نره جنګيدلي دي او خپل هيوادنی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته رسولی دی ۰

60.1 نامتو خلق

د خوږ یا نیو په مشهورو کسا نو کې چې د انګرېزانوا و رو سا نو پر خلاف جنګید لي دي دغه کسان مشهور دي:

1. ملک قیس چې د خپلواکۍ په جګړو کې دانګرېز انو سر ه جنګیدلی و ۰
2. دروسي یر غلګرو په وړاندې د مبارزې یو مشهور مشر مولوي محمد یو نس خا لص
3. قو ماندان زمان

د خو ږیا نیو مشهور پیژ ندل شوي سیا سي شخصیتونه، لیکوالان او شا عران دادي :

1. اروابښاد یو سف میړنی دافغان ملت د ګو نډد رهبرۍ هیات غړی چې د روس دمز دورانو له خوا شهید شو ۰
2. ښا غلی فاروق میړنی په پا رلمان کې دخلکو استازی ۰
3. اروابښاد والی حا جي محمد اصف خان چې دهېواد دپو هنې او معارف په بر خه کې یې هم دقدر وړ خد متو نه تر سره کړي وو ۰
4. ښا غلی عبد الرؤف قتیل خو ږیا نی مشهور لیکوال، ژور نا لیست او شا عر ۰
5. ښا غلی استادغلام دستګیر ړنګ چې دپو هنې په بر خه کې یې دقدر وړ خد متو نه کړي دي ۰
6. ښا غلی عبد اللطیف منت بار خو ږیانی د پښتو ژبې شا عر
7. ښا غلی اقا محمد ګړ ندی شا عر او دپو هنې د ډګر یوتکړه خد متګار
8. د پښتو ژبې شا عره او لیکواله کبرا مظهري
9. د پښو ژبې شاعره او لیکواله بلقیس مکښ
10. ښا غلی متین خو ږیانی شاعر او لیکوال
11. ښاغلی قتیلزوی

12. ښا غلی اروابښاد سنا تور محمد امین خو ږیا نی چې د هېواد تکړه لیکوال او محقق۔

13. د هېوادسیا سي شخصیت ښا غلی عبد الصمد حا مد چې د محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې دصدارت مر ستیال و۔

ماخوذ د ([113]، [114]، [115]، [116]، [117])

61 خوندي

ز موږ پښت پو هان او نسب پېژ ند ونکي خو ندي د غر غښتي پښتنو د ټو لنېز ګروپ پورې اړونـده قبېله بولي او داسې ویل کیږي چې دوی د داوي قبېلې یوه وصلي ځا نګه ده۔ د خـو نـدي پـه اړونـد داسې روایتونه هم شته چې ددانې زوی داوي چې دغرغښت لمسی و د یـوې سیدې کـو نـډې سره نکـاح وټړله چې د خپل زوی او ځلورو لمسیو سره یو ځای دخجند نه ملتـان تـه د خپلې خـور د لېـدلو لـه پـاره پـه سـفر راوتلې وه۔ دغې ښځې د خپل پخوانې مېړه نه چې کوم زوی در لود د هغـه نـوم سـید حسـین و، چې سـید حسین بیا د بلیل، سکندر، موسی او علي په نو مو نو ځلور زامن در لودل چې دوی په وصلي ډول د داوي په قبیله کې شا مل شول ۰ ددې له پاره چې دغه ښځه ،زوی او لمسیان یې له دې سره یو ځـای د خجنـد له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورتـه خجنـد یـان ویـل چـې دوخـت پـه تېرېـدو سـره دوی د خجنـد نـوم پـه خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ندي بدل کړ ، نو ځکه یې خو ندي بولي ۰

خوندي تر یوې مودې پورې د داوي دقبېلې او نورو غر غښتیا نو سره په ګټه او تـا وان کـې شـر ېک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله یوه جلا قبېله ترې جوړه شوه چې اوس یـې خـو نـدي بـولي ۰ خونـدي

113تاریخ حیات افغاني، دمحمد حیات خان لیکنه، پښتو ژبارې، ۳۵۲ مخ ،دپېښور چاپ

114پښتني قبېلې، ددکتور لطیف یاد اثر، ۱۲۱-۱۲۳ مخونه، دپېښور چاپ

115پښتانه دتاریخ په رڼا کې، دسید بهادر شاه ظفر کاکا خیا تالیف،۱۳۸۸- ۱۳۸۹ مخونه

116معلومات مختصر در باره اقوام وقبا ئل ولا یات سر حدي کشور،۳۹ مخ

117دپښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل اثر،۳۶۰-۳۶۱ مخونه ،میوند خپر ندویه ټو لنه

زیاتره د کند هار په شا او خوا سیمو کې استو ګنه لري، خو شمېر یې دو مره ډېر نه دي.

ماخوذ ده ([118]، [119]، [120]) نه.

62 خیسوري

خیسور په اصل کې متوزي پښتانه دي چې په غلجیو پښتنو ور ګډېږي او ځا نو نه دلودي او لاده ګڼي. تاریخ حیات افغاني او تواریخ خور شید جهان د خیسورد قبیلې په اړوند متفق الرایه دي او ګډ لید لري او وایې چې دخیسور قبیلې خلک ځا نونه د لودي د لمسي پر انګي او لاده بو لي. خیسور د عمر خیلو په نا مه سره هم مشهور دي.

د خیسور قبیلې سیمه د سند د دریاب لو یدېز ته پر ته ده. ددوی د سیمې شمال ته د عیسی خېلو سیمه، لو ېدېز ته یې یو کو چنی غر چې پښاله او یا پلیا نه نو میږي او دمر وتو سیمه پر ته ده. د دې ځای دخلکو ونې ټېټې، غنم رنګه او ډنګر دي ۰ دتا ریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاندې لیکل شوی دی ددوی شمېر په هغه وخت کې د ۳۰۰ کو رنیو په شا او خوا کې ښو دلی دی ۰ ددوی په سیمه کې دخر ما ډېرې ونې شته ۰

ماخوذ ده ([121]، [122]، [123]) نه.

118تاریخ حیات افغاني، د ډېټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه،۳۱۵ ،٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، ددانش چاپ، پیښور، ۲۰۰۷ میلادي کال

119پښتني قبیلې، د دکتور لطیف یاد تا لیف،دویم چاپ،۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه، دپیښور ددانش د مطبعې چاپ ۲۰۰۷ میلادي کال

120تواریخ خور شید جهان، دشیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه،۲۲۹ مخ،۱۸٦۷ کال، لا هور

121تاریخ حیات افغاني، د ډېټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه،۳۱۵ ،٤٥۳ او ٤٥٤ مخونه، ددانش چاپ، پیښور، ۲۰۰۷ میلادي کال

122پښتني قبیلې، د دکتور لطیف یاد تا لیف،دویم چاپ،۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه، دپیښور ددانش د مطبعې چاپ ۲۰۰۷ میلادي کال

123تواریخ خور شید جهان، دشیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه،۲۲۹ مخ،۱۸٦۷ کال، لا هور

63 خپشکي

خيشکي يا خويشکي په پښتنو کې يوه مشهوره قبيله ده. که چېرې ددغې قبيلې د نسب ونه (شجره) په غور سره وګورو، نو جو ته به شي چې دوی د پښتنو دسړبن په ټو لنېز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په همدې ټو لنېز ګروپ کې د غمند اولا ده ده.

تاريخ حيات افغاني د خيشکو د قبيلې په اړ وند داسې ليکلي دي ([124]):

"د غمند قبيله په پيل کې دکندهار په شا او خوا ارغستان ته نږدې مېشته وه او د ۸۰۰-۹۰۰ هجري کلو نو تر مينځ د پښين يا پشين سيمه چې پشنګ هم بلل کيدله د همدې قبيلې په لاس کې وه، چې روسته بيا د پښتنو يوې بلې قبيلې ترين دغه سيمه په زور له دوی نه ونېو له او دوی يې له دغې سيمې نه بېواکه کړل. په دغه وخت کې دغمندو او لاده خيشکي هم چې دلته او سېدل کډوالۍ او مهاجرت ته اړ ويستل شول. په دغه وخت کې د خېشکو د قبيلې يو شمېرخلک د پشين نه ملتان ته لاړل او هغه ځای يې دخپلې استو ګنې له پاره غوره کړ، خو يو شمېر نور خيشکي غز ني او بيا پر هغې لار کا بل ته را غلل او له دغه ځا يه بيا د غو ر بند دري ته ولېږ دېدل او دغه سيمه يې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړه چې تر اوسه پورې هم ډېر شمېر خيشکي د پروان ولايت دغو ربند د ولسوالۍ په بېلا بېلا درو کې مېشته دي."

هغه وخت چې د هند مغو لي واکمن ظهير الدين محمد با بر ۹۳۲- ۹۳۷ هجري کا بل ونېو او تر څه مودې ورو سته بې پر هند با ندې د ير غل تکل وکړ، يو شمېر هغو خيشکو ته چې په غور بند کې ور ته او سېدل ګران ښکاره شول نو دخپل يو پير په لا رښوونه د هندوستان خواته رهي شول. دافسا نوي روايتو نو له مخې ددوی پير دوی ته د او سپنې يو ميخ ور کړ او ورته يې وويل په هغه ځمکه کې چې دغه ميخ ننوزي، نو هغه به ستا سو سيمه او ملک وي. کله چې زيا تره خيشکي او غمند په ډله اېزه تو ګه له کا بله پېښور او له هغه ځا يه هندو ستان ته روان شول ،نو په دغه وخت کې ددوی دقبيلې مشر سليم خان غمند نو ميد او په هغه وخت کې چې بابر دهندو ستان د لودي پښتني واکمنۍ د وروستي واکمن سلطان ابر اهيم لودي سره په پا ني پت کې په جګړه بو خت و،نو دغو خيشکو دسليم خان غمند تر مشرۍ لا

124تاريخ حيا ت افغا ني ، پښتو ژباړه دمحقق ظر يفي او دکتور لطيف ياد، پېښور ،ددانش چاپ،۲٤٥- ۲٤٦ مخونه

ندې د بابر په پلوی جګړه کو له چې ویل کیږي چې په دغو جګړو کې ددوی ۷۰۰ تنه ووژل شول ،همداوجه وه چې بابر او دهغه زوی هما یون پر دوی ډېره لو رېښه درلو دله. ۰ دوی بیا په هغه ځای کې مېشته شول چې نن ورځ د قصور ښار پروت دی او دلا هور ختېږې بر خې ته مؤ قعیت لري او نن ورځ یې د خلکو شمېر ۲۳۷۶۰۰۰ تنو ته رسیږي چې زیا تره یې خیشکي پښتا نه دي ۰

د غه خیشکې چې په قصور کې او سیږي نو دوی ته افاغنه قصوریان یا دقصور پټانان وایي چې د تاریخي روایتونو سره سم دوی د ۱۵۲۶ میلادي کال راهیسي په دغه سېمه کې او سیږي چې ددوی دسېمې رقبه ۱۸۹۱ کیلو متر مر بع ښودل شوې ده ۰ دغو خیشکو یا قصوریه پټانانو تر ۱۸۰۷ میلادي کا له پورې پر دغې سېمې واکمني او راج کاوه چې شهنواز خان خیشکی د مغو لو په پوځ کې ستر جنرال تېر شوی دی ۰بیا وروسته کله چې رنجیت سنګ د قصور سېمه ونیوله نودوی ته وویل شول چې دستلج دسیند کېنه بر خه پریږدي ۰

هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې مېشته ول، نو دسپره په نا مه یو تن بلوڅ د خپل قوم له یوې ډلې سره ددوی سېمې ته راته او ددوی په سېمه کې به یې لو ټماري کو له، ددغې لو ټماریو دمخنیوي له پاره ددوی ځینې ځا نګې او خیلو نه لکه بټک زي، شها بن زي، سلماک او کز لا نې د قصور دسېمې لو یدېز ته مېشته شول او دوی ددغه لو ټمار د بړېدونو مخه ونېوله چې ورو سته یې دوی ته د بر یا پور تني کلي استو ګن ویل ۰

خیشکي زړور، جنګیالي ،میلمه پال او په علم او پو هې با ندې مین خلک دي ۰

63.1 د خیشکو د استو ګنې سېمې

په او سني وخت کې خیشکي په لا ند نیو سیمو کې استو ګنه لري :

1. دافغا نستان د پروان ولایت دغوربند په ولسوالی کې

په دغه ولسوالی کې خیشکي د تیخان، یخدرې او سیدانو په درو کې استو ګنه لري چې په دغه ولسوالی کې دخیشکو شمېر د ۲۵۰۰۰ تنو په شا او خو اکې ښو دل شوي دي. ۰ خلک یې اکثره د کر کیلې په چا رو بو خت دی او د با دامو، منو، زرد الو، توتانو، ګیلا سو او الو با لو با غو نه لري.

2. په غور بند کې دخیشکو ښا خو نه:

شا هي خیل، ملي خیل،علم خیل چې بیا علم خیل دبارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یا روم خیل په څا نګو ویشل شوي دي ۰

3. په کند هار او پښین کې:

که څه هم په نو موړو ځا یو نو کې ددوی شمېر زیا ت نه دی ، خو دوی هلته زیا تره د سو داګرۍ په چا رو بو خت دي ۰ د کند هار ولا یت دار غنداب ولسوالۍ په پو رتنۍ بر خه کې د خیشکو په نا مه یو کلی شته چې د مشهور ستانه با با ولي صا حب دمزار نه چې د خا صو و عا مو ز یا رتځی دی څلور کیلو متره واټن لري چې تقر یبا د لسو کو رنیو په شا او خواکې خیشکي هلته مېشته دي ۰

4. په پښتو نخوا کې :

خیشکي د پښتو نخوا په لا ند نیو ځا یو نو کې استو ګنه لري:

1. د پیښور په ګینټه ګهر کې چې هلته د خیشکو په نا مه یو ه محله شته ۰
2. په چا رسده کې هم د خیشکو څو کو رنۍ شته ۰
3. په هزاره کې هم د خیشکویو شمېر کو رنۍ مېشته دي ۰
4. په خیشکي پایان او خیشکي بالا کې ۰
5. د نوشهره کلان په شمال کې د لنډې دسیند پر غاړه د خیشکي په نا مه کلی شته ۰
6. په اشنغر کې هم ددوی یو کلی شته چې دشجا عت خان شموزي له خوا اباد شوی دي۔
7. د کابل سیند شمال ته د مومندو په غر نیو سیمو کې هم یو شمېر خیشکي مېشته دي ۰
8. د خیبر دتا ریخي درې په مینځ کې هم یو شمېر خیشکي استو ګنه لري ۰
9. په دېره اسما عیل خان کې ۰
10. په بنو کې ۰

11. په لکي مروت کې ۰

5. په پنجاب کې:

1. خیشکي د لا هور په قصور کې مېشته دي چې هلته ورته قصوریه افغانان یا پټانان وایې چې د پا کستان یو پخوانی د بهر نیو چارو وزیر خو رشید احمد خان قصوري هم د همدې قصوریه پټانانو ځیني یو پښتون دی چې د خیشکي په قبیلې پورې اړه لري ۰

2. په ملتان کې ۰

3. په هیرو وال کې ۰

4. په تانده کې ۰

6. په هندو ستان کې

یو شمیر خیشکي هندو ستان کې هم ژوند کوي چې سیمې یې په لا ندې ډول دي :

1. په خو رجه کې چې دهند داترا پرادیش په ایالت کې مو قعیت لري ۰

63.2 د خیشکو مشهور نو میا لي

جنرال محمودخان،جنرال شاه نظر خان او شهنواز خان خیشکي د مغو لو په پوځ کې مشهور جنرالان تېر شوي دي۔ همدراز سلیم خان ځمند هم دقصوري خیشکو مشر ؤو۔

63.3 د خیشکوستر عارفان او صو فیان

عبد لله خیشکی قصوري چشتي چې عبدي تخلص یې کاوه او دزوکړې نېټه یې ۱۰٤۲ لمریز کال دی ۰ دی د خپل وخت ستر عارف، صو في او ستا نه تیر شوی دی ۰ ده د ۷۰ په شا او خوکې کتا بو نه کښلي وو ۰ دده د مهمو اثارو نه یو هم (اخبار الا ولیا من لسان الا صفیا) نو میړي چې د ۱٦۳ تنو خیشکي صو فیا نو تذ کره ده ۰

د خیشکو نو ر صو فیان دادي: حاجي ګګن شوریا نی خیشکی، شیخ یحیی، مو لا نا احمد، خواجه اویس، شیخ محمد، عبد الله، شیخ نبو کی، حا جي میا، شیخ متو، شیخ درانی، شیخ الله داد،

شیخ با یزید، ابر اهیم ، شیخ سدو، حاجي محمد چو لي، شیخ مبارک، شیخ پا ینده، شیر خان، پیر رحمت، محمد خان، پیر رحیمداد خان، پیر ادم حسین، شیخ ملهي، شیخ حره، شیخ احمد اتوزی، شیخ وتو خیشکی، نتمو، اخوند سعید، میان الحق، حا جي رحیمداد، عبدالخالق، حا جي میر، شیخ عالم، شیخ با بر، شیخ بو چه، شیخ هناک، شیخ صا حب، شیخ رکن الدین، شیخ یو سف، شیخ شمس الدین، شیخ خالو، شیخ حسن، حا جي احمد، شیخ لا لو، شیخ عیسی، شیخ ضحاک، معري خان، شیخ حلو، محمد خان، شیخ با یزید، شیخ میرک، شیخ جهان، شیخ اسما عیل، شیخ سنګو، شیخ عمر، شیخ ابر اهیم، محمد خان، یار محمد، عا لم خان، شیخ مردان، شیخ جا نو، مو لا نا خواجه شیخ محمد، شیخ داؤد، مو لا نا عبد الو احد او شیخ ډانګ مار .

د پښتو ژبي مشهور شا عر او صوفي او ددیوان خا وند ارزاني چې د با یز ید انصاري (پیر روښان) همعصره و هم د خیشکو د عزیزي د خا نګې پورې بې اړه در لوده .

دکا بل پو هنتون د ژبو او اد بیا تو دپو هنځي د پښتو خا نګې استاد ښا غلی محمد صا بر خیشکی چې یو وخت دافغا نستان د علو مو اکا ډمی علمي غړی او دکا بل دمجلې مسئول مدیرو هم د غور بند دسیمې خیشکی دی چې پښتو ژبې، ادب ، ګر امر او ژبپو هنې ته یې دقدر وړ علمي خد متو نه کړي دي.

ماخوذ د ([125]، [126]، [127]، [128]، [129]، [130]، [131]) نه.

125پښتني قبیلې، ددکتور لطیف یاد تا لیف، دپښور چاپ، ۱۲٤،۱۲۵، ۱۲٦،۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه

126تواریخ خورشید جهان، دشیر محمد خان ګنډا پور لیکنه، دلا هور چاپ

127د غوربند دسیمې یو تن تکړه ژورنالیست ښا غلی محمدالدین خیشکي نه تر لا سه شوي معلومات

khyber.org128

trekearth.com/gallery/Asia/Pakistan/West/North-West_Frontier/Kheshki_Payan/photo825542.htm129

130پښتانه دتا ریخ په رڼا کې، ۱۳۲۵- ۱۳۲٦ مخو نه

http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur_District131

64 داؤد زي

زه عا شق يم سروکار مې دی له عشقه

نه خليل، نه داودزی يم، نه مو مند

(رحمان بابا)

زمور پښت پو هان (نسب پيژ ندونکي) داودزي د سړ بني پښتنود ټو لنيز ګروپ پوري يوه اړ ونده قبيله ګڼي چې له اره غوريا خيل دي ۰ د نسب د شجرې سره سم غوريا څلور زامن درلودل چې دولت يار، خليل، څمکني او زيړ اني نو ميدل ۰ دولت يار دوه زامن در لودل چې يو بې مو مند او بل بې داود نو مېدل چې بيا د داود او لاده په داود زيو سره مشهوره او تر ننه پوري په همدې نا مه سره يا ديږي ۰ د پښتانه دتاريخ په رڼا کې د کتاب ښاغلی مؤلف سيد بهادرشاه ظفر کا کا خيل د داود زيو پښتنو په اړوند داسي ليکلي دي:

" داودزي هم سړ بني پښتانه دي او د غو ر يا خيلو پښتنو له ډلې شمېرل کيږي ۰ داودزي دپښنور په ميداني بر خه او دکابل سيند په سهيلي بر خه کې مېشته دي ۰ شمال ته يې مهمنزي او جنوب لويدېز ته بې خليل پر اته دي ۰ د غور يا خيلو دمها جرت په وخت کې ددوی کردار واضح نه دی ۰ ويل کيږي چې دوی دخان ګجو ([132]) مر سته حا صله کړې وه او دهغه په بر کت د سېمې په علا قه کې د کلپا نې پر غاړه استو ګن شوي دي، خو په پای کې دوی دپښنور په قطبي علا قه کې دکا بل سيند دښا خونو په

---

132 کجو خان رانيزی د پښتنو يو خورا نو ميالی مشروچې دعلم او پو هې څښتن و چې نا متو انګر ېزي ختيز پيژ ندونکي راورټي دده يو کتاب چې د پښتنو تا ريخ نو ميږي او په ١٤٩٤ ميلادي يا په ٩٠٠ هجري کال کې ليکل شوی دی ليدلی و چې له بده مر غه اوس ورک دی او ښا بې چې دبرېتا نيې په کوم ميو زيم کې به خو ندي وي ، ځکه دلوی استاد اروښاد علا مه حبيبي په قول دراورټي ټول کړي کتا بو نه دده تر مړېنې ورو سته نه دي ضا يع شوي او زيا تره د لندن په ميو زيمو نو کې خو ندي دي ۰ داسي ويل کيږي چې خان ګجو په خپل عصر کې تر ټو لو لوی مقتدر او غښتلی ملک و ۰ تا رخ حيات افغا ني ګجو خان رانيزی دهند دستر پښتون ټولواک سوري شير شاه معا صر بولي او هغه جګړه چې په شيخ ټپور(زاړه نو ښار) کې پيښه شوې ده خان کجو بې قائد و ۰ خان کجو دټو لو خښي، محمد زيو،اتمانخيلو،ګدون او تر کلا نيو قبيلو مشر و او د شيخ ټپور په جګړه کې چې په کال ٩٥٧ هجري کې وشوه د سلو زرو تنو ځوانا نو يو غښتلی پو ځ بې جوړ کړی و او دبا جوړ او ديو سفز يو اوسنی ټو له سېمه بې نېولې او د دلا زاکو قبيله بې له دغو سېمو نه بې واکه کړې وه او دشيخ ملي قو انين يې دځمکو په ويش کې جاري کړي وو. داستاد علامه حبيبي په قول (دپښتو اد بياتو تاريخ لو مړی او دويم ټوک ٦٣٧- ٦٣٨- ٦٣٩ مخو نه دپښنور چاپ) د خان ګجو قبر اوس هم دسوابی او مردان تر مينځ پر يوې لو بې غو نډی با ندې دی چې خلک بې دد ګجو غو نډی بولي او دشا ه منصور نه شپږ ميله واټن لري ۰ دده او لاده تر او سه هم دکلا بټ په سېمه کې شته

مېنځ کې اباد شول چې ددوی دغه سېمه ډېره زر خپره ده۔([133])

64.1 د داود زیو د قبیلې ښا خو نه او څا نګې

ددداود زیو قبیله په لو مړي سر کې په دریو ښا خو نو با ندې ویشلې شوې ده چې لو مړی یې مند یا مند کی، د ویم یې مامور او درېیم یې یو سف دي ۰ د مند او لاده دبابوزي، حسین زي او نیکوزي په څا نګو ویشلې شوې ده ۰ همداراز د ما مور او لاده د تا جو خیلو، محمد خېلو، سید خیلو ، یو نس خېلو، با زید خیلو،علي زیو،بي بي زیواو پها ګلزیو په څا نګو وېشلې شوې ده ۰ د یو سف اولاده هم د مندر، وفا خېلو او صفا زي په څا نګو وېشلې شوې ده ۰

تا ریخ حیات افغا ني ددداود زیو په اړوند داسې لیکلي دي ([134]) :

"داسي ر وایت مو جود دی چې د داود لومړني زوی مند دوې میرمني درلودلې چې دلو مړنۍ مېرمني نه یې د حسین او له دویمې مېرمني نه یې د نیکو او با بو په نا مه زامن درلودل او کله چې مند له دې فا ني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې، نو لومړني زوی حسین ته یې د پلار میراث لاس ته ورغی، له همدې کبله نېکو او با بو د خپل ورور حسین دو ژلو نیت وکړ، خو په خپل دې نیت کې بر یالي نه شول چې په پای کې د نېکو او لاده په هندو ستان کې مېشته شوه او د با بو او لاده د تیراه په شااو خواکې په خواره واره ډول ژوند کوي او دحسین او لاده په هغه سېمه کې ځای پر ځای پا تې شوه چې همدا اوس هم پکې استو ګنه لري ۰"

داودزي زړور، مېلمه پا لونکي او په پښتو او پښتنو اله با ندې مین خلک دي ۰

یو شمېر داودزي د افغا نستان د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولسوالۍد داود زیو په کلي کې چې دهغه ځای خلک ور ته داوزیي وایې مېشته دي ۰ د کا بل ولا یت دقره با غ په ولسو الی کې هم یو ډېر شمېر داودزي مېشته دي۔([135])

133پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۲٤- ۱۳۲٥ مخو نه

134حیات افغا ني،پښتو ژباړه ۲٤۱- ۲٤۲ مخو نه، دپښور چاپ

135پښتني قبېلې، ددکتور لطیف یاد تالیف، ۱۲۹- ۱۳۰ مخو نه ،دپښور چاپ

د افغا نستان د ټو لواک اعليحضرت المتو کل علی الله محمد ظا هر شاه دواکمنۍ په وخت کې د افغا نستان د ستري محکمې غړی او دتميز دعالي دېوان رئېس ارواښاد مو لوي عبدالبصير خان چې د هېواد يو جيد عالم اوپاک نفسه قا ضي وهم داودزی پښتون و چې د دکابل ولايت دقره باغ د ولسوالۍ او سيدونکی و ۰

حيات افغاني له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاندې په پښتو نخوا کې ددداودزيوشمېر د لس زره کو رنيو په شا او خو ا کې ښو دلي دي ۰

65 داوي

زمور پښت پو هان(تو کم پېژندونکي) داوي د غر غښتي پښتنو په ټو لنيز ګروپ پورې اړونده قبيله ګڼي ۰ دوی په اصل کې دکا کړو پښتنو يوه پښه ګڼل کيږي چې په کند هار او دسهيلي پښتو نخوا په ژوب ، کوئيټه، چمن او دپشين د سيمې په اجيرم او کر بلا نو مي سېمو کې مېشته دي ۰ همداراز دپښتو نخوا دايا لت په ځينو سيمو لکه کتلانګ، دهېرې ليکپاني، با بو زايي، سوال دهير او مردان کې هم استو ګنه لري ۰

د تا ريخي رو ايتونو له مخې دداوي پلار داني نو مېده او دداوي قبيله په درېو ځا نګو وېشلې شوې ده چې دمړ، همړ او خوندي نو ميږي چې خو ندي دداوي وصلي زوی و ۰د خو ندي په اړوند داسې روايتو نه هم شته چې ددداني زوی داوي چې دغر غښت لمسی و د يوې سيدې کو نډې سره نکا ح وتړ له چې د خپل زوی سره يو ځای دخجند نه ملتان ته د خپلې خور دلبد لو له پاره په سفر راوتلې وه ۰دغې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی در لود د هغه نوم سيد حسين و، چې نو موړی سيد حسين بيا په وصلي ډول د داوي په قبيله کې شا مل شو ۰ ددې له پاره چې دغه ښځه او زوی يې د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې دوخت په تېرېدو سره دوی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ندي بدل کړ ، نو ځکه يې خو ندي بولي ۰ خوندي تر يوې مودې پورې د داوي دقبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګټه او تا وان کې شر ېک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله يوه جلا قبيله تري جوړه شوه چې اوس يې خو ندي بولي ۰ خوندي زياتره د کند هار په شا او خوا سېمو کې استو ګنه لري، خو شمېر يې دو مره ډېر نه دی ۰

همداراز تا ريخ حيات افغا ني ددادي دقبيلې په اړوند داسي ليکلي دي ([136]) :

د داوي قبله په دريو څا نګو ويشلې شوې ده چې دهمړ، دمړ او خو ندي په نا مه يا ديږي ۰ ددادي دقبيلې دريم ښاخ چې خوندي نو ميږي دمخزن افغا ني په روايت ددادي له اصلي نسبه نه دي، بلکې هغه په دې ډول ورسره يو ځای شوي دی چې د داني زوی داوي دخپل پلار په ژوندانه کې د اسو نو دسوداګری لپاره په سفر تللی و ۰ په دغه سفر کې د داوي سره يوه ښکلې ښځه چې دسيد حسن په نا مه يو زوی ورسره و يو ځای شوه ۰ داوي له نومورې ښځې نه د هغې داصلي ځاي ځايګي او تا تو بي په اړوند پو ښتنه وکړه ۰ هغې ښځې داوي ته په ځواب کې وويل چې له خجنده راغلې ده او دا هلک دسيد زوی دی ۰ هغې همداراز وويل چې په خجند کې کا ختي(قحطي) راغلې وه او زه غواړم چې دخپلې مشرې خور سره ملتان ته لاړه شم ۰ داوي هغوی ملتان ته ورسول او نو مورې ښځې په ملتان کې دخپلې خور په سلا او مشوره ددادي سره نکاح وتړ له ۰ داوي له نو مورې ښځې نه څلور زامن درلودل او څر نګه چې حسن خجندي ورسره و نو پښتنو په خپلو ور ځنيو خبرو اترو کې خجندي په خوندي بدل کړ چې دی په خوندي سره مشهور شو ۰ با يد ز يا ته کړو چې خوندي دبليل، سکندر، موسی او علي په نامه څلور زامن درلودل ۰

داوي زياتره دسو داګری په چارو بو خت ديږ ۰ دوی ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونوالي با ندې خورا ټينګ خلک دي ۰

ددادي دقبيلې نه سترعالمان او په پو هې مين شخصيتو نه را وتلي دي ۰ په دغو شخصيتو نو کې يو هم ستر مشر وطه غو ښتو نکی، ليکوال او شاعر اروانښاد عبدالهادي داوي دی چې پر يشان تخلص يې هم کاوه ۰ نو مورې د اروانښاد عبدالاحد اخونزاده طبيب کند هاری زوی دی چې ۱۲۷٤ش کال کې دکابل په باغ عليمردان کې يې نړۍ ته ستر ګې پر انيستلې دي ۰ نو مورې د حبيبيې په لښه کې د رشد يې تر درجې پورې زده کړې وکړې او دپښتو او دري ژبو شاعر او ليکوال و ۰ په اردو، عربي،تر کي او انګرېزي ژبو هم پو هېده ۰ نو مورې دپريشان په تخلص سره په سراج الاخبار کې ډير ې ټو لنيزي، سياسي او انتبا هي مقا لې او مضا مين وليکل او دمشر وطيت دغو رځنګ دنا متو مشر انو عبد الر حمن لو دين،مو لوی غلام محي الدين افغان او مو لوي عبد الرب نړدې ملګری و ۰ د افغا نستان د خپلواکۍ اتل غازي امان

136تاريخ حيات افغاني ، دپيښور چاپ، ۲۵۹- ۲٦۰ مخو نه

الله خان او محمود طر زي نو موړی له نړدې پېژانده له همدې کبله و چې نو موړی ته دامان افغان دجرېدې مسئول مدیریت هم ور سپارل شوی و ۰ نو موړی په ۱۹۲۰ ع کال کې دامانی دولت لخوا دهند دمیسوري په کنفر انس کې هم دافغاني هیئات غړ یتوب درلود ۰ ده دسفیر،مستشار، مختار وزیر، دخلکو داستازي او دمشرا نو دجر ګې درئیس په تو ګه لوړې دندې سر ته رسولي دي۔ ۰ ده ۱۳ کلونه زندانو نه هم ګاللي دي او په پای کې د ۱۹۸۲زېږدېز کال کې چې د ۱۳۶۱ لمرېز کال د زمري دمیا شتې د ۲۷نېټې سره سمون خوري په کابل کې د ۸۸کلو نو په عمر وفات شو ۰ د اروانباد عبدالها دي داوي پښتو اودري اثار دادي : زما رسول پاک،تجارت ما با روسیه،غیا صه، لالي ربخته، نغمات،ګلخانه، رجال وطن او زیست نا مه۔ ([137])

نور ماخوذونه د ([138]،[139]) نه۔

66 درمان

دوئي د افغا نستان د خوست په ولا یت کې استو ګنه لري و په کر لا نیو پښتنو پورې تړ لې قبېله ده۔ درمان د عبد الر حمن د قبیلې دنوم لنډه بنه ده۔

د پښتنو د عنعنوي او دودېزې شجرې یا دنسب دونې سره سم درمان یا عبد الر حمن قبېله کر لانې پښتانه او د خوږیانیو قبېلې چې یادونه یې دهمدې قبیلو دپېژ ند لو په لړ کې دمخه شوې ده یو ښاخ شمېرل کیږي ۰

پښتانه د تاریخ په رنا کې ددرمان د قبیلې په اړوند داسي لیکلي دي ([140]):

د شجرې مطابق دوی کر لانې پښتانه او دخو ږیا نیو د قبېلې یو ښاخ شمېرل کیږي او حاجي خان

137جنبش مشرو طیت در افغا نستان، دعلا مه عبد الحی حبیبي تالیف، دویم چاپ، ۱۲۸-۱۳۲ مخونه، کابل،۱۳۶۳

138پښتني قبیلې، دکتور لطیف یاد، ۱۲۸-۱۲۹ مخونه

http://en.wikipedia.org/wiki/Davi_tribe139

140ظفر کاکا خیل، سید بهادرشاه، پښتانه دتاریخ په رنا کې،پېښور یو نېور سټي بک ایجنسي، ۱۳۸۹ مخ،۱۹۶۲ ع

خيل، سودي خيل، اصلي احمد خيل،مدي خيل،کو نډي او منګس يې ښا خو نه دي چې دغو شپږو ښا خونو ته ممـوزي هم وايي او د متون په نا مه سره هم شهرت لري.

متون په اصل کې دخوست ولايت يوه ولسوالي ده چې دخوست ختيزې بر خې ته پرته ده چې په لويډيزه خواکې دمندو زيو او دنادرشاه کوټ دو لسوالیو، په شمال لويديز کې د موسی خېلو دولسو الی سره، شمال خواته دسبر يو دو لسوالی سره، په شمال ختيز کې دتيري زيو دولسوالی،او پا کستان دهېواد سره او په جنوب لويديز کې دګر بزو دو لسو اليو سره ګډې پو لې لري او په ۲۰۰٦ زېږ ديز کال کې يې دټو لو وګړو شمېر ۱٦۰۲۱٤ تنه ښودل شوی دی ۰ ([141])

د تاريخ حيات افغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حيات خان ۱٤٥ کلونه وړاندې ددرمان دقبېلې په اړوند داسي ليکلي دي ([142]) :

متون په اصل کې دخوست ديوې سېمې نوم دی چې ددغه ځای او سيد ونکو ته متون يا متو نې وايي ۰ حيات افغاني په هغه وخت کې ددوی مجمو عي شمېر ۱۰۰۰۰ تنه ښو دلي ووچې دکر کيلې په چارو بو خت دي.

متون زړور، ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ندې مين خلک دي ۰

67 دري کوتي

دوئي د افغا نستان د خوست په ولا يت کې استو ګنه لري و په غلجيو پوري تړ لې قبېله ده.

د تاريخ حيات افغاني د مؤلف دلېکنې پر بنسټ چې دپښتنو قبيلو په اړوند يې هر اړ خېز معلو مات در لودل د دري کو تي قبېلې وګړي هم د افغا نستان دخوست په ولا يت کې استو ګنه لري او په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي ۰ دهمدې مولف په روايت د سليمان دويم ورور علي نو ميد چې او لاده يې علي خيل دي چې بيا د علي خيلو د مندوزي د ښاخ يوه څا نګه اسما عيل زي دي چې دوې کو چنۍ څا

141http://en.wikipedia.org/wiki/Khost_(Matun)_District

142تاريخ حيات افغاني، دمحقق فر هاد ظر يفي او دکتور لطيف ياد ژباړه، دپښتور ددانش چاپ، ۳۵۵ مخ

نګې يې بدا خيل او چندن خيل دي چې ددرې کو تې په نامه سره يادېږي۔ ([143])

تاريخ حيات افغاني له نن نه ١٤٥کلو نه وړاندې ددوی شمېر ٤٠٠ کورنۍ ښودلی دی چې ښا يې اوس به ددوی ټول شمېر تر دې هم لا ډېر زيات وي ۰

68 دله زاک

د پښتنو دعنعنوي او دوديزې شجرې له مخې دلازاک دپښتنو دکرلانې پښتنو په ټو لنېزې ډلې کې شمېر ل کېږي، خو دتا ريخي پلوه دوی دساکي پښتنو يوه څا نګه ده چې دسليمان دغرو نو دلړۍ نه د خپلې استو ګنې او سنۍ سېمې ته ليږ ديد لي دي ۰

د تاريخي روایاتو سره سم دلازاک لو مړني پښتانه دي چې دپښور په وادۍ کې د ابا سين تر غاړو پورې استو ګن شوي وو او داسي ويل کېږي ې دوی پر دغه سېمې با ندې دهندو شا ها نو په وخت کې قبضه کړې وه ۰دلازاک دغزنوي سلطان محمود ٩٩٧-١٠٣٠ ع د واکمنۍ په وخت کې دهغه سره دهند په بر يدونو کې ملګري او دخپل يوه مشر ملک يحيي په مشر تا به د سو منات په حمله کې يې ګډون درلود ۰ ([144])

داسي رو ايتو نه هم شته چې دلازاکو دلا هور دراجا دکمزورتيا په وجه دخيبر دتا ريخي درې له لارې پر پېښور باندې چې په هغه وخت کې بګرام ورته ويل کېده ([145]) يږ غل وکړ او دتورې په زور يې دغه سيمه په خپله ولکه کې راوسته، ان چې دسند لويديزې بر خې يې هم تر ليرې ليرې ځايو نو کې په خپلې قبضې کې راوستې او خپل تسلط يې وربا ندې ټينګ کړ ۰

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ١٤٥ کلو نه وړاندې ليکل شوی دی د دلازاکو پښتنو په اړوند داسي کښلي دي :

ددغې قبيلې ځينې سپين ږيرې دخپلو پلرو نو او نيکو نو په اړوند داسي روايت کوي کله چې په پيل

143پښتني قبيلې، دکتور لطيف ياد، ددانش چاپ، پېښور،١٣٣- ١٣٤ مخونه

144پښتا نه دتاريخ په رڼا کې،٣٧٥ مخ

145تاريخ حيات افغاني،ددانش چاپ،پېښور، ٣٢٣ مخ

کې د دلازاک قبیله د افغا نستان ختیځو بر خو ته داخله شوه، نو تر دې وړاندې په پېښور او دسند دریاب په لو یدېزو او ختیزو غاړو کې سره کافر او سیدل او هغو خلکو ته یې سره کا فر ویل چې د ګر یک او بکټرین له نسله وو ۰ په پیل کې دیګان او داصلي سو اتیو نیکو نه هم د پېښور ، راولپېنډۍ او دجلال اباد تر حدودو مېشته وو چې بیا د دلا زاکو دقبیلې خلکو په تد ریجي تو ګه دغه خلک پر شا وتمبول او خپله قبضه بې پرې ټینګه کړه ۰ لنډه دا چې دغه قبیله دکابل دواکمن مرزا الغ بیګ تر وخته ډېره مشهوره وه، خوکله چې دوی خپل زور او ځواک با ندې مغروره شول، نو لو مړی دخلیلو او مو مندو له خوا چې پېښور ته راتلل مات او دپېښور پرېښودلو ته اړ شول ۰ ه په هغه وخت کې پېښور، دو ابه،با جوړ، ننګرهار،کلپا نه او دهزاره تر سېمې پورې ټو لې سېمې ددلازاکو وي ۰ په دغه وخت کې یو سفزي هم په کا بل کې د مرزا الغ بیګ له خوا ټکول شوي وو او پېښور ته راغلي وو ۰ ([146])

د یو سفز یو مشر ملک احمدد دلا زاکو نه د یو سفز یو لپاره د یوې سېمې غو ښتنه وکړه ، هما غه و چې دلا زاکو دیو سفز یو سېمه دوی ته ورکړه ۰ ورو سته بیا یو سفز یو ددلازاکو نه دنورو سیمو غو ښتنه وکړه او ورته یې وویل چې یوازې دو ابه لرې ده په هغې سېمې مو ګو زاره نه کیږي، چې بیا دلا زاکو ورته د دانشکول، عنبر او دبا جوړ سېمې هم ورکړي او دلا زاکو ته یې وویل چې اشنغر هم په دوابه پورې دی که څه زور او قوت مو وشي اشنغر هم په خپله توره له شلما نیو نه واخلئ .([147])

وروسته بیا د یوسفزیو او دلازاکو تر مینځ دځمکو په نیولو سختې او خو نړی جګړې وشوې چې له دواړو خواوو ډېر کسان ووژل شول ۰ په پای کې دیو سفزو دمشر ملک احمد او ددلا زاکو دقبیلې دمشر ملک محمد خان دلا زاک تر مینځ سو له وشوه ۰

د دلا زاکو یو شمېر کو رنی د مغو لي واکمن جهانګیر دو اکمنی په وخت کې د هند بیلا بیلو بر خو ته ولیږل شوې چې زیات شمېر دلازاک لا تر او سه هم هلته مېشته دي ۰

146نو موړی اثر ۳۲۳ مخ

147تواریخ حا فظ رحمت خاني، دپیر معظم شاه اثر، پېښور،۳۰-۳۱ مخونه

68.1 دلازاکو قبیلې ښاخونه

ددلا زاکو د قبیلې مشهور ښا خو نه دادي : لوري خیل، یعقوب خیل، احمد خیل، وتک زي،عمر خیل،یحیي زي، زکر یا خیل، سمرزي، شمشیر خاني، نصرت خیل، عنا یت خیل او نور۔۔۔

68.2 دلازاک په پښتو نخواکې

د لازاک دپښتو نخوا په چارسدې، مردان، سوات، او همداراز په حسن ابدال، ټکسیلا، راولپنډی، هریپور، چچ ، هزاره، اټک او ایبټ اباد کې مېشته دي ۔

د هر یپور دسیمې دلازاک په لا ندنیو کلیو او با نډو کې مېشته دي:

سرای صالح، شاه محمد، لبن با نډې، مراد اباد، مونن، غیبه، بګرا، شاه مقصود، چور، پورانا باکه، هرې، اخون با نډې، تېر، تالوکیر، بهیرا، کو لیان، کلنوان او چمبه کې اوسیږي ۔

همداراز داټک دسیمې دلا زاک ددغې سېمې په لا ندیو کلیو او با نډو کې ژوند کوي:

د اټک په کلی، دولیا په کلي، دفور ملي په کلی، دحمید په کلي او غورغشتي کلي کې ژوند کوي۔ ([148])

68.3 په هندوستان کې

د هندو ستان داتراپرادیش دایالت د میرټ د ولسوالۍ (دسټر کټ)کې هم ډېر شمېر دلازاک پښتا نه او سیږي چې تر او سه پورې ددغې قبیلې ځیني خلک په پښتو ژبې خبرې کوي ۔

دشا هجهانپور دسیمي یو مشهور پښتون لیکوال چې ددلا زاک په قبیلې پورې اړه لري ښا غلی مر غوب احمد خان دی چې ددلا زاکو دقبیلې په اړوند یې پر اخه څېړ نې کړي دي چې دسرخ مناري، شیوګی، مصري خیلو،جلالپور،رسولپو ر دسیمو دلازاک یې چې د میرټ د دسټر کټ دشاهجهانپور په سیمې پورې اړه لري مورِ ته را پیژ ندلي او همداراز یې په دغه سیمه کې ددلازاک دقبیلې ځیني تا ریخي شخصیتو نه یې مو ږته رامعر في کړي دي چې په دغو کسانو کې یو هم محمد عباس خان دلازاک و چې

http://dilazak.blogspot.com148

دمغولي واکمن جهـا نګيـر پـه وخـت کـې د خپلـو پنځـه زره پـو ځـو نـو سـره هندوسـتان تـه راغلـی او بيادشاهجهان دو اکمنۍ په وخت کې همد لته مېشته شوی و او د شا هجهان له خـواورته شـا هـي منصـب هم ور کړل شوی و ۰

دوهم نا متو پښتو ن چې ددلازاک په قبيلې پورې يې اړه درلـوده هغـه محمـدخان و چې د مغـولي واکمنۍ له خوا ورته داوړيسه دسيمې صو بداري ورکړل شوې وه ا و دهو ګلي، بنګا پور او دبيهار پر سـيمو يې راج کاوه چې دده او لاده په هو ګلي کې استو ګنه لري ، خوددە مزار دشا هجهانپور دسيمې په شـهيد والا باغ کې دی او داسي ويل کيږي چې په کو مې جګړې کې شهيد شوی و ۰

همداراز بل نا متو پښتون چې دشاهجهانپور په سېمه کې مېشته شوی و دولت خان و چې ددلازاک ه قبيلې پورې يې اړه درلوده دلازاک پښتون و چې دده او لاده اوس هـم دشـاهجهانپور په سـيمه کـې اسـتو ګنه لري ۰

جنيد خان بل پښتون دلازاک و چې درسولپور سيمې ته را ليږ ديدلی و او اوس دغـه ځـای د ننپـورپه نا مه يا ديږي چې دا سېمه هم په شاهجهانپور پورې يوه ټر لې سېمه ده ۰

بـل پښـتون دلازاک دلاور خـان و چـې هغـه هـم دې سـيمې تـه راليږ ديـدلی و او دشـاهجها نپـور پـه دلازاک محله ياجلا لپور کې يې استو ګنه غوره کړې وه ۰

همداراز د او رنګزيب په وخت کې د دلا زاکو دقبيلې يو شمير مشهور شخصيتو نه چې سـر کـاري پو ځي منصبو نه يې درلودل په هغو کې مصري خان، عنا يت خان او نهر خان مشهور دي ۰ ([149])

پا تي دې نه وي چې دهند په بنګـال، دانـدراپرادیش پـه بـاري، د پنجـاب پـه جلنـدر، دراجسـتان پـه دلازي او ځينو نورو سيمو کې هم دلازاک پښتانه استو ګنه لري ۰([150])

د دلا زاکو دقبيلې يوه مشهوره اتله شاه بورۍ نو ميده چې د عبد الر حمن عمر خيل دلازاک لور وه چې دنو مورې د اتلوالۍ کا رنا مې د پښتو ژبې په کيسو کې شته ۰ ([151])

---

http://en.wikipedia.org/wiki/Dilazak149

http://www.freewebs.com/ishaat/detail.htm150

http://pukhtunwomen.org/node/308151

69 دستو خېل

دستو خيل په اصل کې غلجي پښتانه دي او په سليما نخيلو پښتنو ورګډيږي ۰ دوی په پخوا وختو نو کې کو چياني ژوند درلود او دوزو، پسونو، ميږو او اوښانور مې او ګلې يې درلودلې،خود ډېرې مودې را پد پخوايې کليو الي ژوند غوره کړی دی۔ ۰ ددغې قبيلې زيا تره خلک دننګر هار ولا يت دسره رود دو لسوالۍ په پو رتنۍ بر خه کښکک او خير اباد کې ژوند کوي او هلته ډېرې ځمکې او بر جورې کلاګانې هم لري ۰ دسره رود دولسوالۍ نه سر بېره دننګر هار ولايت په مر کز جلال اباد ، پېښور اودکابل په ششدرک او بيني حصار کې هم ډېر شمېر دستو خيل استو ګنه لري ۰

د ستو خيل زيا تره د سو داګرۍ په چا رو بو خت دي او دچايو، تو کر انو، صا بونو، غوړيو او نورو ډول ډول شيا نو سو داګري کوي ۰ دوی دځينو هيوادونو لکه جاپان، چين،هندو ستان، دوبۍ، ما ليزيا، تا يوان، کوريا، تا يلينډ، انګلستان او ځينو نورو هيوادونو سره دسوداګرۍ اړيکي لري ۰ ځيني ځو انان يې په لندن کې هم ژوند کوي ۰

دستو خيل ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ندې مين خلک دي۔ ۰ دوی خپلو پخوانيو دودونو او رواجو نو ته چې دپلرو نو او نېکو نو نه ورته په مېراث پا تي دي اوس هم ټينګ دي ۰

د دستو خيلو دقبيلې يو مشهور مشر اروانښاد حاجي الله نظر خان دستو خيل و چې د المتو کل علی الله محمد ظا هر شاه دواکمنۍ په دوره کې دولسي جر ګې په دو لسمه دوره کې دننګر هار ولايت دکو چيا نو وکيل او استازی و ۰ دی خورا حليم، زړه سواند، ميلمه پال او په پښتو او پښتو نو الې با ندې ټينګ پښتون او يو منلی مشر و چې د محمد داود خان دو اکمنۍ په وخت کې سياسي بندي و ۰ ددستو خيلو دقبيلې ټولې لانجې او شخړې به دده له خوا حل کيدې او ديوه محترم قو مي مشر په تو ګه د ده پرېکړې او فيصلې ټولو خلکو ته منظورې وې ۰ دغه مشري اوس دده په کو رنۍ کې دده زامنو خدای نظر او مو لا نظر ته پا تې ده ۰

ددستو خيلو د قبيلي دنورو مشهورو کسانو نه د حاجي جا نباز، حا جي امير زاده، حا جي ګلزاده،حاجي چنار، حاجي انار او ځينو نورو نو مو نه يا دولای شو ۰

د يوې احصا ئيې له مخې ددستو خيلو دقبيلې دخلکو مجمو عي شمېر د ۵۰۰۰ تنو په شا اوخواکې

اټکل شوی دی

ماخوذونه ده ([152]،[153]،[154]) نه۔

70 دوتاني

که چېرې د پښتنو دنسب عنعنوي او دودېزه شجره وګورو نو جو ته به شي چې دوتانې يا دفتا نې د متو زيوپښتنو په ټو لنېز ګروپ کې دلودي اولاده ده ۰ ابراهيم چې په لودي سره يې شهرت در لود درې زامن درلودل چې سيانې، نيازی او دوتا نې نو ميدل ۰ ددوتانيو دقبيلې زياتره خلک پوونده يعني دمالونو او رمو څښتنان او کو چيان دي ۰ ځيني خلک يې دسو داګرۍپه چارو بو خت دي او دوی په دې بر خه کې ډېر زيار ګا لو نکي دي ۰ په پخو انيو وختو نو کې به ددوی هغه شمېر خلک چې دسو داګرۍ په چارو بو خت ول دسو داګرۍ له پاره تر بخارا پورې تللـ ۰ همدا وجه وه چې دوی دنورو پوونده وو تر مينځ ډېر شهرت درلود ۰

70.1 د دوتا نيو دقبيلې نبا خو نه او څا نکي

ددوتا نيو دقبيلې مشهور نبا خو نه او څا نکې په لا ندې ډول دي ([155]):
حسن خيل،عمرزي،مدر خيل، سدو خيل،ابر اهيم خيل،بدين خيل، احمد زي، نسو خيل،سرکي زي، راتا خيل،محمد خيل، بازار خيل او نور ۰۰۰

تاريخ حيات افغاني ١٤٥ کلو نه دمخه ددوتا نيو د قبيلې په اړوند داسي ليکلي دي ([156]) :

152پښتني قبيلې، دکتور لطيف ياد، ددانش چاپ، پېښور، ١٤٠ مخ

153معلو مات مختصر در باره اقوام وقبايل سر حدي کشور، دشير رحمن دور ليکنه ، ١٠٠مخ، دقو مو نو او قبا يلو چارو وزارت،١٣٦٣ کال

154د د ستو خيلو دقبيلې په اړوند زما(دمقالې دليکوال) شخصي معلو مات او يا دښتو نه

155د پښتنو قبيلو شجرې او مينې، دپو هنوال محمد عمر روندميا خيل تا ليف ٢٦٨- ٢٦٩ مخو نه

156تا ريخ حيا ت افغاني، دپېښور چاپ ٣٠١ او ٣١٥ مخو نه

"د دوتا نیو د استو ګڼې اولیږد څر نګوالی دنورو پوونده وو په څېر دی، خو ځینې دو تا نې د وانه په سیمه کې مېشته دي ۰ دغه سېمه دشېرانیو دقبیلې دهریال دځا نګې شمال خواته دیوه میدان له پا سه په هغو غرو نو کې پرته ده چې دګو ملې خواته زوړ والی یا نشیب لري ۰ دوانه زیاتره دوتا نې دکر کیلې او کرنې په چارو بو خت دي ۰ "

حیات افغاني په هغه وخت کې په وانه کې ددوی شمېر اتیا کورنۍ ښودلی دی او زیا توي چې ددوی دشمېر دکموالي سره سره هم دوزیرو قبیله نه شي کولای چې دوی له دغه ځا یه بیواکه کړي ۰

خودتاریخي شو اهدو له مخې دنو لسمې سدۍ په نیما یې کې دوی داحمد زیو وزیرو له خوا د لانجو او شخړو له کبله په تد ریج سره دېته اړ ایستل شول چې پوونده ژوند غوره کړي ۰دوتانې دوزیر ستان نه بر سېره په دیره جا تو، د ګو ملې په درې،غزني، پکتیکا، زابل، کند هار، هلمند، پکتیا اود کندز ددشت ارچې په ولسوالۍ کې استو ګنه لري ۰ یو شېر دوتانې په ایران، پا کستان او هندو ستان کې هم استو ګنه لري ۰

دوتا نې زیاتره دډیورنډ دکر ښې دواړو خواووته په تګ او راتګ کې وي او خپلې رمې پیایي ۰ په پخوا وختو نو کې به دوی خپلې رمې تر هزاره جا تو پورې بیولې چې هلته ددوی دما لو نو او رمو له پاره ښې ور شو ګانې او څړ ځا یو نه وو ۰ داسې ویل کیږي چې ځینې وختو نه دکاکړو دقبیلې شپا نه خپلې رمې او ګلې ددوی جنوبي او لو یدیزوسیمو ته ورولي خو دوی د میلمنو په تو ګه دهغو درناوی کوي او دخړ ځا یو نو نه یې نه منعه کوي ۰

هغه دو تانې چې په پوونده یا د مالو نو او رمو څښتنان دي ددوی دود او دستور دنورو پوونده په څېر دی، خو هغه دوتانې چې په وانه کې ژوند کوي ددوی خوراک او پو ښاک دوزیرو دقبیلې خلکو ته ورته دی ۰

داسي ویل کیږي چې کله نا کله د دوتا نیو او سلیما نخیلو پښتنو تر مینځ شخړې او لا نجې را مینځ ته شوي دي چې یوه ستره لا نجه چې ددوی او سلیما نخیلو تر مینځ د شلمې پېړۍ په لو مړۍ نیما یې کې را مینځ ته شوې وه بیا دپښتني دود او دستور سره سم ا واره شوه ،خو دوزیرو سره بیا ددوی کو مه لویه شخړه او لا نجه نه ده را مینځ ته شوې ۰

ددوتا نیو کو چیانو لوی خان خدایداد خان نو مید چې اولاده یې اوس هم دهلمند په ولایت کې

دلو یو جا یدادونو او شتمنیو خا وندان دي او ویل کیږي چې داروانښاد غلام شاه خان دو تانې تر مړیني وروسته دهغوې زامن په هغه ولایت کې ددوتا نیو د قبیلې د کو چیانو دمشرۍ پر ګدۍ ناست دي ۰

دوتا نې زړور، جنګیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دي۔ ۰ دروسي ښکیلا ککړو په وړاندې بې د نورو پښتني قبیلو په څېر دویاړه ډ کې کار نا مې تر سره کړي دي چې زمور دهېواد تا ریخ به بې هیڅکله هم له یاده ونه با سي ۰ د دوتا نې دقبیلې په با تورو مبا رزینو کې د حا جي ا هل ا لله خان دوتا نې نوم یا دولای شو چې په حاجي عبیدي سره مشهور دی۔ ۰ نو موړي دروسي ښکیلاککړو یو سر سخته دښمن او دلوړو زده کړو او پو هې خا وند دی چې دخپل قوم او قبیلې په مینځ کې دښه نوم خا وند دی ۰ همدراز دکندز ولایت ددشت ار چي په ولسو الی کې حا جي وکیل دوتا نی چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د ولسي جر ګې وکیل واو دهغه کورنۍ د دوتا نیو په قبیله کې دښه نوم او عزت خا وندان دي ۰

د ۱۹۷۸ کال د یوې سروې له مخې په ټول افغا نستان او پښتو نخواکې ددوتا نیو مجمو عي شمېر ۱۲۱۵ کو رنۍ ښودل شوی و، چې ښا یې اوس به په دغه شمېر کې په زیا ته کچه زیا توالی را غلی وي۔ ماخوذونه ده ([157]،[158]،[159]) نه۔

71 دوړ

زمور پښت پو هان او نسب پیژ ندونکي دوړ له اره کر لانې پښتانه ګڼي چې تر وزیرو ورو سته دشما لي وز یر ستان دو یمه لو یه پښتني قبیله ده ۰ دوړ دشمالي وزیر ستان د تو چي سین په دواړو غا ړو کې د غلمي نه نیولې د شینکي تر درې پورې اباد دي ۰ تو چي دیوه وادي په څېر دلویدیز نه ختیز لورې ته پر ته ده چې د تو چي سین پکې بهیږي او دوړ د تو چي سین په دواړو غاړو په سترو او کو چنیو کلیو کې استو ګنه لري او چار چا پیره څلور خواوو ته یې دو زیرو دقبیلې خلک مېشته دي۔ ۰ همداراز دوړ دختیز نه د

157پښتني قبیلې، ددکتور لطیف یاد تالیف، ۱۳٤-۱۳٥ مخو نه

158http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dotani.shtml

159http://www.scribd.com/doc/6192578/A-Dictionary-of-the-Pathan-Tribes

خجوړي نه نيو لې په لو يدېز کې تر خړ کمر پورې چې څلو يښت مېله او ږدوالی لري په يوه شنه او سمسوره سېمه کې پر اته دي او دکر نې ډيرې ښې حاصلخيزه ځمکې لري ۰

دوړ په دو بر خو ويشل شوي دي يعني ښکتني دوړ او بر دوړ ۰ هغه دوړ چې د ټل ددرې ختيز لورې ته دمير انشاه نه تر خجوړی پورې مېشته دي هغوی دښکتنيو دوړو او هغه دوړ چې د دټل درې لو يدېز لوري ته دميرانشاه او په لويديز کې تر خړ کمره پورې ا ستو ګنه لري دبرو دوړو په نا مه يا ديرې ۰ په دوی کې يو بل ډول قبيلوي وېش هم شته چې دتپې ذوت د تور ګوندي او مل ذوت د سپين ګو ندي په نا مه سره يا ديرې ۰

ددوړو سېمه دتا ريخي پلوه هم ډېره مشهوره ده ۰ ددوی په سېمه کې دپخوا نيو، زړو او ورانو دانيو دکنډوالو نښې نښا ې پا تې دي چې له هغو نه داسې اټکل کيدای شي چې دهند وانو يا يو نا نيانو د واکمنيو په وخت کې لويديز افغا نستان ته له دغه ځا يه يوه عا مه لاره تللې وه ۰ همداراز هغه زړې سکې چې ددغې سېمې نه تر لا سه شوي دي دا ښيي چې دغه سېمه ډېره پخوانۍ او د پو ځي اهميت نه خورا بر خمنه وه ۰

تاريخ حيات افغا ني له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاندې ددوړو دقبيلې په اړوند داسي کښلي دي :

" دوړ د شيتک اولاده ده او له هغه وخته چې دکيوي او سور انې او لاده چې په بنو څيو سره شهرت لري د شوال نه دبنو سيمې ته راغله، نو له هغې نه تقر يبا ٥۰۰ کلو نه تېر شوي دي اوددوړو قبيله هم د تو چې دسين په دواړو غاړو کې مېشته شوه ، خو دزيا تو معلو ما تو سره سره هم دا حال څر ګند نه شو چې په هغه ځای کې چې اوس د ددوړو دقبيلې دسيمې په نا مه يا ديرې دمخه څوک او سيدل ۰ "

په هغه وخت کې چې مغو لي محي الد ين عا لمګير او رنګزيب دهندو ستان واکمن و نو په ۱۱۱۲هجري کال چې د ١٦٩٦ عيسوي کال سره سمون خوري د شهزاده بهادرشاه په مشرۍ يو پو ځ دبنو خواته وليږه او غو ښتل يې چې دپښتنو سيمې ا يل او لا ندې کړي، هما غه و چې څه موده يې سيد حسين نو مې ددوړو دسيمې دحاکم په تو ګه وټا که او ددوړو په سېمه يې هر کال دولس زره روپۍ ما ليه وټا کله ۰ بيا ورو سته ددغې سيمې انتظام او امنيت مخ په خرابيدو شو او دوړ بېر ته ازاد او خپلواک شول۔

څه موده ورو سته ددراني واکمنا نو په وخت کې بېرته تابع او ايل شول ،ځکه دا سېمه دافغا نستان پورې يوه ټرلې سېمه وه اوددراني زمانشاه تر وخته پورې يې دراني دولت ته دولس زره رو پۍ ما ليه ور کو

له، خو درانې دولت په دغه سېمه کې کوم ځا نګړی حاکم یا ولسوال یې نه درلود .تر یوه یا دوه کلو نو وروسته به یو تن درانی افسر دیو شمېر پو ځو نو سره ددوی سېمې ته ورته او دولس زره رو پی ما لیه به یې تړې را ټو لو له . دبارکز یو او سدو زیو دشخړو په دوران کې دوی بیا دما لیې نه ځان ازاد کړ او هغه دا چې شاه زمان دیوه سید پېر په غو ښتنه دوی ته کلنۍدولس زره روپۍ ما لیه ور وبخښله چې دهغې په بدل کې به په کال دوی خپلو ځمکو په سر یوه اندازه غله دانه ددغه سید کو رنۍ ته ورکوله .

باید ووایو چې ددوړو سېمه که څه هم د ۱۸۹۳ میلادي کال پورې دافغا نستان دخاورې یوه بر خه وه چې د ډیورنډ د تورې او منحو سې معا هدې او ټړون تر لا سلیک ورو سته چې دامیر عبد الر حمن او انګرېزانو تر مینځ وشوه ددوړو سېمه له افغا نستانه جلا شوه او د بریټش انډیا تر وا ک لا ندې راغله او په دې تو ګه د افغا نستان دخاورې دنورو بر خو په ګډون چې ډیو رنډ د پو لې ها خوا ته پر اته دي او زمور پښتانه ورونه پکې او سي زمور دغه دور پښتانه ورونه هم زمو نږه جلا شول ،خو سره له دې هم دغه سېمه تر ۱۸۹۵ پورې د فغا نستان تر واکمنۍ لا ندې پا تې وه .

دور ډېر جنګیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتنو الې با ندې مین خلک دي. دوی دعلم او پو هې سره هم مېنه لري ،همدا سبب دی چې یوزیات شمېر خلک یې دولتي ملا زمتونه او دندې هم سر ته رسوي . دوی په هر وخت کې دبلو سګرو او تا ړاکګرو په وړاندې په مېړانه جنګیدلي دي . تاریخ حیات افغاني ۱٤٥ کلو نه وړاندې ددوړو دوسله والو میړو نو او جنګیالیو شمېر ۱۲۰۰۰ تنه ښو دلی دی. داسي ویل کیږي چې د تو رګو ندي دو سله والو شمېرې ۳۰۰۰ تنه او دسپین ګو ندي دو سله والو کسانو شمېر ۹۰۰۰ تنه وو .

دور منځنی ونې لري او غنم رنګه دي چې زیاتره دکر کیلې او سو داګرۍ په چا رو بو خت دي . ددوی دسیمې هوا په دوبي ې توده او په ژمي ې سړه ده . غنم، جوار ، ګڼي،تما کو، کور کمن او ادرک یې غوره حا صلات دي . د میرانشاه ښار اود میر علي با زار هم ددوړو په سیمه کې مو قعیت لري.

71.1 قبيلوي جوړ ښت

لکه چې دمخه وويل شول دوړ په دوو بر خو ويشل شوي دي چې يو ته يې ښکتني دوړ او بل ته يې بر دوړ وايې ۰ دبرو دوړو ښا خونه په لا ندې ډول دي :

ملخ، همزاني، درپه خيل،نصرت خيل، لنډ، بو يه، طوايف خيل،زيراخيل،ابر اهيم خيل،مريم خيل، علي زای، ګر بزای ۰

د ښکتنيو دوړو ښا خو نه دادي :

مبارک شي، عيدک، خدي،سو خيل، حيدرخيل، تپي، خدري،سليان ۰ هر مز،حکيم خيل، پيران، شمل، بيبا کي، بارقوم، ملکان، ايسوړي، زيړوکي، نصر خيل، علي خيل، قيمت خيل، ايپي، نا نه خيل،زو خيل، توري يل،پلالي ۰

په مير انشاه کې ددوړو ځيني ښا خو نه دادي :

اتمان، لقمان، کتي خيل ۰

د ۱۹٦۱ کال داحصا ئيې له مخې ددوړو دقبيلې مجمو عي شمېر ٥٨١٤٤٨ تنه ښودل شويدي ۰ ماخوذونه ده ([160]،[161]،[162]،[163]،[164]،[165]) نه۔

160اضلاع، ايجنسيها وقبايل ايالت پښتو نستان ، د شير رحمن دوړ تا ليف،۱۱۳- ۱۱٤ مخونه

161تاريخ حيات افغاني، دپيښور چاپ،٤۲۸- ٤۳۲ مخو نه

162پښتا نه دتاريخ په رڼا کې، دسيد بهادرشاه ظفرکا کا خيل تاليف،دپيښور چاپ، ۱۳۹٥-۱۳۹٦ مخونه

163پښتني قبيلې، ددکتور لطيف ياد تاليف، دپيښور چاپ، ۱۳۷- ۱٤۰ مخو نه

164http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dawarh.shtml

165http://en.wikipedia.org/wiki/North_Waziristan

72 دولت خېل

زمونږ پښت پو هان او نسب پيژندونکي دولت خيل د پښتنو دمتو زيودتو لنيز ګروپ پوري يوه ټرلي قبيله بولي چې په لو ديو پښتنو ور ګډيږي ۰

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ١٤٥ کلو نه وړاندې کښل شوی دی ددولت خيلو پښتنو په اړوند داسي کښلي دي :

"دنسب دشجرې تر څيړ لو وروسته داسي جو تيږي چې دلوانې يا نو حاني د زوی مماپه دريو زامنو کې ديا سين داولادې نه ددولت خيلو قبيله را مينځ ته شوه ۰ دمما دنورې او لادې په پر تله ددولت خيلو ښاخ دشمېر او واک له مخې دو مره پر مختګ وکړ چې دمما داولادې نورې کو چنې ځا نګې ددولت خيلو پورې ا ړوندې ځا نګې ګڼلې کيږي ۰ تر دولت وروسته چې ا ولاده يې ددولت خيلو په نا مه يا ديږي په پنځم پښت کې کتې خان مينځ ته راغی چې او لاده يې دکتي خيلو په نامه سره يا ديږي ۰تر دې د مخه چې چې دلوانې ښا خونه لکه کتې خيل، دولت خيل، ميا خيل، مروت، تتور او نور د ټانک په سېمه کې مېشته شي ټو لو په پوونده ډول ژوند کاوه او لږه اندازه سوداګري يې هم کوله ۰ کله څه هم د دوی زياتره شمېر خلک په کتواز کې اوسيدل، خو ددغې سېمې په سهيلي يا جنو بي برخه کې يو شمېر دکر نې وړ ځمکې يې هم درلودلې، خو دوانه په غره او نورو سيمو کې چېر ته چې ډېر ښه څړ ځا يو نه مو جود وو هلته دمالدارو لو انيو کيږدی وې او کله کله به دژمي دتير ولو لپاره د ټانک سېمې ته هم راتلل۔ ۰ کله چې بيا دکتواز سېمه دسليمانخيلو له خوا دلوانيو نه ونيو له شوه نو له هماغه وخته په اوړي کې په وانه او په ژمي کې ددامان د سېمې ټا نک ته دهغوی تګ راتګ پيل شو ۰ په دغه وخت کې دلو انيو دقبيلې هر يو ښاخ يو تن مشر درلود چې خان به ورته کيده اود دغو خا نا نو به دهر خيل اوزي ملکان او مشران تر لاس لاندې درلودل، چې ددغو خا نانو او ملکانو په لار ښوونه به داړونده ښاخونو او څانګو چارې سر ته رسېدې، و دلوانې دقبيلې ټوله مشري يا خاني دکتي خيلو په کو رنې په لاس کې وه چې ددولت خيلو يوه خا نګه شمير له کيد له ۰ "

داسي ويل کيږي چې ددولت خيلو دقبيلې او نورو خا نګو وړاندې دټانک په سېمه کې پرانګيان چې دلودي قبيلې يو ښاخ دی استو ګنه درلوده او ددغه ځمکې او ملکيت ددوی په لاس کې و، خو څر نګه چې دلوانې دقبيلې پوونده دژمي په مو سم کې دټانک سېمې ته راتلل نو زياتره به د هغوی خارويو دپړ

انګیانو دقبیلې دکرنې ځمکو ته زیان رساوه، نو همدا وجه وه چې ددوی تر مینځ شخړې او لا نجې را مینځ ته شوې څو په پای کې پر انګیان او نور په هند کې دمغولي واکمن بابردغضب وړ وګر ځیدل ۰ په دغه وخت کې دکټي خیلو دښاخ نه شهباز خان نومی چې دخانز مان لقب ورکړل شوی و دلوانې دښاخ ټولې څانګې یعنې دولت خیل، تتور، یا خیل، مروت او نور له ځا نه سره یو کړل او دپر انګیا نو نه یې دټانک دسیمې دتر لا سه کولو نیت وکړ ۰ نو موږې دټول لوانې ښاخ نه لښکرې راټولې او همدا راز له هغو پوونده وو نه چې په تنګ شوي وو مر سته وغو ښتله او دټانک دسیمې پر او سیدونکو پر انګیانو یې یر غل وکړ او تر څو جګړو ورو سته لو اینیان دشهباز خان یا خانز مان په مشرۍ پر پر انګیا نو با ندې بر یالي شول او دکر نې ټولې ځمکې یې داب سیاه په ګډون په څلورو بر خو با ندې وویشلې په دې ډول چې یوه بر خه یې دولت خیلو، یوه بر خه یې تتور، یوه بر خه یې مر وتو او یوه بر خه یې هم میا خیلو ته ور کړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسید نو دمروتو او میا خیلو خا نان به دولت خیلو دکټي خیلو دځانګې مشر خانزمان حضور ته و رتلل اوهغه به په منا سبه اندازه د څلورمې بر خې له مخې هر یوه ته خپله بر خه ور کوله او رخصتول به یې ۰

په پای کې مر وتو دځلورمې بر خې په ویش با ندې دخانز مان کټي خیل سره شخړې رامینځ ته کړې او دخپلې بر خې دنیو لو له کبله یې پر ټانک باندې یر غل وکړ او په هغه جګړه کې چې ددواړو غاړو تر مینځ پیښه شوه دولت خیلو ماتې وخوړه او هغوی یې له خپل مشر خانزمان سره دټانک دسیمې نه بې واکه کړل او پخپله یې پر ټانک با ندې قبضه ټینګه کړه،خو دکټي خیلو مشر له جبیل خان نه چې دګنډ اپوریانومشر و او په هغه وخت کې یې دامان ته په پونده ډول تګ او راتګ کاوه مر سته وغو ښته، خو څر نګه چې مر وتو له ده سره دمقا بلې توان نه لاره نو ځکه یې دټانک سیمه خوشې کړه ۰ که څه هم خانزمان دمروتو څلو رمه بر خه پر دوی باندې بنده کړه، و سره له دې هم دمر وتو کوم خان به چې خانزمان ته ورغی نو هغه به یې تش لاس بېر ته نه لېږه ۰

تر لږې مودې وروسته خانزمان دمیا خیلو څلو ر مه بر خه هم پر هغوی باندې بنده کړه او دتتور دځا نګې دبر خې پر ته دټانک پورې ټولې سیمې ددولت خیلو لاس ته ورغلې چې اوس هم ددوی په لاس کې دي ۰ نا متو انګر یزي مورخ په خپل مشهور اثر(an account of kingdom of caubul) کې ددوی شمېر اته ز ره کو رنۍ ښودلي دي ۰ دنو موږې مولف په قول دولت خیلو دقبیلې یو شمېر وګړي په

کارنده،زیمه،کافر کلا او دکابل په شا اوخواکې هم استو ګنه لري ۰ ([166])

د دولت خیلو دقبیلې نبا خو نه او مشهور کسان چې ددغې قبیلې ځینې څا نګې هغو ته منسو بې دي :

عیسی خان، موسی زي، منډوزي، پلنګ، اسماعیل، زکو، لقمان، تاجي زي، بندرزي، جلال خان، موسی خان، یحیی زي، کټي خیل، بهدین، خواجه خضر، موسی خان، فیروزخان، برمزیدخان، دولت خان، شهبازخان، غازیخان، حیات خان، محمد خان، شیر خان، دلیل خان، سلیم خان، قتال خان، خمرېز خان،صاحب خان، اکبر خان، شهباز خان، هیبت خان، الله داد خان، خداداد خان، صاحبداد خان، سرور خان، نواب شهنوازخان او محمد اکبر خان ۰

72.1 ددولت خیلو په قبیله کې دمشرۍ څر نګوالي

موږ دمخه وویل چې ددغې قبیلې مشري له پخوانه دکټي خیلو دکورنۍ په لاس کې وه، خو هر یوه مشر دخپلې څا نګې یعنې ددولت خیلو سره نبه او دورور ګلوی چلند کاوه، خو کله چې مشري دسلیم خان زوی قتال خان ته ورسیده، نو هغه په خپلې قبیلې با ندې سختي راوا خیسته او څر نګه چې نو موږی یو تند مزاجه سړی و نو له دې کبله ددولت خیلو دقبیلې ،کټي خیلو سره سلا او مشوره وکړه او قتال خان او دهغه زوی اکبر خان یې ووژل او دقتال خان مشر زوی سرور خان له دې پېښې نه بچ پا تې شول او دګل خان دورور ظفر خان په ملګر تیا د مر وتو سېمې ته راغی او څو زره رو پی یې دخپل پلار دیوه ملګري نه یې پور کړې او په کابل کې دافغا نستان واکمن ته په عر ض ورغی۔ ۰ د افغا نستان واکمن دغلجي عبد الر حیم خان هو تک په مشرۍ دسرور خان مرستې ته څلور زره پوځ او څو تو پو نه یې دهغه مر ستې ته وګو مارل ۰ کله چې سرور خان دکابل دشا هي ځو اکو نو په مر سته دتا نک سېمې ته نږدې شو نو ګل خان دسرور خان سره ددښمنۍ سره سره دو لت خیل و پو هول چې دسرور خان ملاتړ وکړي او سرورخان هم سو ګند وکړ چې پخو انۍ خبرې به هیروي او چا ته به زیان نه رسوي ۰ دولت خیلو دسرور خان خا ني او مشري ومنله ، خو دسرور خان لوړې او سو ګند تر هغو پورې دوام وکړ تر څو چې ددولت خیلو معتبران او ملکان دسرور خان حضور ته راغلل او په هغه وخت کې سرور خان هغه اتلس تنه مشران

166دکابل سلطنت بیان، دمونټستوارټ الفنستن اثر، دکابل چاپ، ٦٠ مخ

چې زيا تره يې دهغه دپلار قتا ل خان او ورور اکبر خان په وژلو کې سره سلا او مشوره کړې وه و وژل، خو ګل خان ونه وژل شو، خو سرور خان څه موده ورو سته هغه وواژه ۰ کله چې يې دښمنان له منځه ولاړل او دسرور خان خاني او مشري ټينګه او پياوړې شوه او بيا نو هيچا هم دهغه سره دمقا بلې توان نه درلود ۰ هغه دخپل پلار قا تلين په تدريجي تو ګه او کله به هم چې يو يو لاس ته ور تلل وژل به يې ۰ نو موړي له ځا نه سره پنځه سوه سپا هيان وټاکل او دټانک په سېمه کې يې يوه کلا او با غ جوړ کړ ۰ سرور خان به دملک په چارو کې دعدل او انصاف نه کار اخيست ۰ که څه هم غريب او بيو زله رعيت له هغه ځيني خپه او نارا ضه ول، خو سره له دې هم هغه داسي بندو بست وکړ چې هيچا هم ترې سر نه شو پورته کولای ۰ دټا نک دسيمې هر ډول عايد دهغه شخصي مال ګڼل کيده ،خو هغه ددولت خيلو نه هيڅ ډول محصول او ما ليه نه اخيستله ۰ سرور خان په سخاوت کې ډېر مشهورو ۰ له چې دګندډاپور يانو او ميا خيلو په لښکرو بر لاسی شو نو ځواک يې لا پيا وړی او پخپلو سيا لا نو کې ډېر مشهور شو ۰

سرور خان په ۱۸۹۲ بکر ما جيتي کال کې چې د ۱۸۳۵ عيسوي کال سره سمون خوري مړ شو او پر ځای يې زوی الله داد خان مشر وټا کل شو ۰ په ۱۸۹۳ بکر ما جيتي کال کې چې د ۱۸۳٦ عيسوي کال سره سمون خور ي کنور نو نهال سنګه دسکهانود پو ځو نوسره ديره جاتو او ددامان سېمې ته راغی او بيا يې دټانک دسېمې خو اته پو ځو نه وليږل ۰ کله چې الله داد خان دنو نها ل سنګ دراتلو نه خبر شو او په دې متيقن شو چې خپلو سردارنو او ملا زما نو يې ورسره بيو فا يې کړې ده نو دخپلو زامنو او خپلې منقو له شتمنيو سره يې دمسيدو او وزيرو ملک ته پناه وروړه او په دې تو ګه د ټا نک سېمه دسکهانو لاس ته ورغله ۰ دی بيا ورو سته دافغا نستان امير دوست محمد خان ته ورغی او له هغه نه يې دمر ستې غوښتنه وکړه ۰ تر څو مودې ورو سته بېر ته د مسيدو اوو زېرو غرو ته را ستون شو او څر نګه چې کنور نو نهال سنګه دټانک سېمه دملتاني افغا نانو پا يندە خان خواجک زي، حيا ت الله خان سدوزي او عا شق محمد خان عليزي ته د جا ګېر په ډول ورکړې وه، نو الله داد خان تر ډېرې مودې پورې دسکهانو او ملتا نيانو سره وجنګيد او تل به يې دټا نک پر سېمې با ندې بريدونه کول چې نو موړي خپل ټول عمر په جګړو ې تېر کړ تر څو په پای کې مړ شو ۰ دالله داد خان تر مړ ينې ورو سته يې ددو تنو زا منو نه يو يې چې محمد شاه نوازخان نوميد دپلرني مشرۍ دبيا تر لا سه کو لو له پاره ډېرې هلې ځلې وکړې چې بياد انګر يزي سر کار په وخت کې دټانک موروثي مشري شاهنواز خان ته ور کړل شوه چې هلته نواب وټا کل شو ۰

بايد ويل شي چې دټا نک سېمه دپښتو نخوا په ايا لت کې مو قعيت لري ۰ټانک پخوا په دېره اسما

عیل خان پوري اړوند ډیسټرکټ یا ولسوالي وه .

دولت خیل میلمه پا لو نکي، جنګیالي او په پښتو او پښتو نوالي با ندې مین خلک دي . دوی د سکندر دتا ړاکونو، چنګیزیانو، مغولو، سیکهانو او انګرېزانو په وړاندې په میړانه جنګیدلي دي .

ماخوذونه ده ([167]، [168]، [169]، [170]، [171]) نه.

73 دولت زي

ددغې قبیلې خلک غلجي پښتا نه دي او ځا نو نه په سلیمان خیلو ور ګډوي . دولت زي دننګر هار ولا یت دچپر هار ولسوالیِ دولت زیو، بي بي مهرو او چینې په کلیوا و دمو مند درې په ولسوالی، دپکتیا ولا یت د مرکز ګر دیز ښار ته نږدي ددولت زي په کلي او دزر مت په ولسوالی، دسمنګا نو ولایت دمر کز دایبکو په ښار، دبغلان ولا یت په مر کز، دبلخ ولا یت دبلخ په ولسوالی،دمیدان او وردګو په ولایت او دکا بل ښار دچهاردهي او بګر امیو دو لسوالیِ په شینه او دده سبز ولسوالیِ په بختیا رانو کې استو ګنه لري . یو شمیر دولتزي دکا بل او جلال اباد تر مینځ دکا بل دسیند په دواړو غاړو کې دالیا س خیلو پښتنوسره په ګا وندۍ کې ژوند کوي او دکر کیلي په چارو بو خت دي ([172]).

د ننګر هار ولا یت دچپر هار ولایت ددولتزو دکلي او سیدو نکي دو لتزي ددرویش خیلو ،الله داد خیلو او زاري خیلو په ځا نګو ویشل شوي دي. . ددوی مشران وایي چې ددوی نیکو نه ډېر کلو نه وړاندې دکند هار او غزني دسیمو له شا او خوا نه دې سیمې ته رالیږ دید لي او دلته یې ژوند غوره کړی دی . دننګر هار ولا یت ددولتزو، بي بي مهرو او چیني دکلیو زیا تره دولتزي په کر کیلې اخته دي او دکر

167تا ریخ حیا ت افغاني، پښتو ژباړه، دپښور چاپ ۳۰۸- ۳۱۱ مخونه

168پښتا نه دتا ریخ په رڼا کې، ۱۳٤۹ مخ

169پښتني قبیلې، ددکتور لطیف یادتالیف،دپښور چاپ،۱٤۰-۱٤۳ مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dolatkhel.shtml170

http://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Pakistan171

172پښتني قبیلې، ددکتور لطیف یاد تالیف،۱٤۳- ۱٤٤ مخونه، دپښر چاپ

نې حا صلات يې جوار ،غنم او نور حبو بات دي، خو دوی دخپلو کر نيزو ځمکو لپاره ډېرې او بـه نلـرې نو ځکه يې ډېر شمېر خلک په بيـو زلـۍ کې شپې او ورځـې تيـروي ۰ په ا فغا نسـتان بانـدې د روسـي يـر غلګرو تر تيري وروسته دنورو پښتني قو مو نو او قبيلو د خلکو په څېر دو لتزي هم دخپل تا ټـو بـي او ځـای ځا يګي نه کډوالۍ ته اړ ايستل شول او زيا تره يې پېښور ته مها جر شول چې هلته د کچه ګړ هی،اکـوړې خټک، جلو زيو، هنګو، متنيو، کو هاټ، شين ډنډ او ما نسهره کې په کمپو نو کې او سيدل او زيا تـره پـه مز دوريو او شا قه کارونو بو خت ول ۰ د رو سا نو تر وتلو ورو سته دوی ډېر ې کورنۍ بېر تـه خپلـو اصـلي تا ټو بو ته را ستنې شوې ۰

د سمنګانو، بغلا ن او بلخ ولا يتو نو دو لتزي هم ز ياتره دکر کيلې او سو داګر يو په چارو بو خـت دي، خو په هېواد کې د تنظيمي جګړو ورو سته دوی زيات شمېر مهـاجرت تـه اړ ايسـتل شـول اوپـه شـمال کې دنورو پښتنو په څېر ددوی ځمکې او جا يدادونه، کـورونه او نـورې منقـولې او غيـر منقـولې شـتمنۍ ديـو شمېر جنګسا لا رانو له خوا ونيول شوې چې تر او سه هم د هغوی په ولکه کې دي ۰

په پخوا وختو نو کې يو شمېر دو لتزيو کو چيا ني ژوند درلود او داوښـا نـو، پسـو نـو، وزو او غوايـانو رمي او ګلې در لودلې ،خو دوخت په تېريدو سره دوی کليوالي ژوند غوره کړی دی،خويـو شـمېر يـې لا تـر او سه پورې کو چيانی سر ګردانه ژوند تيروي ۰

دولت زي ميلمه پا لو نکي، په علم او پـو هـې ميـن، زړورا و پـه پښـتو او پښـتو نـولۍ بـا نـدې ټينګ خلک دي ۰ دروسي ښکيلا ګګړو په وړاندې په ميړا نه جنګيدلي او ډيرې قر با نۍ يې ور کړي دي ۰

د ۱۳٦۰ کال دسر شمير نې له مخـې دننګـر هـار ولايـت دچپر هـار پـه ولسـوالۍ کـې ددوی شـمېرد ٤٦٥۹تنو پـه شـا او خـواکې او دمـو منـد درې پـه ولسـوالۍ کـې ددوی شـمېر د ۱٤۰۳تنـو پـه شـا او خـواکې ښودل شوی دی چې ښا يې دا شمېر به اوس تر دې لا زيات وي ۰ د هيواد په پا تـې نـورو ولا يتـو نـو کـې ددو لتز يو دقبيلې دژوندا و شمېر په اړوند مې بشپړ او دقيق معلو مات تر لا سه نه شول کړای ([173])۰

173دا هغه معلو مات دې چې ما پخپله دسا حوي ريسر چ په نتيجه کې تر لا سه کړي دي

74 دینار خېل

دینار خیل له اره غلجي پښتا نه دي او دسلیمانخیلو پښتنو یو ه څا نګه ګڼل کیږي ۰ دکندهار ولایت دارغنداب په ولسوالۍ او همداراز ددغه ولا یت په مر کز دکند هار په نښار کې هم یو شمېر دینار خیل استو ګنه لري ۰ د کند هار په ولایت کې د دینار خیلو دقبیلې مجمو عي شمېر د ۱۳٦۰ کال د سر شمېر نې له مخې ۳۳۸۸ تنه ښودل شوي دي ([174]) چې ښا یې په دغه شمېر کې به اوس ډېر زیا تو الی راغلی وي ۰

ددینار خیلو دقبیلې یو شمېر د پکتیکا ولایت په شر نه او یو شمېر هم دپکتیا ولایت دمر کز دګردیز نښار ته څېر مه د رباط په سېمه کې هم ژوند کوي ۰ هغه دینار خیل چې په کند هار کې استو ګنه لري نو دودونه او رواجو نه یې کټ مټ دهغه ځای د خلکو په څېر دی ۰

دینار خیل، زړور، میلمه پالو نکي ،په هېواد مین او په پښتو او پښتو نولۍ با ندې ټینګ خلک دي ۰

75 رتن زي

که چیرې درتن زیو دقبیلې دنسب شجره په غور سره وڅیړو نو جو ته به شي چې دوی دبیټنې قبیلې یوه څانګه ده چې د جنو بي وزیر ستان او دټانک په سېمو کې استو ګنه لري ۰ بیټ نېکه په پښتنو کې ډېر مشهور نېکه تېر شوی دی او په پښتني عنعنه کې هم بیټ نیکه خورا لوی پښتون، ستانه ا و مشهور نېکه ګڼل کیږي ۰د ده نوم په تا ریخو نو کې بیټنی او بټن هم راغلی دی چې له خپلو دوو ورونو سړېن او غر غښت نه په عمر کو چنی و، خو دخپل نیک خوی، زهد او تقوا په وجه یې ډېر شهرت تر لا سه کړ ۰

لوی استاد اروانښاد علا مه عبد الحی حبیبي رحمت الله علیه دپښتو اد بیا تو دتا ریخ په دوهم ټوک کې لیکلي دي:

" دبیټ نېکه احوال مور ته نه د ی معلوم او نه دده ژوند مورخا نو تصریح کړی دی، یوازې دپټې خزانې دلیکنې پر بنسټ ښکاري چې اسما عیل دبیټ نېکه زوی د خر ښبون معا صر و او دغه سړی په ٤۱۱ هجري کال کې مړ شوی دی ۰ نو چې داسما عیل دژوند وخت د ٤۰۰ هجري په حدودو کې وي

174معلو مات مختصر درباره اقوام وقبایل سر حدي کشور، ۲۹-۳۰ مخونه

ښا يې چې پلار او اکا يې هم د ۳۵۰هجري په حدودو کې ژوندي وي " ([175])

دبيټني قبيلې يوه څا نګه رتن زي دي، خو ځيني بيټني داسې عقيده هم لري چې په بيټنيو کې دبو بک په نا مه ديوه تن زوی علي يو کو چنی ما شوم وموند او رتن نوم يې پرې کېښود او هغه نسل چې ده له پښته رامينځ ته شوی دی درتن زي په نا مه سره يا ديرې ۰ درتن زيو ټول دودو نه او رواجونه دبيټنيو دقبيلي نورو څانګو او ښا خو نو ته ورته دی ۰

76 رځړ

رځړ په اصل کې سړ بني پښتانه او دمندړ او لاده ګڼل کيږي او دپښتو نخواپه صوابی،مردان او سوات کې ژوند کوي ۰که چېرې ددغې قبيلې د نسب ونې يا شجرې ته وګورو نو مندړ درې زامن درلودل چې منور ،خضرا و رځړ نو ميدل ۰ ر ځړ په پنځو کو چنيو څا نګو ويشل شوي دي چې ملکزي، ما نيزي ، اکوزي، خضر زي او محمود زي نو ميږي چې ملکزي په يار حسين، شير دره او يعقو بي کې، ما نيزي په په ډاګي، ترلاندي ،بر مولي او اد ينه کې،اکوزي په دوبيانو، سړه چينه او اسما عليه کې، خضر زي په شيوه، کا لو خان او شيره غونډ کې او محمودزي په نوي کلي ،شيخ جانا، اسو ټا او نا رنجي کې مېشته دي ۰ ([176])

77 زاخيل

زاخيل له اره سړ بني پښتانه دي ا و په سړ بنيوکې غوري يا غو ريا خيل دي چې ېر دولت يار ورګډيږي او په دولت يار کې دمو مندو سترې قبيلې ته منسوب او دمو مندو ددويزيو دښاخ يوه څا نګه ګڼله کيږي ۰

غوري يا غو ريا خيل هغه پښتا نه دي چې دچنګيز(٦٣٤ هجري قمري مړ) په تا راکو نو و دچنګزيانو په نا تا رو نو کې له خپلې اصلي مېنې غور نه ليږد او مهاجرت ته اړ شوي دي ۰ د غو ريو پښتنو نوم د ستر خو شال(۱۰۲۲-۱۱۰۰هجري قمري) په ديوان کې داسې راغلی دی :

175عبد الحی حبيبي، دپښتو اد بياتو تا ريخ، دويم ټوک، ۱۰٦ مخ،د کابل چاپ

176پښتا نه دتا ريخ په رڼا کې، ۱۳۲۲ مخ

هند ته يې روان کړ بدرګه مې مستجاب
هم ملک، هم خان، هم همه غوري ارباب

داورنګزيب عالمګير (١١٦٨- ١١١٨هجري قمري) د زمانې يو بل شاعر حسين پکلي وال ويلي دي :

د رقيب دنا کردو به مې خلا ص نه کا
که جنبه مې شي تمام غوري خښي

د پښتنو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل هم داسي وايې :

چې دا ستا دنا مې بوی اخلي حميده!
څه به نه وي خوش دما غه غوري، خښي

ارواښاد علامه استاد عبد الشکور رشاد رحمته الله عليه در احت ياد په نا مه د مقالو په هغه ټو لګه کې چې په ١٣٦٤ لمرېزکال کې کې دکا بل پو هنتون دژبو او دبيا تو دپو هنځي له خوا خپره شوې ده په خپلې يوې مقاله کې چې د راحت زاخيلي په اړوند يې کښلې ده دزا خيلو دقبيلې په اړوند داسي ليکلي دي :

"دويزي او خويزي دمو مندو دوې نامتو ځا نګې دي چې دګنداو او کو ډا خيلو تر مينځ مېشته دي"

زاخيل زياتره کو چيان دي، ديشين ([177]) ا و غر شين ([178]) هم پکې شته ۰

دننګر هار ولايت درورداتو دولسوالۍ دکان او کتر غي تر مينځ سېمو کې مېشته دي۔ ۰ دننګر هار ولايت دکا مې ولسوالۍ او ثمر خيلو دکلي تر مينځ هم د زاخېلوڅو کلي شته دي ۰ ددې کې ختيز ته دکابل سيند پورې خو اته هم زاخېل پر اته دي ۰ دننګر هار پر زا خېلو بر سېره د کندز په ولا يت کې هم زا خېل

177پښتا نه په مجمو عي تو ګه ديشين هغو خلکو ته وايې چې کو چيان نه وي او دما لو نو دروزنې پر ځای کښت او کر وکړي او په کليو او ښا رونو کې او سي

178غر شين هغه پښتا نه دي چې په غر ونو کې مېشته دي ۰ دپښتنو يوه قبيله هم دغر شين په نا مه شته

مېشته دي ([179]) او دکو رنيو شمېر يې تقر ياً دوو زرو ته رسيږي او مشهور کلي يې په لاندې ډول دي ([180]):

1. زاخيل کلی: دسپين زر شرکت شاته ۰
2. خواندان کلی : دچاردرې دسيند پر غاړه ۰
3. پا چا قلندر کلی : دزرخريد په سېمه کې

دکندز دو لايت په مر کز دکندز په ښار کې هم زاخېل شته ۰ ددغې سېمې نا متو بډای حا جي نا زکمير خان زا خيل وچې دزاخيلو نا متو قبيلې ته منسوب و ۰

د افغا نستان نا متو ليکوال استاد عبد الرؤف بينواهم دپښتور په نو ښار کې د زاخېل په نا مه ديو ه کلي يا دونه کړې ده او زيا ته کړې يې ده چې دپښتو، فار سي، عربي او اردوژ بو ليکوال او شا عر راحت زاخيلی په دغه کلي کې زيږ يدلی دی ([181]) خو پخپله ار وانښاد را حت دپښتور دنو ښار په سېمه کې د زا خيلو درې کلي ښو دلي دي .([182])

مشهور انګرېز محقق او ختيز پيژندونکی هينري جيورج راورټي دنو ښار د زاخېل کلی دازي خېل په نامه يادوي، خو دهندو ستان جيو ګرافيکل سو سائيټي ددغه کلي نوم زاخيل ليکلی دی۰ اروانښاد راحت زاخېلی هم کښلي دي چې د نو ښار په سېمه کې د زاخان با جوړې درې زا منو، دري کلي ودان کړې دي چې درې واړه دزا خېلو په نا مه سره يا ديږي ۰ دز اخېلو کلي د نو ښار په جنوب لويدېز کې پر اته دي ۰ د زا خېلو او نو ښار تر مينځ دپير پا يې کلی پروت دی ۰ پير پا يې له نو ښاره دوه نيم کروه واټن لري ([183]) او زا خېل له پير پا يې نه يو نيم کروه لېرې دی ۰ په دې حساب نو د نوښار او زا خېل تر مينځ

179کندز دا فغا نستان د شما لي ولا يتو نو نه يو ولايت دی چې د امو سيند يې له تاجکستانه بيلوي، ختيز ته يې تخار، لوېدېز ته يې بلخ او سوېل ته يې دبغلان ولا يتو نه پر اته دي

180د پا چا قلندر زيارت او مرقد هم همدلته واقع دی

181وګورئ اوسني لېکوال ۱-٤۲۱ دعبدالرؤف بېنوا تاليف، کابل، دو لتي مطبعه، ۱۳٤۰ کال

182و ګورئ لغات افغا ني،دراحت زا خېلي تا ليف، ۱۲٤ مخ، دلا هور چاپ

183وګورئ تواريخ خورشيد جهان په ۱۹۸ مخ کې چې ازي خيل دځمکنيو يوه پښه ښودل شوې ده، ځمکني هم غوري پښتانه دي

څلور کروه لاره ده ۰ دپښور او اټک تر مینځ پا چا هي لار د زاخېلو شمال ته تير يږي ۰ دپښور ښار او زا خېلو تر مینځ يوولس کروه واټن دی ۰ نو ښار دزاخېلو کلی د پښور ښار شمال ته لږ مايل ختيز لور ته پروت دی اود مشهور شاعر او لېکوال راحت زاخېلي د تا تو بي له کبله د پښتنو په ادبي کړ يو کې دځا نګړي شهرت نه بر خمن دی ۰ اروانښاد راحت زا خېلي په څلورو ژبو(پښتو، فارسي، عربي او اردو) کې دشپږ ويشتو تا ليفا تو او تر جمو څښتن دی ۰ ([184])

د استاد راحت زاخېلي اوحاجي نازکمېرخان بر سېره د ښا غلی کرزي په او سنۍ کا بېنه کې دافغا ستان د مالیې وزير ښا غلی عمر زا خېلوال اودپښتو ژبې د مشهور شاعر او مو سيقي پوه اروانښاد استاد محمد دين زاخېل نو مو نه يا دولای شو چې دز اخېلو قبيلې ته منسوب خلک دي ۰ ([185])

78 زموخت، زمښت، زويمشت

زموخت چې دزمښت يا زويمشت په نا مه سره هم يا ديږي دپښتنو دکر لا نې ګروپ پورې يوه اړونده قبېله ده چې ددغې قبيلې خلک دپښتو نخوا ايالت داورکزيو ايجنسۍ په جنوب کې د کو هاټ پو لې ته څېر مه غر ونو کې دميران زي ا و کور مې ددرې تر مینځ پر اته دي۔ ۰ ختېز ته يې او رکزي او بنګښ، شمال ته يې ا ورکزي، لويدېز ته يې د توريو قبېله او جنوب خواته دبنګښو پښتنو سره پوله لري ۰

د قبيلوي وېش له مخې زموخت يا زمښت په دوو لو يو اصلي څا نګو وېشل شوي دي :

1. مموزي يا لويدېځ زمو خت۔
2. خويداد خېل يا ختيځ زموخت۔

مموزي يا لويدېځ زموخت د منټوال، منډان، وټي زي، دولت زي او داود زي په څا نګو با ندې وېشل شوي دي ۰

خويداد خيل يا ختيځ زمو خت د حسين خيلو ،ببۍ خيلو، تپۍ او خدو خيلوپه څا نګو ويشل شوي

184دکابل رود چې په پېښور کې يې لنډی بولي دنو ښار په مینځ کې تېر شوی دی، شمالي بر خه يې داشنغر په نو ښار شهرت لري او محمد زي پښتا نه پکې اوسي، جنو بي بر خه يې دخا لصه نو ښار په نا مه يا ديږي ګډوله خلک پکې اوسي

185زاخېل، د راحت تا تو بی، دراحت ياد،دکابل پو هنتون فر هنګي شورا، کابل ۱۳٦۳,کال،۲٥٤-۲٥٦ مخونه

دي ۰

د زموخت دقبيلې دسېمې مجمو عي مسا حت ٤٠٠ مربع مېله ده ۰ دوی په په يوه غرنۍ سېمه کې استو ګنه لري چې تکه شنه او ډول ډول ونې لري ۰ خلک يې دنګې دنګې ونې او ډېرې ښا يسته ځېرې لري ۰ زموخت زړور، مېلمه پا لو نکي، جنګيا لي او په پښتو او پښتو نولۍ با ندې مين خلک دي ۰

د انګرېزانو دراج او حکمر انۍ په وخت کې ددوی دجنګيالیو ميړونو شمېر ۳۰۰۰ تنو ته رسيده ۰

ددوی او سنی شمېر د ٦۰۰۰ تنو په شا او خواکې ښودل شوی دی۔ ۰ دوی سني مذ هبه دي او دسمل په ګوندۍ يا ګروپ پورې اړه لري، خو نن ورځ داورکزي قبيلې يوه بر خه ګڼله کيږي ۰

ماخوذونه ده ([186]، [187]، [188]، [189]) نه۔

79 زيرک، ځيرک

درانيان يا ابد اليان چې د پښتني قبيلو په لړ کې دمخه پرې بحث شوی دی دسړبن په ټو لنيز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په دوو سترو ښا خو نو ويشل شوي دي چې يو يې زيرک (ځيرک) او بل يې پنج پای نو ميږي ۰

د ابد اليا نو دقبيلې په مبحث کې مو ولو ستل چې داسلا مي دورې په تاريخ کې لو مړ نی سړی چې د(ابدال= اودل) په نا مه ياد شوی دی دپښتني قبيلو يو مشهور نېکه و چې دخپل نا متو کهو له سره دسليمان په غره کې او سيده ۰ نومورې دترين زوی، دشرخبون لمسی او دسړبن کړ وسی دی او دده نوم په پښتو اد بياتو او پخو انيو نسخو کې (اودل) او دجمع منسوب په بنه (اودلی=ابدالی) ضبط دی چې د(٤٤۰ هجري يا ۱۰٤۸ زيږديز) کلو نو په شا او خوا کې يې پښتا نه قبا يل پر ځان راټول کړي ول او دده

186اضلاع، ايجنسي ها وقبا ئل ايالت پښتو نستان،۹۰ مخ

187پښتني قبيلې، ددکتور لطيف ياد تاليف، ۱٤۷- ۱٤۸ مخو نه، دپښور چاپ

188http://en.wikipedia.org/wiki/Zaimukhts

189http://www.reference.com/browse/wiki/Zaimukhts

له تو کمه ملک سلیمان دعیسی زوی چې په زېرک سره مشهور و پښتني قبیلې یې دسلیمان له غره نه دکند هار سېمې ته بو تلې او هلته یې مېشته کړې او دخپل ژ وند په پای کې یې ملک بارک په مشرۍ کښیناوه او تر بارک ورو سته دزیرک بل زوی (ملک پو پل) دخپل نفوذ سا حه داوسني بلو چستان تر شال او ژوبه پورې وغز وله او تر ٦٥ کلو نو تر مشر توب ورو سته د ۸۹ کلو نو په عمر مړ شو ۰ ([190])

ویل کیږي چې دابدال تر مړینې وروسته رځړ دخپلې کو رنۍ مشر شو او دخپلو زامنو د ډلې نه یې خپل مشر زوی عیسی خپل ځای ناستی وټا که ۰ ([191])

دعیسی په زامنو کې سلیمان تر ټو لو پوه او هو ښیار و نو ځکه په ځیرک مشهور شو، چې تر او سه پورې هم پښتانه په مجمو عي تو ګه هو ښیار سړي ته ځېرک وایې ۰ که څه هم عیسی دمیرک په نا مه مشر زوی درلود ، خو سلیمان یې دهو ښیارۍ او ځیر کتوب په وجه خپل ځای ناستی وټا کهـ ۰ دځیرک په څلورو زامنو کې یې مشر بارک نو میده او پلار دی دکورنۍ مشر ټا کلی و ، خو تر څه مودې ورو سته مشري دمک پو پل لاس ته ورغله ۰

لنډه داچې ه په پای کې ستر غازي اعلیحضرت احمد شاه با با علیه الر حمه چې دپو پلزیو د ښاخ دسدو زیو دځا نګې نه و د ۱۷٤۷ میلادي کال نه ۱۷۷۲ میلادي کاله پورې یوه لو یه امپراتوري جوړه کړه ([192]) چې په تاریخ کې ددرانیانو دامپراتورۍ په نامه یادېږي ۰

درانیان دځیرک او پنج پای په دوو لو یو ښا خو نو ویشل شوي دي ۰ د ځیرک دښاخ نورې قبیلې په لاندې ډول دي :

بارکزي، اچکزي، پوپلزي،الکوزي، محمد زي او سدوزي ۰ ([193])

دغه قبیلې بیا په ډېرو نورو څا نګو ویشل شوي دي ۰

190دافغا نستان نو میالي، د استاد عبد الروف بېنوا تالیف، لو مړی ټوک، ٣٤ مخ

191تا ریخ حیات افغا ني، پښتو ژباړه، ١٤٣مخ ،دپېښور چاپ

192پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ١٢٨١ مخ

193پښتني قبیلې ، ددکتور لطیف یاد تالیف، ١٤٨- ١٤٩ مخو نه

80 زېرماني

زېر ماني په اصل کې غلجي پښتانه دي او زيات شمېر وګړي يې دتو خو په سېمه کې استو ګنه لري ، خو دکا بله تر کند هاره پورې په ځينو کليو او با نډو کې يو يا دوه کوره مېشته دي۔ ۰ زېر ماني زياتره دکر کيلې په چارو بوخت دي ، خو ځينې يې سوداګري هم کوي ([194])۰

ددوی دود او دستور زياتره د نورو غلجيو قبيلو په څېر دی ۰ د ډېرو هلو ځلو په نتيجه کې مې نه ددوی دشمېر په اړه کوم معلو ت تر لا سه کړل او نه يې هم دخيلو نو وېش راته څر ګند شو ۰

د زېر مان کلمه داو ستا يي عصر او دورې سر يمان را په زړه کوي چې د سليمان د کلمې سره يې رېښه يوه او د سليمان يعنې د(روه) دسېمې معنی يې لر له ۰

81 زېراني

زېر اني په اصل کې سسړ بني پښتا نه دي او د غو ريا خيلو پښتنو او لاده دۀ ۰ زېراني ځا نونه په مو مندو هم ورګډوي ۰ غوريا څلور زامن درلودل يعنې دولت يار، خليل، څمکني او څلورم زوی يې زېران نو مېد چې او لاده يې د زېر انيو په نا مه سره مشهوره ده او دننګر هار ولايت مر کز جلال اباد ته نږدې د زېر انيو په کلي کې چې دسره رود دولسوالۍ په اداري واحد پورې اړه لري مېشته دي ۰

د پښتنو دتا ريخ مؤلف اروابنـاد قا ضي عطاؤالله خـان ليکـي :غـو ريـا خيـل تقـر يبـا د (١٤٥٠) ميلادي کال په شا او خوا کې دغزني لو يدېز ته دتر نک دسېمې په شا و خوا کې او سېدل ۰ څر نګه چې د دوی په شمېر کې زياتوالی راغی نو دوی دغزني نه کابل او دکـابله دننګر هـار خـو تـه وکـو چيـدل۔ ([195])

دتاريخ حيات افغا ني ليکوال ډېټي محمدحيات خان ليکي : زېراني دننګر هـار په شـا و خـواکې دتـا جکـو سره يو ځای او سيږي او زياتره خلک چې ددوی دنسب دشجرې سره اشنا نه دي دوی تا جک بولي([196])

194پښتا نه دتاريخ په رڼا کې ،دسيد بهادرشاه ظفر کا کا خيل تاليف، ١٣٤٦ مخ، پېښور يونيورسټي بک ايجنسي، ١٩٦٢ ميلادي کال

195دپښتنو تاريخ، دقا ضي عطاؤالله خان تاليف، لومړی ټوک، کابل ،١٣٥٦ لمرېزکا ل

لکه چې اخو ند دروېزه هم په خپل مشهور اثر تذ کر ۀ الابرار والا شرار کې لیکلي دي چې دزېراني ښاخ له خپلو نورو ورو نو نه بېل او دننګر هار دسېمې له تا جکا نو سره او سیږي ([197]) ۰ خو باید وویل شي چې دوی سل په سلو کې پښتانه اود دوی په پښتو نولې کې هیڅ دشک ا و تر دید ځای نشته ۰

دزېرانیو پښتنو دقبیلې ځینې څا نګې لکه پهار خیل، دولت خیل ، احمد خیل او تار خیل دبرو مو مندو سره په غم او ښادۍ کې شریک دي ۰ همداراز ددغې قبیلې یو شمېر خلک د لغمان ولایت دالینګار او قر غیو په ولسو الیو کې هم استو ګنه لري ۰ ([198])

زېراني زیاتره دکر کیلې په چارو بو خت دي ۰ یو شمېر یې په سو داګرېزو کارونو او دوکانداریو باندې هم بو خت دي ۰ زېراني میلمه پا لونکي او په علم و پو هې مین خلک دي ۰په پخوانیو وختو نو کې ددوی ځمکې ډېرې اوبه نه درلودلې، خو کله چې په ۱۳٤٥ هجري کال د ملت دبا با خدای بخښلي اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې دننګر هار دکانال پروژه جوړه شوه نو ددوی دسېمې کر وندې یې خړوبه کړې ۰ اوس ددوی دکر نې ځمکې ډېرې حا صلخیزه دي ۰دننګر هار ولایت دزېراینو دکلي یو دروند مشر خدای بخښلی ملک عطا و چې دښو کړو وړو او ښه چلند خاوند و ۰ ([199])

82 سافي، سابي

سا پي یا سا پیان د پښتنو د غرغښت په ټو لنېز ګروپ کې یوه مهمه او لر غو نې قبیله ده چې وګړي یې په کو نړ، لغمان ، کا پیسا، پروان ، ننګر هار،پکتیا، خوست، بادغیس ،بلخ ، فاریاب ، کندز، کابل ،دپښتو نخوا په مو مندو ایجنسۍ ، دره خیبر، دسهیلي پښتو نخوا په مر کز کو ئیټه ، پښین ، ژوب ، سیبۍ او همداراز په اټک او دپا کستان د پنجاب ایا لت په فیصل اباد کې استو ګنه لري ۰

د سا پیو قبیله دتاریخ په اوږدو او بېلا بېلو پړاوونو کې په مختلفو او بېلا بېلو نو مو نو سره یاده شوې

196تاریخ حیا ت افغا ني دپښتور چاپ،٢٤٤ مخ

197تذکرۀ الا برار والا شرار، دروېزه اخون ،پښتور، ادرۀ اشاعت سر حد،٦٩مخ

198پښتانه، لومړی ټوک، ۱۱۸۰ مخ

199ددکتور لطیف یاد شخصي یادداشتونه

ده ، دبلګې په تو ګه: سابې، صافي، سا پين، سپين، سا پيس، سا پيت، سا فيست ،سا فيت، سا پينګ، سا پيته، سا پيسته، اسا پنتيه، سپينته، سو پتا او نور ([200]) ۰

داسې روايتو نه شته چې سا پيان يوه لر غو نې اريا يې قبيله ده چې يو ناني کلا سيکو مؤ رخينو په خپلو تا ريخي کتا بو نو کې ددغې قبيلې يا دونه او ذکر کړی دی او پخپله مقدوني اسکندر دکو نړ او لغمان په ځمکو کې ددغو خلکوسره مخا مخ شوی دی او ډېرې جګړې يې هم ورسره کړي دي ۰ ددې خلکو څه برخه د مو مندو او باجوړ دسېمو په شا او خواکې هم د لوی اسکندر سره په جګړو کې ښکيل شوي دي ([201]) ۰

لغمان او کو نړ ته د سا پيانو دراتلو په اړه داسې ويل کيږي چې دميلاد نه ۲۰۰۰کلو نه وړاندې با ختري ار يا ئيان دشمېر دزيا توالي او د ځای دتنګوالي له کبله په ليږد پيل وکړ چې دپکهت دقبيلې نورښا خونه او دهغو په لړ کې سا پيان هم شا مل ول ۰ کله چې سا پيان د هندو کش له درو نه د کا پيسا په حوزه کې ښکته شول او له دې ځا يه يې تقر ېبادسيندو نو طبيعي مجرا ګا نې په مخه نېولې چې دهغوی نه يې يوې ډلې دکا بل سيند په مخه نېو لې اود نجراب، تګاب، سروبي او لغمان له لارې د کو نړ دسيند حوزې ته ورسېدل ۰

په دې کې دهيڅ شک او تر ديد ځای نشته چې سا پيانو د ميلاد نه ۲۰۰۰ کلو نه دمخه په ليږد او مها جر تو نو پيل کړی دی او اوس په کا پيسا، کو هستان، کوه سابې،پروان، لغمان، کو نړ ، جندول، پشات، سوات او با جوړ کې مېشته دي ([202])۰

200عبد المالک کو لکوال سابې، سا پيان او دهغوی قبيلوي وېش، دجرګې مجله، ۳۵ مخ، ۱۳٦۵ کال، کابل

201مطيع الله چمبيلی، بيا هم سا پيان وپېژنئ، دکابل مجله، ٤٤ ګڼه، ۱۳۳٦ کال

202تاريخ حيات افغاني،۲۳٦ مخ، دپېښور چاپ

82.1 قبيلوي جوړښت

سا پيان په لو مړي سر کې په شپږومهمو ښا خو نو ويشل شوي دي چې ودير،ګوربز، کند هاري ، مسود، ښا ديخيل اوګاګي زي نو ميږي ([203]) چې بيا وروسته په نورو خا نګو وېشل شوي دي چې دغه خا نګې په لاندې ډول دي :

امري، شيخي،باړ ميزي،بيا نخيل، کټه سر، غيبي خيل، حبيب زي، کاکا زي، خا ديخيل، سليمان زي، با دين زي، ادم زي، پا يندە خيل ، نو رخيل، خيرن زي، زکوزي، مېر علي خيل،الو کوزي، عطا خېل ،سين زي، بري زي،شمسو کور،مدور کور،غلجی کور ،ابه خېل، سيپان، مرزاخېل،کمال خېل، امر وبي،بدين زي،خادي خېل، رحيمداد خېل، حيدر خېل،شابول خېل ، سليمان خېل ۰مولاتم کور،ملايان، کاګي،شهزاده او ټنګه ګوربز ۰

82.2 د سا پيانو داستو ګڼې سېمې

1. دکونړ په ولايت کې

د سا پيا نو دقبيلې زيات شمېر وګړي دکو نړ په ولايت کې ا ستو ګنه لري او په نو موړي ولايت کې دسا پيانو داستو ګنې ځا يو نه په لاندې ډول دي: اسد اباد، نرنګ، بر يکوټ،سر کا نې، دانګام، څو کی ،نورګل، پيچ، چپه دره، با ډيل، دېوه ګل، دمزار دره او شو نکړی ۰ د کو نړ په ولايت کې دسا پيا نو مجمو عي شمېر تقر يبا د ۱۵۰۰۰۰ تنو په شا وخواکې ښودل شوی دی ۰

2. دلغمان په ولايت کې

د لغمان په ولايت کې سا پيان په عمر زيو، شکور اباد،علي خيلو،پا چا خيلو،احمد زيو ،با ړېزيو،سالاو، ګاګړ، کو ټالی، دروېش اباد، دولت شاه،اتوک، چکله او دوګل کې ژوند کو ي چې په نو مو ړي ولايت کې سا پيان د ۵۰۰۰۰ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوي دي

د لغمان ولايت د عمر زيو سا پيا نو مشهور ښا خو نه تور خېل، خېرن زي، زکوزي، مېر

203معلومات مختصر درباره اقوام وقبا يل سرحدي کشور،۱۶۰ مخ

علي خيل، الو كوزي او عطا خيل دي ۰

3. دكا پيسا په ولايت كې

سا پيان د كا پيسا په ولايت كې ددغه ولايت د تګاب او نجراب په ولسو اليو كې استو ګنه لري ۰

4. د پر وان په ولايت كې

سا پيان د پروان ولايت په كوه سا پي، سيد خيلو، كو هدامن او كو هستان كې استو ګنه لري ۰ د پروان ولايت سا پيا نوددې لپاره چې دوی د تا جكو ورو نوسره دډېرو كلو نو په اوږدو كې او سيدلي دي نو خپله ژ به پښتو پې له لاسه وركړې ده ۰

5. د ننګر هار په ولايت كې

دننګر هار ولايت دخپوې ولسو الې په دره نور كې هم ددوی يو كلی شته چې دبو ډيالې په نا مه يا ديږي ۰([204]) دا هغه بوډيالې ده چې شا عر انوپه خپلو شعرونو او سندر غاړو په خپلو سندرو كې ترې يا دونه كړې ده او ويلي پې دي:

ادكې موږې ما نو له ځمه

دبو ډيالې تو تان ږلې وهلې دښه ما نو له ځمه

6. دبلخ په ولايت كې

ددغه ولايت په مركز او دبلخ او دولت اباد په ولسو اليو كې هم سليمان خېل سا پيان استو ګنه لري ۰

7. دفارياب په ولايت كې

ددغه ولايت دقيصار په ولسوالې كې هم سليما ن خېل سا پيان استو ګنه لري ۰

8. د بادغيس په ولايت كې

د غورماچ په ولسوالې كې هم سليما ن خېل سا پيان مېشته دي ۰

---

204 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Safi.pdf

9. دپښتو نخوا په مو مندو ايجنسۍ کې

د پښتو نخوا دمو مندو په ايجنسۍ کې يو زيات شمېر سا پيان چې دکند هاري، مسود، ګوربز او ودېر په ښا خو نو پورې اړه لري استو ګنه لري او داسې ويل کيږي چې د ۱۹۶۱ زېږ دېز کال د سر شمېر نې له مخې ددوی شمېر ۵۳۰۰۰ تنه ښودل شوي دي چې ښا يې دا شمېر به او س لا تر دې دېر زيا ت وي ځکه چې ددغې سر شمېر نې نه اوس پوره ۴۹ کلو نه تېر شوي دي ۰

کند هاري سا پيان دمو مندوا يجنسۍ په ويدانشا، کربل،چينه ګۍ،کندو کو هي، امرو يې او چناري کې استو ګنه لري چې په مجمو عي تو ګه ددوی سېمه دسره کمر په نا مه سره يا ديږي ۰ دسوات اخوند صاحب ملا عبدا لغفور هم کند هاری ساپی و ۰

ګوربز سا پيان په تره کي تنګي،لکړۍ، کمر کلا او کټه سر کې مېشته دي ۰

مسود ساپيان په چيناری، زيارت، خزينه او کوږ پاڼ کې مېشته دي ۰

همداراز ودېر ساپيان د کونړ دسيند په جنو بي بر خه کې استو ګنه لري ([205]) بايد وويل شي چې د مومندو ايجنسۍ د ساپيانو کلتور کټ مټ مو مندو ته ورته دی ۰

10. په سهيلي پښتونخوا کې

يو شمېر سا پيان دسهيلي پښتو نخوا په سيوی، ژوب او کو ئيټه کې هم استو ګنه لري چې مير زايي او کمال زي يې ښا خو نه دي، خو څر ګنده دې وي چې دغو سا پيا نو پښتو هېره کړې ده او دسند يا نو کلتوري حا کميت يې پر ځان منلی دی ([206]) ۰

11. په پا کستان کې :

د پا کستان د پنجاب په فيصل اباد کې هم يو شمېر سا پيان استو ګنه لري ۰

205ولي محمد خان سيال کاکړ،پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتو نخوا کې،۴۹ مخ

206ولي محمد خان سيال کاکړ،پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتو نخوا کې،۴۹ مخ

82.3 دسا پیا نو دقبیلې اقتصادي جوړښت

د کونړ سا پیان له دې کبله چې دکرنې ځمکې یې لږې دي ،نو دهغې تر څنګ غواګانې،پسونه، ګډیان او مېښې هم روزي چې دغوښو، شیدو او نورو حا صلا تو نه یې ګټه اخلي۔ ۰ دوی دکرنې ځمکې زیا تره للمي دي چې اوبه نه ورسیږي او یا داوبو رسیدل ورته ناشو ني دي ۰ زیا تره بز ګران یې په بیوزلۍ کې ژ وند تیروي، په تېره بیا هغه بز ګران چې دبا دارنو(دځمکو دخا وند انو) ځمکې کړي نو مجبور او مکلف دي چې د تخم نه پر ته نورې ټو لې ستو نزې لکه غوایان، دبزګرۍ الات، دځمکې وهل،کرل، رېبل، را ټو لول او میده کول پخپله غاړه واخلي ۰ ان د ځمکې دخا وند کو رته د حا صلا تو وړل هم د بزګر پر غاړه دي ۰ بز ګر مجبور دی چې دې نورو کا رونو تر څنګ د خپل بادار، خره، غواګانې او مېښې هم وسا تي ۰ همداراز بز ګر خپل بادار ته دغره نه وړیا لر ګي راوړي۔ ۰ دبز ګر مېر من بایده دي چې دځمکې دخا وند دمېر منې اوامرو ته غاړه کښېږدي ۰ لنډه دا چې زیاتره خلک یې بېوزله او نېستمن دي ۰

82.4 خوراک

دوی په خوړو کې زیاتره دجوارو، اوربشو، غنموا و ورېجو نه ګټه اخلي ۰ځر نګه چې دوی دبزګرۍ تر څنګ په مالدارۍ هم بو خت دي، نو زیاتره یې دغواګانو او مېښو د شیدو نه هم ګټه اخلي ا و غوړي یې یا په شتمنو خلکو پلوري او یا یې د ننګر هار سېمې ته دپلورلو لپاره راوړي ۰

82.5 جامې

دوی زیاتره د وړیو او وزو دوڅ غنو نه ځا نته مخصو صې جا مې جوړوي چې دریشې ته ورته دي،خو تنې نلري ۰ ښځې یې تور پړوني او اوږده کمیسو نه لري ۰ ددوی پر تو ګو نه چین داره وي ۰نارینه یې د خمتا له ټو کړ نه هم ځانته کالي جوړوي او اکثره یو ډول ټو پۍ چې پکو لونه یې هم بو لي او دوړیو نه جوړ شوي وي په سروي ۰

82.6 مېلمه پا لنه

د اقتصادي تنګسې او بې وسۍ سره سره سا پیان مېلمه پال خلک دي ۰ دوی دمېلمنو لپاره حجرې

لري چې په دې کار کې یو له بله سره سیالي کوي ۰ په دوی کې دمبلمنو قدر زیات دی۔ ۰ ددوی په حجرو کې د مو سیقی الات لکه سیتار، رباب، منګی او نور شته ۰

82.7 پښتني ننګ

سا پیان دقام په ننګ کې غیر تمن خلک دي ۰ دوی د خپل هېواد د ازادولو لپاره دانګړېزي یر غلګرو په وړاندې

څو څو ځلې جنګیدلي او ډول ډول قر بانی یې ورکړي دي ۰همدا راز دسرو روسي یر غلګرو په وړاندې دوی داسي تورې وهلي دي چې زمور دګران هیواد افغا نستان تا ریخ ددوی دمېړانې کا رنا مې نه شي هېرولای ۰ همداسبب دی چې دکو نړ په ولسي ژوند کې دوسلو درلودل او ساتل ډېر اهمیت لري او دسا پیو په اړه وایې چې یوه ورځ د یوه سا پي په کور کې نا رېنه ما شوم وزېرېد ۰ څر نګه چې په اکثرو پښتنو کې دا رواج شته چې دنارینه ما شوم تر زېرېدو وروسته د ټو پک ډزې کوي ۰ څر نګه چې دغه سړي ټو پک نه درلود نو لاړ چې یو ټو پک پیدا کړي او دخپل زوی دپیدا کېدو په خوشالۍ زې وکړي ، خو چا خپل ټو پک ورنکړ ۰ کوم وخت چې بېرته خپل کور ته راستون شو نو چا ورته ویل چې راشه زوی دې وګوره که نه نو کبر به وشي ۰ هغه په ځواب کې ورته وویل چې زما زوی د لو مړي ځل لپاره با ید زما مخ ونه ویني ځکه زه دومره نامرد یم چې دخدای په دې لویه دنیا کې یو ټو پک هم نلرم چې دزوی د زېرېدو اعلان پرې وکړم نو که غه زما مخ ګوري ښا یي چې د هغه نه به هم زما غوندې بې همته سړی جوړ شي ۰ نو ه به داوي چې دیوه نا رېنه او با همته سړي مخ وګوري ۰

ساپیان دغیرت او ننګ په ټکي سر او مال ور کوي ۰ په دوی کې ښځو ته طلاق ورکول سخته بې ننګي ده ۰ څوک چې دچا په ښځه تورن شي نو دهغه ژوند بیا په مرګ شمېرل کیږي ۰ دچا په کور کې چې څوک مړشي نو که نېستمن هم وي نو هغه مجبور او مکلف دی چې خیرات ورکړي۔ ۰ په دوی کې دخیرات نه پرته د مړي ښخول شرم ګڼل کیږي ۰ همداراز دوی ملا یانو او میا ګا نو ته د خیرات، صد قې او سر سایې نه هیڅکله هم غاړه نه غړوي ۰ دوی دعذر او ننواتې په وړاندې د ډېرې لوبې ګناه نه هم تیر یږي ۰ لنډه دا چې دوی په پښتني ننګ کې ډ ېر ټینګ دي ۰([207])

207پښتني قبیلې، دکتور لطیف یاد،۱۵۱-۱۵۵ مخو نه، دپښور چاپ

82.8 مشهور شخصيتونه

په سا پيانو کې ډېر ستر مبا رزين،استادان، پو ځي منصبداران، ليکوالان او شا عران تېر شوي دي چې ځيني يې په حق رسيدلي او ځيني يې اوس هم ژوندي دي دلته د هغوی يادونه ضروري ده .

1. غازي محمدعثمان خان سايې چې دتګاب و او دانګر ېزانو پر خلاف د ۱۸۷۹ ميلادي کال دسمبر دميا شتي دپا څون در هبرانو نه و .
2. دخپلواکۍ دلارې ستر مبارز غازي ميرز مان خان کو نړی .
3. اروابناد غلام حسن خان سايې
4. اروابنادشهيد قا ضي عبيد الله سايې
5. اروابناد شهيد امان الله سيلاب سا يې
6. قا ضي مطيع الله چمبيلی
7. دکتور ودېر سايې
8. سر محقق زلمی هېواد مل
9. اروابناد جنرال محمد اصف سا يې
10. د پښتو نخوا مشهور صحافي سليم سا يې
11. پو هاند دکتور ضمير سا يې
12. جنرال رحمت الله سايې
13. مفتاح الدين سايې
14. دکابل پو هنتون استاد لطف الله سايې
15. ددانش د خپر ندويې تو لنې مشر اسد دانش سايې
16. دسايې دکتاب چاپولود مو سسې مشر امام الدين سايې
17. عظم الدين عليمي

83 سالار زي

که چېرې د سالارزيو دقبيلې دنسب شجره په غور سره وڅېړو نو څر ګنده به شي چې سالارزي له اره سړېني پښتانه اودتر کا نيو(تر کلا نيو) د قبيلې د پنځوښا خونو نه يو مشهور ښاخ ګڼل کيږي ۰ د تر کا نيونورمشهور ښا خونه ما موند،ابر اهيم خيل، اسوزي او شمل زي دي ۰سالارزي دباجوړ په لر امدک ، بر امدک لر سدين، بر سدين، ښار، ناوه ګی، کوټکي، اليکي، چار منګ، بابوګره اورود کې مېشته دي ۰ ([208]) همداراز د پښتو نخوا دايالت دنوښار په بره با نډه کې هم يو شمېر سالارزي استو ګنه لري ۰ په سالار زيو کې دبرم اولاده برم خپل او دهلال اولاده هلال خپل د دانګام او اسمار دتا ريخ سره نه شليدو نکي اړيکي لري ۰

دبا جوړ نه پر ته دافغا نستان د کونړ په ولايت کې هم زيات شمېر سالارزي استو ګنه لري او ددوی داستو ګنې خا يو نه په لاندې ډول دي :

دانګام، شونکړی، اغذ باغ،اسمار، ساو، ساوخوړ، نارۍ، څوکی، بارګام، ازبر ګل،بريکوټ ، ډمبرو، حساره،کر هاله، دم کلی، نرنګ، کنجګل،دونايي او تا نګو دره ۰ ([209])

په سالارزو کې دقبيلې مشري دابراهيم ځپلو(برم خپلو) په لاس کې ده ۰ داسې روايت هم شته چې په يوه وخت کې د سالارزو دلر امدک په غو نډۍ نو مي کلي کې د کا مران په نا مه يو سړی اوسېده ۰ په دې کلی کې د ده ديوې مېر منې نه دوه زامن د هلال او ابر اهيم (برم) په نا مه وزېږېدل . د زلميتوب په وخت کې دوی دخپل پلار سره بز ګري کوله او دپلار تر مړېنې ورو سته هم دبز ګری په کارونو بوخت ول ۰ يوه ورځ برم په پټي کې يوې کو له او يو ملنګ چې پر اس سپور و دپټي تر څنګ ودرېد ۰ ملنګ برم ته وويل :" لاړ شه اوګره راته راوړه'(په شړومبو کې پخې وريجي چې يو ځای شي او ګره ورته ويله کيږي)۰ برم لاړ او له کورنه يې اوګره ورته راوړه ۰ ملنګ داوګرې کونډۍ (دلرګي کا سه) په لاس کې ونيو له اوا و ګره يې پر ځمکه توی کړه ۰ برم له کوره دري ځلې اوګره راوړه او ملنګ دري ځلې او ګره پر ځمکې تويه کړه، خو برم هيڅ ډول عکس العمل ونه ښود ۰ ملنګ سر را پورته کړ او په دعا کې يې

208پښتني قبيلې ، ۱۵۶ مخ ، دپښور چاپ

209معلو مات مختصر درباره اقوام وقبا يل ولا يات سر حدي کشور،۱۶ مخ

وويل:" بر مه! خداى دې دتو لو سالا زيو خان کړه !" له دعا نه ورو سته ملنګ لاړ او برم په خپلې يوې بو خت شو ۰ ديوې کولو په وخت کې برم دسرو زرو خزانه وموندله ۰ هلال چې ته راغى نوبرم ورته ټو له کښه وکړه ۰ هلال په ملنګ پسې وزغا ستل ۰ ملنګ ورته وويل : دسالارزو خاني مې برم ته ورکړه، ستا په خو له دې خداى بر کت کړي ۰ ولسي جر ګې دې ستا په خو له فيصله کيږي او په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاده نه وي هغه دې نه فيصله کيږي و په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاده نه وي هغه دې نه جو ړيږي ۰([210])

همداسبب دى چې اوس دده اولاده هلال خېل په سالارزيو کې ولسي شخړې او لا نجې حل او فصل او اواروي ۰

د سالار زيو يو بل ښاخ د سدين او امدک په دوو لو يو ځا نګو ېشل شوي دي ۰

دسدين ځا نګې دادي:

سين خېل، کټکي ځېل، عالي خېل، قلندر خېل، خير خان خېل، کندريان ۰

دامدک ځانګې دادي :

ابراهيم خېل(برم خېل) ، هلال خېل،مېر داد خېل،شومه خېل، اکا خېل،محمود خېل، بدل زي ، ګبري،فتح ځان خېل ،حيدر ځېل، تور خېل،څر ګند خېل اوتارانې ۰

د ۱۹۶۱ زېږديزکال دسر شمېر نې له مخې په با جوړ کې د سالار زيو مجمو عي شمېر ۷۰۵۰۰ تنه او دافغا نستان د کو نړ په ولايت کې ددوى شمېر ۳۹۹۸۲ تنه ښودل شوى و ۰ اوس چې ددغې سر شمېر نې نه پوره پنځوس کلو نه تېر شوي دي ښا يې ددوى په شمېر کې به ډ ېر شمېر زيا توالى راغلى وي ۰

د ډيورنډ دناولې کر ښې تر لا سليک کېدو يعنې د ۱۸۹۳ زېږديزنه دمخه دبا جوړ سېمه دافغا نستان دخاورې يوه بر خه وه ۰

سالارزي په پښتني ننګ او غيرت ا و پښتو نوالې باندې ټينګ خلک دي ۰ دوى ميلمه پا لو نکي، په علم او پو هې با ندې مين اوجنګيالي ځلک دي ۰ دوى ۰ دېرې او حجرې تل دميلمنو پر وړاندې خلاصې وي ۰ د هند په نېمه وچه باندې د انګريزي ير غلګرو په وړاندې يې دانګرېزانو پر خلاف ډېرې

210د پښتنو ټولنيز- اقتصادي جو ړښت، دپښتو څېړ نو يين ا لمللي مر کز ۲۱۹- ۲۲۰ مخو نه

توري وهلي دي او همداراز د پا کستا ني ديکتا توري حکو متو نو په وړاندې يې ډېرې دقدر وړ مبازې کړي دي چې د همدې مبارزو په پا يله کې ددوی سېمې څو څو ځلې بمبار شوي دي او ډېر تاوانونه يې ګا للي دي، ځکه چې ددوی په خته کې دخپلو اکی غو ښتنې روحيه ډ ېره پياوړې ده ۰

د سا لارز يو دقبيلې يو شمېر ليکوال او مشهور علمي شخصيتو نه په لاندې ډول دي :

1. دافغا نستان دعلو مو اکيډيمی دژبو او ادبيا تو د انستيتيوت پخوانی غړ ی سر محقق ښا غلی محمد نعيم سالارزی چې دپښتو اد بيا تو دپياوړ تيا او دپښتو قا مو سو نو په ليکلو کې يې دقدر وړ خدمتو نه کړي دي ۰
2. په کا بل کې ديو ناما ددفتر ويانديښا غلی نظيف الله سالارزی

پای